המחיר 3 ש"ח
פרטים בעמוד 3

גיליון 351 · פרשת וישלח תשפ"ז

בקשו רחמים לרפואת הגאון רבי ישראל בונים בן חיה רויזא שרייבר לרפו"ש

אוצר הפרשה

ממרנן ורבנן וראשי הישיבות זיע"א ושליט"א

אשרי מי שלומד תורה

בגני איילון – לוד נערך בראשות רשכבה"ג רבינו מרן הגר"ד לנדו שליט"א מעמד אדיר "ריתחא דאורייתא וכבודה של תורה" בהשתתפות רבני העיר ואלפי התושבים.

המעמד נערך ע"י ארגון 'תורה דיליה' ועיריית לוד. הסיקור המלא בגיליון ב'בענינא דיומא'

זמני הדלקת נרות: פרשת וישלח תשפ"ז

בני ברק:	מודיעין עילית:	ירושלים:	זמן פרישה ממלאכה כהוראת מרן רה"י הגראי"ל שטינמן זצוק"ל:
16:14	16:08	16:00	לאופק ב"ב: 16:06

לרפואת מרן הגאון רבי יצחק בן נחמה הקר לרפואה שלימה

לקבלת הקובץ במייל: a169258235@gmail.com

בס"ד

מה אתה עושה בין גברא לגברא?

עד היום לא ידעת
מי שואל שאלתך
אם בכלל

עד היום חשבת
שפרשת השבוע לעולם
תהיה חידה עבורך

עד היום לא ידעת מה
לענות לשאלות של בנך
/ תלמידך

עד היום לא ידעת שגם אתה יכול
לכוון לקושיות הרמב"ן האור החיים
חת"ס או אפי' תרומת הדשן

עד היום לא ידעת כמה
עומק ורוחב טמון בכל תיבה ותיבה
שבתורה הקדושה

מהיום תדע– חומש "המפתח"

ובו ליקוט ציונים
לקושיות הש"ס והמדרשים
ראשונים ואחרונים
על כל חומש בראשית

הוצאה והפצה: 'יפה נוף' ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות

ירושלים: קניון רמות קומת כניסה | מלכי ישראל 17 | ירמיהו פינת ברנדייס | צומת בר אילן 1 | נבעת שאול 28 | בית וגן הפסגה 50 | כנפי נשרים 31 **נוה יעקב:** פלג 1 **ביתר:** דרכי איש 5 בחניה (מול שטיבלאך המרכזי) **מודיעין עילית-קרית ספר:** אבני נזר 26 | שדי חמד 1 | הרב מפוניבז' 1 **ברכפלד:** רבי יהודה הנשיא 29 **בית שמש:** חפציבה-בן איש חי 29 | חזון איש 17 | רמה א'-נחל שורק 31 מעל קרפור | רמה ד' סאן מול **בני ברק:** רבי עקיבא 130 | אהרונוביץ 19 | ברטנורא 3 | רבי עקיבא 47 | עזרא 45 | נגדא 1 (אלתר לשעבר) **פרדס כץ:** המכבים 63 **אשדוד:** ענק הספרים - יוסי בן חלפתא 10 רובע ז' **פתח תקוה:** קהילות יעקב 4 נגי הדר **אלעד:** רבי יהודה הנשיא 90 **לוד:** הרב אלישיב 8 נגי איילון (אחוסמך) **קרית גת:** האדמו"ר מחב"ד פינת נתיבות שלום (בנין קרעטשניף) **נתיבות:** הארי"ז 86 **אופקים:** (חסף חיים מול בית הכנסת אוהל משה **טבריה:** שפע חיים 6 **חיפה:** מיכאל 14 **רחובות:** מנוחה ונחלה 4 **קרית מלאכי:** ז'בוטינסקי 43 **עפולה:** יצחק שדה 69 עפולה עלית **נתניה:** שער הגיא 14 (לשעבר שטרסר ספרים

סניפים חדשים: ירושלים: קניון רמות קומת כניסה | נתניה: שער הגיא 14 | קרית מלאכי: ז'בוטינסקי 43 | 'בית השם' סוקולוב 41 | בית שמש: רמה ד' סאן מול

YEFE.CO.IL // 1-599-581-581

יפה נוף
ספרים

ניתן להשיג את האוצר מידי שבוע במוקדים כדלהלן:

אופקים
ביהכ"נ קויתי
ביה"כ שויתי
ביה"כ שערי תפילה
ביה"כ זכרון אליהו
ביה"כ אילת השחר

אלעד
ביהכ"נ מאור שרגא
ביהכ"נ הר"ן
ביהכ"נ דגל התורה
ביהכ"נ אחיעזר
ביה"כ רשב"י
ישיבת תורה בתפארתה
ישיבת כנסת יחזקאל

אשדוד
ביהכ"נ בית שמואל
ביהכ"נ עטרת צבי

באר יעקב
ישיבת גרודנא

בית חלקיה
ישיבת שערי שמועות

בית שמש
ביה"כ שערי תורה הקריה החרדית
ישיבת אור לישרים
ביהכ"נ אהבת תורה
ביהכ"נ אור אליהו
ביהכ"נ בית אביי
ישיבת נתיבות חיים
חניכי הישיבות רמה ג' 2
היכל התורה רמה ג' 2
ביה"כ נתיבות ישראל-אשכנז רמה ד
ביה"כ חניכי הישיבות רמת אברהם
אהל לאה קנה בושם
בני הישיבות קנה בושם

ביתר
ביה"כ זכור לאברהם
ישיבת הר"ן

בני ברק
ביהכ"נ לדרמן
ביהכ"נ המרכזי רמת אלחנן
ביהכ"נ נחלת משה
כולל חזון איש
ביהכ"נ משכנות יעקב
ביהכ"נ חניכי ארחות תורה
ביהכ"נ דברי שיר
ביהכ"נ בית השם
ביה"כ הליגמן
ביהכ"נ אהל יעקב ולאה
ביהכ"נ נאות יוסף
ביה כ"נ רמב"ם
ביה"כ בית אריה
ישיבת פוניבז' - אהל קדושים
ישיבת ארחות תורה
ישיבת בית מדרש עליון
ישיבת סלבודקא
ישיבת אהלי שלום
ביה"כ הגדול
ביהכ"נ הליכות חיים
ביהכ"נ תפארת ציון
ביה"כ שומרי שבת
ביהכ"נ אהל תמר
ביהכ"נ יד אהרן
ביהכ"נ המרכזי שיכון ה'
ביהכ"נ חניכי הישיבות שיכון ה'
ביהכ"נ דרכי אי"ש
ביהכ"נ חמדת צבי
ביה"כ שונה הלכות
ביה"כ שיח תפילה
כולל ברסלב
ביה"כ צעירים
ביה"כ מוהליבר
ביה"כ אהל יעקב
ביה"כ תפארת נחמן
ביה"כ חניכי הישיבות בן יעקב
ביה"כ ראדזין
ביהכ"נ המרכזי נחלת סירוקה קרית הרצוג
ביה"כ חניכי הישיבות כרם ישראל קרית הרצוג
ביהכ"נ אילת השחר פרדס כץ
ביהכ"נ בית אהרן פרדס כץ
ביהכ"נ המרכזי מנין אברכים פרדס כץ
רש"י 14 ב"ב קומה ב'

גבעת זאב
ביה"כ בית אליהו
ישיבת מגדל עוז

זכרון יעקב
ביהכ"נ מסילת ישרים
ביה"כ שיכון חזון איש

חדרה
ביהכ"נ שירת ציון - שכונת הפארק

חיפה
ביהכ"נ תפארת ישראל
ביה"כ החדש רחוב הרצוג
ישיבת נחלת הלויים

חריש
אהבת תורה - שכונת צוותא
בית השם - שכונת החורש

טבריה - נוף פוריה
ביהכ"נ המרכזי

ירוחם
ביהכ"נ המרכזי
הישיבה הגדולה ירוחם

ירושלים
ישיבת מיר
ישיבת איתרי
אור הצפון
בית וגן: ישיבת קול תורה
ישיבת נתיבות אביעזר
רמת שלמה:
ביהכ"נ חזו"א
ביה"כ ערוך לנר
ביה"כ אבי עזרי
נוה יעקב:
בני הישיבות
מגן אברהם
בית תפילה
חניכי הישיבות מרכז
רוממה: ביה"כ חניכי הישיבות
רמות:
ביהכ"נ משכן שרגא
ביהכ"נ שערי תבונה
ביה"כ אהל יוסף
ביה"כ מרום הרים
פסגת זאב: ביהכ"נ אהבת שלום נוה הפסגה

כרמיאל
ישיבת רנה של תורה
קהילת תורה ותפילה

לוד - גני איילון
ביהכ"נ המרכזי
ביהכ"נ אהבת תורה
ביהכ"נ תורה ותפילה

מודיעין עילית
ביהכ"נ חזון דוד
ביהכ"נ משובב נתיבות
ביהכ"נ בית תפילה
ביהכ"נ נאות השמחה
ביהכ"נ קהילת מרומי שדה
כולל בית אבא
כולל עטרת שלמה
ביהכ"נ תורה ותפילה
ביהכ"נ שיח יצחק
ביהכ"נ המרכזי
ביהכ"נ זכרון משה
ביה"כ היכל יצחק
ביהכ"נ קהילת משך חכמה
ביהכ"נ המרכזי נאות הפסגה
ביהכ"נ קהילת יח"ל
ביהכ"נ חניכי ארחות תורה
ביהכ"נ אהל יוסף מאיר
כולל לב אחד
ביה"כ שירה חדשה
קהילת קצות החושן
קהילת אהל אברהם חפציבה
נאות עילית ביה"כ רמב"ם
נאות עילית מרכזי מהרי"ל
המרכזי גן הדסים
קהילת הרשב"א

ברכפלד:
ביהכ"נ אהל תורה
ביהכ"נ חניכי הישיבות רשב"י
ביהכ"נ קהילת רבי עקיבא
ביה"כ שערי תפילה
ביה"כ בני הישיבות
כולל אהבת שלום

נוף הגליל
ביהכ"נ המרכזי הר יונה
ביהכ"נ המרכזי נוף הגליל

נתיבות
ביה"כ בית יצחק
ישיבת שכר שכיר

נתניה
מנין אברכים

עוצם
ישיבת נר זרח

עפולה
ביה"כ אהל משה גבעת המורה
ביהכ"נ המרכזי עפולה עילית

פתח תקוה
ביהכ"נ שירת מרים
ביה"כ אבי עזרי
ביה"כ יוצאי חברון
ביה"כ קהל חסידים
ישיבת אור ישראל

קרית אתא
ביה"כ המרכזי שביט

קרית יערים - טלזסטון
ביה"כ המרכזי בני הישיבות
ישיבת כתר תורה

קרית מלאכי
ישיבת קרית מלאכי

ראשון לציון
ישיבת עטרת שלמה

רחובות
ביהכ"נ היכל זרח
ישיבת מאור התלמוד

רכסים
ביהכ"נ בית יצחק
ביהכ"נ שבטי ישראל
ביהכ"נ בני הישיבות
ביהכ"נ היכל משה
ביהכ"נ מאורות
ביה"כ אהל מלכה
ביה"כ מנין אברכים
בית הכנסת החדש גבעה א'
ישיבת כנסת חזקיהו כפר חסידים

תל אביב
כולל שירת דבורה

תל ציון
ביה"כ המרכזי חניכי הישיבות אשכנז

תפרח
ישיבת תושיה
ביהכ"נ בית יוסף

תשלום הקובץ בקופה או בעמדות נדרים פלוס (גם אחרי שב"ק)

בחשבון כולל דף היומי – אליבא דהלכתא – קטגורייה אוצר הפרשה

לתרומות והנצחות לזכות ולע"נ בסכום סימלי ולקבלת הקובץ במייל ניתן לפנות

במייל: a169258235@gmail.com **ובטלפון:** 055-760-0055

השבוע אצל רשכבה"ג רבינו מרן הגר"ד לנדו שליט"א:
השתתף בשמחת נישואי נכדתו בהשתתפות מרן רח"י הגרב"ד פוברסקי. הגרב"ד דיסקין והגרח"פ ברמן בשמחה. | הגרי"א הינר נכנס להתברך לחתונת בנו. | מעמד כבודה של תורה וריתחא דאוריתא בבני איילון. | הגה"ג ר"י אייכנשטין בהתעייעצות ובקבלת חיזוק לכינוס 40 שנה לישיבתו יד אהרן, הגר"א סטוארט מתברך לאירוסי בנו, והגרא"י רובין מתברך בברית לנכדו.

מרן רח"י הגרמ"ה הירש שליט"א במסעו בארה"ב, עם הגר"ד רייבין, ובבואו למסור שיעור בהיכל הכולל בבורו פארק. | הגאון הגדול רבי יצחק אזרחי בשמחת נישואי נכדת הגאון הגדול רבי צבי ובר.

בעניינא דיומא

בסיעתא דשמיא, שקועים בלימוד התורה, לא מתעניינים בשום דבר אחר, גם בדברים שהם כביכול חשובים. מי שצריך להתעסק – שיתעסק בזה, אבל לומדי התורה לא מתעניינים בזה, רק דבר אחד: שקועים בלימוד.

אחיסמך בערה באש התורה: מעמד כביר "רתחא דאורייתא" בראשות מנהיג הדור רבינו מרן הגר"ד לנדו שליט"א

~~~

אשרי העם שככה לו:

אלפי תושבי שכונת אחיסמך בלוד, אברכי הכוללים ובני הישיבות הקדושות, זכו במוצאי שבת קודש פרשת ויצא לחזות במו עיניהם במעמד כבוד התורה אדיר, בראשות רשכבה"ג רבינו מרן ראש הישיבה הגר"ד לנדו שליט"א, ובהשתתפות הגאון הגדול רבי ישראל אדלשטיין שליט"א ר"י אהלי שלום ומר"י בימ"ד עליון, הגאון רבי מנחם כהן שליט"א מר"י נתיב הדעת ורבני השכונה שליט"א, כאשר בשל ריבוי המשתתפים הועתק המעמד מבית הכנסת "המרכזי" להיכל תלמוד תורה "מעוז חיים" ברחוב שבט זבולון בשכונה.

במשך שעה ארוכה ישב רבינו מרן שליט"א אל מול אלפי צורבים המטים אוזן קשבת לשמוע כל תג וכל אות היוצאים מפיו. האווירה בהיכל הייתה רוויית התעלות רוחנית נדירה, כאשר קולות וברקים של "ריתחא דאורייתא" נשמעו במשך דקות ארוכות מקצה ההיכל ועד קצהו. מרן שליט"א עמד וניצח בעוז ובגאון על מלחמתה של תורה, כשהוא נושא ונותן בעומקה של הלכה ובסוגיות הש"ס יחד עם כלל ראשי הישיבות ורבני הקהילות שישבו בראש אלפי עמך בית ישראל, ללחום במלחמה האמיתית של תורה, כשהגאון רבי ישראל אדלשטיין שליט"א והגאון רבי מנחם כהן שליט"א מתנצחים עם רבינו מרן שליט"א בדברי תורה, ותלמידו המובהק הרב הגאון רבי משה חיים אולמן שליט"א מציג את השאלות.

המשתתפים הרבים חשו בהתרוממות הנפש למראה הרבנים והמוני הלומדים המתפלפלים בחדוותא דאורייתא ובלהט של קדושה, מחזה שהותיר רושם עז בלב כל הנוכחים. להלן הנידונים:

~~~

השיעור

אם יש שיעור בדין משמרת תרומותי

בחידושי הר"ן שבת צ"א ב' נסתפק אם יש איסור לטמא פחות מכזית תרומה, ולכ' הספק הוא אם דין משמרת תרומותי נאמר בכזית דוקא. [ומילתא דמיבעי לי' לר"ן, פשיטא לראי"ש בתוספותיו שם שאין דין משמרת בפחות מכזית].

וצ"ע מהגמ' פסחים ט"ו א' חבית של תרומה שנשברה כו' אם יכול להציל ממנה רביעית בטהרה יציל ואם לאו תרד ותטמא, והנושא שם הוא דין משמרת (ערש"י ד"ה יניחנה), וש"מ שיש שיעור לדין משמרת.

מיהו יל"פ ספק הר"ן לענין לאו דבכל קודש לא תגע, ואליבא דריו"ח מכות דף י"ד דקאי אנגיעת תרומה. ולעולם דין משמרת הוא רק בכזית, וכן משמע בלשון הר"ן ע"ש. [ואמנם בעיקר הענין, תוס' מכות שם פירשו שגם לריו"ח אין לאו בנגיעה, והפסוק בא ללמד פסול טומאה]. - ויעוי' במנ"ח רע"ט שכתב גבי סיכת שמן לטמא שאסור בכ"ש מדין משמרת, וצ"ע.

בדברי הרא"ש שחיוב גזלן בגדר נהנה

בשי"מ דף ק"ד ב' כתב בשם הרא"ש שחיוב גזלן אינו מלוה הכתובה בתורה כנזקין, כי הגזלן משלם משום שנהנה, וחיובו ככל לוה שיש לו להחזיר מה שלוה. והיינו שחיוב גזלן אינו משום שמפסיד לנגזל אלא מפני שנהנה.

וצריך ביאור לפי זה בשואל שלא מדעת למה הוא חייב בדמי החפץ, הרי הוא לא לקח את החפץ לגמרי, ולא שייך חיוב נהנה על כולו.

עוד יש לעי' במה שהוכיח הגר"ח [בחי' מעילה] מגמ' ב"ק ע"ט שהגוזל עבור אחר חייב, הרי לא נהנה.

עוד יש לעי' לפי"ז במה שדנו האחרונים לפטור גזלן בשוגג [קצות סי' כ"ה], הרי בדין נהנה יש לחייב גם בשוגג ואונס. כמו שכתב רבינו עקיבא איגר [פסחים כ"ט].

אם אפשר לתרומה להיעשות חולין

בתוס' מנחות כ"ב ב' כתבו [בענין ביטול ברוב], שאי אפשר לתרומה ליעשות חולין [אם אי אפשר להשאל עליה], אע"ג דאי מסרחו שרו, לאו שם משקין עליהן כה"ג.

וקשה, הרי אפשר תרומה להיות חולין על ידי שכהן סך בה, וכמ"ש כריתות דף ז' כהן שסך בשמן של תרומה בן בתו ישראל מתעגל בו ואינו חושש. אי נמי שבלע והקיא שפקעה קדושת תרומה גם כשלא נמאס כמבואר ביומא דף פ"א.

[ואמנם הגרי"ז כתב (במכתבים בסוף ספרו) בדעת הרמב"ם, שהתרומה אינה יוצאה לחולין ממש. ויעו"ש שבתוס' ישנים כתובות מפורש שהתרומה יוצאה לחולין].

אם אפשר ללמוד מעשר ותרומה זה מזה

בפיה"מ לרמב"ם [תרומות פ"א מ"ה] כתב, נביא ראיות מן הפסוקים שבאו בתרומות על המעשרות ובפסוקים שבאו במעשרות על התרומות, לפי שענין אחד כולל אותם, וכך כתב בהל' מעשר פ"א ה"ד כל שפטור מן התרומה פטור מן המעשר וכל שאין תרומתו תרומה אין מעשרותם מעשר. היינו שתרומה ומעשר שוים בחיובם והפרשתם.

וצ"ע שבגמ' חולין קל"ה ב' - קל"ו א' למדו משני פסוקים לתרומה ולמעשר, לפטור שותפות עכו"ם. ולמה לא ילמד מעשר מתרומה.

וברי"ש תרומות פ"ג מ"ה כתב שדין שייריה ניכרים נאמר בתרומה, ולא נאמר במעשר [עי' תוס' אנש"ש שם]. עוד יל"ע משיטת מהרי"ט שהביא המל"מ תרומות פ"א הי"א שפטור לקוח נאמר במעשר ולא בתרומה.

ויתכן שיש לחלק בין הענינים, ולא לכל דבר תרומה ומעשר שוים. וצ"ת.

להקנות פקדון ע"י מסירת השטר

האורים [סי' ס"ו ס"ק נ"ו] כתב בשם מהרי"ט, שאי אפשר להקנות פקדון על ידי מסירת שטר הפקדון, ואינו דומה לשטר חוב שחל שיעבוד על ידו. אבל בשער המשפט [שם סק"ו] כתב בשם תשו' הרשב"א דמהני, וצ"ב מ"ט.

וי"ל, אולי, דשייכא בההיא דכתב בתשובות מהרי"ל דיסקין [קונטרס פסקים, קפ"ד], דאי"צ להחזיר הפקדון כשאין מחזיר השטר, ועי' גיטין י"ד א', הולך וכו', ודו"ק. (ועי' נתה"מ נ"ח סק"ד שהשומר קונה את הפקדון, ודבריו צ"ת), וכבר שמעתי כזאת בשם הגרח"ה, וצ"ת.

~~~

משא בחובת התקופה

בסיום המעמד נשא מנהיג הדור רבינו שליט"א משא חיזוק מיוחד ונרגש: "**בסיעתא דשמיא, שקועים בלימוד התורה, לא מתעניינים בשום דבר אחר, גם בדברים שהם כביכול חשובים. מי שצריך להתעסק – שיתעסק בזה, אבל לומדי התורה לא מתעניינים בזה, רק דבר אחד: שקועים בלימוד**. ואם יש יצר סקרנות – אפשר למלא בדברי תורה, מאיפה כתוב שם, אפשר את יצר הסקרנות גם לספק.

וזה דבר גדול שמנצלים את לילות החורף הארוכים במוצאי שבת ובליל שבת ולומדים תורה. ואם אפשר – אפשר לקבוע בכל מקום ומקום סדרי לימוד מיוחדים לזה. ישנם כאלה שרכשו קניינים גדולים בתורה בימי שישי ובשבת, גם בדברים שלא לומדים במשך השבוע – בקדשים, בזרעים, בטהרות.

אבל העיקר הגדול – להיות שקוע בלימוד התורה, שקוע. כמו שאתם יודעים, בליל הסדר ששוקעים, שוקעים את כולו, תהיו שקועים בתורה. רק כך, מי ששקוע גדל בתורה. מי שהתורה זה רק למצוא עוד וורטים או דברים אחרים – לא שקוע. **להיות שקוע בלימוד התורה ורק כך גדלים.**

ואני מאחל לכולנו, לכולכם ולכולנו, שנהיה שקועים בלימוד התורה, ובזה תגדלו בתורה. והשם יעזור, וכל הגזירות הרעות יעברו מעלינו, כל הגזירות, ונוכל ללמוד תורה בשקט ובשלווה, בלי שום מפריע. אשרי מי שלומד תורה, אשרי כל ימיו, ואשרי כל אלה שמסייעים ועוזרים לו ללמוד תורה. רק לימוד התורה הוא – זה ורק זה. לימוד, להיות מונח בלימוד, על זה צריך להיות מונחים, השם יעזור לכולנו עד ביאת משיח צדקנו במהרה בימינו, אמן.

~~~

- **ניתן להאזין לדעת התורה מגדולי ישראל בראשם רשכבה"ג מרן רבינו ראש הישיבה הגר"ד לנדו שליט"א, בקו החירום בעניני השעה במספר: 306-111-1700**

- מצטרפים ביתר שאת ונוטלים שותפות ניכרת בהצלת עולם התורה ע"י קרן עולם התורה, ניתן באמצעות המוקד: 6881* וכן בעמדות נדרים פלוס וקהילות.

- צילום: משה פאר

- כמו"כ מידי שבוע יו"ל קובץ אוצר הפרשה ובו גליונות מרבותינו זצוק"ל. ניתן להשיג מודפס בבתי הכנסיות בארה"ק, וכן ניתן לקבלו במייל: a169258235@gmail.com

- **ניתן להצטרף לקבלת הגליון ע"י שליחת הבקשה למייל** - a086221800@gmail.com

בס"ד

קו שיח יצחק

ממלכת אוצר שיעורי ודברי מרן פוסק הדור

עמוד ההוראה הגר"י זילברשטיין שליט"א

כפי שנמסרים ע"י נכדו הרב חיים מלין שליט"א

03-313-0582 ◆ **04-376-0582**

לוח השלוחות המלא – הקישו את מספר השלוחה המבוקשת

3 ארחות אכילה
פסקי הלכה בענייני אכילה בשוק מתורת רבינו
נמסר מדי יום ד'

2 ויצא יצחק לשוח בשדה
פסקי הלכה מרבינו מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל כפי שהביא גיסו מרן שליט"א – מדי יום ב'

1 חשוקי חמד ווי העמודים וחשוקיהם
פסקי הלכה מרתקים המתעדכנים מדי יום מתורת מרן שליט"א
יום ו': מקום שהות רבינו בשבת

6 הוראות הפעלת המערכת
הסבר והדרכה לשימוש קל ונוח בשלוחות הקו

5 תורת חמד
דברי תורה פנינים ופרפראות על פרשת השבוע מתורת רבינו

4 מבחר פינות מרתקות
שלוחה זו מתחלקת ל-7 פינות מגוונות
פירוט הפינות מופיע מטה

9 צור קשר
תא קולי – להשארת הערות והארות, שאלות ופניות עבור המערכת

*** חזרה למקום האחרון**
לחזרה למקום האחרון אליו האזנתם – הקישו * או 3*

7 לא ניתנו ימים טובים אלא כדי שיעסקו בהם בתורה
ארכיון שיעורי חול המועד שנמסרו ע"י תלמידי רבינו

4 פירוט שלוחה 4 – הפינות הפנימיות:

1. **עת לעשות** - דברים נחוצים בענייני השעה מתורת רבינו
2. **לשמוע בקול דברי חכמים** - שלוחת ההקלטות מרבינו
3. **בדידי הוי עובדא** – מאזינים מספרים ממחיצת רבינו
4. **אשמרה שבת** - שיעור יומי קצר ורהוט, 3 דק', בהלכות שבת!
5. **השונה הלכות** - שיעור חזרה בהל' שבת, מהנלמד בשנה קודמת
6. **גנזי חמד** – הקלטה יומית משיעורי רבינו לפני עשרות בשנים
7. **בצילו חמדתי וישבתי** – ראיונות ושיחות חג עם תלמידי רבינו

בכניסתכם לשלוחה זו: שימו לב שלא להקיש ברציפות (כגון 41, 44), אלא להמתין מעט בין הקשה להקשה (1-4, 4-4)

ניתן להתחבר לרשימת התפוצה מהנעשה והנשמע במעונו של מרן שליט"א – a0527642209@gmail.com

"וְדִבַּרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ"

ניתן ליצור קשר בפלאפון: 0533-126-877 | במייל: 3126877@gmail.com | בפקס: 077-555-8604

בס"ד

עטות תפארת

זמן פרישה ממלאכה
ב"ב 4:06

פרשת וישלח
◆◆◆
שנת תשפ"ז
◆◆◆
גליון 377

במחיצת רבינו הגדול מרן בעל אילת השחר זצוקללה"ה
טור שבועי מהחברותא הגרמ"י שניידר שליט"א

גדלות בתורה, וימי החנוכה

ודבק לבנו בתורתך

זכתה הישיבה הק' "דברי מרדכי" לביקור שמחה בישיבה, כשבא **רבנו מרן רשכבה"ג הגר"ד לנדו שליט"א** לשמחת שבע ברכות של נישואי נכדתו עם **החתן החשוב בן רה"י הגאון רבי שמריהו יוסף ברמן שליט"א**, ונשא שם דברי **חיזוק "מופלאים"**.

ובתוך דבריו הביא נוסח מעניין שיש **באבודרהם**, בברכת אהבה רבה, במקום והאר עינינו בתורתך ודבק לבנו במצותיך, כותב האבודרהם **והאר עינינו במצותיך "ודבק לבנו בתורתך"**. ואמר שאינו יודע מה הפירוש והאר עינינו במצותיך, אבל **ודבק לבנו בתורתך זה בודאי**, כי מי שדבק לבו בתורה **זוכה "לוהאר עינינו"** בתורתך, כי לזכות לוהאר עינינו, זה כאשר **דבוקים בלימוד התורה**.

וכשסיים דבריו הדגיש ששרים **"כי הם חיינו"**, וצריך דעת שזה לא ניגון... אלא זה **"ממש כפשוטו" כי הם חיינו!** והדברים נפלאים כשנשמעים ממי **"שכולו דבק בתורה"**.

איני יודע...

ולהשלמה, רצוני להביא קטע **מהגליון "הנפלא" בדרכו אמונה**, שמביא השבוע תשובות **רשכבה"ג מרן שר התורה זצוק"ל** על חנוכה, מתוך הקונטרס היקר שהו"ל **מורינו הגאון רבי יהודה ארי' דינר שלט"א רב מרכז ב"ב לרגל שמחת נישואי בן זקוניו החשוב למזל טוב.**

וכך מביא שם: **נר חנוכה בפנס.** שאלה: לפי מה שפרסמו בשם הגרי"ש אלישיב (שליט"א) זצוק"ל שבשעת הדחק בבית חולים או חול בצבא יכול להדליק נר חנוכה ע"י פנס חשמלי ולברך עליה, מה הדין אם נכבה הפנס תוך חצי שעה מהדלקתו, האם נימא שאותו כח החשמל של זמן חצי שעה או אפי' יותר, הוקצה למצותו ואסור להשתמש באותו פנס לדברי חול או שבזה לא שייך לומר כן.

תשובה: **איני יודע מה זה.** והדבר **מבהיל!** שרבנו מעיד בעצמו **שאינו יודע מה זה פנס!! וכי יש לנו "דבק" בדבק הכי חזק שבעולם, בתורה הק' יותר מזה.**

[ורבנו שהי' **צופה מסוף העולם ועד סופו, ועל פיו נחתכו דברים הכי גדולים שברומו של עולם**, בכל זאת מה שלא הוכרח לדעת **"איני יודע מה זה"**], **מוראדיג!** הלואי שתהי' לנו שייכות למושגים כאלו.

"התורה" ממיתה אותו

ולסיום מרגישני חובה להביא **הגדרה "מופלאה" של הרמב"ם** בפיה"מ ריש ערכין, על הדין **שהיוצא ליהרג** אינו נידר ונערך, כתב וז"ל והיוצא ליהרג, רוצה לומר מיתת ב"ד, שהוא ענין שאינו תלוי ברצוננו, אלא **התורה ממיתה אותו** וכו'.

הרי לנו **מה היא ההגדרה של תלמידי חכמים** שפוסקים דין, שזה לא הם, **אלא "התורה" ממיתה אותו! מבהיל!**

קול רעמך בגלגל..

לימדנו רבנו זצוק"ל **שאין דבר בעולם שנעשה בכדי, אלא "כל דבר ודבר" עושה הקב"ה לאיזו מטרה.** וזה גם **בדברים שיגרתיים... ומה נאמר על מאורעות שמסעירים ארץ ומלואה**, בודאי ובודאי יש בזה מטרה מיוחדת משמים.

ועל של עכשיו באתי, כאשר בשבוע שעבר, **עבר עולם התורה מאורע "נורא"** שהיו כולם במתח עצום במשך קרוב ליממה, **כשנעלם אברך ת"ח גדול יקר יקרים**, ולא חזר לביתו **יותר ממעת לעת.**

ויצאו **אלפי אברכים ובחורים** לחפשו בכל מקום אפשרי, וכפי שהעידו **בני היקרים שיהיו שהיתה עבודה "נוראה"**, בפרט כשלא יודעים כיוון היכן לחפש.

וזכינו **שמתוך "החשיכה" האיר הקב"ה בחסדיו** המרובים את דבר פיו של **הגאון הצדיק רבי שמעון גלאי שליט"א** שאף שהדגיש שאינו "נביא", ציין מקום מסוים שיש להתמקד שם, **ובפרט בין עצים ושיחים..** ואף חיזק בדבריו **"הוא חי..."** שכל זה נתן קו חזק למיקוד החיפושים, ותקוה גדולה.

ובאמת באורח **פלא, אחרי מסירות יקרים מאד, ריחם הקב"ה, ומצאוהו באזור שאמר הרב שליט"א "ומתחת לשיחים" גדולים**, שהי' קשה לשים לב לכך, בפרט **באישון לילה.. אך ברגע ש"חיים ברצונו" מאיר השי"ת את העינים, ומוצאים חי ושלם, הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו.**

וכפי שהתחלתי, הרי **לא עביד קודשא בריך הוא דברים בכדי**, אך מצד שני לדעת **"למה עשה כן"**, בודאי אין לי שייכות כלל.. אך **"מה" הי' כאן**, זה מותר לחשוב, **וחובה** להתבונן.

חסד, חסד, חסד.

והרבה דברים יש ללמוד מהמעשה הנורא הזה, וכל א' יתבונן בנפשו.. אך דבר א' ברור, שראו כאן את **"הרגישות לזולת"**.

כפי ששמענו שהתבטא **רשכבה"ג מרן הגר"ד לנדו שליט"א**, כשבאו לבשר טוב אחרי **המתח הגדול שסיפר שהי' שרוי בו**, וסיפרו על החיפושים הגדולים, גם כאלו **שלא מכירים אותו ולא ממשפחתו, ובכל זאת עמלו שעות ע"ג שעות עד אפיסת כוחות, כדי למצאו.** התפעל ואמר שזה **נובע "מרגישות לזולת"**.

וכן ריבוי **התפילות והחיזוקים** שנעשו במחוזות התורה, ואף **הנשים והבנות** ישבו שעות ע"ג שעות באמירת תהלים, [כפי ששמעו בקו התהלים, שרצו שם ספרים].

אבינו שבשמים, הביטה וראה את עמך ישראל "האהובים", כמה הם דואגים על נפש אחת, באיזו מסירות, ועזבו הכל! בשביל "נפש יקרה אחת".

אנא חוס ורחם עלינו ועל פליטתנו, ואך טוב ושמחה ימצא במחנינו, וחזק ואמץ את "עולם התורה" שנרדף כ"כ בארה"ק, הרי אין בעולם כאלו אנשים, חוץ מהבני תורה היקרים, שמוסיפים אהבה וקדושה בעולם. ונזכה במהרה מאד לישועת ה' הגדולה בכל.

ואת יראי ה' יכבד

ז"ל קדשו של **מרן החזו"א זצוק"ל** באמונה ובטחון (פרק ג' אות כ"ד) **ואין חכם בתורה רק אחרי ההתמזגות של עיון השכל וטעם יראת חטא**, כוס המזוג משני אלה **הוא מנת חלקו של התלמיד חכם כל הימים, וזה יין נסכו נצח.**

אמנם **התורה והיראה כחומר וצורה** המהוים יחד את הנמצא, **וכל שלא קנה שלימות היראה** אף ששכלו חד ומצוחצח בתולדתו **לא יזכה לתורה שלימה**, רק כל דרכו התחתים נפתולים ועיקשות, וכמו שאמרו דלא סלקא להו שמעתתא אליבא דהלכתא, **ואור הפנימי המתלוה עם אור השכל לישר את כל ההדורים ולחדור אל נקודת האמת העדינה היא יראת ד' טהורה.**

ומי שחסר את היראה **הוא חדול הרגש של עדינות הנפש** וחסר טעם של זיו החכמה בת השמים, **שכלו נעדר כח המבחין בין שקר לאמת** וחכמתו נכזבה בכל פנותיה.

ועל זה נאמר **ראשית חכמה יראת ד'**, שהיראה היא עומק הלב **להבחין במתיקות זיו החכמה ונעימות התבונה**, ובכל עיון של סוגית ההלכה משתתפת היראה להתמזג עם הדעת והתבונה, **לשפשפה, ולצחצחה, להביט נכוחה, לאהוב מישרים ואורות סגולות, ולהטש מעקשים ואמרי נלוז**, עכ"ל לשונו הטהור.

בעמדנו לקראת **היארצייט "התשיעי" לרבנו הגדול זצוק"ל**, כמדומני שבמשפטים קצרים אלו, של מרן החזו"א, מלים הכוללות הרבה מאד, **מונח יסוד כחו הענק של רבנו הק'.** ההתמזגות של **עיון השכל וטעם יראת חטא**, כוס המזוג משני אלה הוא מנת חלקו של התלמיד חכם כל הימים, וזה יין נסכו נצח.

וכאשר **בכל הכרעה, יש את ההגדרה הנוראה הזאת – "ואור הפנימי המתלוה עם אור השכל לישר את כל ההדורים ולחדור אל נקודת האמת העדינה היא יראת ד' טהורה"**, מה שייך יותר מזה.

וכפי שהתבטא **מרן פוסק הדור הגרי"ש אלישיב זצוק"ל ליבלחט"א חתנו פוסק הדור מרן הגר"י זילברשטיין שליט"א** על רבנו הק' **"ער איז אינגאנצן ריין" פי' הוא "נקי לגמרי"**, בלי שום נגיעות.

פרשת השבוע – כוחה העצום של רחל אמנו

ויותר יעקב לבדו, כ' רש"י ששכח **פכין קטנים.** ואומרת ע"ז הגמ' בחולין, שצדיקים ממונם חביב עליהן יותר מגופן, לפי **"שאין פושטין ידיהם בגזל"**.

מדת נקיות זו, הי' מביא רבנו מה שמביא **בספר הנשגב "קב הישר"** [מבעל ברכת הזבח על קדשים] **בשם הרמב"ן, שעיקר צדקות וחסידות האדם נמדדת בדבר זה, בזהירות הגדולה מכל פרוטה שאינה שלו.**

ודבר זה **ראינו תמיד אצל רבנו**, וכן אמר לי פעם אבלחט"א על **יקר א' שהוא "מל"ו צדיקים", היות שנזהר כל ימיו מחשש הכי קטן מממון חבירו, ומכל חשש רבית.** [ודרך אגב הי' רבנו מספר, שבחו"ל היתה פרנסת הרבנים ממכירת **נרות, נפט, ושמרים**, שהיו משאירים את זה רק לרב, ובדרך רמז היו אומרים **במליצה**, שפרנסת הרב היא **"מגז"ל"**, שזה ר"ת באידיש, **גז – נפט, ליכט – נרות, זעלב – שמרים**].

בקשו רחמים:

כפי שכבר הזכרנו, שישנן **שתי קבוצות המשוועות "במיוחד" לנשמים**, החקלאים ומכשירי המקוואות. והיות שזוהתה הפסקה ניכרת מהגשם האדרון, **הכבודות "צמאים"**, וכפי שסיפר לי **ידידי היקר הרה"ג ר' שמואל פרוכטהנדלר שליט"א** [שזוכה להכשיר ולהדר הרבה מקואות ברוב חכמתו ומומחיותו ועולה על כולנה יראתו קודמת לחכמתו], שהגיע למקוה אחד, שהי' בטוח שהמאגר מלא, **אך הבור חסר מאד**.. וכן בעוד מקומות ברחבי ארצנו הק'.

על כן כמו שאחז"ל **"ידיע צעירו לרבים"**, **אנא בקשו בתחנונים** למי שמפתח הגשמים בידו, **לפתוח לנו "אוכבות השמים"** לשפע גשמי ברכה, לחיים ולברכה, ולחרבות הטהרה בישראל. **ויישר כח מראש** לכל המשתתף בזה.

שמחה "בברכת המצות"

בהתקרב **"ימי החנוכה"** נעלה מעט מהדברים, שהובאו בעבר **בפרי חיים** [תשע"ג], וכך כתוב שם.

לקראת הנר האחרון אתמול התבטא רבנו בלשון שאלה, באיזה ברכה **צריך אדם לשמוח יותר, בברכת המצות או בברכת הנהנין**. וביאר דבריו דברכת הנהנין מודה לה'קב"ה על **דבר גשמי**, ובודאי זה נצרך מאד לחי האדם, אבל בברכת המצות הרי מודה לה'קב"ה על **"מצוה" ומצות זה העיקר** שבזה יכוה לעוה"ב, **ובודאי השמחה בזה צריכה להיות הרבה יותר**, [ע"ד מה שאחז"ל שרבו קודם לאביו מפני שמביאו לעוה"ב].

והביא מש"כ תוס' בעירובין (דף צ"ז ע"א) בתוד"ה דילמא, דהזכיר ר"ת דנשים מברכות על מצות עשה שהזמן גרמא מהא דאמר רב יוסף דמעיקרא מאן דאמר לי הלכה כר' יהודה [דסמא פטור מן המצות] עבידנא יומא טבא לרבנן דלא מפקדנא ועבידנא וכו', ואם במקום שפטור ועושה אסור לברך א"כ אמאי קאמר דהוה עביד יומא טבא והלא מפסיד הברכות של כל המצות ע"כ דברי התוס', **הרי כמה חשובה ברכת המצות, שהי' פשוט לר"ת דלא יתכן שישמח רב יוסף ביום המצות, אם אינו יכול לברך עליה.**

ועכשיו **שאנו זוכים לקיום מצוה של נרות החנוכה**, אפילו שהיא רק דרבנן, בכל זאת **כמה יש לנו לשמוח בזה.** וכן לפני מנהה היום, הדגיש רבנו שליט"א **"עכשיו זה העל הנסים האחרון"**, ע"כ.

כמה מהנהגות רבנו בחנוכה

~ מקום ההדלקה: אקדים בקצרה, הנה בש"ס ושו"ע איתא להדליק בפתח ביתו מבחוץ, ובפשוטו היינו פתח שנכנסין דרכו לבית מרה"ר, אך החזו"א למד הגם **פתח ממרפסת הבית לחצרנו לבית, חשיב נמי פתח ביתו המסוך לרחה"ר**, דאיכא פתח, והוא נראה מרה"ר, וכן נהג בעצמו. **ועפי"ז נוהג רבנו להדליק הנרות בפתח בפתח הכניסה מהבית למרפסת הפונה לרחוב חזו"א, בטפח המסוך לפתח** [וכיון שאין במרפסת ד' אמות על ד' אמות קבע את המזוזה מימין הכניסה מהמרפסת לבית, ומזילא הדלקת נר חנוכה היא **בשמאל הפתח**], ומניחה **למעלה מי' טפחים** כדי שיוכלו לראותה מרה"ר.

~ זמן ההדלקה: אומר רבנו **שמתחילה** היה נוהג להדליק זמן מה אחר השקיעה, כמו שהדליק החזו"א, ואח"כ **שינה להדליק בשקיעה עצמה**, ולאחרונה **חזר לנהוג שמדליק כעשר חמש עשרה רגעים** לאחר השקיעה, [וניכר דבשקיעה **עדיין אור חזק בחוץ** ואין ניכר כ"כ אור הנר].

~ אינו מדליק בחנוכיית כסף, רק **בכוסות זכוכית**, [ולאחרונה הוסיפו בהכבמתו, בסים מפה להחזיקן].

~ מברך להדליק **"נר חנוכה"** ולא של החנוכה, [אך פעם אחת שמעתיו שבירך "של החנוכה"]. שעשה נסים וכו' **בזמן הזה – בחורף**. וכברכת שהחיינו אומר והגיענו **לזמן הזה – בפתח**.

~ סדר ההדלקה: **מתחיל תמיד בנר חותר ימיני**, הקרוב לפתח, [כדעת מהרש"ל והגר"א].

~ אומר הנרות הללו **לאחד שמים** הדלקת כל הנרות [כולל השמש], ולאחר מכן מנגן **"מעוז צור"**. [רוב בניו "זקנינו" על העין תלית, פי' דהיינו הבנדים שעליהם, דתלו אותם עם הבגדים שזה קנינם].

~ מהדר לתן **הדבה שמן** כדי שידלק עמוק לתוך הגלה, ופעם הי' מקפיד ליתן שמן כדי שידלק עד שיצא **האוטובוס האחרון מהתחנה שממול הבית**, בשעה שתים עשרה בערך, וכיום שמצויים אנשים ברחוב עד מאוחר מאד, **מעדיף שידלק מה שיותר.**

~ מקפיד שיהי' **פתוחים התריסים מכל הכיוונים**, כדי שיוכלו לראות את הנרות ממה שיותר מקומות.

~ בשעת הדלקה **פתוחה הדלת** של בית החנוכיה, ואף שיש לפעמים רוח שאם היו משאירים כך את הנרות לא היו דולקים חצי שעה, **נחשב שפיר הדלקה הראויה לעמוד ברוח**, כיון שבדעתו לסגור מיד אחרי ההדלקה את הזכוכית המגינה מהרוח, ונמצא שעומד להיות שידלקו הנרות חצי שעה.

~ מקפיד להדליק **את השמש בשמן רגיל**, לא בשמן זית, [משום **בל תשחית**, כיון שא"צ שמן זית].

~ **אינו מכבה את אור החשמל** בזמן הדלקת הנרות, דלא שייך בזה שהגא בטיהרא.

~ עש"ק, הי' מדליק **כ–35 דק' לפני השקיעה**, כדי שיספיק **"לשים"** גם הדלקת נרות שבת לפני החצי שעה, וכן הורה לאחרים. ולא הי' שר מעוז צור עד אחרי הדלקת נרות שב"ק

~ במוצש"ק: כפי שנוהג כל שבת להמתין מלעשות מלאכה עד שיעברו **שתי שעות זמניות לאחר השקיעה**, כך במוצאי שבת חנוכה מדליק רק אחר שעברו שתי שעות הנ"ל.

~ **ומבדיל תחילה ואח"כ מדליק**, [וגם כשאורע שכבר הגיע זמן שאפשר להדליק הנרות, הבדיל קודם].

~ פתילות: הרבה שנים הי' **יהידנו המסור בלו"נ לרבנו שליט"א הה"ג ר' יצחק לוונשטיין** דיל מכין בידיו פתילות מצמר גפן, והיו דולקות זמן מרובה באור יפה מאד, אך מעת אשר בעוה"ר נלב"ע מדליק רבנו בפתילות **מוכנות**. וכאשר נשאל ע"י יהידנו ר"מ סחייק שיחי' [דטורח בכל נפשו להכין הנרות לרבנו], **אם** לקנות משל **צמר או מפשתן**, פעם אחת אמר רבנו דמאחר ותכיד מדליק בצמר, **ראוי לזכות** גם את מין "פשתן" במצוה, אך לשנה אחרת אמר לו **שיביא מאיזה מין שירצה.**

~ העדיף לא להדליק את הנרות עם **נר שעוה**, היות שמטפטף בשעת הדלקה, וחושש שתדלת הדלקה היא עם **השעוה שנטפה על הפתילה**, והרי הדלקה עושה מצוה.

וכן מהאי טעמא בשנים שהדליק עם **פתיל נקי**, הי' מהבהבו תחילה – **מב' הצדדים** שתימם השעוה העוטפת את הפתילה, כדי שלא ידלק ברגע הראשון עם שעוה.

~ הי' שנים שהדליק רבנו **דמי חנוכה** למספר ילדים שבאו אצלו, [ואמר **שהילדים מחכים לכך**].

תלמיד חכם שמת

אוי לנו בסילוקו של הגאון השקדן רבי אלחנן ברלין זצ"ל, שקדן "נורא", וכפי שהעיד יבלחט"א אחיו, הגאון הגדול רבי מנחם צבי שליט"א ראש ישיבת "רבנו חיים עזרי", שלא רצה שיבואו אליו אף בסעודות שבת, כדי שיהי' פנוי "כל הזמן" ללמוד, אוי לנו כי אבדנו. המקום ינחם את משפחתו הדוממה בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

"שיחו בנפלאותיו" – הקב"ה "מטהר" את ישראל

כתב הגר"א במשלי (י"ט כ"א) על הפסוק **רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום**. רבות מחשבות וגו' בעת שרוצה האדם לעשות איזה דבר לצורכו, יחשב מחשבות רבות איך לעשות ומה ואימתי ושאר ספיקותיו, אך **כולם אינן כלום**. אבל **עצת ה' מה שנותן לו הקב"ה עצה בלב לעשות, היא תקום שתתקיים**. שעצה נקרא מה שמייעץ לחבירו או מה שיערוך ה' בלבבו, ומחשבה הוא מה שאדם בעצמו חושב, עכ"ל.

וכך זכיתי בימים אלו לראות בעיני, כאשר **הכנים השי"ת בלבי** ליסוע למקום רחוק לבדוק את המקואות, ובהגיענו למקוה א', ומשמים סיבבו שהכניסוני דרך **הכניסה האחורית, שעומד שם המקוה כלים.** ובעברי שם פתחתיו לראות מצבו, והנה **חסרים בו מים**, ובדקנו וגלינו שהמים עמדו **בכ–עשר ליטרים! יותר מהשיעור "המינימום" שכתב מרן החזו"א זצ"ל לשעת הדחק.**

הוי אומר **שבעוד שימוש א' או שתים** כבר היו חסרים המים, **והי' פסול**, ונשלחנו משמים להגיע **"ברגע האחרון"**, חסדי ה'.

"אוהבים דבריה" – כי בו "שבת" מכל מלאכתו

שנינו באבות (פ"ה מ"ו) עשרה דברים נבראו בע"ש בין השמשות וכו' וי"א **אף המזיקין**. וכתב ע"ז **מהר"י חניז ז"ל בפירושו "עץ החיים"**, וז"ל **היה קשה לי דכמה יודע כי יום השבת הוא יום מיוחד בפני עצמו**, דמיד כשנשלם מעשה ו' ימים היה ראוי להחזר הלילה המנין ליום א', דאם יום השבת משום השביתה ממלאכה, **לא ביום זה בלבד היתה שביתה, אלא מיום ו' ולהלן דאין כל חדש תחת השמש.**

ועם מה שאמרו חז"ל אתי שפיר, שבין השמשות נבראו המזיקין **ולא הפסיק** לברא גופם עד שקדש היום, א"כ כפי הסדר ראוי היה יום שביעי לעשות בו מלאכה, דהיינו בריאת הגופין של מזיקין, **והקב"ה שבת ביום זה מן המלאכה שהיתה ראויה להעשות בו**, משום הכי קנה לעצמו שם **"שבת"**.

וזה רמוז בפסוק כי בו שבת מכל מלאכתו **אשר ברא אלקים לעשות**, שברא הקב"ה רוחות המזיקין **כדי לעשות** להם גופין ביום השביעי, **ושבת לא עשאם**, א"כ ראוי לקדש יום שבו היה צריך לעשות מלאכה.

לתרומות להפצת הגליון השבועי ולקבלת הגליון ניתן לפנות למס' 055–7600953 וכן בקובץ השבועי "אוצר הפרשה" או למייל לאורו נלך s31626532@gmail.com וכן ניתן להשיג את הגליון מודפס ברש"י 14 קומה ב' ליד הדלת

לתועלת הרבים ניתן להאזין לדברים על פרשת השבוע מרבינו הגדול מרן בעל אילת השחר זצוקללה"ה,
ע"י יבדלה"ט החברותא שליט"א כמידי עש"ק בקו אילת השחר שמספרו 0799-555-555 שלוחה 6.

בס"ד
פרשת וישלח
גיליון שע"ד
שנה ח'
כסלו תשפ"ז

בדרכו אמונה

במשנת מרן רשכבה"ג הדרך אמונה זללה"ה

דבריהם הם זכרונם: הספד הגאון הגדול רבי אלחנן ברלין זצוק"ל על גיסו רביה"ק מרן זצוק"ל בכללות השנה בישיבת פוניבז'

מדות טובות ויראת שמים המביאים לזכרון התורה

לא איש דברים אנכי, וכל שכן לא ספדנא שזה היה תפקיד מיוחד כמבואר בגמרא במקומות רבים, אבל מאחר וביקשו להספיד, אני מפחד שלא אהיה בבחינת 'מתעצל בהספדו של חכם'.

בשו"ע [יו"ד שמד, א] כתוב 'מצוה גדולה להספיד על המת כראוי, ומצותו שירים קולו לומר עליו דברים המשברים את הלב כדי להרבות בכיה'. נמצינו למדים שמטרת ההספד היא לגרום לציבור לבכות על הנפטר.

מקור ההלכה היא הגמ' בברכות [ו:], 'אגרא דהספידא דלויי', ופרש"י, 'להרים קולו בלשון נהי ועגמת נפש שיבכו השומעים'. מטרת ההספד היא לעורר את העם, שיתעוררו לבכות על הנפטר, וזה בכל יהודי, **ועכשיו שאנחנו מדברים על גדול הדור, שכבר אמר ראש הישיבה מרן הגרי"ג אדלשטיין שליט"א שהיה יחיד בכל העולם, ושלא היה עוד אחד כמותו, אז כ"ש וק"ו שחייבים לבכות.**

ומה שכתוב בגמ' [מו"ק כז:] 'ג' ימים לבכי' זה בסתם אדם, אבל בחכם כתוב בשו"ע [יו"ד שצ"ד ס"ב] כל שלושים יום, ובאמת שעל התורה אפשר לבכות הרבה יותר, אבל על עצם פטירת החכם, ל' יום.

איתא בגמ' [שבת קה:] 'כל המוריד דמעות על אדם כשר הקב"ה סופרן ומניחן בבית גנזיו'. שואל החת"ס, מדוע הקב"ה צריך לספור, ומבאר שדבר שבמנין לא בטל, הדמעות שמתאבלים על אדם כשר הם חשובים והם לא בטלים. כולם יודעים שבעודו בחור בישיבה למד בסדר מוסר ארחות חיים להרא"ש, ובסטנדר היו מונחים ספרי הש"ס ומדרשים, וכבר אז חיבר את החיבור שלו על ארחות חיים להרא"ש.

בינחל איתן', הוא כותב בהקדמה, שהתחיל לכתוב אותו כבר בילדותו, 'בילדותי שמתי לב וכו' וכמה שאלות וספיקות שעדיין לא נתבארו כלל'. ובשנת תש"ט כבר היה לו חיבור על זה, והוא הראה אותו לחזון איש. וכשיצא הספר אמר לי אחד מגדולי הת"ח, כל הספר נפלא, אבל יש בו טעות אחת, בשער הספר כתוב, 'נחל איתן וכו' על הלכות עגלה ערופה', וזה טעות סופר, זה ספר על כל התורה כולה, הוא מקיף את כל הש"ס בספר הזה, וזה התחיל כבר כשהיה בחור, זה הספר הראשון.

ואח"כ הוציא ספר שביאר את מקורות הרמב"ם, ושם יש בקיאות נוראה, דינים ברמב"ם שאף אחד לא מצא להם מקור, הוא מצא להם מקור. ואמר לי מו"ר הג"ר יוסף דוב הלוי סולובייציק זצ"ל כשראה את הספר על הרמב"ם, 'אני לא יודע אם יש עוד מישהו אחד בדור שיכול לעשות את זה מתוך הזיכרון', וזה היה בעודו צעיר לימים.

וכשהדפיס את הספר דרך אמונה, נתגלתה גדלותו, ושמענו מכמה שעד אז לא ידעו כמה הוא גדול, וכשהגיע הספר למו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל הוא דפדף בכמה דפים ועיין בהם, ואמר, 'שר' חיים גדול ידעתי, אבל שהוא כ"כ גדול לא ידעתי'. אחד מגדולי משפחתו שהיה קרוב איתו מאד אמר כשיצא הספר, 'לא הכרתי את ר' חיים', וכשנפגשו לראשונה לאחר שראה את ה'דרך אמונה' ביקש ממנו מחילה על שלא כיבדו כראוי עד עתה, כי לא ידע מי הוא. **וזה עדות נאמנה על צניעותו המופלגת שלא התבלט בשום דבר, רק מתוך ספרו ניכרה גדלותו.**

ידוע המופת שכשכתב קונטרס על הלכות חגבים הגיע חגב לחלונו, וידוע שמו"ח ז"ל אמר שדבר כזה היה רגיל רק בזמן הראשונים, **ואמר אז אחד מגדולי הת"ח בירושלים שלחבר את ה'דרך אמונה' זה מופת יותר גדול.**

ואילו הנפש החיים בשער א' פט"ו כתב, **'ודע, כי מי שיש בידו כח במעשיו, יהיה לו זכירה נפלאה בתורה ויבין כל רזי התורה'** ולדבריו הזכירה בתורה תלויה ביראת שמים, וכפי מידת היראת שמים, כך הזכירה בתורה. ובשער ד' כתב 'שיראת ה' היא האוצר לחכמת התורה הקדושה, שעל ידה תתקיים אצל האדם'. נמצינו למדים שהזיכרון המיוחד שלו הגיע מכח היראת שמים המיוחדת שהיתה לו, ומכח המידות הטובות שלו.

מן המפורסמות כח הזכרון המופלא שלו, כשהוציאו לאור את שיחותיו של הגר"ח שמואלביץ זצ"ל הובאו בהם מדרשים רבים בלי מקור, והביאום לפניו, ואמר לי מי שהוציא את ספר השיחות, שמדרש שהיה לו מקור היה אומר את המקור מיד, וכשלא היה מקור היה אומר מיד 'אין מדרש כזה', ולא קרה מעולם שטעה, מי יכול להגיד דברים כאלו? וראוי להתבונן מהיכן זכה לזכרון כזה, הוא הרי לא נולד בעל זיכרון.

הגמ' בעירובין [נד.] מונה כמה דברים שיעשה האדם ויהיה תלמודו מתקיים, וכולם הם ענייני מידות טובות.

בדרשות הר"ן שער השמיני כתב, 'שאין ספק שראוי שנאמין, שכמו שבזמן שביהמ"ק קיים היה המעון ההוא המקודש מקום מוכן לחול שפע הנבואה והחכמה, עד שבאמצעות המקום ההוא היה שופע על כל ישראל, כן ראוי שיהיו הנביאים והחכמים מוכנים לקבל החכמה והנבואה, עד שבאמצעותם יושפע השפע ההוא על המוכנים מבני דורם גם אם לא ישתתפו עמם, אבל מצד המצאם בדורם, שהם עצמם כמו המקדש המקודש'. ונמצא שהוא השפיע על כל דורו אפילו על אלו שלא היו במחיצתו, וכ"ש על אלו שהיו במחיצתו, כל העולם הושפעו ממנו. וחיבר ספרים שכולם לומדים בהם ופוסקים על פי דבריו. כמה אנחנו צריכים לבכות על האבידה הגדולה הזו, כמה חייבים להתבונן, ולבכות, ולהמשיך ולבכות על מה שאיבדנו.

ידוע בשם הגאון מווילנא [אבן שלמה פי"א בהגה"ה אות ה' ד"ה כמו] שבכל דור יש ניצוץ של משה רבנו על גדול הדור, **ולפי מה שאמר הראש ישיבה מרן הגרי"ג אדלשטיין שליט"א שהוא היה יחיד בדור שאין כמותו, מסתבר שהניצוץ של משה רבינו היה אצלו, וכל זה איבדנו.** עד כמה שנתעורר לבכות, נזכה שהקב"ה יספור את הדמעות שלנו ויניחם בבית גנזיו, וכל המתאבל על חכם מתכפרין לו כל עונותיו, יש לנו את ההזדמנות לזכות לכפרה על כל העוונות כמו יום כיפור.

בדרשות המגיד מווילנא איתא, 'ואם היינו זכאים בעיני ה' לא היה נוטל ממנו מנהיג כשר כזה, כי איש נבחר כמוהו, אף אם הגיע בידו, בכל זאת יאריך ה' ימיו למען העם אשר ברגליו, אחרי שכולם צריכים לו, ועכשיו שלקחו אותו אי"ז רק מה שאין אנו כדאים למנהיג כזה'. **ומי יודע אם אנחנו לא אשמים בהסתלקותו, שלא היינו ראויים לקבל את ההנהגה שלו, וע"ז לבד צריך לבכות.**

ראיתי פירוש על הפסוק [קהלת ז, ב] 'טוב ללכת אל בית אבל מלכת אל בית משתה באשר הוא סוף כל האדם והחי יתן אל לבו', שצריך לחשוב, מי יודע אם לא אני גרמתי את מותו. הרי יש דין ערבות, ומי יודע אם הוא לא הסתלק מהעולם בגלל העוונות שלנו, עוונות הדור, **וזהו המשך הפסוק 'כי זה כל האדם', שצריך להתחזק מזה ולחזור בתשובה.**

איתא בשבת [קנג.] 'אמר ליה רב לרב שמואל בר שילת, אחים בהספידא דהתם קאימנא', ופירש רש"י, בשעת מיתתי התאמץ בהספד שלי, שיתחממו ויכמרו רחמי העומדים ויבכו. ושאל ר' זונדל סלנטר, מדוע רב צריך שיעוררו את הציבור לבכי, וכי מי לא יבכה על רב. ענה ר' זונדל שדרך האנשים לאמר, רב נפטר כי הגיע זמנו, הוא היה זקן, יש עוד רבנים, יש עוד גדולים, על מה יש לבכות. אומר רב שזה לא נכון, לכל גדול יש את הייחודיות שלו שבה אין דומה לו, ועל זה יש לבכות.

ידוע שהיו זמנים שלמד תורה מתוך הדחק, וזה לא הפריע לו אלא למד כרגיל. וידוע גודל זכותו של הלומד תורה מתוך הדחק, וכדאיתא בעירובין [כא:] על הפסוק בשיר השירים [ז, יב] 'לכה דודי נצא השדה נלינה בכפרים' וגו', 'אמרה כנסת ישראל, אל תדיננו כיושבי כרכים וכו', נצא השדה, בא ונראך ת"ח שעוסקין בתורה מתוך הדחק', **חזינן המעלה הגדולה שיש ללומדים מתוך הדחק.**

יש פירוש נוסף למימרת הגמ' 'אגרא דהספידא דלויי', שע"י ההספד אנשים ילמדו ממעשיו ויתרוממו. ואיתא בשבת [קה:], 'כל המתעצל בהספדו של חכם ראוי לקוברו בחייו, שנאמר [יהושע כד, ל] ויקברו אותו בגבול נחלתו בתמנת סרח אשר בהר אפרים מצפון להר געש, מלמד שגעש עליהם ההר להורגן'. 'בתמנת סרח' מבאר רש"י [שם], 'מלמד שהעמידו תמונת החמה על קברו, לומר זה הוא שהעמיד החמה, וכל העובר עליה אומר חבל על זה שעשה דבר גדול כזה ומת'. וצ"ב, וכי יש לך הספד גדול מזה? מדוע אומרת הגמ' שלא הספידו אותו כראוי? והביאור בזה, נכון, התאבלו עליו, אבל לא למדו ממנו, ממה שהעמיד חמה אין מה ללמוד.

נמצא שמלבד הבכי עליו יש עלינו ללמוד ממעשיו, והעיקר ללמוד מהיראת שמים שלו. ומהו יראת שמים, רבינו יונה בתחילת ברכות אומר, 'להתרחק מן הספיקות, ולעשות את כל המצוה לא כמלומדה'. **וידוע שמו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל אמר, שבן תורה צריך להחמיר יותר בכל העניינים**, היו שאלות, ששאלו אותו שני אנשים, ולכל אחד ענה אחרת, כי אחד מהם היה בן תורה, ובן תורה צריך להחמיר יותר, וזה אנחנו צריכים ללמוד ממנו.

גם לבכות עליו, וגם ללמוד מהמעשים שלו, מהיראת שמים שהיתה לו, ולהתחזק כמה שיותר, והקב"ה יעזור שיבלע המוות לנצח, ונזכה לביאת המשיח במהרה בימינו. **[הדברים מתוך ספר אריד בשיחי]**

הקונטרס ח"א, ומובא בו אגרות וכתבים שקיבל מגדולי ישראל זצוק"ל ושליט"א, הדברים כדלהלן נערך ולוקט מהקונטרס לא ע"פ הסדר.

נר חנוכה בזה אחר זה

שאלה: מי שיש לו מספיק שמן לחמש נרות [ביום ה'] אבל יש רק כוס א' ליתן בו שמן, האם חייב להדליק בזה אחר זה או המצוה הוא דוקא כשאפשר להדליק כל החמש נרות בב"א.

תשובה: **דוקא יחד.**

...

להעיר אחרים לנר חנוכה

שאלה: כתב המשנ"ב (סי' תרע"ב סעי' י"א) שאם בא מאוחר לביתו וב"ב ישנים מן הנכון שיקיצם. וי"ע כמה אנשים צריך להקיץ דהרי בשעה"צ כתב בשם חמד משה ב' או ג'. ורצינו לדעת האם זהו דוקא או שבדיעבד גם א' מספיק כגון שיש לו רק אשה, האם זה מספיק או צריך לפחות שנים

תשובה: **אולי שתים.**

...

להעיר הורים לנר חנוכה

שאלה: האם מותר להעיר הורים לצורך זה.

תשובה: **אם יודע דניחא להו בכך.**

...

הדלקת נר חנוכה בפלג או ע"י שליח

שאלה: מי שנוסע לירושלים להגיד שיעור וחייב לצאת מביתו עשר דקות לפני שקיעת החמה האם הוא בעצמו ידליק עם ברכה [היות שהוא כבר לאחר פלג המנחה] או שעדיף שאשתו תדליק במקומו לאחר השקיעה עם הברכות.

תשובה: **מפלג.**

...

נר חנוכה בפנס

שאלה: לפי מה שפרסמו בשם הגרי"ש אלישיב (שליט"א) זצוק"ל שבשעת הדחק בבית חולים או חיל בצבא יכול להדליק נר חנוכה ע"י פנס חשמלי ולברך עליה, מה הדין אם נכבה הפנס תוך חצי שעה מהדלקתו, האם נימא שאותו כח החשמל של זמן חצי שעה או אפי' יותר, הוקצה למצותו ואסור להשתמש באותו פנס לדברי חול או שבזה לא שייך לומר כן.

תשובה: **איני יודע מה זה.**

...

ערך כספי או יופי

שאלה: האם להדליק מנורה ישן של כסף ששוה הרבה אבל לא יפה כ"כ, או עדיף להדליק מנורה יפה משל פח ונראה יפה אבל הוא זול, האם ערך כספי עדיף או יופי עדיף.

תשובה: **עי' ירושלמי יומא פרק ו' ה"א.**

...

אמירת "על הניסים" בברכת "רצה"

שאלה: כתב בשעה"צ [סי' תרפ"ב סעי' ב'] אם בדיעבד אמר על הניסים בעבודה והשלים תפלתו א"צ לחזור דלא הוי הפסק מה שאמר חוץ למקומו עכ"ל. מה כוונתו השלים תפילתו, האם יש לדייק שאם נזכר לפני שאמר "יהיו לרצון" שצריך לחזור או לא.

תשובה: **לא השלים היינו שלא גמר הטוב שמך.**

...

סו"ז ק"ש באמצע פסוקי דזמרא

שאלה: המתפלל פסוקי דזמרה ורואה שהזמן של המגן אברהם עובר, האם מותר לומר קריאת שמע באמצע פסוקי דזמרה, או שיסמוך על זמן קריאת שמע של הגר"א.

תשובה: **יסמוך על הגר"א.**

...

תפילה בשעה שהתינוק בוכה

שאלה: כתב המשנ"ב שאסור להחזיק בידו שום דבר בשעת התפלה, כאשר התינוק בוכה וצריך להחזיקו בידו להרגיעו ועוד מספר דקות עובר זמן תפלה, האם עדיף להתפלל עם התינוק בידו או בגלל זה יבטל תפילת שחרית.

תשובה: **שיתן לו לבכות.**

אשה באמירת "קל מלך נאמן"

שאלה: האם יש לאשה לומר "קל מלך נאמן" לפני קריאת שמע כשמתפללים ביחידות, או דוקא איש כיון שהוא כדי להשלים מנין רמ"ח שהוא כנגד רמ"ח אברים של האדם וכמבואר במשנ"ב סי' ס"א ס"ק ו') אבל האשה שיש לה רנ"ב אברים, לא צריכה לומר כן. (וכעין מה שכתב המג"א סי' תר"י ס"ק ג' שמה"ט אשה לא צריכה להדליק נר החיים ביום כיפור.)

תשובה: **אין חיוב.**

...

אמירת "קל מלך נאמן" למחוסר אבר

שאלה: אחד שחסר לו אצבע, האם יש לו לומר "קל מלך נאמן" לפני קריאת שמע (כשמתפלל ביחידות) היות שהענין הוא להשלים לרמ"ח מילים שהוא רפואה כנגד רמ"ח איברים (כמבואר במשנ"ב סי' ס"א ס"ק ו' בשם מדרש הנעלם), והרי חסרים לו כמה אברים.

תשובה: **לעת"ל יהיה לו.**

- וכן הורה הגר"נ קרליץ זצ"ל. וביאר שכוונת המדרש לא דוקא תיקון לגופו אלא גם תיקון רוחני שאברי הגוף הוא מלבוש לנשמה, ומה"ט יש גם רמ"ח מצות עשה שזהו תיקון לנשמה ומש"ה גם אדם שאין לו רמ"ח אברים בגופו צריך להשלים רמ"ח תיבות.

...

אמירת "ברוך שם" בקול רם

שאלה: כל השנה אומרים "ברוך שם" בלחש כיון שזוהי שירת המלאכים, חוץ מיוה"כ שגם אנו דומין למלאכים, וצ"ע הרי גם "קדוש קדוש" וכו' הוא שירת המלאכים, ולמה אומרים אותו בקול רם.

תשובה: **זה לאו דוקא למלאכים.**

...

שמו"ע עם הציבור או אשר יצר

שאלה: כשהציבור התחיל תפילת לחש במנחה ונזכר שעדיין לא אמר ברכת אשר יצר, האם עדיף להתחיל מיד שמונה עשרה עם הציבור בכדי שיהיה תפילה בציבור ממש, או עדיף לומר קודם אשר יצר אף שכשיתחיל שמו"ע הציבור כבר עומדים בברכה שניה.

תשובה: **יתחיל עם הציבור.**

...

שמו"ע בישיבה או לאחר השקיעה

שאלה: מי שנוסע במונית חוץ לעיר והגיע סמוך לשקיעת החמה ועדיין לא התפלל מנחה האם עדיף להתפלל מנחה לפני השקיעה ובישיבה או שיחכה להתפלל מנחה לאחר השקיעה ובעמידה.

תשובה: **לפני השקיעה.**

...

הרהור בד"ת בשעת תספורת

שאלה: האם מותר להרהר בדברי תורה בשעה שמסתפרים.

תשובה: **כן.**

...

הסתכלות בפני רשע

שאלה: הא דאסור להסתכל בפני רשע, האם הוא גם על תמונות של רשע, או דוקא בגופו ממש.

תשובה: **מסתמא דוקא על עצמו.**

...

חיוב קרבנות בתחית המתים

שאלה: כשיבנה ביהמ"ק, כל אלו שהתחייבו בקרבנות ומתו כגון יולדות, או רבי ישמעאל שאמר שיביא חטאת שמינה, האם יביאום עכשיו, או שמא כיון שנפטרו מיתה מכפרת גם על חיובי קרבנות.

תשובה: **במדרש יש שכל חייבי מיתות ומלקות יקומו לתחה"מ וידונו אותם ויענישום.**

...

לימוד הלוי בהלכות קדשים

שאלה: רבינו שליט"א כתב לי שלוי צריך ללמוד דיני קדשים כהכנה לימות המשיח, לכאו' אין זה נוגע לו רק לכהנים העוסקים בעבודה וא"כ מה הלוי צריך ללמוד שנוגע לנו.

תשובה: **הם המסייעים בהרבה דברים לעבודה עי' רמב"ם פ"ג מכה"מ (מכלי המקדש).**

- לרפואת מרן ר"י גרודנא הגאון רבי יצחק בן נחמה הקר שליט"א אשר זקוק לרחמי שמיים מרובים
- קרעו שערי שמיים לרפואת המתמיד מרן הגאון האדיר רבי חיים בן רעשא רייזל ברמן שליט"א קו התהילים לרפואתו: 02-588-0517
- לרפואת הגאון הגדול רבי ישראל בונים בן חיה רויזא שרייבר שליט"א ר"י נתיב הדעת שזקוק לרחמי שמיים
- העתירו בתפילה ובתחנונים לרפואת הגאון המופלג רבי יעקב בן רויזא רייזל גרנדש שליט"א, אביו של הגר"א גרנדש שליט"א מרבני המכון

ברכת מזל טוב שלוחה לנהגו וויד ימינו של רביה"ק מרן זצוק"ל, הרה"ג רבי ישעיה אפשטיין שליט"א לרגל הולדת הנכדה, בת לבנו ידידנו הרה"ג רבי יהודה אפשטיין שליט"א מח"ס שיח ימים, נכדת הגאון רבי יוסף ברמן שליט"א ר"י דברי מרדכי

יו"ל ע"י מכון "**דרך אמונה**" בקול ובכתב – **קו דרך אמונה**: 666–211–0799 לקבלת הגליון במייל: a0799211666@gmail.com
הגליון מובא מידי שבוע במסגרת חוברת אוצר הפרשה, גליונות מרבותינו זצוק"ל ושליט"א ניתן לקבלו במייל – a169258235@gmail.com
נא טלו שותפות בזיכוי הרבים - לתרומות והנצחות לזכות ולע"נ ניתן לפנות למייל אוצר הפרשה, וכן במספר - 055-760-0055

בס"ד

דרכי החיזוק

"דבריהם הם זכרונם"
לעילוי נשמת מרן רבינו
ירחמיאל גרשון ב"ר **צבי יהודה**
זללה"ה

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

משיחות רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זללה"ה • וישלח תשפ"ז

790

הצילני מיד 'אחי' מיד עשו

יעקב התפלל קודם על הצלת הנשמה

בפרשת השבוע "**הצילני נא מיד אחי מיד עשו**", ידועים דברי הבית הלוי שעמד על כפל הלשון, מהו שאמר מיד אחי וגם מיד עשו.

וביאר בזה "דיעקב בהיוודעו שעשו בא לקראתו הבין שלא יימלט מאחד משני האופנים: או שעשו יילחם עמו וירצה להורגו, או שיתרצה עמו וישוב מאפו ויישב עמו בשלווה ואחווה כשני אחים. ומשני האופנים הללו נתייירא יעקב, דגם טובתו ואהבתו של עשו רעה הייתה אצל יעקב, וזהו שביקש על הני שני אופנים, הצילני נא מיד אחי מיד עשו, שאיננו רוצה בו לא לאח ולא לעשו וביקש שיצילו משני ידיים הללו", ע"כ.

ומבואר שהיו שתי סכנות שחשש יעקב אבינו מעשו, הא' סכנה רוחנית, שעשו ינהג עמו בידידות כמו אח, וזה סכנה לנשמה, שעלול לקבל ממנו השפעה לא טובה, וב' סכנה גשמית, שעשו עלול להורגו.

ורואים מסדר הדברים שיעקב אבינו ביקש תחילה על הצלת הנשמה, הצילני נא **'מיד אחי'** – שזה יותר מסוכן, אם עשו יבוא אליו בתור אח וירצה להשלים עמו, וזו סכנה גדולה שיכול להשפיע עליו, ורק אחר כך התפלל על הצלת הגוף, **'מיד עשו'** – אם יבוא בתור עשו, והידיים ידי עשו, וירצה להרוג אותו, שגם מזה יצילנו הקב"ה.

הסכנה כשעשו נהיה כמו אח

ורואים גודל הסכנה אם מתקרבים לעשו שיכול להשפיע לרעה, וידוע שבכל התקופות בחוץ לארץ כשהתחילו לתת ליהודים שוויון זכויות כמו הגויים, זה השפיע על היהודים שהתקרבו לגויים ולמדו ממעשיהם.

ומלפנים בכל המדינות היהודים היו כמו גֵרים שעושים איתם חסד שנותנים להם להישאר במדינה ולא מגרשים אותם, ולא היו שווי זכויות כשאר האזרחים, אבל אחר כך היו מקומות שהתחילו לתת שוויון זכויות ליהודים, והתוצאה הייתה שמחמת זה ירדו והתקלקלו, ולא ניכנס עתה לפרטים בזה, אך המציאות ידועה, שבכל מקום שנתנו שוויון זכויות, הסוף היה שהתקלקלו, והיה שם פחות תורה.

וכמדומני שגם בספרד התחילו לתת יחס טוב ליהודים, והיה חשש שיכולים קצת להתקלקל, ומיד אחר כך באה האינקוויזיציה ועשו צרות, כי כשיש חשש ירידה, מן השמים נותנים גזירות להתחזק באמונתם.

ההשגחה על טהרת עם ישראל

כמו שמצינו בילקוט (במדבר תרפד) "בשעה שקיבלו ישראל את התורה נתקנאו אומות העולם בהן מה ראו להתקרב יותר מן האומות", הגויים קינאו בישראל שזכו לקרבת אלוקים כזו, עם הדגלים, עמוד האש והענן, וכל הניסים והנפלאות, שירד להם מן במשך ארבעים שנה, והיו רואים את האמונה וקרבת אלוקים כמו שאמרו (יומא נד, א) ראו חיבתכם לפני המקום, וקינאו האומות מדוע לא זכו גם הם לקרבת אלוקים כזו.

ואף שידעו והבינו את האמת שיש הבדל בינם ובין כלל ישראל, שהם טבע ומהות אחרת, שהרי לפני מתן תורה הקב"ה חזר על כל האומות ושאל אותם אם הם רוצים לקבל את התורה, ושאלו מה כתוב בה, ואמר להם לא תרצח לא תגנוב וכו', ואמרו שהם לא מסוגלים לקיים זאת, מפני שטבעם נמשך לעבירות אלו ואינם שייכים לתורה ולקרבת אלוקים, והם הבינו וידעו זאת, אבל אף על פי כן הם קינאו בכלל ישראל שכן זכו לזה.

ואחר כך כשחטאו ישראל בשיטים בבנות מואב שמחו האומות ואמרו "אותה העטרה שהיה בידם כבר נטולה מהם, אותו השבח שהיו משתבחים הרי בטל, שווים הם לנו", מה עשה הקב"ה? "כשבאו לידי נפילה זקפן המקום וכו' נגף המקום את כל מי שנתקלקל והעמידן על טהרתן", והיינו שיש השגחה מיוחדת על כלל ישראל להעמידם על טהרתם, וכשרואים בשמים שכלל ישראל צריך חיזוק ולא מבינים לבד שהם טועים, נותנים מן השמים צרות וייסורים לחזק את כלל ישראל ולעוררם לתשובה.

וכך היה בהרבה מן המקומות שהתקרבו לגויים, נתנו מן השמים גזירות להעמידם על טהרתם (עיין משך חכמה פרשת בחוקתי), ואמנם היו מקומות שעסקו בתורה והיו צדיקים ואף על פי כן היו גזירות, ולפעמים היו צריכים קידוש השם לבטל קטרוג מכלל ישראל, כגון בגזירות ת"ח ות"ט שנהרגו גאונים וצדיקים גדולי הדור, ובהם הקדוש רבי יחיאל מיכל מנעמרוב זצ"ל, מפני שהיה אז קטרוג, וכפי שמובא בדרך עץ חיים להרמח"ל שהסיטרא אחרא קטרג על כלל ישראל, וכנגד זה היו צריכים קידוש השם.

אך כאמור הסכנה הגדולה היא כשעשו נהיה כמו אח ובא בידידות להשפיע על יעקב, ועל זה התפלל יעקב אבינו תחילה הצילני מיד אחי, שעשו לא יתקרב עמו כמו אח, וצריך זהירות שלא יושפע ממנו, כי הגשמיות מושכת ומשפיעה, והעצה היא כמו שאמר רבי ישראל סלנטר "**להגדיל היראה ולהקטין הניסיון**", לברוח מהניסיונות ולהוסיף יראת שמים, ואז אין חשש של השפעה מבחוץ.

(משיחה בישיבה כסלו תשע"ד)

בעניינא דיומא

מדי שנה לקראת חנוכה היה רבינו מזרז את בני הישיבה להקדים את נסיעתם לביתם לשבת לפני חנוכה, בכדי שיוכלו לנצל את ימי החנוכה המרוממים להתעלות בישיבה, ובפרט היה מפליג במעלת שבת חנוכה שהיא 'קודש קדשים', והדגיש את חשיבות ניצול ימי החנוכה בשלמותם שיהיו 'שמונה ימים רצופים' של התעלות בתורה.

וכך אמר בשיחה בישיבה ערב חנוכה תשע"א:

זמן מסוגל להצלחה בתורה כמו חג השבועות

כתב השל"ה הקדוש שימי החנוכה הם ימים קדושים ומסוגלים להצלחה בתורה, וכמו בחג השבועות שהוא זמן מסוגל להצלחה בתורה, ולומדים משמר כל הלילה כדי לזכות לתורה, גם בחנוכה יש לנצל הזמן לתורה, ואמנם לא עושים משמר, אלא לומדים בצורה רגילה, אבל זה זמן מסוגל להצלחה בתורה, להתעלות בדרגות בתורה.

ועל כן יש לדעת, כי חנוכה אינו בין הזמנים, אלא להיפך, הוא עוד יותר מאמצע הזמן, **שמונת ימי החנוכה הם זמן של דבקות בתורה, ביישוב הדעת ובשמחה כל אחד לפי טבעו, ליהנות ולהרגיש את מתיקות התורה ולהיות דבוק בתורה, להתענג על השם!** שהתורה היא תורת השם, ומרגישים את התענוג שיש בתורה.

וגם יום ששי ושבת של חנוכה, אינם ימים רגילים של ששי ושבת, אלא כמו ערב שבועות ושבועות, כמו ערב שבועות סמוך לכניסת החג שלומדים בהתמדה גדולה, ובפרט שבת של חנוכה זה זמן מסוגל עוד יותר, ואחרי החנוכה נשארים עם ההתעלות ומשיכים את ההתעלות, וצריכים לשמור שלא לרדת מהמדרגה שקיבלו בחנוכה.

שמונה ימים רצופים של דבקות בתורה

זה מה שצריך להיות בחנוכה, שכל יום יהיה התעלות בדרגה של להתענג על תורה, ומה שיותר לומדים יותר מתענגים, מה שיותר רציפות זה יותר טעם ומתיקות! וכשעוסקים כך בתורה שמונה ימים רצופים, זוכים להתעלות, שהליימוד נעשה כהרגל, וכמו שמבקשים 'שתרגילנו בתורתך', שההרגל נעשה טבע, וכבר לא קשה ללמוד אלא נמשכים לזה ממילא, וזה ערב ונעים מאד. ובוודאי בכוחנו לקיים זאת, ששמונת ימי החנוכה יהיו שמונה ימים רצופים של דבקות בתורה, עם יישוב הדעת ובשמחה, לא בעצבות, אלא עם שמחה, ולהרגיש את שמחת החנוכה.

כשיש שתי שבתות של חנוכה

ובשנת תשע"ג נשארו התלמידים בישיבה לשתי שבתות בתחילת ובסוף חנוכה, וכך אמר רבינו בשיחה באותה שנה פרשת וישלח:

עכשיו יש גם שתי שבתות בחנוכה, ויש חשש שיכול להיות 'כתינוק הבורח מבית הספר' אם רוצים לנסוע הביתה או שההורים מבקשים, ואמנם אם ההורים מבקשים זה שאלה של כיבוד אב ואם, אבל מסתבר שעם הסברה אפשר להסביר להורים שיכולים להשלים בשבתות אחרות, לפני או אחרי חנוכה, ומסתמא ההורים יבינו את זה...

לקבלת השיחות במייל A527600485@gmail.com לתרומות והנצחות – 0527600485
ניתן לתרום בעמדות 'קהילות' ו'נדרים פלוס' לפי החיפוש 'דרכי החיזוק' (קוד 710)

'מיד אחי' – בימי היוונים

עיקר גזירות היוונים על הרוחניות

הנה בחנוכה בפיוט "מעוז צור ישועתי" מזכירים את כל הארבע גלויות, ותחילה מזכירים את הגאולה העתידה לעת תכין מטבח מצר המנבח וכו', שזה הולך על הגאולה העתידה, ואחר כך מזכירים את הגלויות שהיו כבר, תחילה גלות מצרים, רעות שבעה נפשי וכו' בשעבוד מלכות עגלה וכו', ואחר כך גלות בבל, ובא נוגש והגלני וכו' קץ בבל וכו', ואחר כך גלות פרס ומדי, כרות קמת ברוש ביקש אגגי בן המדתא, והוא המן הרשע שביקש להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים.

ובכל הגלויות היו עיקר הגזירות על הגשמיות, להרוג ולאבד את הגופים, אבל בגלות יוון עיקר הגזירות היו על רוחניות, וכפי שמזכירים בהמשך הפיוט: יוונים נקבצו עלי וכו' ופרצו חומות מגדלי וטימאו כל השמנים, ולא מוזכר כאן איזה צרות גשמיות שעשו, אלא רק ביטול הקדושה, שפרצו "ג פרצות בחומה כדאיתא במשנה (מדות ב, ג) וטימאו כל השמנים, ולא מוזכר בנוסף לזה צרות אחרות שעשו היוונים, כי באמת עיקר תכליתם ומטרתם הייתה נגד הרוחניות והקדושה, להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך, וגזרו לבטל מישראל שבת חודש ומילה, הכל גזירות על רוחניות.

וזה היה רק במלכות יוון, שלא מצינו כן בגלות מצרים, ולא בגלות בבל, ולא בגלות פרס ומדי, ואף לא בגלות אדום שהוא הקשה מכולם (עיין בעל הטורים ריש פרשת וארא), ואמנם במשך הדורות היו גם גזירות שמד בגלות אדום, אבל לא רק שמד, והיו גם גזירות על גשמיות.

ואילו היוונים לא רצו להרוג, ולא גזרו על גשמיות אלא על רוחניות, להשפיע השפעה של חכמת יוונית, וזהו הדבר המסוכן ביותר, וכידוע מהבית הלוי שביאר הכתוב **"הצילני נא מיד אחי מיד עשו"**, כי החשש היותר גדול הוא אם עשו נהיה כמו אח שמתנהג בידידות, שעלול להשפיע עליו לרעה, ומזה פחד יעקב אבינו יותר מן הסכנה הגשמית.

ההתקרבות לגויים פתח לירידה

וידוע שבכל המקומות בחוץ לארץ היכן שנתנו שוויון זכויות ליהודים, זה היה הכי מסוכן, שהתקרבו לגויים ולמדו ממעשיהם.

וכמדומה שזה התחיל במדינת צרפת, בזמן נפוליאון הראשון, שהתחיל לתת שוויון זכויות ליהודים (אמנציפציה) ומחמת זה הייתה ירידה, ובשעתו נסע לשם מרן הגאון רבי ישראל סלנטר זצ"ל והגיע לפריז כדי לחזק אותם, ואיני יודע עד כמה הצליח בזה. וכן בשאר המקומות שהיה שוויון זכויות, בגרמניה נתנו שוויון זכויות והייתה שם התבוללות רח"ל, ומשם התחילה ההשכלה, ונס הוא שהיה שם הגאון רבי שמשון רפאל הירש זצ"ל שהצליח לארגן אחת עשרה משפחות בקהילה אורתודוקסית נפרדת ובזה הצילם מהתבוללות, וכן החתם סופר בהונגריה עוד לפני הגרש"ר הירש עשה פירוד הקהילות, ובזה הציל את כל היהדות ההונגרית.

ובכל מקום שנתנו שוויון זכויות ליהודים זה היה מסוכן ופתח להתבוללות וירידה, ועל זה ביקש יעקב אבינו 'הצילני נא מיד אחי' תחילה ואחר כך 'מיד עשו', כי כשעשו נהיה אחי זה יותר גרוע.

וכך גם היוונים באו בתור אחי, ואמנם הם גם גזרו גזירות, אבל בעיקר רצו להשפיע על הרוחניות ולכפור באמונה, כמו שאמרו (בראשית רבה ב, ד) וחושך זה גלות יוון שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזירותיהן שהייתה אומרת להם כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלוקי ישראל.

(ממסיבת חנוכה לשיעור א' תשע"ד)

'מיד אחי' – בימי אחשוורוש

התביעה שנהנו מסעודתו של הרשע

אמרו חז"ל (מגילה יב, א) שבימי אחשוורוש היה החטא שנהנו מסעודתו של אותו רשע, ומשמע כי התביעה היא על ההנאה מהרשע, שאחשוורוש היה מלך רשע, ואם נהנים ממנו זה יכול להשפיע, שיש קירוב דעת וידידות עם הרשע, ובפרט רשע גוי, ההתקרבות עמו לא טובה, וידוע שבחוץ לארץ בכל הדורות היכן שליהודים היה טוב ולא היו גזירות, היו אחר כך צרות.

והמקום הכי טוב ליהודים מבחינה גשמית היה בגרמניה, שלפני מלחמת העולם, עד שקם הצורר היטלר ימ"ש היה שם שיווי זכויות ליהודים במאה אחוז, ותפסו מקום חשוב בכל שטחי החיים, והיו בהם עשירים גדולים, וחיו חיים טובים מאד, ומשם יצאו המשכילים הראשונים שהשפיעו וקלקלו את עם ישראל, וסיסמתם של המשכילים הייתה "היה אדם בצאתך ויהודי באהלך" כביכול רק בתוך הבית פנימה יש להתנהג כיהודי, אבל בחוץ יש להסתיר את היהדות, שלא יכירו עליך שאתה יהודי.

ומצינו בחז"ל שהייתה טענה בדקות על משה רבינו (דברים רבה ב, ח) שאמר לו הקב"ה מי שהודה בארצו נקבר בארצו ומי שלא הודה בארצו אינו נקבר בארצו, יוסף הודה בארצו, מנין, גבירתו אומרת ראו הביא לנו איש עברי וגו' ולא כפר וכו', אתה שלא הודית בארצך אין אתה נקבר בארצך, כיצד בנות יתרו אומרות איש מצרי הצילנו מיד הרועים והוא שומע ושותק וכו', והיינו שצריך שיהא ניכר עליו שהוא איש עברי – יהודי. וידוע כי בשואה בגטו ורשה היו כמה רבנים, ובהם הגאון רבי מנחם זמבא זצ"ל, שהכמרים הציעו להחביא אותם אצל הגויים, אבל הם לא רצו להסתיר את יהדותם, והעדיפו להישאר עם בני קהילתם, ונספו בשואה, הי"ד.

ובכל המקומות בחוץ לארץ שהיה קירוב בין היהודים לגויים ונתנו שוויון זכויות ליהודים, התקלקלו מזה, והיו צריכים חיזוק להישאר ביהדותם.

יעקב אבינו רצה להיפרד מעשו

ועל זה התפלל יעקב אבינו הצילני נא מיד אחי, שלא נחיה יחד בידידות ולא יהיה קשר בינינו, כי יש בזה סכנה שמקבלים השפעה מעשו, ולכן כשאמר לו עשו (לג, יב) **"נסעה ונלכה ואלכה לנגדך"**, דחה אותו יעקב בדברים ואמר לו (שם יד) **"יעבר נא אדוני לפני עבדו"**, כי רצה להיפרד ממנו, ולא להיות יחד עם עשו הרשע.

וזהו החטא בימי אחשוורוש שנהנו מסעודתו של אותו רשע, שהיה קשר ידידות עם הרשע, וקירוב הדעת כזה הוא חטא, ולכן נגזרה הגזירה להשמיד להרוג ולאבד, עד שחזרו בתשובה ואז נתבטלה הגזירה.

(משיחה ערב פורים תשע"ה)

להכרית זרעו של עשו – גשמיות או רוחניות?

להשלמת המובא בסמוך להלן ביאור שאמר רבינו בשיעור היומי במסכת פסחים, אייר תשע"ט.

יש כאן בגמרא דברי אגדה (פסחים ה, א) דתנא דבי רבי ישמעאל, בשכר שלושה 'ראשון' זכו לשלושה 'ראשון', להכרית זרעו של עשו, לבנין בית המקדש, ולשמו של משיח. להכרית זרעו של עשו דכתיב ויצא ה'ראשון' אדמוני כולו כאדרת שער, ולבנין בית המקדש דכתיב כיסא כבוד מרום מ'ראשון' מקום מקדשנו, ולשמו של משיח דכתיב 'ראשון' לציון הנה הנם, ע"כ.

והיינו שבשכר שלושה מצוות שנאמר בהם 'ראשון', זכו ישראל לשלושה דברים טובים שגם בהם נאמר 'ראשון', בשכר מצות שבתון של פסח שכתוב בה ביום הראשון מקרא קודש, ושבתון של סוכות שנאמר ביום הראשון שבתון, ולולב בסוכות שנאמר ולקחתם לכם ביום הראשון, וזכו בשכר מצוות אלו להכרית זרעו של עשו, ולבנין בית המקדש, ולשמו של משיח.

ולכאורה להכרית זרעו של עשו זה ענין של גשמיות, שבני עשו עושים צרות ליהודים והקב"ה יכרית אותם, ואילו בית המקדש זה רוחניות, וכן משיח אינו גשמיות אלא רוחניות, כמו שכתב הרמב"ם (הלכות מלכים יב, ד) שלא נתאוו החכמים והנביאים לימות המשיח כדי שישלטו על כל העולם וכו' אלא כדי שיהיו פנויים בתורה ויזכו לחיי העולם הבא, והוא שכר רוחני.

ובאמת כיון שזכו לזה בשכר המצוות, הרי גם השכר צריך להיות רוחני, אבל להכרית זרעו של עשו לכאורה זה גשמיות.

ואפשר לפרש בפשטות כי ענין להכרית זרעו של עשו הוא משום שיש השפעה, שהגויים משפיעים על היהודים, השפעה של מידות רעות ועבודה זרה, וכפי שאמר יעקב אבינו **"הצילני נא מיד אחי מיד עשו"**, וביאר הבית הלוי כי מה שהקדים ואמר 'מיד אחי' הוא, משום שבזמן שעשו נהיה 'אחי' זו הצרה הכי גדולה, שעשו נהיה חבר שלי ועושה לי טובות ונותן לי כל מה שאני רוצה, וידוע המציאות שבכל מקום שנתנו הגויים 'שיווי זכויות' ליהודים תמיד היו בעיות מזה, ולכן יזכו להכרית זרעו של עשו, שבני עשו לא ישפיעו על עם ישראל, והוא שכר רוחני.

לעילוי נשמת
ר' **מנחם** ב"ר **אברהם הכהן כצנשטיין** זצ"ל
נלב"ע י"ט כסלו תשמ"א - תנצב"ה

לע"נ הרב **שלום יוסף וקסמן** זצ"ל
בן הקדוש רבי **אברהם** זצ"ל הי"ד
נלב"ע י"ח כסלו תש"פ - תנצב"ה

לע"נ האשה הצדקנית מרת **לאה טאובר** ע"ה
בת הגאון רבי **רפאל** זצ"ל
נלב"ע כ"א כסלו תשנ"ד - תנצב"ה

בס"ד

מנחת דבר פרשת וישלח

מרבן של ישראל רבינו מרן הגר"ד לנדו שליט"א

שנה ה' גיליון י"א

על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה (ל"ב ל"ג)
בפסחים פ"ג ב' מבואר דאסור לאכול גיד הנשה של קרבן פסח, וצ"ע הרי דינא הוא דעשה דוחה לא תעשה ואמאי לא דחי עשה דאכילת פסח ללא תעשה דגיד הנשה. וי"ל דעי' חזו"א יו"ד סי' רי"ד לדף פ"ט שיש בו פסול משקה ישראל לאכילה (וע"ש עוד). ועי' לפי"ז בקו' המנח"ח סוף מצוה ש"ב. ולכאו' לפי"ז בשר קדשים שנתבשל עם חלב, יש בו פסול משקה ישראל ולא יאכל. אבל בבלע מאכלות אסורות אמרינן בי' עשה דוחה לא תעשה (גם לרש"י פסחים מ"ד ב' שנהפך ההיתר להיות איסור ולתוס' חולין ק' ב'), כמבואר בזבחים צ"ז ב', והחילוק בזה יל"ע. ונודעו דברי התוס' חולין ק"מ ב' ד"ב למעוטי שאין פסול משקה ישראל בדבר שהי' לו שעת הכושר. ומשה"ק האחרונים על דבריו [עי' כריתות ד' א' ובשיטמ"ק אות ז' דב"ד יש איסור חלב בעוף, ויל"ע להך הוו"א, חטאת העוף מאי הוה עבדינן בחלבה].

על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה (ל"ב ל"ג)
בפסחים (כ"ב א') נחלקו רבי יהודה ורבי שמעון, אם גיד הנשה מותר בהנאה. ודעת ר"ש שאסור בהנאה [וכ"ה בירושלמי (שם פ"ב ה"א).
ויל"ע להאי שיטה דגיד הנשה אסור בהנאה, כיצד מותר לחרוש בשור, הא נהנה נמי מגיד הנשה שבשור [וראה אור שמח (פ"ח מהל' מאכלות אסורות הי"ד)]. וכדמצינו שהקשה רעק"א (דרו"ח פסחים שם) כיצד איכא הו"א לגמ' שאבר מן החי אסור בהנאה, הלא לפ"ז יהא אסור לחרוש בשור, למ"ד (חולין ק"ב ב') בהמה בחייה לאיברים עומדת.
וי"ל דהאיסור הוא כשנהנה, אבל קרא לא קשיא, דנפ"מ כשלא נהנה, וכחד תירוץ דהגרע"א על קושיתו.

ויענו בני יעקב את שכם ואת חמור אביו במרמה (ל"ד י"ג)
יעוי' ברמב"ן שביאר הענין שמשום שבני נח נצטוו על הדינין לכך באו בני יעקב לעשות עמהם דין, ע"ש וכתב שם דהדינין שמנו לבני נח בשבע מצות שלהם אינם להושיב דיינין בכל פלך ופלך בלבד, אבל צוה אותם בדיני גנבה ואונאה ועושק ושכר שכיר ודיני השומרים ואונס ומפתה ואבות נזיקין וחובל בחבירו ודיני מלוה ולוה ודיני מקח וממכר וכיוצא בהן, כענין הדינין שנצטוו ישראל, ונהרג עליהן אם גנב ועשק או אנס ופתה בתו של חבירו או שהדליק גדישו וחבל בו וכיוצא בהן ומכלל המצוה הזאת שיושיבו דיינין גם בכל עיר ועיר כישראל, ואם לא עשו כן אינן נהרגין, שזו מצות עשה בהם, ולא אמרו בסנהדרין אלא אזהרה שלהן זו היא מיתתן ולא תיקרא אזהרה אלא המניעה בלאו וכן דרך הגמרא בסנהדרין.
וכתב החזו"א ששבעה מידות שמנו בדיין (רמב"ם סנהדרין פ"ב ה"ז, בית דין של שלשה אף על פי שאין מדקדקין בהן בכל אלו הדברים צריך שיהא בכל אחד מהן שבעה דברים ואלו הן חכמה, וענוה, ויראה, ושנאת ממון, ואהבת האמת, ואהבת הבריות להן, ובעלי שם טוב) מעכבים גם בבן נח. והוא דבר רחוק שימצאו כאלו. ולפי"ז קשה במ"ש הרמב"ן בשכם שנתבעו על הדינים, וכי ימצאו דיינים ראוים. ויש בזה קושיות גדולות על כל הפירושים.

ויתנו אל יעקב את כל אלהי הנכר אשר בידם וגו' ויטמן אתם יעקב תחת האלה אשר עם שכם (ל"ה ד')
הנה אע"פ שקברו את כל אלהי הנכר יש לומר דלא נתבטל ממנה דין עבודה זרה, דאם זכו בזה קודם א"כ הרי"ז עבודה זרה של ישראל דשוב לא מהני לה ביטול, ואם לא זכו בעבודה זרה יכלו לבטלו (ומדרבנן אין ישראל מבטל אף ע"ז של נכרי כדאיתא ע"ז מ"ב). והדבר תלוי אם היה למעשיהם דין כיבוש מלחמה. שאם נאמר שלא היה להם שם מלחמה כיון שעשאוהו רק שמעון ולוי שלא ברשות. הרי הוא עדיין של הטף שירשו את המתים והיא ע"ז של נכרי ואפשר לבטלו. ואם נאמר שאף שלא שאלו את יעקב לא היה כנגדו ואפשר ליחסו לכל ישראל הרי זה כיבוש והיא ע"ז של ישראל.
(ואמנם גדרי כיבוש לא נתבררו, שמצינו גדרי כיבוש יחיד גבי קידוש ארץ ישראל, שכבש דוד, או כבש יאיר בן מנשה (תוס' ע"ז כ"א א'), ומצינו שכבשו שבטים כגון בספר יהושע (י"ט) ששבט דן כבש לו חלקים מא"י ובתחילת ספר שופטים, או בספר דברי הימים (ה' י"ח) שכבשו שבט גד וראובן וחצי שבט המנשה מכמה עמים. אבל לעיקר שם מלחמה וכיבוש גבי קנין צ"ע מתי הוא יוצא מגזלנות ותקיפה ונכנס לגדר מלחמה).
והנה יעקב לא ביער הע"ז בשריפה אלא טמנה, וביאר הגרי"ז הלוי עפ"י מ"ש בגמ' ע"ז נ"ב א' מנין לע"ז של ישראל שטעונה גניזה ת"ל ושם בסתר. ובתוס' שם ביאר גניזה לשון כילוי אבל תוס' ביבמות ק"ד א' חילק שע"ז של נכרי טעונה

שריפה ושל ישראל אין טעונה שריפה אלא גניזה. ויעקב טמנו כיון שזכו בו בכיבוש הו"ל ע"ז של ישראל. [ועי' תורת חיים ע"ז שם שתמה למה לא שרף יעקב איך פקעה חובת שריפה מהיותו של נכרי].

בספורנו מבואר דיעקב אמר להם לקוברה אע"פ שהוי ע"ז שביטלוה עובדי', וקשה מהיכי תיתי שביטלוה, ומה שמלו עצמם בני שכם לא הוי כביטול הע"ז, כיוון דלא מלו עצמם משום עזיבת דתם ואלהיהם אלא להנאתם, ואם מפני שעזבום הרי שנינו בע"ז נ"ג ב' ע"ז שהניחוה עובדיה בשעת שלום מותרת בשעת מלחמה אסורה. [ואמנם הרמב"ן וספורנו כתבו שנכרים מבטלים בעל כרחם, שלא היו נוטלים ע"ז שלא ביטלו. ומשמע שכפו עליהם כן בתוך המלחמה. או עשו כן ע"י הטף שהיו תחת ידם. אבל יתכן שאין כח הכיבוש אלא בשעת המלחמה].

ומדברי המדרש (שהביא גם תוס' חולין ו' א') שהכותים עבדו את הר גריזים ששם הטמין יעקב את הע"ז (ומשמע שלא ביטלוה), הוא מדרש קשה כי הכותים עבדו את אלהיהם שהביאו עמם מכותה ומספרוים הארצות שהביאם סנחריב ממרחק, ואין להם זיקה לאלהי המקומות הקרובים שנטמנו תחת האלה.

ויתנו אל יעקב את כל אלהי הנכר וגו' ויטמן אתם יעקב תחת האלה (ל"ה ד')

° כתב הרמב"ן דעבודה זרה ומשמשיה אינן מן הנקברים אבל צריך שיהא מפרר וזורה לרוח או מטיל לים (ע"ז מ"ג) והנראה אלי כי בני יעקב לא לקחו עבודה זרה ומשמשי' משכם עד שנתבטלה והותרה להם שהעכו"ם מבטל עבודה זרה בעל כרחו (שם מ"ג) והנה היא מותרת להם אבל יעקב צוה להסיר אותה לטהרת הקדש שיהיו ראויים לעבוד את השם ולהקריב לפניו קרבן כאשר צוה להם בטבילה וחלוף הבגדים והיה די להם בקבורה ולכן טמן אותם תחת האלה. וכ"כ הספורנו דלא אבדם מפני שהיו כבר מבוטלים ומותרין בהנאה.

ולכאו' הי' לזה דין ע"ז ולא ביטלוה העכו"ם, ומה שמלו עצמם בני שכם לא הי' ביטול לע"ז דלא עזבו הע"ז רק מלו עצמם כבקשת בני יעקב. והא דאהני קבורה ולא הי' צריך שריפה ככל ע"ז, אפשר דמשום שזכו בשלל בני יעקב מדין כיבוש מלחמה אחר שהרגו אותם א"כ הוי ע"ז של ישראל דסגי לה בקבורה. ומטו משמי' דהגרי"ז דמש"כ תוס' ביבמות ק"ד א' דמשני בעבודת כוכבים של ישראל, דעכו"ם של ישראל אינה צריכה שריפה וסגי לה בקבורה.

ותמנע היתה פילגש לאליפז בן עשו (ל"ו י"ב)

הנה היה עמלק מבני אדום, ואם כן אסור הוא בקהל עד דור שלישי. ולא שמענו.

ואמנם בפי' התורה לרמב"ן כאן נראה שהוא מותר בקהל, וז"ל, עמלק בעבור היותו בן פלגש לא היה לו שם באחיו, והיה נכלל עם בני עשו בעבור היותו מזרעו. והוצרך הכתוב לומר כי אמו פלונית אשר הוא נודע לה ילדתו לאליפז, אבל איננו בכלל בני עשו, ולא יושב עמהם בהר שעיר. כי בבני הגבירות יקרא לו זרע ולא בבן הפילגש, כי לא יירש בן אמה עם בניו, כמו שעשה אביו. והנה אנחנו נצטוינו בבני עשו שלא נתעב אותם (דברים כ"ג ח') ולא נקח את ארצם (שם ב' ה'), והם כל בניו הידועים לו היושבים בשעיר, כי הם הנקראים אדום על שמו, אבל בן הפילגש אינו בכלל בני עשו ולא עמהם בארצם עכ"ל. מעתה, כיון שלא יקרא לעשיו בו זרע ואינו נקרא אדום על שמו. פשוט שאינו בכלל איסור חיתון.

[ויפה העיר חכ"א, שהרמב"ן בס' המצות (סוף ההשמטות), הביא ברייתא שהתיר דוד מלחמה עם בני אדום כיון שהם התחילו תחילה, שכבר יצאו עמלק להלחם עם ישראל, ולכ' אם עמלק אינם בכלל אדום לאיסור, גם אינם סיבה להיתר. ויש לישב].

ויענו בני יעקב את שכם ואת חמור אביו במרמה (ל"ד י"ג)

כתב הרמב"ן דמפני זה נתחייבו כל בעלי שכם הריגה שהרי שכם גזל והם ראו וידעו ולא דנוהו.

ויל"ע וכי כל אנשי שכם הי' ביכלתם לדון את שכם ולא הי' ביניהם אדם זקן או חולה וכיו"ב. ועוד, אם ד"מ רוב העיר לא רצו לדונו והיו עמו, מה יעשו המיעוט הקטן שאין ביכלתם לעשות לו מאומה אף אם חפצים לדון דינו כמשפט והרי אנוסים הם, ומי יודע מי הם המזידים ומי האנוסים ומדמלו לכ' אין ראי' על זדונם באי דונם את שכם, ועוד אפי' כלם חפצו נימא על כאו"א הרי אנוס הוא שהרי השתא הוא לבדו מה יעשה. ועי'. (ועי' מדין אונס ורצון כאחד שדנו בו).

ואלה בני דישן חמדן ואשבן ויתרן וכרן (ל"ו כ"ו)

עיין בפירוש האור החיים בפסוק שלאחריו על אלה בני אצר וכו'. וכתב שם וז"ל, ועקן תרגום צרה עקא לטוב לו כל הימים ולמלאת אוצרותיו. ועד"ז אפשר, ואלה בני דישן [שידושו לאחמ"כ על עוונותיהם] חמדן ואשבן [התאוה: אנשי חמדה ואֵש התאוה בָּן], ובדה"י, חמרן במקום חמדן, והיינו אהבת החומר. ויתרן [הקנאה: יתר מרעהו] וכרן [תרגום "בעצם" "בכרן" והיינו הכבוד, לשון עצמיות (היפך השפלות והביטול) ועי' רמב"ן ויקרא כ"ג כ"ח ועי' רש"י מנחות ה' ב'] והיינו הקנאה התאוה והכבוד (המוציאין את האדם מן העולם).

בס"ד

אמתחת בנימין

רשימות עובדות והנהגות כפי שנשמעו
מפיהם של גדולי ישראל שליט"א

במחיצת רשכבה"ג רבינו מרן ראש הישיבה הגר"ד לנדו שליט"א

שב"ק פרשת תולדות תשפ"ז - גיליון מס' 105

שירה בהקרבה כשאין בית

הביאו: הדין הוא שמקריבים אף על פי שאין בית. רבינו: **זה דבר מבואר בגמרא** (זבחים ק"ז, ע"ב), **והרמב"ם** (הלכ' ביהב"ח פ"ב ה"ד ופ"ו) **פוסק את זה להלכה, וכמו כן המג"א** (תקס"א ב') **מביא את זה להלכה.** הנ"ל: האם היו אומרים שירה כאשר מקריבים בלא בית. רבינו: **ודאי שכן, מה הצד שלא, השירה תלויה בהקרבה, ולמה שיהיה תלוי דווקא אם יש בית.**

גוי ששבת ביחס לאברהם אבינו

העירו: איתא (יומא כ"ח, ע"ב), שאברהם אבינו קיים את כל התורה כולה עד שלא ניתנה, והאחרונים דנו איך אברהם אבינו שמר שבת, הרי גוי ששבת חייב מיתה (סנהדרין נ"ח, ע"ב). ובעבר הציעו, דאולי אברהם אבינו הוציא מרשות היחיד לרשות הרבים, ומדובר ברשות היחיד כזו שעשויה בצורה של לבוד, שהרי אם נאמר שאין שיעורים בבן נח (כדאיתא ברמב"ם פ"ט הלכ' מלכים ה"י), הרי לכאורה אין להם לבוד, ואם כן אולי בהוצאה מרשות זו, בתורת ישראל קיים את התורה, ובתורת בן נח הוא חילל שבת. רבינו: **זה לא שייך לשיעורים של בן נח, רק בכזית, ובדברים כאלה, שייך לומר חילוק בדינים בין גוי לישראל, אבל מציאות של רשות, אם זה מוגדר כרשות לישראל, זה גם כן מוגדר כרשות גם כן לבן נח. ואם כן יישוב זה אינו נכון.**

העירו: יש לדון אם קודם מתן תורה היה דין מחיצה. רבינו: **תלוי באיזה סוג מחיצה מדובר, דין לבוד לא נאמר לפני מתן תורה, שהרי לא נתחדשה הלכה, אבל צורת הפתח הרי זה תלוי במחלוקת שרבינו חיים הלוי והחזון איש** (פט"ז הלכ' שבת הט"ז) **נחלקו, אם צורת הפתח זה סברא או הלכה למשה מסיני, דאם זה סברא הרי זה נאמר גם קודם מתן תורה, אבל אם זה הלכה למשה מסיני, הרי קודם מתן תורה לא נתחדשה הלכה זו.**

הנ"ל: כיוון שלבוד לא ניתן קודם מתן תורה, אם כן אפשר שאברהם אבינו הוציא מרשות זו שעשויה לבוד, ובתור ישראל הוא שמר שבת, ובתור בן נח הוא חילל שבת. רבינו: **יתכן.**

קלב"מ לחובל עבור חולה

שאלו: לשיטת רש"י (ב"ק ל"ה, ע"א) שיש קים ליה בדרבה מיניה במקלקל. האם באדם שעושה מלאכה מחמת פיקוח נפש יש צד שיהיה קים ליה בדרבה מיניה. רבינו: **וודאי שלא יהיה בזה קים ליה בדרבה מיניה, הוא לא רק לא עושה איסור, הוא עושה גם כן מצווה.** הנ"ל: שיטת היעב"ץ שגם בכזה מקרה יש קים ליה בדרבה מיניה. רבינו: **היעב"ץ הוא ספר מלא חידושים, הוא גם כן אומר שמראות נגעים צריך בגדי כהונה, היעב"ץ יכול להגיד הכל.**

טבח ומכר לפיקו"נ

שאלו: מה הדין גנב וטבח ומכר מחמת פיקוח נפש, האם יהיה בזה תשלומי ד' וה'. רבינו: **לא יהיה בזה תשלומי ד' וה', זה מה שהיה אמור לעשות, ואם כן גם כפל לא נחייב אותו.**

קולו של עשיו ע"י יעקב

הביאו: ברמב"ן (כ"ז י"ב) כתוב, שרבקה לא חששה שיצחק יכיר את הקול של יעקב בקולו, כי היו קולותיהם שווים, או שהיה יכול לעשות שיהיה קולו כקול של עשו. רבינו: **ייתכן גם, שאמנם יעקב סבר שיוכל לשנות קולו לקול של עשיו, אבל אעפ"כ יצחק היה מכיר בדקות הקול שהוא של עשו. ויש מפרשים** (ע' ספר שפתי צדיקים בשם ר"נ מקוסוב) **שכשיצחק אמר לעשו שיצוד ציד, אמר לו עשיו שמפחד שיעקב יבוא במקומו, אז אמר לו יצחק שהוא יבוא וישמיע את קולו כקול של יעקב, שהרי אם יבוא יעקב, הוא ישמיע את הקול כקול של עשו, ולכן יצחק אמר הקול קול יעקב והידיים ידי עשו, והיינו כמו שעשו אמר שיבוא, לכן לא חשד שזה יעקב.**

הטעם דרבקה ביקשה ב' גדיי עיזים

רבינו: **יש לעיין למה רבקה אמרה ליעקב להכין שני גדיי עיזים. ובשלמא לפי דברי חז"ל שאומרים שזה היה עבור קורבן פסח וחגיגה ניחא, אך לפי פשוטו** (והעירו שכך איתא בגר"א תקפ"ג ס"א) **של מקרא, שלא היה זה בליל פסח, א"כ למה צריך שניים.** העלו: אולי זה היה בשביל אורחים שיגיעו. רבינו: **נו נו. אך אולי אפשר ליישב, דרבקה חששה שאולי צלי אחד לא יצליח, לכן עשתה שני גדיי עיזים, ונכון שגם יכול להיות ששניים גם כן לא יהיה טוב, אבל לא חוששים עד כדי כך.**

שאלו: האם באמת היה בזה הקרבה של קורבן פסח, או שזה היה זכר בעלמא. רבינו: **קורבן פסח זה לא היה, שהרי זה עדיין לא נתחדש, אבל יכול להיות שזה היה משהו אחר.**

הזמנת האורחים של אברהם אבינו

הביאו: שבוע שעבר נשאל כת"ר, (וכה"ק החתם סופר בביצה כ"א, ע"ב) איך אברהם אבינו הזמין את המלאכים ביום טוב, והרי הדין הוא כמבואר בביצה כ"א, ע"ב שאין מזמינים את העכו"ם ביום טוב. ובאמת,

שבתשובת הרמ״א (סי׳ י׳) כתוב שבני ביתו של אברהם לא שמרו שבת, ולכאורה לפי זה אפשר ליישב את הקושיה.

רבינו: **מה קשה, אפשר ליישב, שקודם מתן תורה לא היה חילוק בין גוי לישראל. ואף על פי שאברהם אבינו כלפי עצמו קיים את התורה כולה, אבל לא היה משמעות של גוי קודם מתן תורה, ולכן היה אפשר להזמין גם כן גויים.** שאלו: האם עצם הדבר הישוב, לו יצוייר כה״ג, נכון. רבינו: **יהיה נפקא מינה לבן חוץ לארץ שנמצא בארץ ישראל, ומי שמבשל בשביל הבן חו״ל הוא הבן ארץ ישראל, דלכאורה אין את החשש שמא ירבה בשבילו, שהרי בלאו הכי הוא עושה את המלאכה. ומסתבר שזה תלוי בבעלים ולא במבשל.**

ויש נידון דומה מה הדין בן חוץ לארץ שנמצא בארץ ישראל האם מותר לו לבשל לבן ארץ ישראל, וכבר דיברו בזה, האם דינו כמו שמבשלים לגוי, שהרי כלפי עצמו הוא כלל לא יום טוב.

איש קודם לאשה

שאלו: הנה תמיד קיימא לן שאיש קודם לאישה, ויש לעיין מה הדין עם שני סומים לפי שיטת רבי יהודה (קידושין ל״א, ע״א) שסומא פטור מן המצוות, האם עדיין יהיה קדימה של איש לאישה. רבינו: **יש חשיבות של איש ביחס לאישה בעצם, אפילו מבלי הדבר שיש לו מצוות יותר ממנה. וגופא דספק יכול גם כן להיות במקרה פשוט יותר, עבד ושפחה האם יש להם דין קדימה.**

ברכת הריח על בגדי יעקב

שאלו: האם יצחק בירך ברכת הריח על בגדיו של יעקב שהיו בהם ריח של גן עדן. רבינו: **לא היה צריך לברך, יצחק לא היה צריך לברך, שהרי לא התכוון להריח את הריח, אלא התכוון להריח לא בשביל ליהנות מהריח, אלא הריח בשביל להכיר את הבגדים.** שאלו: האם עצם הדבר הזה נקרא ריח שיש לו עיקר. רבינו: **יש מה לפלפל בזה.**

הנבואה בתקופת מלאכי

רבינו: **מלאכי היה הנביא האחרון, ולכן בנבואה האחרונה הוא אמר ״זכרו תורת משה עבדי״** (ג׳ כ״ב), **מכאן ואילך לא יהיה עוד גילוי משמים, היה רוח הקודש אבל כבר נבואה לא הייתה. זה דבר שצריך לדעת, החזון איש** (ידים סי׳ ט׳ סק״ו) **כבר אומר אותו, שנבואת זכריה לא הסתיימה בסוף ימיו, אבל באמצע ימיו פסקה נבואה, כך החזון איש אומר ומיישב קושיה. והגר״א** (הגהותיו לסדר עולם בפרק ל׳) **כותב שהנבואה בטלה כשבטל יצרא דעבודה זרה, זה היה, זה לעומת זה.**

שאלו: בהפטרה מובא שהיו מביאים קורבנות גרועים, והאיך ייתכן כדבר הזה, שהרי היה זה בתחילת בית שני, ואיך יעלה על הדעת שאותם האנשים שבנו את בית שני הביאו כאלו קורבנות. רבינו: **זה לא היה אותם האנשים, אלא בזמן שהיו אנשים שבנו את בית המקדש, היו את אלו שהביאו קורבנות ראויים, והיו כאלו שהביאו קרבנות גרועים, שהם לא בנו את בית המקדש.**

שאלת עשיו כיצד מעשרין את המלח

שאלו: מה היה השאלה של עשו ״כיצד מעשרין את המלח״. רבינו: **עשו היה למדן גדול, שהיה שואל שאלות שאפילו למדנים גדולים לא היו מבינים מה הוא התכוון. הוא היה למדן גדול כמו שיש כאלו למדנים היום, שיכולים לדבר בלימוד מבלי שאף אחד יבין מה הוא רוצה...**

פסולים בעבודת בכור

שאלו: האם בבכור פוסלים מומין משום מראית העין [עי׳ בכורות מ״ג, ע״ב] רבינו: יל״ד בזה. שאלו: האם פוסל בזה פסול מומר שעבד ע״ז וחזר בתשובה, שלגבי מקדש פסול [עי׳ מנחות ק״ט, ע״א]. רבינו: **יל״ע בזה. וצריך לראות את דברי הח״ח בלקו״ה** (מנחות שם, נ״ג, ע״ב מדפי הספר) **שמדבר בענין מומר שחזר בתשובה** (והיינו באופן שכפר בתורה). שאלו: לכאורה אצל עשיו איך היה כשר להקרבה, וכמו שמשמע מד׳ רש״י (כ״ה ל״א), והרי היה מומר והיה פסול, דלכ׳ כ״ז שעובד ע״ז הרי ודאי פסול לעבודה. רבינו: **יל״ע. יש דבר שערל ישראל גרוע יותר מגוי, כך מבו׳ בשטמ״ק זבחים כ״ב ב׳ אות ב׳.**

זכיה במצוות

שאלו: איך יכלו להביא שני גדיי עיזים בתור שליחות לקרבן פסח עבור יצחק, והרי כלל לא מינה את יעקב שיביא לו שני גדיי עיזים. רבינו: **זה הועיל מדין זכייה, והדבר הזה תלוי האם זכייה במצוות מועיל.** (יעויין בתוס׳ הרא״ש רפ״ב דקידושין מ״א, ע״א) . העירו: יצחק אמר לעשיו להביא לו, והאם גם בכה״ג מועיל זכיה. רבינו: **באמת זו טענה נכונה, ויל״ע בזה.**

כיבוד אב אצל יעקב

שאלו: כתוב שיעקב לא נתבע על זה שהלך ללמוד בבית שם ועבר, ובאותם השנים לא כיבד את יצחק ורבקה, ויש לעיין שהרי יצחק שלח אותו לחרן, אז למה היה אמור בכלל להיות סיבתיות שייתבע על כיבוד אב ואם כאשר כל מה שהלך לחרן היה בשליחות אביו. רבינו: **יתכן וזה רש״י ישן. וגוף השאלה, שאלה טובה.**

הדברים נכתבו כפי הבנת הכותב, ולא היו לעיני מרן שליט״א

גיליון זה נערך ע״י 'אוצר הפרשה': a169258235@gmail.com
לקבלת גלינות אמתחת בנימין: m0556788031@gmail.com

בס"ד

אוצר חמד

גליון מיוחד מתורתו ומשנתו של
רבינו מרן פוסק הדור הגר"י זילברשטיין שליט"א

יו"ל ע"י מערכת 'דברי חמד' עבור קובץ 'אוצר הפרשה' • פרשת וישלח תשפ"ז

ווי העמודים וחשוקיהם – שאלה משולחנו של מרן שליט"א
הגביה והציל מטוס טרם שהתרסק, האם זכה בכל התכולה

שאלה. בחוה"מ סוכות תשפ"ז אירע נס עצום, כאשר מטוס שהמריא מדובאי לא"י ובתוכו מאות יהודים, נחטף על ידי אחד מטייסי המטוס (מוסלמי מעומאן), שתקף ופצע את רעהו הטייס ההודי, ותכנן להתרסק עם המטוס בנתב"ג. אך שרשרת ניסים מופלאה שינתה את הכל, כאשר הטייס ההודי הצליח בשארית כוחותיו לפתוח את הדלת של תא הטייס, וכך יכלו הנוסעים להיכנס ולהשתלט בכח על המחבל. אולם גם אז, המחבל ניסה לרסק את המטוס לתוך הים, ומשך את ההגאים כלפי מטה ואף ניפץ את מכשירי הניווט, והמטוס החל לאבד גובה רב.

ובאותו הזמן, אחד מנוסעי המטוס (שרברב במקצועו) זכר שכדי לייצב את המטוס צריך למשוך את מוט ההיגוי כלפי מעלה, וכך עשה, ובשניות האחרונות לפני ההתרסקות המטוס עלה שוב למעלה, לאחר שאיבד 17,000 רגל, והנס היה שהמטוס לא נשבר ולא התפרק באוויר מכל התנועות החדות והשינויים המהירים, וכמו"כ היו על המטוס שני טייסים חילופיים שנסעו כנוסעים וידעו לנווט את המטוס בבטחה עד לנחיתה, הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו.

ונסתפקו בבי מדרשא, מה היה קורה אילו אותו אחד היה מגביה את המוט כדי להציל את המטוס מריסוק ודאי, והיה מכריז שבפעולה זו מכוין גם להגביה את כל המטוס עם כל האנשים וכל המזוודות והתכולה שלהם (וכמו אברהם שזכה באנשי סדום שהצילם ממוות), ורוצה לזכות בהכל בקנין הגבהה, שהרי הם כבר נמצאים לאחר יאוש. האם מעשה כזה היה מועיל והיה זוכה גם במטוס של החברה וגם בכל הרכוש?

תשובה. לא זכה באנשים, כי זה דין מיוחד בכיבוש מלחמה, וגם לדעת הרבה ראשונים זה דין בנכרים ולא ביהודים. וגם לגבי התכולה והכבודה לא זכה, כי יודע שגם אם יזכה בזה, השלטונות לא יתנו לו לקחת כלום, וממילא לא התכוון לקנות. ולמעשה בלאו הכי בשעה שעשה כן והציל את המטוס מהתרסקות, לא התכוין לשם קנין, וממילא לא זכה.

מקורות ונימוקים

ראשית צריך לדון האם קנין ההגבהה שעשה מועיל, ולכאורה כשהגביה את המטוס עשה קנין הגבהה, וכמו שנאמר במסכת חולין (דף קמא ע"ב) שאם דפק על הקן והיונים התרוממו בעקבות הדפיקה, קנה אותם בקנין הגבהה. וכתבו התוס' (ב"ק דף צח ע"א ד"ה וה"מ) שמדובר שלא נגע בהם, אלא שהתרוממו מכוחו, ולתירוץ הראשון אם זה היה דרך עליה קנה בהגבהה, ולתירוץ השני כל דבר שדרכו בכך קנאו. ועל פי זה כתבו התוס' בקידושין (דף כו ע"א ד"ה אי נמי) שפיל נקנה בהגבהה, על ידי שמגביה מול עינו חבילה של זמורות שהוא מאכלו, והוא קופץ ומגביה את עצמו מן הארץ ואוכלן.

וכך גם לגבי המטוס, כיון שדרכו רק בהגבהה שמושכין במוט והוא מתרומם, זה קניינו בהגבהה, וממילא המושך את המוט להגביהו כלפי מעלה עשה בו קנין הגבהה.

והנה נאמר במסכת בבא קמא (דף קטז ע"ב), שיירא שהיתה מהלכת במדבר ועמד גייס וטרפה, ועמד אחד מהן והציל את הממון מיד הגייס, אם אמר 'אני אציל לעצמי' – הציל לעצמו, ומבואר שם שאם הבעלים לא היה יכול להציל - אפילו אם המציל לא אמר שהוא מתכוין להציל לעצמו, אעפ"כ זכה בכל, כיון שהבעלים התייאשו, והוא זכה מן ההפקר.

ויעויין גם בנתיבות המשפט (סימן שסא ס"ק ב) שכתב, דאם ראה אנס בא כנגדו והמטלטלין מונחין עדיין לפניו ונתייאש, זה ג"כ הוי יאוש כשאינו יכול להציל, וכמבואר במסכת בבא קמא (דף קטו ע"ב) בראה אנס בא כנגדו וכו' לא מיבעיא דאם בא אחד והציל ולא הניח לגזלן לקחתו – דמי ממש למציל מן הארי או מן הנהר או מן הדליקה (ב"מ דף כד ע"א), דמה לי שנתייאשו הבעלים מפני שבא ארי או דליקה, ומה לי שנתייאשו מפני שראו ליסטים וגייס באין.

ולכאורה גם בענייננו, כיון שעמד עליו גייס לטרוף את המטוס עם החפצים, ולא היו יכולים להציל, ורק אחד מהם הציל ברגע האחרון את המטוס, אפילו אם לא נתכוון לזכות, זכה במטוס ובכל הכבודה שיש שם.

אלא שיש לדון, דאולי שם מיירי שבאו על עסקי ממונות, וממילא כל מה שהציל הציל לעצמו, אבל בעניינו שבאו להרוג את האנשים, וממילא היה חייב להצילם מדין 'לא תעמוד על דם רעך', אולי באופן כזה לא זכה, וכמו שמסתפקת הגמ' במסכת קידושין (דף ח ע"ב) דאם כלב רץ אחרי אשה, והוא נתן ככר לחם לכלב והצילה, האם מתקדשת בזה, דאמנם יש לה הנאה והוא כיוון לקדשה בהנאה זו, אך האשה יכולה לומר לו 'מדאורייתא חיובי מחייבת לאצולן', ועמדה הגמ' בתיקו, ולהלכה היא ספק מקודשת [ויעו"ש בקובץ שיעורים (אות עו)].

אלא שיש לדחות, שאף אם חייב מדאורייתא להצילה, מ"מ הצד שאינה מתקדשת, היינו משום שלא נתן לה דבר, אלא רק הבריח ארי ממנה, אבל באופן שכולם התייאשו מרכושם, מה בכך שהוא חייב להצילם, בכל זאת בשעה שהוא מגביה את המטוס הוא עושה קנין והוא זוכה ברכושם שהתייאשו ממנו.

והנה לגבי האנשים שהיו על המטוס, אף שמצינו שמלך שכובש ארץ, הוא קונה את כל הממון ואת האנשים לעבדים כדין כיבוש מלחמה [יעויין בגיטין (דף לח ע"א) וביבמות (דף מו ע"א), וברמב"ם (פ"ט מהל' עבדים ה"ד)], ונחלקו הראשונים אם דין זה נאמר גם בישראל או רק בעובדי כוכבים, אבל לכו"ע דין זה לא נאמר בהצלה, כשהציל אדם שקונה אותו לעבד, וזה דין מיוחד במלך שכובש במלחמה.

והלכה למעשה נראה שצריך להשיב את כל התכולה, דיתכן ואע"פ שבאמת זכה מן הדין בכל המטוס, מ"מ הרי פסק הרמ"א (חו"מ סימן רנט ס"ז) לגבי המציל מהארי ומהדוב וזוטו של ים, דאע"ג שמדינא אין חייבין להחזיר באבידות אלו, אם גזר המלך או בית דין, חייב להחזיר מכח דינא דמלכותא או הפקר בית דין הפקר, ולכן פסקו ז"ל בספינה שטבעה בים, שגזר המושל גם הקהילות שכל מי שקונה מן העובדי כוכבים שהוציאו מן האבידה ההיא שיחזיר לבעליו, שצריכין להשיב.

ובענייננו זה חמור טפי, שהרי גם אם אותו אחד שהציל את המטוס, היה רוצה לזכות ולקחת את המטוס וכל אשר בו, הרי השלטונות לא יאפשרו לו, ויתכן שידונו כגנב וישימוהו בבית האסורים, ואם כן זה עצמו סיבה שלא זכה בזה, כי יודע שזה זכיה שאין אפשרות לממש אותה בפועל, אפילו אם ירצה.

ולמעשה ממילא לא זכה בזה, שהרי ע"פ האמת בשעה שהגביה את המטוס כל מחשבתו היתה נתונה רק להצלת עצמו וכל הנוסעים, ולא התכוין לעשות מעשה קנין, ומבואר בשו"ע (חו"מ סימן רעה סעי' כד) דהמחזיק בנכסי הגר ובהפקר, ואין דעתו לקנות, אע"פ שגדר ובנה, לא קנה, ודו"ק.

***

תורת חמד – מענייני הפרשה

וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בִּהְיוֹתָם כֹּאֲבִים וַיִּקְחוּ שְׁנֵי בְנֵי יַעֲקֹב שִׁמְעוֹן וְלֵוִי אֲחֵי דִינָה אִישׁ חַרְבּוֹ וַיָּבֹאוּ עַל הָעִיר בֶּטַח וַיַּהַרְגוּ כָּל זָכָר (לד, כה). בזמן השואה הנוראה, נתעוררה שאלה ברופא יהודי שמל ילד יהודי בביה"ח בגיטו, וראה אותו אחד המאושפזים שהיה נאצי, ואמר לו הרי השלטונות אסרו למול ואיך אתה מעיז פניך לעבור על החוק, וחשש הרופא לנפשו שמא החולה הנכרי ילשין עליו כשיצא מביה"ח, ונסתפק האם מותר לו לגרום לכך שהמאושפז לא יצא חי מביה"ח, או שמא הדבר אסור שכן הוא לא פירש ואמר להדיא שילשין עליו.

והנה בפרשה כאן מצינו שהרגו בני יעקב את כל אנשי שכם, והקשו כל המפרשים מדוע הרגו בני יעקב את כל אנשי העיר, ולמה יהרגו מי שלא חטא. והנה הפנים יפות (לעיל לד, טו) ביאר דכיון ששכם וחמור לא רצו להחזיר את דינה, ואם היו בני יעקב לוקחים אותה בחזקה, היו עומדים שכם וחמור כנגדם להורגם, ולכן היו מותרים להרוג את שכם וחמור. וכיון שידעו שאם יהרגו את שכם וחמור, יעמדו כנגדם כל העיר ויאספו עליהם, לכך הותרו להרוג את כולם כדין הבא במחתרת. וכעי"ז כתב האוה"ח הק' שהרגום מדין רודף, יעו"ש.

ומבואר דבר חידוש, שאם יהודי יודע שהנכרי ירדוף אותו אח"כ, מותר כבר עתה להורגו מדין רודף, והוא דבר חדש. ויש לזה שני מקורות, האחד מדברי התוס' במסכת עבודה זרה (דף י ע"ב), לגבי אנטונינוס שהיה לו מערה מביתו עד בית רבי, וכל יום שהיה הולך ללמוד עם רבי, היה מביא עמו שני עבדים, ואחד היה הורג בפתח ביתו של רבי, והשני בפתח ביתו שלו. והקשו שם התוס' דשפיכות דמים הוא משבע מצוות ב"נ, ותירצו שהיה ירא פן יודיעו הדבר אל השרים והיו גורמין להרגו, והבא להרגך השכם להרגו, ע"ש. ומשמע דאע"פ שלא היה ודאי שילשין, ועוד לא הלכו להלשין בפועל ועוד לא נהפכו בפועל לרודפים, מ"מ מותר להורגם [ומקור נוסף ראה בספר חסידים (סימן תתריז)].

אמנם פשיטא שכל זה רק אם קיים חשש מבוסס שהגוי אכן ילשין לשלטונות, אבל אם אין חשש רציני, בודאי שאסור להרגו.

ומו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל אמר לי דברודף רגיל אסור להרגו אלא כשרואים ממש שהוא רודף אחר חברו, ומה שכתבו התוס' בע"ז שמותר להרוג שאולי יספר, הרי בהמשך דבריהם כתבו התוס' שאנטונינוס בחר כאלו שהיו חייבי מיתות בלאו הכי, ומסתברא שהכל תירוץ אחד, וההמשך זה תוספת לתירוץ הראשון, ואי"ז שני תירוצים שונים.

וגיסי מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל אמר שיתכן שיש חילוק בין גוי ליהודי, וכל דברי התוס' הם ביחס לגוי, אבל בישראל אין היתר להרגו כל עוד לא החל לרדוף בפועל ממש, ולפי"ז כשחושד בגוי שילשין עליו, יש לסמוך ע"ז ולא לטפל בו עד שימות, אבל בישראל חוטא, אם יאמר שלא ילשין, אולי אפשר להאמין לו, ואסור להורגו [וראה עוד במה שהרחבנו בכל זה בחשוקי חמד עמ"ס עבודה זרה (דף י ע"ב), במסכת כתובות (דף לז ע"ב), ובמסכת מכות (דף ז ע"א)].

***

גנזי חמד – מו"מ בין מרן שליט"א לגיסו הגאון הגדול רבי אלחנן ברלין זצ"ל

ב"ה, יום ה' כסליו תשי"ח, ירושלים עיה"ק תובב"א

לגיסי וידידי היקר והמצוין הרב יצחק זילברשטיין שליט"א,

אחדשה"ט

כשיצאת מביתי נזכרתי שכסברתך בענין דם מבושל שמעתי פעם מהגרי"ד סולביציק בשם סבו הגר"ח זצ"ל וחשבתי לכתוב לך, וכעת נתחדש אצלי שהקו' על התוס' בזבחים פ"ז א' ג"כ ל"ק מידי ואתחיל בזה.

הנה עצם הדין דכבש יש לו קדושת מזבח הוא לפי דברי מרן הרב שליט"א מהפסוק לא תעלה במעלות על מזבחי וכמו שאמרו במכילתא מכאן שעושים כבש למזבח, וכן עיין בר"מ ה' בית הבחירה פ"א הי"ז. אלא שכפי הנראה אנו לומדים משם דכבש כמזבח רק לגבי דינים מסוימים ולא לכל הדינים.

דהנה בזבחים פ"ז א' לומדים מפסוק אחר הדין דהכבש מקדש פסולין דלא ירדו, ובמנחות נ"ז ב' ילפי' מפסוק אחר דיש איסור הקטרה של שאור ודבש בכבש, אבל עצם הדין דכבש כמזבח נלמד מהא דכתיב לא תעלה במעלות על מזבחי, וזהו שמק' התוס' דלר"י ל"ל קרא מיוחד דכבש כמזבח לענין דין עלו לא ירדו, הא הוי כ"ש מרצפה דחזי' דאם היא קדושה הוי בה דין דלא ירדו וכ"ש כבש דהוא קדוש מטעם הפסוק דלא תעלה וכו'.

ומת' התוס' דבאמת גם רצפה אינה מקדשת פסולין ולכן צריך פסוק מיוחד לכבש דמקדש פסולין, וז"פ. אלא דתשאר קו' התוס' לשי' התוס' בדף י"ד א' ובדף פ"ה א' ד"ה זאת דרצפה מקדשת פסולין לענין עלו לא ירדו, אי לא דנימא דכבש הוי גם חציצה בין רצפה וכבש הוי גרע מרצפה, וזה לא מסתבר כלל לענ"ד.

ובענין דם מבושל שמעתי כן, הנו"ב מקשה על הא דאי' בבכורות ו' ע"ב סד"א הואיל דבהמה טהורה נמי חדוש הוא דאמר מר דם נעכר ונעשה חלב וכו' והק' דהא חלב הוי אין ראוי לזריקה וכמו דדם מבושל מותר דאין ראוי לזריקה גם חלב יהא מותר מדין זה. ותי' הגר"ח דבאמת דם שבשלו הוי ג"כ אסור ורק אין בו כרת, ולשי' הר"מ דביוצא אין מלקות גם מלקות אין בו אבל איסור יוצא יש בו, וזהו שמק' הגמ' דבחלב יהי' אסור יוצא, עכ"ד הגר"ח.

והגרי"ד דייק מרש"י שם ד"ה דאמר מר וכו' הלכך חדוש הוא דמעיקרא הוה דם והאוכלו בכרת והשתא משתרי עכ"ל הרי דהכונה דמשתרי גם מכרת ולא רק מאסור יוצא, ע"כ דברי הגרי"ד, ויש מקום לדון בדברי רש"י.

אבל באמת הסברא הפשוטה היא דלא כהגר"ח דהנה בדם יש דין דאסור רק כשראוי לזריקה ושאינו ראוי לזריקה אינו אסור, א"כ ל"ש לומר בזה איסור יוצא כיון דבכ"ז אינו ראוי לזרוק. אלא דהגר"ח לשי' דאיסור יוצא הוי איסור חדש (בספרו פ"ג הי"א ממאכ"ס) ולכן אמר דנהי דכעת אין ראוי לזריקה, אבל האיסור שלו כעת אינו מדין דם, וז"פ.

ובענין חדוש זה של הגר"ח, כבר חלק עליו היד אליהו מובא בפ"ת יור"ד סי' ע"ט ס"ק ב', וכמדומה לי שגם הש"ך והפמ"ג סוברים כהיד אליהו בסי' פ"א אלא שאין לי כעת פנאי לעיין ולמצוא אותם.

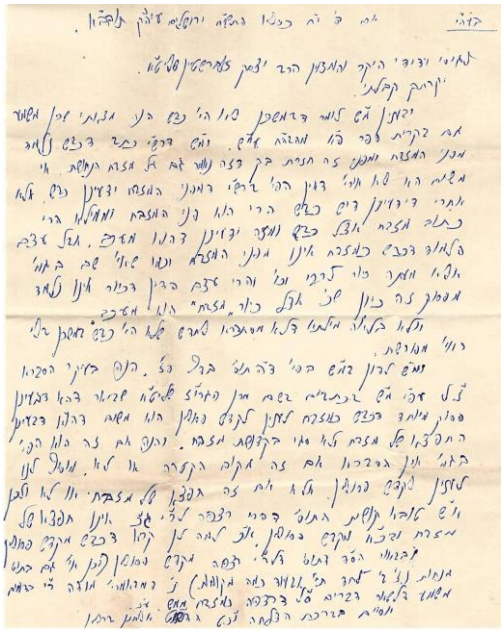

אסיים בברכת הצלחה וכל טוב
הדשו"ט
אלחנן ברלין

***

א' וישלח תשי"ח ב"ב
לגיסי וידידי היקר הנעלה והנכבד הרב ר"א שליט"א, שלום רב,

שמחתי מאוד לקבל את מכתבך בד"ת בהמשך למה שדברנו בביתך, והנה במש"כ להסביר את קושית התוס' דכוונתו דכמו דלר"י דקדושה הרצפה איכא בה דין דמקדשת הפסולים דלא ירדו כמו"כ היה לכבש דקדוש קדושת מזבח לקדש פסולים.

ויש לי להעיר על דבריך, דא"כ לא היה להם לתוס' להקשות רק לר"י, דכמו שהניחו מסברא דלר"י דקדושה הרצפה מקדשת גם פסולים כמו"כ היה להם להניח לכו"ע דכיון דהכבש קדוש יש לו גם לקדש את הפסולים, ולמ"ל קרא ומהתוס' משמע דמקשו לר"י.

ובעיקר הסברא דכמו דלר"י מקדשת הרצפה את הפסולין כמו"כ יש לכבש דקדוש קדושת מזבח לקדש פסולים, נ"ל שיש לדון בזה, דהרי איתא בתוס' ביומא מ"ה: ד"ה סודרן לתירוץ הראשון דהיסוד אינו מקדש פסולין דלא ירדו אע"פ שהיסוד ודאי קדוש בקדושת מזבח, דאפשר דדוקא אותו חלק במזבח שאפשר להקטיר עליו מקדש שלא ירדו ולא חלק אחר (וכבש נראה דאין מקטירים עליו דדווקא בסובב איכא פלוגתא בדף ס"ה בזבחים אם אפשר להקטיר עליו, משמע דבכבש לא), ועיין בתוס' יומא וכו' בקדושת מזבח.

אף שיש לדחות דהתוס' במנחות שכתבו שיסוד אינו מקדש פסולין קיימא בשיטת מסקנתם כאן בזבחים פ"ז. ד"ה כבש מנין דגם רצפה אינה מקדשת פסולים ולכך גם יסוד אינו מקדש פסולים.

אולם בפשטות הא דמחלקי התוס' למסקנא דרצפה אינה מקדשת פסולים הוא משום דרצפה לא הוי מזבח אלא לדברים מסוימים אבל במזבח ממש אילו היה הדין דכל חלקיו מקדשים היה גם לכבש ויסוד לקדש, ויש לדון בזה.

ומ"ש בענין דם שבישלו מסתבר כך דהגר"ח לשיטתו דיוצא הוי איסור חדש ולכך שייך גם בדם שבישלו איסור יוצא. רק דבעיקר קושית הנו"ב שמעתי כאן דהחזו"א רצה לחדש דגם בחלב אילו היה שייך היה אפשר לזרוק, והוא תמוה מאד, וצריך לעיין בספרו מש"כ בזה.

בענין מה שרציתי לומר דלר"י לא היה כבש במשכן כיון דגבהו היה ג' אמות, מצאתי סברא כזו בקרן אורה זבחים ס"ג. בדברי התוס' שם, אולם הוא כתב מטעם אחר דרק במזבח אבנים יש דין כבש, אולם קשה דהא כבש הוא מהדברים המעכבים במזבח כמו דאיתא בזבחים ס"ב בגמרא שם, ועיין שם ברש"י דהוא נלמד מ"פני המזבח", ועל דברי הק"א קשה דהא פסוק זה נאמר גם על מזבח הנחושת שהיה במשכן, וגם תירוצי נדחה דאילו היה הכבש רק כדי לעלות למזבח היה אפשר דלר"י לא היה כבש אבל זהו פסוק מיוחד מנין לנו שר"י חולק ע"ז.

***

בעה"י, יום ד' י"ח כסליו התשי"ח ירושלים עיה"ק תובב"א
לגיסי וידידי היקר והמצוין הרב יצחק זילברשטיין שליט"א
יקרתך קבלתי

ובענין מ"ש לומר דבמשכן לא הי' כבש הנה מצאתי שכן משמע גם בקרית ספר פ"א מהבה"ח עיי"ש. ומ"ש דרש"י כתב דכבש נלמד מפני המזבח ומפני זה חזרת בך דזה נאמר גם על מזבח הנחושת, אי משום הא לא אירי' דאין הפי' ברש"י דמפני המזבח ידעינן כבש, אלא אחרי דידעינן דיש כבש הרי הוא פני המזבח וממילא הרי כתוב מזבח אצל כבש ומזה ידעינן דהוא מעכב, אבל עצם הלמוד דכבש כמזבח אינו מפני המזבח וכמו שאי' שם בגמ' אלא מעתה כיור לרבי וכו' והרי עצם הדין דכיור אינו נלמד מפסוק זה כיון שכ' אצל כיור "מזבח" הוא מעכב. אלא בלא"ה מילתא דלא מסתברא לחדש שלא הי' כבש במשכן בלי ראי' מפורשת.

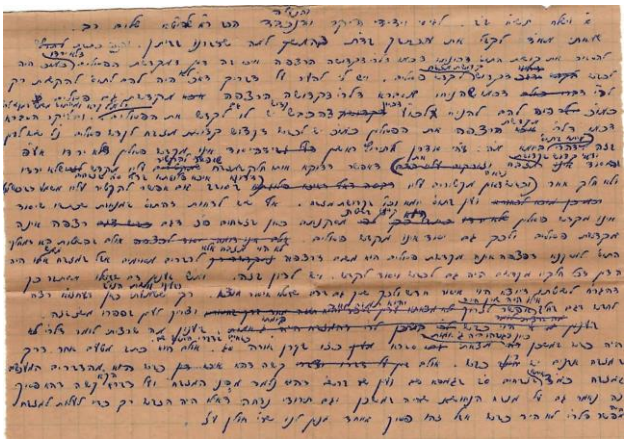

ומ"ש לדון במ"ש בפי' ד"ה תוס' בדף פ"ז. הנה בעיקר הסברא ז"ל עפ"י מ"ש בכתבים בשם מרן הגרי"ז שליט"א שביאר דהא דבעינן פסוק מיוחד דכבש כמזבח לענין לקדש פסולין הוא משום דהו"א דבעינן החפצא של מזבח ולא סגי בקדושת מזבח, והנה אם זה הוא הפי' בגמ' אין הסברא אם זה מקום הקטרה או לא, מוסיף לנו לענין לקדש פסולין. אלא אם זה חפצא של מזבח או לא, ולכן א"ש טובא קושית התוס' דהרי רצפה לר"י ג"כ אינו חפצא של מזבח ובכ"א מקדש פסולין, א"כ למה לן קרא דכבש מקדש פסולין.

ובבאור הס"ד דתוס' דלר"י רצפה מקדש פסולין (וכן אי' גם בתוס' מנחות נ"ז ב' לחד תי' ובעוד כמה מקומות) נ' דמדאמרי' מודה ר"י בדמים משמע דלשאר דברים ס"ל דרצפה כמזבח ממש, ע"כ.

אסיים בברכת הצלחה וכ"ט
הדשו"ט אלחנן ברלין

***

ב"ה, יום ב' כ' אלול תשכ"ו
לגיסי היקר הרב ר' יצחק שליט"א ומשפחתו יחיו
אחדשה"ט
כוח"ט בסשצ"ג וימלא ד' כל משאלות לבכם לטובה,
ראיתי בבאור הלכה סי' תרמ"ט ס"ב ד"ה אינו יוצא בו דמסתפק במי שאסר על עצמו אתרוג באכילה אי יוצא בו כל שבעה דכתותי מכתת שעורי' עיי"ש.

והדברים תמוהים דבאיסורי אכילה לא אמרינן כתותי מכתת שעורי'. והגר"א שמביא שם מפרש את דברי השו"ע דצריך ראוי לאכילה כל ז' ג"כ רק לאפוקי איסוה"נ ודברים הטעונים שריפה וכשי' הרשב"א והר"ן, אבל אסורי אכילה יוצאים בו לשי' זו גם ביום א'.

וגם במודר הנאה מבואר בהדיא בר"ה כ"ט א' המודר הנאה משופר מותר לתקוע בו תקיעה של מצוה, הרי דלא אמרינן גם במודר הנאה כתותי מכתת שעורי', וצ"ע.

בהוקרה מרובה
אלחנן ברלין

***

אחודה נא חידה:

אשה שאסורה לאיש משום ערוה, ואם יתברר שיש עוד קירבה בין האיש לאשה תהיה אותה אשה מותרת?

תשובה לחידה משבוע שעבר:

איך יתכן אדם שנפטר ולא צוה כלום, ורק חלק מבניו יורשים זכויותיו?

תשובה. כאשר השאיל פרה לחבירו לשנה, ומת השואל, הרי הבנים הנשואים, שאינם סמוכים על שולחנו אינם יורשים זכותו להשתמש בפרה, ורק הבנים הסמוכים על שולחנו, זוכים בזכות השימוש בפרה (עי' שו"ע חו"מ סימן שמא ס"א), וכמו שביאר הנתיה"מ (סק"ג) דכל המשאיל על דעת בני ביתו הוא משאיל, וכיון דבחייו יכול היה השואל להניח לבניו לעשות מלאכה, ולא היה המשאיל יכול למחות, הכ"נ עתה לאחר מיתתו. אבל בבנים נשואים, יכול המשאיל לומר 'האב מהימן לי בשבועה, ואתם לא, ואולי אח"כ תטענו בשקר שנאנסה'.

לרפואת חדב"נ הצדיק הגאון רבי חזקיהו דב בן שושנה קוק הזקוק לרחמי שמיים מרובים

יו"ל ע"י מערכת דברי חמד - לתרומות והנצחות: a0527642209@gmail.com
ניתן להאזין לפסקי הלכה המתעדכנים ממרן רבינו שליט"א בקו שיח יצחק: 03-3130582
לקבלת הקובץ השבועי המלא 'אוצר הפרשה': a169258235@gmail.com

עטרת צבי

מתורתו של רבנו מרן ראש ישיבת גרודנא הגאון רבי צבי דרבקין שליט״א

״עניינה של הגלות״

המועדים של ג' הרגלים שורש עניינם הוא ביצירה של כלל ישראל, פסח שבועות וסוכות שרמוזים בברכת "אתה בחרתנו מכל העמים אהבת אותנו ורצית בנו" שפירש הגר"א ש"אתה בחרתנו" זה כנגד פסח, שיציאת מצרים היא הבחירה של כלל ישראל ע"י הקב"ה, ו"אהבת אותנו" זה מתן תורה, וכמו שנאמר "אהבת עולם בית ישראל עמך אהבת חוקים ומשפטים אותנו למדת", "ורצית בנו" זה כנגד סוכות שהיא השראת השכינה, והציווי לחוג את המועדים הללו בא משום שבזמנים הללו ישנה את ההשפעה שהיתה בתחלת עניינם, השפעה שיש בה קרבת ה'.

אכן המועדים של פורים וחנוכה שורש עניינם הוא בגלות, ומהי ענינה של גלות? גלות מורכבת משני חלקים: א', ניסיון, ב', מלכות המבצעת את העונש שבא כאשר אין ישראל עומדים בניסיון.

הנה כתב המסילת ישרים (פרק א): יסוד החסידות ושרש העבודה התמימה הוא שיתברר ויתאמת אצל האדם מה חובתו בעולמו ולמה צריך שישים מבטו ומגמתו בכל אשר הוא עמל כל ימי חייו, והנה מה שהורונו חכמינו זכרונם לברכה הוא, שהאדם לא נברא אלא להתענג על ה' ולהנות מזיו שכינתו שזהו התענוג האמיתי והעידון הגדול מכל העידונים שיכולים להמצא, ומקום העידון הזה באמת הוא העולם הבא, כי הוא הנברא בהכנה המצטרכת לדבר הזה, אך הדרך כדי להגיע אל מחוז חפצנו זה, הוא זה העולם.

על כן הושם האדם בזה העולם בתחילה כדי שעל ידי האמצעים האלה המזדמנים לו כאן יוכל להגיע אל המקום אשר הוכן לו, שהוא העולם הבא, והנה שמו הקב"ה לאדם במקום שרבים בו המרחיקים אותו ממנו יתברך וכו', ונמצא שהוא מושם באמת בתוך המלחמה החזקה, כי כל עניני העולם בין לטוב בין למוטב הנה הם נסיונות לאדם וכו', ואם יהיה לבן חיל וינצח המלחמה מכל הצדדין, הוא יהיה האדם השלם אשר יזכה לידבק בבוראו ויצא מן הפרוזדור הזה ויכנס בטרקלין לאור באור החיים, וכפי השיעור אשר כבש את יצרו ותאוותיו ונתרחק מן המרחיקים אותו מהטוב ונשתדל לדבק בו, כן ישיגהו וישמח בו, עכ"ל המסילת ישרים.

וכשם שלאדם הפרטי יש את הנסיונות והמלחמה שלו, והם כוללים את כל התרי"ג מצוות, כך גם אצל עם ישראל כ"כלל", הושמו הם בתוך מלחמה חזקה ונסיונות גדולים.

וגילו לנו חז"ל שארבעה גלויות הן, וכפי שכבר בארנו ארבעה עניני נסיון עברו על כלל ישראל ובשלו בהם, ועל כל נסיון ונסיון היתה מלכות שביצעה את העונש המגיע על החטא שנכשלו בו. וכבר נרמזו בתורה בתחילת הבריאה אותם ארבע מלכויות שעל ידם נענש כלל ישראל, "והארץ היתה תהו ובהו וחשך על פני תהום ורוח אלוקים מרחפת על פני המים", תהו - זו מלכות בבל וכו', ובהו - זו מלכות מדי וכו', וחשך - זו מלכות יון שהיו גזירותיה קשות כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלוקי ישראל, על פני תהום - זו מלכות אדום, (בראשית רבה פרק ב), וכפי שאמרנו ארבע הגלויות הם כנגד ארבע סוגי נסיונות שנתנסו בהם כלל ישראל, ונכשלו בהם, ובא העונש ע"י גלות מסויימת ששייכת לענין החטא שחטאו בו.

לא מאסתים ולא געלתים

והנה עוד שני עניינים ישנם בעניין הגלות, שכן כתוב "לא מאסתים ולא געלתים לכלותם", הובטחו כלל ישראל שלעולם לא יהיה העונש עד כדי כילוי, ולעולם הוכן לכלל ישראל הגואל שיוציאם מהגלות שנענשו בה, ותמיד באה גאולה ע"י גואל מסוים שהעמיד להם הקב"ה להחזירם למוטב.

ועוד מבואר בחז"ל שבכל נסיון ונסיון שנתנסו בו ניתנו לישראל גם הכלים שבאמצעותם יוכלו לעמוד באותו ניסיון.

שכך אמרו במסכת מגילה יא: "לא מאסתים ולא געלתים לכלותם", לא מאסתים בימי יוונים, ולא געלתים בימי נבוכדנצר, לכלותם בימי המן, להפר בריתי אתם בימי רומיים, כי אני ה' אלהיהם בימי גוג ומגוג, במתניתא תנא לא מאסתים בימי כשדים שהעמדתי להם דניאל חנניה מישאל ועזריה, ולא געלתים בימי יוונים שהעמדתי להם שמעון הצדיק וחשמונאי ובניו ומתתיה כהן גדול, לכלותם בימי המן שהעמדתי להם מרדכי ואסתר, להפר בריתי אתם בימי רומיים שהעמדתי להם

של בית רבי וחכמי דורות, כי אני ה' אלוקיהם לעתיד לבוא שאין כל אומה ולשון יכולה לשלוט בהם.

גלות כשדים

כשדים היה הנסיון של עבודה זרה, והכלים שניתנו לכלל ישראל כדי לעמוד בנסיון היו הנביאים ותוכחתם, ומשלא עמדו בנסיון בא נבוכדנצר וגלות הכשדים וחורבן בית ראשון, ההצלה והיציאה מגלות בבל, והמשך הקיום של כלל ישראל בא ע"י חנניה מישאל ועזריה, ע"י המסירות נפש שלהם.

גלות יוון

"לא געלתים בימי יוונים" זה היה הנסיון של תרבות יוון, והכלים שהועמדו להם לישראל בנסיון הזה, היא התורה שבעל פה, וזהו "העמדתי להם" של שמעון הצדיק, שממנו החלה המשנה, ואכן שמעון הצדיק היה עוד בטרם התחיל הנסיון של יון, אלא ששמעון הצדיק והתורה שבע"פ שהביא, הם היו הכלים שהקב"ה העמיד לכלל ישראל טרם בוא הנסיון, ואמנם כלל ישראל לא עמד בנסיון, ונמשכו אחר תרבות יון ועל כך הגיע העונש של גזירות היוונים, וההצלה היתה ע"י מתתיהו ובניו ע"י המסירות נפש שלהם, ואכן בין שמעון הצדיק ומתתיהו עברו כמאה ושמונים שנה, שמעון הצדיק היה בתחילת מלכות יון ומתתיהו היה בסופה, ובגמ' איתא שמלכות יוון משכה מאה ושמונים שנה, אלא ששמעון הצדיק היה הכלי שבו יכלו ישראל לעמוד בנסיון ומתתיהו היה הגואל שע"י בטלה גלות יון.

ימי המן

"לבלותם בימי המן שהעמדתי להם מרדכי ואסתר", הנסיון שבימי מרדכי ואסתר היה כמבואר שם בגמ' על ארבעה חיות שראה דניאל בחלומו שהם כנגד ארבעה הגלויות, והחיה השניה שהיא כנגד מלכות אחשורוש נאמר בדניאל (ז, ה) "וארו חיוה אחרי תנינה דמיה לדב", ועל דוב נאמר במשלי (כח, טו) "ארי נוהם ודב שוקק", ובגמ': "דוב שוקק" זה אחשורוש, תני רב יוסף אלו פרסיים שאוכלין ושותין כדוב ומסורבלין בשר כדוב ומגדלין שער כדוב ואין להם מנוחה כדוב, הנסיון של פרסים זה העצלות והרפיון ופריקת עול, מה שקוראים היום "נהנתנות", וכלל ישראל נכשלו בנסיון זה, וכ"ז כלול במה שנאמר שנהנו מסעודת אחשורוש, והכלים שניתנו להם כדי לעמוד בנסיון היתה מנהיגותו של מרדכי וזהו "העמדתי להם את מרדכי", וזה היה כח של תפילה וזעקה, ואכן כשלא עמדו בנסיון ונגזרה הגזירה החזירם מרדכי ע"י "כנוס את כל היהודים וצומו", ובאה ההצלה ע"י אסתר, היא היתה הגואל שע"י בטלה גזירת המן.

גלות אדום

"להפר בריתי איתם" בימי רומיים, זו מלכות אדום שנרמזה בכתוב "על פני תהום" שאין לה נסיון מיוחד משלה אלא היא כוללת את כל הנסיונות שנאמרו במלכויות הקודמות, הן של ע"ז [שאע"פ שבטל היצר דע"ז אבל במקום זה יש היצר של מינות וכפירה, וכמש"כ הרמב"ם בהל' יום הכיפורים "בימי בית שני צץ המינות"], הן של יוונים והן של פרסיים, והם גם מבצעי העונש על כשלון בעמידה בנסיון, וע"ז נאמר בברייתא שכנגד מכלול הנסיונות של רומיים "העמדתי בית רבי וחכמי הדורות", כלומר המשנה שנכתבה, והגמ', היא הדבר העומד לכלל ישראל שיוכלו לעמוד בנסיון, ואמנם הגואל מגלות זו הוא הקב"ה בעצמו כפי שנאמר בקרא ד"אני ה' אלוקיכם".

הנסיונות בגלות האחרונה

עכ"פ נמצאנו למדים, שאנו נמצאים בתוך כל סוגי הנסיונות, נסיונות של ע"ז שהיום זה נסיון של מינות וכפירה, כי יצרא דע"ז אנשי כנה"ג בטלוהו, וגם נסיון של השכלה שזה נסיון של יוון, וגם הנסיון של הפרסיים שהוא נסיון של נהנתנות, עצלות ופריקת עול, ויש עוד להוסיף בזה שאע"פ שנאמרו ארבעה גלויות וכפי שבארנו הם ד' סוגי הנסיונות, מ"מ ברור שבכל נסיון מסוגי הנסיונות הללו מלווה ובלול ענין של עריות.

וכמו שאמרנו לעומת הנסיונות ניתנו גם הכלים להתמודד אתם, והם רבי וחכמי הדורות.

והימים טובים שניתנו בענין הגלות, חנוכה ופורים, שורש ענינם הוא ב"העמדתי להם מרדכי" ו"העמדתי להם מתתיהו ובניו", שהם היו הגואלים מגזירת המן ומגלות יון, והמועדים הללו נקבעו לדורות כדי לחזק את כח העמידה בנסיונות, וכפי שאמרנו פורים בא לחזק את כח התפילה, וחנוכה בא לחזק את כח התורה.

כאשר נבוא לעשות את חשבון נפשינו, ואין מדובר על כל הדור שהוא מתבוסס בכל הגלויות שקיימים, אלא נדבר על היהדות החרדית, הרי שהניסיון של מינות קיים בתופעה של הנושרים, הנסיון של תרבות יון גם קיים, יותר אצל הבנות, אצל בני הישיבות ב"ה אין את הנסיונות הנ"ל, אבן הנסיון של הפרסיות קיים וקיים, אם אנו רואים שיש תופעה של ריבוי שינה זה הקרנה של הדב שוקק שברחוב, [כידוע הדב ישן הרבה], אם אנו רואים חוסר מנוחה, נסיעות מרובות ועזיבת הבית המדרש זו מידת הפרסיים שאין להם מנוחה, וזה היפך המושג "ישיבה" שזה ענין של קביעות והתמדה, וכיון שהנסיונות קיימים עלינו להחזיק בכלים שניתנו לנו כדי שנוכל לעמוד בנסיונות, והכלים הם מה שמבואר בברייתא "העמדתי להם מרדכי" והוא כח התפילה, ומה שמבואר בברייתא ש"העמדתי בית רבי וחכמי דורות", היינו חיזוק בלימוד, וגם קבלת עול של חכמי הדורות שזה היפך פריקת עול של הפרסיות, מגדלים שיער כדב, מה המשמעות לגדל שער, אלא להביע בזה שאפשר לעשות מה שרוצים, ואם אנו רואים תופעה של מרידה בהנהגת גדולי הדור זה בא מהשפעת הדב שוקק של הרחוב.

כתב הרמב"ם פ"ד הי"ב: מצות נר חנוכה מצוה חביבה היא עד מאד וצריך אדם להזהר בה כדי להודיע הנס ולהוסיף בשבח האל והודיה לו על הנסים שעשה לנו אפילו אין לו מה יאכל אלא מן הצדקה שואל או מוכר בסותו ולוקח שמן ונרות ומדליק.

לכאורה החביבות של מצות חנוכה היא ע"ד שאמרו חביבין דברי סופרים מד"ת, אלא שא"כ גם פורים הוי מצוה מד"ס ולא מצינו ברמב"ם שאמר על מגילה שהיא חביבה, וי"ל ע"פ מה שאמרו ביומא כט: אמר רב אסי למה נמשלה אסתר לשחר לומר לך מה שחר סוף כל הלילה אף אסתר סוף כל הנסים והא איכא חנוכה ניתנה לכתוב קא אמרינן, והיינו שאסתר היתה בתקופת הנביאים, וחנוכה זה כבר בתקופה שפסקה נבואה והתחילה תקופה של תורה שבעל פה, ואם תקופת אסתר היא תקופה של "הסתר אסתיר פני", הרי תקופת חנוכה היא התקופה של "חושך" יון שהחשיכה עיניהם של ישראל, ומצוה שנוצרה מתוך החושך זו מצוה חביבה.

(נמסר בישיבה"ק חנוכה תשע"ו)

לתרומות והנצחות ולכל ענייני הגיליון: 058-3234245 או במייל: 7619185@gmail.com
י"ל ע"י מאסף הגיליונות 'אוצר הפרשה' לקבלת הקובץ המלא: a169258235@gmail.com

מרן הגאון
רבי יצחק אזרחי שליט״א

להגיד

הנהגת צדיק

ויקרא לרחל וללאה השדה

כתיב (בראשית ל״א א׳ ושם) ״וישמע את דברי בני לבן לאמר לקח יעקב את כל אשר לאבינו ומאשר לאבינו עשה את כל הכבד הזה, וירא יעקב את פני לבן והנה איננו עמו כתמול שלשום, ויאמר ה׳ אל יעקב שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך ואהיה עמך, וישלח יעקב ויקרא לרחל וללאה השדה אל צאנו״.

ושם מאריך יעקב ומספר להן את כל עניין הרמאות של לבן, ומסיים במצוות ה׳ אליו לשוב אל ארץ מולדתו, ״ויהי בעת יחם הצאן ואשא עיני וארא בחלום והנה העתדים העלים על הצאן עקדים נקדים וברדים **ויאמר אלי מלאך האלק׳ים בחלום יעקב ואמר הנני,** ויאמר שא נא עיניך וראה כל העתדים העלים על הצאן עקדים נקדים וברדים כי ראיתי את כל אשר לבן עשה לך, אנכי הא׳ל בית א׳ל אשר משחת שם מצבה אשר נדרת לי שם נדר **עתה קום צא מן הארץ הזאת ושוב אל ארץ מולדתך.** ותען רחל ולאה ותאמרנה לו העוד לנו חלק ונחלה בבית אבינו״ וכו׳, ״ועתה כל אשר אמר אלק׳ים אליך עשה״.

פרשיה זו צריכה תלמוד, ראשית יש להבין מדוע שלח יעקב וקרא לרחל וללאה אל השדה, וכי לא יכל לדבר זאת בבית?

עוד יש להבין הרי רחל ולאה הכירו מעלתו של יעקב אבינו, א״כ למה לו האריכות לספר מעשי לבן, למה לא די לו לספר להם כי ציווהו ה׳ ׳שוב אל ארץ אבותיך׳ ומצווה זו מוטלת גם עליהם, וודאי היו שבות עמו, ומה טעם מאריך בדברים.

וביותר לפי דברי הרמב״ן (ל״א י״ג) ״אחר שאמר לו קום צא מן הארץ הזאת, לא נתעכב עוד בחרן וכו׳ רק ממחרת החלום שלח לרחל וללאה ויספר להם חלומו והלכו להם״ ע״ש. משמעות ׳בשדה׳ היא שלא נתעכב כלל עד שיספר להן בבית, מלמד אותנו שהבין יעקב כי הציווי שנצטווה הוא לילך באופן מיידי, א״כ צ״ב למה התעכב בסיפור דברים לרחל ולאה, ולא אמר להם כי מצוות ה׳ ללכת מיד בלי להאריך ולספר כל מעשי אביהן.

עוד יש להתבונן אם בספרו להן כל מעשי אביהן הוא חותם במצוות ה׳ לשוב אל ארץ מולדתו, הרי שאין כל נפק״מ במעשי אביהן, א״כ היה די לרחל ולאה לדעת שיעקב אבינו גדול הדור, והוא מצווה להן את שציווהו ה׳ וודאי היו נענות.

פיוס

ביאור שיחתו זו של יעקב אבינו הוא כלל יסודי מאוד בצורת בית יהודי, בתחילת דברי הרמב״ן כתב ״יספר יעקב לנשיו כל מה שאמר לו מלאך האלק״ים בחלום, כי הכל פיוס להם שתלכנה עמו״.

פיוס אין הכוונה לשכנע לעשות את הדבר, שהרי רחל ולאה לא היו צריכות שכנוע וודאי שהיו הולכות עמו על דבר המצווה.

אלא ׳פיוס׳ הכוונה דאף שאני יודע שיהיו מקיימין מחמת שהדבר מצווה, מ״מ מתאמץ יעקב ומחשב איך לומר את הדבר שיהיהמתקבל בנעימות לשומעים.

מטעם זה לא הסתפק יעקב לומר להם את דבר המצווה, אלא על אף שממהר היה לקיים דבר ה׳ מיד בהיותו בשדה, מ״מ מחשב הוא איך הציווי יתקבל אצלם בנעימות. וכשישמעו אריכות מעשי אביהן ידעו כי הקב״ה אתו על כל צעדיו אזי תיהיה הליכתן עמו בנעימות.

זהו יסוד שכל מי שהולך לבנות את ביתו חייב ליצוק זאת ביסודות הבית, קל וחומר מי שכבר בנה את ביתו עליו להלך בדרך זו, אברכים שואפים לשלימות וב״ה אכשר דרא ובאים למעלות גדולות מאוד, אבל צריך תמיד לזכור שיהיה הכל מתוך ׳פיוס׳ - שיהיו הדברים נעימים ומתקבלים בנעימות על בני הבית.

בן תורה הנהגתו לשם שמים דרכי הנהגתו וסגנון דיבורו מיוחדים הן, באמצעותן מאהיב הוא שמו של הקב״ה על הבריות, כדבגמ׳ (יומא פ״ו ע״א) ״ואהבת את ה׳ אלק׳יך שיהא שם שמים מתאהב על ידך שיהא קורא ושונה ומשמש ת״ח ויהא משאו ומתנו בנחת עם הבריות מה הבריות אומרות עליו אשרי אביו שלמדו תורה אשרי רבו שלמדו תורה אוי להם לבריות שלא למדו תורה פלוני שלמד תורה ראו כמה נאים דרכיו כמה מתוקנים מעשיו עליו הכתוב אומר ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר״.

אם היה מזדרז לקיים דבר ה׳ והיה זה באופן שאינו נעים להן, היה מפסיד את כל המעלה, כי בכלל קיום דבר ה׳ הוא שיעשה באופן ששם שמים מתאהב על ידו.

אם ידעתי לא ישנתי

יסוד זה הקובע כי השגת ערך המעלה חשוב הוא אם נעשה על נכון באופן שלם מכל צדדיו ולא שיהיה על חשבון דרך ארץ, מבואר גם בריש פרשתנו כשהיה יעקב בדרך לחרן.

דכתי׳ (בראשית כ״ח י״א ושם) ״ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש ויקח מאבני המקום וישם מראשתיו וישכב במקום ההוא, ויחלם והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי א׳לקים עלים ויורדים בו״ וכו׳

"וייקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי, וירא ויאמר מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלקים וזה שער השמים" פרש"י "ואנכי לא ידעתי שאם ידעתי לא ישנתי במקום קדוש כזה".

מפורסם להק' בזה, ע"פ מה שפרש"י (כ"ח י"ב) את מאמר 'הארץ אשר אתה שכב עליה לך אתננה ולזרעך' דהקב"ה קיפל כל ארץ ישראל תחתיו של יעקב ורמז לו בזה שתהא נוחה ליכבש לבניו כדי' אמות מקומו של אדם. וקיפול זה ביארו בשפת"ח הוא כדי שיהיה הדבר ב'פועל' היינו קניין בזה שתהא נוחה ליכבש לבניו. ולמעלה זו זכה בשעה שישן שם.

עוד איתא בדחז"ל (בראשית רבה ס"ט ה') "וייקץ יעקב משנתו רבי יוחנן אמר ממשנתו". היינו שב 'וישכב במקום ההוא' וחלום שחלם עד שהקיץ, לא היה זה בבחינת שנתו אלא בבחינת משנתו, שיעור היה לומד שם בעניין ו'ה' נצב עליו', וזה ההיכי תימצי לזכות בכל הברכות עד כדי 'ונברכו בך כל משפחת האדמה ובזרעך'.

א"כ זו אינה שינה שאפשר לוותר עליה, דהרי יש בה מעלות כה רבות, ואיך אומר יעקב 'ואנכי לא ידעתי' - שאם ידעתי לא ישנתי במקום קדוש כזה, הרי אין שייך לוותר על שינה זו ומעלותיה.

אם אין דרך ארץ

אכן יסודות עצומים טמונים בזה, ומטו לה משמיה דמרן הגרי"ז זיע"א לבאר דהא איכא דין 'מורא מקדש' ובהלכ' מורא מקדש אסור לישן שם, אזי מה טעם יש בכל מעלות והבטחות וקניינים שבעולם, אם לא יקיים ההלכ' של מורא מקדש. וזה הביאור 'אם ידעתי לא ישנתי'.

עוד יש לבאר בזה כי השינה במקום זה הוא פגם בדרך ארץ, וכדאי לוותר כל המעלות ולא להיות פגום בענייני דרך ארץ, בכלל הוויתור על ההבטחות ועל מעלות הקניינים שבעולם, דכולהו לא שוו אם יבואו על ידי פגם בדרך ארץ. [דומני שבדרך זו ביאר מרנא הסבא מסלבודקה זיע"א].

שני הדרכים דרך אחת הן, שכן ענייני המידות אין הם חלוקים בנפרד מענייני המצוות, כמו שכתב לבאר מהר"ח ויטאל (שערי קדושה ח"א ש"ב) מדוע לא נכתבו עניין המידות כציווי בתורה הק' ככל התרי"ג, ופירש כי המידות הטובות הן יסוד ושורש שבו תלויין תרי"ג מצוות התורה, והן הכנות עיקריות אל תרי"ג מצוות. כתב שם כי המידות הרעות קשים מן העברות עצמן.

ונדמה בעצמנו שיהיה מישהו מבקש מבעל מלאכה שיבנה הבניין, פשוט הוא שבכלל בקשתו גם יציקת היסודות, ואין צריך לבקש במיוחד שיעשה היסוד, הא אם אין יסוד אין בניין. כן הוא עניין המדות שהן היסוד לכל תרי"ג המצות, וממילא אין צריך לצוותן שכן היאך יקיים המצוות שנצטווה בלא עבודת המדות.

קשר זה שבין המידות למצוות קשר החסיד רבינו יונה (שע"ת ש"ג כ"ז) "מן האזהרות התלויות בלב השמר לך פן תשכח את ה' א'לקיך, ואמרו רבותינו זכרונן לברך כל מקום שנאמר השמר פן ואל הרי זה לא תעשה, הזהרנו בזה לזכור את ה' יתברך בכל עת, וחייב האדם להשתדל לקנות לנפשו תמיד ההנהגות המחייבות מן הזכירה כמו היראה והצניעות וקישוט המחשבות וטכסיס המידות כי זרע הקדש ישיגו כל הנהגה נאוה והמעטירה בעליה מזכירת ה' יתברך כמו שנאמר בה' יצדקו ויתהללו כל זרע ישראל".

היינו שהנהגות של יראה, צניעות, קישוט מחשבות וטכסיס המידות, הדרך של זרע ישראל להשיגם ולרכוש המעלה בהן הוא על ידי זכירת ה' בכל עת.

וזו הדרך לסגל המידות, הרי מקור הנימוסים הטובים הליכות הנאות ודרך ארץ הוא יראת ה'. וזה המחייב את טכסיס המידות.

לא במהרה הוא חוטא

ובמתני' (קדושין מ' ע"ב) "כל שישנו במקרא ובמשנה ובדרך ארץ לא במהרה הוא חוטא שנאמר והחוט המשולש לא במהרה ינתק" ופי' הרמב"ם "דרך ארץ הוא חבורת בני אדם חבורה טובה בנחת ובמוסר".

ומי שיש בו מקרא משנה ודרך ארץ לא במהרה הוא חוטא. כאמור מחמת שיראת ה' היא אוצרו, כי אין דרך ארץ בלא יראת ה'.

מעתה וודאי הוא שאמר יעקב 'אילו ידעתי לא ישנתי' שכן אין טעם כלל להיות נוהג שלא בדרך ארץ בשביל לקבל ההבטחות והמעלות, דאין כדאי כלל מעלות והבטחות יהיו אשר יהיו אם יהיה פגום בדרך ארץ.

יתירה מזאת לא בלבד שאין כדאי המעלות אם יהיה פגום בזה, אלא אם היה יעקב יודע את קדושת המקום, ופוגם דרך ארץ שלו וישן שם בידעו זאת, לכאור' לא היה הוא מקבל דבר מכל ההבטחות שהבטיחוהו, כי ההבטחות ליעקב היו, אך אם פגום היה בדרך ארץ ושוכב שם, לא היה הוא 'יעקב' כי אם אדם אחר לגמריי.

חלוקים הם ענייני המידות ומיוחדים ביותר שהם ה'מגדיר' וה'מאפיין' של האדם, ואם לא נוהג בדרך ארץ של תורה הרי אדם פגום הוא. בשונה מענייני עבירות אף החמורות מאוד, הנכשל בהם אין הם נעשים ממאפייניו של האדם, רק שהיצר הכשילו, ואין הקב"ה בא בטרוניה עם בריותיו אלא על קשיות ערפו שלא שב בתשובה. אבל מידות רעות הקלקול בהם הוא במאפיין של האדם. ואילו היה יעקב פוגם בדרך ארץ לא היה שייך לוותר בזה.

וזה עשרות שנים ב"ה שאנו רואים, כי מי שהיו בעלי דרך ארץ של תורה, אזי באמת זכו ועלו, לעומתם מי שהיו נחשבים בעלי תורה, אך דרך ארץ לא הייתה בהם, בחלוף השנים נתגלה כי גם תורה לא הייתה בם, יופי המידות הוא הבסיס לכל המעלות, ואין ערך למעלות הבאים על חשבון קלקול המידות.

מראה כהן

מתורת רבינו מרן ראש הישיבה הגאון רבי דוד כהן שליט"א

גיליון 12 | פרשת וישלח תשפ"ז

מראה הפרשה

צרת דינה כנגד גלות יוון

בב"ר (פד, ג) "לא שלותי ולא שקטתי ולא נחתי ויבוא רוגז (איוב ג, כו) - לא שלותי - מעשו, ולא שקטתי - מלבן, ולא נחתי - מדינה, ויבוא רוגז - בא עלי רוגזו של יוסף". ובשמו"ר (כו, א) דרשו פסוק זה על ד' מלכויות ששעבדו את ישראל: "לא שלותי - מבבל, ולא שקטתי - ממדי, ולא נחתי - מיון, ויבוא רוגז - באדום". וכוודאי שאין כאן דרשות חלוקות אלא הכל ענין אחד, דמעשה אבות סימן לבנים, וד' הצרות של יעקב אבינו שהן עשו, לבן, דינה, יוסף, מקבילות לשעבוד ולצרות של ד' מלכויות בישראל שהם בבל, מדי, יון, אדום. וכ"כ השלה"ק (תורה אור אות מד) "והנה ככר ידוע (תנחומא, לך ט) כל מה שאירע לאבות הוא סימן לבנים, על כן אני אומר שאלו ד' צרות רומזות לד' גלויות". ויעו' בספורנו שכתב (בראשית לז, ב) שקורותיו של יעקב היו כמו קורות אבותינו בגלויות ובחורבן ביהמ"ק, ונבאר הדברים.

ומקודם נבאר ההקבלה שבין צרת עשו וגלות בבל, הנה עיקר עניינה של צרת עשו הוא המלחמה שבין יעקב לעשו על הברכות, ומבואר ברמב"ן (בראשית כז, ד) שהמלחמה על הברכות היא על עיקר מעלת ישראל לזכות בברכת אברהם להיות בעל ברית לאלוקים ולנחול את הארץ. ולפי"ז יש לבאר ההקבלה שבין צרת עשו וגלות בבל, שהרי בבל היא זו שהגלתה את ישראל מארץ ישראל, ואף שחזרו בימי בית שני, ביארו הישועות יעקב (או"ח סי' תקמט) והעונג יו"ט (דרוש לבין המצרים) שלא היתה זו גאולה שלימה אלא גאולה לזמן, בשביל להעמיד כוח התורה בישראל לתקופת הגלות. ושורש כל הגלויות בגלות בבל שהיא שהגלתנו מארצנו, ולכן היא כנגד צרת עשו שבא לבטל מעלת ישראל להפקיע מהם הברית לאלוקים וארץ ישראל, שהרי בחורבן ביהמ"ק בטלה השראת השכינה בתוכם שהיא הביטוי של הברית לאלוקים, וגם נלקחה מהם ארץ ישראל.

ונראה להוסיף בזה, דהנה בברכות שנטל יעקב מעשו שהם "יעבדוך עמים וישתחוו לך לאומים", ביאר בזוה"ק (פרשת תולדות קמג, א) שברכה זו נתקיימה בימי דוד ושלמה שאז הגיעו ישראל לפסגת מעלתם, שנבנה ביהמ"ק ומלך שלמה על כל העולם, וכמש"כ הגר"א בתפילת חנה: "להושיבי עם נדיבים - נאמר על ימי דוד ושלמה שאז היה במעלה עליונה, וכמו שאמרו ביבמות אין מקבלין גרים לא בימי דוד ושלמה ולא בימות המשיח, השווה מדריגתם למדריגת המשיח". אמנם בזמן שנשא שלמה את בת פרעה אמרו חז"ל (שבת נו, ב) "ירד גבריאל ונעץ קנה בים ועלה בו שרטון ועליו נבנה כרך גדול של רומי, במתניתא תנא אותו היום שהכניס ירבעם שני עגלי זהב אחד בבית אל ואחד בדן נבנה צריף אחד, וזהו איטליה של יון".

וביאר הגר"א (הו"ד בחומש הגר"א) ע"פ מש"כ רש"י בברכתו של עשו (בראשית כז, לט) "הנה משמני הארץ יהיה מושבך - זו איטליה של יון", דאיטליה של יון היא היסוד והשורש לכוחו של עשו בברכות שמסר לו יצחק, ולכן בזמן שנשא שלמה את בת פרעה נוסדה מלכות רומי שכוחה ושרשה נעוץ באיטליה של יון, שאחרי שנתקיים בישראל הברכות של יעקב בימי דוד ושלמה, התחיל המהלך של "והיה כאשר תריד ופרקת עולו מעל צוארך", כשנשא שלמה את בת פרעה, ואז התחיל כוחו של עשו להתחזק ואז העמיד גבריאל את איטליה של יון שהיא שורש מלכות אדום.

והנה אמרו חז"ל (ילקו"ש מלכים רמז קצו) שבאותו הלילה שהשלים שלמה את בנין ביהמ"ק נשא את בת פרעה והיתה שם צהלת בת פרעה, ועלתה צהלת בת פרעה יותר מצהלת ביהמ"ק, ובאותה שעה עלה במחשבה לפני הקב"ה להחריב את ירושלים וביהמ"ק. הרי מבואר דהבחינה של "והיה כאשר תריד ופרקת עולו מעל צואריך", שהתחילה בנישואי בת פרעה, היא היסוד והשורש לכוחו של נבוכדנצר בגלות בבל להחריב את ביהמ"ק ולהגלות את ישראל מא"י.

ולפי"ז מבואר הענין דגלות בבל היא כנגד עשו, שבגלות בבל הפסידו ישראל את מעלת הברכות שקיבל יעקב מיצחק, ושורשה בזמן שהתחילה הירידה של ישראל ונתחזק כוחו של עשו. ולכן גלות בבל היא הביטוי של התגברות כוחו של עשו במה שאיבדו את הברית לאלוקים והזכות בארץ, והפסידו את הברכה של "הוה גביר לאחיך וישתחוו לך בני אמך".

גלות אחשורוש כנגד לבן

הענין שגלות מדי שהיא גלות אחשורוש והמן כנגד לבן, מבואר ע"פ מש"כ בהגרש"פ שלבן ביקש לעקור את הכל, והיינו שבא לאבד את ישראל לגמרי. וגם מלכות מדי באה לעקור את ישראל לגמרי, בזמן אחשורוש שעמד עליהם המן הרשע להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים, ולכן היא כנגד צרת לבן, וכמש"כ השלה"ק: "צרת לבן אשר ביקש לעקור את הכל רומז על גלות מדי, כי המן הרשע בקש להשמיד ולהרוג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן"

הכח שנגד יון הוא להעמיד את הטהרה בחיי העולם, בכח התורה שהיא החכמה הפנימית

והענין דמעשה דינה כנגד מלכות יון מבואר כפשוטו, דגלות יון לא באה לכלות את ישראל אלא לבטל מהם התורה והמצוות ולטמאם בתרבות יון, ולא באו להחריב את ביהמ"ק אלא לטמאו, וכלשון התפילה שבאו לטמא המקדש "ואח"כ באו בניך וכו' וטהרו את מקדשך", ומבואר דמקודם טמאו את ביהמ"ק באו החשמונאים לטהרו. וזהו גם תוכן הענין של "וטמאו כל השמנים", שלא באו להחריב את ביהמ"ק אלא לטמאות אותו.

וגם מצאנו בדברי חז"ל (עי' מגילת אנטיוכוס) שגזרו שבתולה הבאה להינשא תבעל להגמון תחילה, והיינו ג"כ שבאו לטמא את קדושת בית ישראל. וזהו כנגד צרת דינה שבא שכם להטיל טומאה בבית ישראל, וכלשון הפסוק (בראשית לד, ה) "ויעקב שמע כי טמא את דינה בתו", וכמש"כ השלה"ק: "צרת דינה שנלקחה לזנות,

מראה השערה

כל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר - העמל יצליח

ברשות הציבור, מרנן ורבנן ורבותיי. רציתי לומר דבר קצר. דבר אחד שאנחנו יכולים לומר, שיש לו משמעות לבחור לכל החיים, שזה אצלי תמיד היה חיזוק גדול.

בפסוק כתוב בפרשת השבוע "והאלוקים ניסה את אברהם", מה פירוש ניסה את אברהם? בפרשה לומדים מה זה ניסה את אברהם, ניסיון פירושו לנסות, זה ניסיון. אבל בחז"ל כתוב מה זה ניסיון, כמו שכתוב "והאלוקים ניסה את אברהם", שזה כמו שכתוב "נתת לידאיך נס להתנוסס", להרימו ולגדלו, הרמה אחר הרמה, גידול אחר גידול. נס פירושו לצמוח, להתרומם. כמו נס של ספינה, מה זה נס של ספינה? בנס של ספינה כתוב לשון של נס, שזה ההתרוממות של הספינה, זהו לשון נס. אומר הרמב"ן מה ענינו של הניסיון?, **לאדם יש כוחות אדירים אדירים, ולא תמיד הכוחות יוצאים אל הפועל, הכוחות נשארים בתוך האדם. כשיש לו ניסיון והוא עובר, הוא מוציא את כוחותיו מן הכוח אל הפועל. הכוחות העצמיים שיש לו, לכל אחד יש את כוחותיו, הוא מוציא אותם מן הכוח אל הפועל ונהיה גדול יותר דרך הניסיונות.**

זהו ניסיון. "נתת לידאיך נס להתנוסס", גידול אחר גידול, הרמה אחר הרמה, זה מה שכתוב בחז"ל.

הפשט הוא, בחור נכנס לישיבה ויש ניסיונות, יש כזה ניסיון וכזה ניסיון. קושי עם חברותא, לפעמים יש זמנים שיש פחות חשק ללמוד, לפעמים יש ניסיון עם החברים, יש ניסיונות. נכון, הניסיונות לפעמים מקשים, אבל עלינו לדעת ניסיונות זה דבר שבונה את הבחור, הוא נהיה גדול יותר כשיש לו את הכוח, הוא אומר "אני יכול" והוא מתאמץ, כל הכוח הולך הלאה, והוא מתרומם הרמה אחר הרמה, ניסיון אחר ניסיון.

יש בחובת הלבבות דבר נפלא, ממש נפלא מאוד. בלשון המשנה כתוב "כל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר, וכל המבטל את התורה מעושר סופו לבטלה מעוני". והפשט הפשוט הוא, שפירוש עושר מעוני פירושו שיש כסף או שאין כסף. זה הפשט הפשוט של המשנה. מקיים את התורה מעושר כשיש לו פרנסה, יש לו כסף והוא לא לומד, סופו לבטלה מעוני. אם יש לו עשירות והוא לא לומד, הוא מאבד את העשירות ומגיע לידי עוני. אדם שיש לו עוני, אין לו כסף והוא מוסר נפש לתורה, סופו לקיימה מעושר.

אבל חובת הלבבות אומר יסוד גדול. עניות ועשירות, זה לא תמיד כסף. יש עוד סוג של עניות ועשירות, כשיש לאחד כישרונות חזקים, הבנה חזקה, זו עשירות, הקדוש ברוך הוא נתן כוחות. יש עניות שאדם קשה לו יותר להבין, הוא צריך יותר להתאמץ עם יגיעה כדי להבין, וזו עניות, אין לו כאלו כוחות. ובחורים רואים בכל מקום תורה, שיש כאלו שיש להם יותר כוחות וכאלו שיש להם פחות

המשך בעמוד הבא ◄

רומז על גלות יון, שהגזירה הגדולה היתה להיות כל בתולה בתחילה נבעלת להגמון, ועל כן חנה בת חשמונאי קדשה השם ואירע הגאולה על ידה".

***

ענין צרת יוסף כנגד אדום, בפשטות הביאור הוא, דיוסף הוא שטנו של עשו, כמו שדרשו חז"ל (תנחומא וישלח סי' א) מהפסוק בעובדיה (א, יח) "והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש", דיוסף הוא שטנו של עשו. ולכן צרת יוסף שבה נלקח משבטי י-ה שטנו של עשו, כנגד מלכות אדום שנתגבר כח עשו על ישראל.

אמנם נבאר עוד בזה, דהנה כתב הגריא"ח (בשיח יצחק) שהפירוד בין יוסף לאחים שהיה במכירת יוסף היה היסוד והשורש לחורבן בית שני שנחרב בעוון שנאת חינם, דשורש השנאת חינם הוא במכירת יוסף, ועדיין שטן זה מרקד בתוכנו, ומחמתו נמשכת גלות אדום עלינו ולא נבנה ביהמ"ק. ולפי"ז ודאי דרוגזו של יוסף הוא השורש למלכות אדום, דמכח רוגזו של יוסף ומכירתו, מרקד בתוכנו השטן של שנאת חינם שהוא היסוד של כוחה של מלכות אדום לשעבד את ישראל.

ומדויק מאוד לפי"ז הלשון ששינו חז"ל אצל יוסף ולא כתבו כמו אצל לבן ודינה 'צרת יוסף' אלא כתבו 'רוגזו של יוסף' [והוא מיוסד על לשון הפסוק באיוב "ויבוא רוגז"] דרוגזו של יוסף היינו מכירת יוסף והמחלוקת שבין יוסף לאחים, שהביאה שנאת חינם בישראל בכל הדורות, ומחמתם נמשך השטן של שנאת חינם שהוא השורש שממנו נמשכת גלות אדום בכל הדורות.

***

כתב המהר"ל (גבורות ה' פכ"ז), שהטעם שכשהוציא משה רבנו את ידו והיתה מצורעת כשלג, וכשהחזירה נתרפא, כי הצרעת שהיא טומאה שייכת רק במקום גלוי ולא בסתר, שהטומאה באה מכוחות חיצוניות ואינה שולטת בפנימיות. וכ"כ בנתיב העבודה (פט"ז) שבית הסתרים אינו מטמא, משום שאין טומאה שולטת רק בחוץ לא בנסתר, ובנסתר הכל טהרה אבל בחוץ שם הטומאה.

ונראה דזהו תוכן הענין של יון שהוא בכוח הטומאה, שכבר ביאר המהר"ל בנר מצוה, דחכמת העולם הנקראת בפי חז"ל 'חכמה חיצונית' היא חכמת יון, וביאר הגריא"ח בכמה מקומות, דהחכמה החיצונית של יון היא חכמת הטבע, שהפנימיות של הבריאה היא אור ה' המאיר בבריאה, והחיצוניות הוא הטבע. וחכמת התורה היא הפנימיות של הבריאה ושל החכמה, שהיא תורה אלוקית. ויסוד ענינה של יון שהוא החכמה החיצונית שבבריאה, שהם פיתחו את החכמה החיצונית של תרבות חיי גוף, הנאות העוה"ז בתי קרקסאות ובתי טיאתראות. ולכן יון הוא יסוד הטומאה שבבריאה, ובכח זה באו להכניס הטומאה בישראל. **הכח שנגד יון הוא להעמיד את הטהרה בחיי העולם, בכח התורה שהיא החכמה הפנימית, שאדם חי חיים פנימיים של הנשמה, שהיא טהרה, נשמה שנתת בי טהורה היא.**

'ותצא דינה' - יצאה מהעולם הפנימי של 'כל כבודה בת מלך פנימה' לעולם החיצוני של טומאה, ומכח זה היה בכוחו של שכם להכניס טומאה בישראל. וזהו 'מעשה אבות סימן לבנים', כח החכמה החיצונית של יון שבא להעמיד טומאה בישראל. ולדורות אנו מעמידים את כח התורה, שהוא חיים של נשמה, שהם חיים פנימיים של אורח חיים למעלה למשכיל.

מראה השעה

מתוך שו"ת והדרכה לבני הישיבות | עריבות התורה (ד)

'בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין', האם כח התורה שבעצם הלימוד הוא התבלין, או רק לימוד שיש בו ערבות ומתיקות?

רק לימוד שיש בו ערבות ומתיקות, הוא 'תבלין' ליצר הרע. דבר זה לימד אותנו ר' אלי' לופיאן זצוק"ל, והוכיח זאת מלשון חז"ל 'בראתי לו תורה תבלין' ולכאורה היה צריך לכתוב 'בראתי לו תורה סם המות', שהיא סם המות ליצר הרע, אלא שהתורה היא תבלין ליצר הרע, שעל ידי התורה היצר הרע עצמו הופך להיות תבלין, הוא עצמו נותן גישמאק ללימוד התורה, זה כח התורה, ודבר זה כבר נמצא בחיד"א.

וא"כ ברור שלהפוך את היצר הרע לתבלין, זה אפשר רק ע"י ערבות ומתיקות התורה, שהמתיקות שיש בתורה, היא יכולה לקחת את היצר הרע ולעשותו תבלין לתוספת 'גישמאק' בלימוד התורה.

בלימוד עם אנשים המתקרבים לתורה, או בישיבות למתחזקים האם עדיף ללמוד איתם בקיאות כדי להשלים את הפער, או ללמוד בעיון כדי למשוך את הלבבות למתיקות התורה?

בודאי שצריך ללמוד עם המתחזקים לימוד עיוני ולא בקיאותי, כי רק ה'גישמאק' ומתיקות התורה שיש בלימוד העיוני, יכול לקרבם יותר ויותר לימוד התורה, ולא לימוד של בקיאות בלי שום הבנה והעמקה.

כמובן שיש לעשות את זה בהדרגה, וזה צריך להיות לימוד בעיון יותר קליל ופשוט, כדי להמתיק ולהנעים להם להם את הלימוד, ובמשך הזמן כמובן שיכולים יותר להתעמק ולהתעכב לפי ההתקדמות שלהם בלימוד

בחורים מרגישים שחסר היום את החינוך של סלבודקא לדעת להתענג על עבודת ה', העונג והשמחה בתורה ובעבודה.

אני חושב שבחלק של תורה לא כ"כ חסר, דוקא אני רואה שיש שמחה גדולה בלימוד התורה, בחורים יודעים להתענג על סברא ברמב"ם ובראשונים. אלא שאכן בחלק של העבודה יש חסרון גדול בזה, אין מספיק שמחה בעבודת ה', בלימוד המוסר ותיקון המידות. ואכן צריך לעבוד על זה שתהיה עבודת ה' מתוך שמחה.

לקראת ימי החנוכה יו"ל בעז"ה גליון מורחב

מי שיש תח"י מאמרים ושיחות הנהגות וכיו"ב מרבינו שליט"א מתבקש לשולחם למערכת ולזכות את הרבים'

מראה השעה

המשך מעמוד קודם ◄

כוחות. אומר חובת הלבבות יסוד נפלא - "המקיים את התורה מעוני", מה פירוש מעוני? אין לו כוחות גדולים. לכל אחד יש כוחות, אין אחד שאין לו כוחות. אבל הכוחות שלו, יש אחד שיש לו כוחות גדולים יותר. אבל הוא מקיים את התורה מעוני ומשקיע כוחות, סופו לקיימה מעושר, הוא מקבל כוחות גדולים יותר ממה שהיו לו קודם. זה לא רק שהפשט שיש לו סיעתא דשמיא, אלא סופו לקיימה מעושר, הקדוש ברוך הוא נותן לו יותר הבנה ויותר כוח להבין את עומק הסוגיה, דרך זה שהוא מקיים אותה מעוני. אבל אחד שנותנים לו עשירות, יש לו כישרונות אדירים, אבל הוא לא מנצל את הזמן, הוא מבזבז את זמנו בשטויות, ומבטל פה ומבטל שם, סופו לבטלה מעוני, הוא מאבד את כוחותיו, הראש נהיה חלש יותר, מבין פחות, כך אומר חובת הלבבות בשער חשבון הנפש בפרק ח', וזה דבר מופלא.

ואני אמרתי הרבה הרבה פעמים במשך השנים, שאנחנו חושבים שיש חובת הלבבות, וצריך להיות בעל אמונה גדול כדי להאמין למה שחובת הלבבות אומר, שזה יהיה כך. אני יכול להעיד, אני נמצא ברוך השם בישיבות הרבה הרבה שנים, כמעט שבעים שנה אני בישיבות. אני ראיתי את זה בעיניים, אני אומר לכם. ראיתי בחורים שלא היו כל כך חזקים, לא היו כאלו בעלי כישרונות, ועבדו, ונהיו תלמידי חכמים גדולים, מרביצי תורה גדולים. והיו אחרים שהיו להם כישרונות ולא ניצלו אותם, וביטלו פה ושם, ובסוף שום דבר לא יצא מהם. את זה אני יכול להעיד.

ולא רק אני יכול להעיד, אלא כל אחד שחי בתוך עולם הישיבות ראה את זה, שזו אמת לאמיתה, החובת הלבבות אומר את הפשט במשנה, אבל המציאות היא כזו. מהניסיונות הגדולים ביותר זה כשאדם קשה לו לפעמים להבין, הוא מבין פחות, קשה לו הסוגיה, בא אליי בחור ואומר לי "אין לי טעם בלימוד, אני לא מבין עד הסוף, צריך כל כך הרבה להתאמץ כדי להבין". אבל זה מה שצריך לדעת, זו המציאות. כשמשתדלים עם עמל, עם יגיעה, וכשאדם עובד, סופו לקיימה מעושר, הוא יהיה בעזרת השם בעל כוחות גדולים, תלמיד חכם גדול. זה הניסיון. הכוח יצא מן הכוח אל הפועל, יצאו כוחות גדולים יותר, יהיה תלמיד חכם גדול מאוד.

ומי שאומר "אני לא יכול" ו"אני לא אעשה את זה", הוא יאבד הכל. ולאבד פירושו בלימוד, וזה לכל החיים. להיות תלמיד חכם גדול זה משהו אחר מאחד שלומד דף היומי. תלמיד חכם זה מציאות אחרת, תלמיד חכם זה עם הבנה, עם ידיעה, עם הבנה בלימוד, עם השגה בלימוד. אפשר לצמוח לתלמיד חכם במדרגה הגבוהה ביותר שיכולה להיות בעולם. הקדוש ברוך הוא יעזור בעזרת השם, שחניכת התחלה הזו תהיה במקום תורה גדול, וכל אחד שבעזרת השם יקבל על עצמו עול תורה, ללמוד עם עמל, עם יגיעה, להשקיע כוחות, מובטח לו בעזרת השם שיצמח לתלמיד חכם גדול מאוד, ובעזרת השם תצמחו כולכם לתלמידי חכמים, יראי שמיים, ובעזרת השם כלל ישראל ירווה הרבה הרבה נחת מכם. אמן.

(מתוך דברים שנאמרו בישיבת 'כתר תורה' בלונדון הבירה – במסגרת מסע רבינו שליט"א עבור קרן עולם התורה – חשוון תשפ"ז)

יו"ל ע"י מערכת 'מראה כהן' שע"י 'תורה דיליה', מתוך שיעוריו שיחותיו וכתביו של רבינו שליט"א
לתרומות ולהנצחות ולפרטים ויצירת קשר ניתן לפנות למייל mc038009090@gmail.com מי שיש ברשותו חומר נשמח לקבלו למייל
להצטרפות לקבלת העלון מידי שבוע יש לשלוח מייל לכתובת הנ"ל

לעילוי נשמת
הרב אלכסנדר ב"ר אברהם ז"ל
הרב יונתן בנימין ב"ר יצחק ז"ל
הרב יעקב ב"ר בנימין הלוי ז"ל
הרב דוד ב"ר שמואל לייב ז"ל

בס״ד

רצוף אהבה

שיחת חיזוק מרבינו מרן הגאון רבי שמעון גלאי שליט״א

דברי מספד על אחיו הג״ר מרדכי זצ״ל פרשת וישלח תשפ״ז – גיליון מספר 12

החיוב למלאות את התפקיד המיוחד לי

כתוב בפסוק, ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה ופירש רש״י מלמד שיציאת צדיק מן העיר עושה רושם, פנה הודה פנה זיוה פנה הדרה, וצריך ביאור למה אצל אברהם ויצחק לא כתוב ויצא.

אגרא דהספדא מילי, אחים בהיפסדא דהתם קאימנא, אני נמצא שם, וצריך להבין מהו הענין לחמם את הציבור כיון שהנפטר נמצא, כתוב ברמב״ם שענין הניחום הוא חיים ולמתים, והנה אנו מבינים מהו הניחום לחיים אבל מהו הענין של הניחום למתים.

אך באמת הניחום לחיים הוא במה שהקדוש ברוך הוא נותן כח לחיים להמשיך הלאה, וגם למתים הוא להמשיך את מה שהנפטר מסר נפשו על המצוות, מאי שנא ראשונים דאיתרחיש להו ניסא ומאי שנא אחרונים דלא איתרחיש להו ניסא, ראשונים דמסרי נפשייהו על קדושת השם איתרחיש להו ניסא, עיקר רצון הקדוש ברוך הוא מבן אדם הוא להראות כמה חשובים בעיניו המצוות, למה נברא האדם יחידי בשביל שיאמר לא נברא העולם אלא בשבילי, כל הבריאה של כל העולם היא בשביל כל יהודי שיוכל למלאות את יעודו ותפקידו בעולם, בחובת הלבבות כתוב שאדם צריך להודות על כל מה שהקדוש ברוך הוא נותן לו, אך צריך לתת הודאה מיוחדת על התפקידים המיוחדים שהקדוש ברוך הוא נתן לו.

הגמרא אומרת ראיתי בני עליה והן מועטין אמר רבי שמעון בן יוחאי אם אלף הן אני ובני מהן אם מאה הן אני ובני מהן אם שניים הן אני ובני הם, וקשה מה כוונתו להוסיף ולומר בזה שאם אלף הן אני ובני מהן, אך הביאור הוא אפילו אם אלף הם אף אחד לא יעשה את התפקיד שלי, אחי זכרונו לברכה הוא לא חיפש שיתנו לו תפקידים, כולם יודעים שביום רביעי האחרון לפני שהוא נפטר הוא נסע לחיפה למלאות את התפקיד שהקדוש ברוך הוא נתן לו בעולם הזה, ולפני שהוא לא עשה את זה הוא לא הלך לעולם שכולו טוב, הוא לא יכל ללכת מהעולם עד שהוא ידע שהוא השלים את התפקיד שלו במלאו, וכולם יודעים כמה מסירות נפש היה בכל התפקידים שלו כל החיים, הבנים אומרים יתגדל ויתקדש שמיה רבא, מה זה הקדיש, כשבן אדם נפטר מהעולם הוא משאיר חלל ריק, במיוחד אחי זכרונו לברכה, הוא הראה כמה חשוב התורה הקדושה מה זה כבוד בית הכנסת, בלי שאף אחד ידע מזה רק כאן בבית הכנסת, הכל שלא על מנת לקבל פרס אלא כי זהו התפקיד שלי, אם הקדוש ברוך הוא נתן לי את הכח אני צריך לנצל את זה למען כבוד שמו, היה לו ידים טובות, אם יש לי ידים טובות זה לא בשביל שאני יהיה פועל, אלא כדי שהשחיטה תהיה בצורה הכי טובה, לכרוך את הספרים בצורה הכי מכובדת, המסילת ישרים מאריך שאחד הדרכים להראות את אהבת השם היא על ידי שמכבד את התורה הקדושה, אחים בהספדא דהתם קאימנא, תחמם את הציבור כיון שאני נמצא שם, הנחמה היא לחיים ולמתים, אחינו ר׳ מדרכי נמצא כאן, תחמם את הציבור שילמדו שבית מדרש הוא מקום קדוש, הוא כרך ספרים במסירות, וגם בימים האחרונים הוא דאג לספרים הוא ביקש שיקנו עוד ספר לבית מדרש.

הבנים אומרים יתגדל ויתקדש שמיה רבא להשלים את הכבוד שמים שהנפטר עשה, ר׳ שמעון בן יוחאי אומר אם אלף הן אני ובני מהן, אף אחד לא יעשה במקומי, יש אלף שוחטים, אלף כורכי ספרים, אבל את התפקיד שלי אף אחד לא יעשה, והוא עשה את זה שלא על מנת לקבל פרס, תראו לי עוד מישהו כזה, והקידוש השם הזה למסור את הכוחות למען כבוד שמו יתברך זה חסר בעולם.

לספוד לשרה ולבכותה, בדרך כלל קודם שלשה לבכי ואחר כך הספד, ואילו כאן נאמר לספוד לשרה ולבכותה, ומבאר הכלי יקר, שאנשים גדולים מסתלקים מן העולם רק אחר זמן רואים כמה הם חסרים בעולם, ואז מגיע הבכי, אני

הולך ואומרים לי האח שלך הוא לימד אותי שחיטה, והכל הוא עשה בלי כסף, ולמה כי זה התפקיד שלו הקדוש ברוך הוא שלח אותו עם מטרה, וזה היתגדל ויתקדש שמיה רבא למלאות את החלל שלו בעולם.
וזה הפשט שאצל אברהם ויצחק לא כתוב שעושה רושם, אברהם גייר את האנשים ויצחק נעקד למען שמו, אנשים הכירו אותם דיברו על זה והיה התעוררות כשהם הלכו, הרגישו את זה בפועל, אבל יעקב היה יושב אהלים, הספורנו מבאר שאהלים הם שניים, היה לו אהל אחד מיוחד לדרוש את השם ולהתבונן בחסדיו, הוא ישב בצד ולא הכירו אותו, הרבה מגדולי ישראל עד גיל חמישים, שישים, לא הכירו אותם, הם ישבו בצד ולמדו, אבל כשיעקב יצא הרגישו שמשהו חסר, לקדוש ברוך הוא היה חסר בעולם הודה זיוה והדרה, התלמידים לא רדפו אחריו, אבל היה חסר הרושם, זה חסר וצריך להשלים את זה.
תחמם את הציבור דהתם קאימנא, כי ר׳ מרדכי היה רוצה להמשיך הלאה, בשקט כזה, גם אני לא היכרתי אותו, החובת הלבבות אומר שהחסיד שאבלו בליבו וצהלתו על פניו, יש אנשים כשהם בחיי חיותם אי אפשר להרגיש מה הם ממלאים בעולם אבל אחרי שהם חסרים מתבוננים מה חסר ומרגישים שהיה לנו נכס, אני מרגיש שאצלו לא היה אפילו אבלו בליבו, הוא היה שמח לעשות רצון השם, וכך גם במסירות נפש המיוחדת שהיה צריך בבית משום שהוא הרגיש שזה תפקיד, אני מספר את זה לאנשים הם לא מבינים מהיכן לוקחים כאלו כוחות, אינני יודע אם יש עוד כזה מישהו בעולם, אך כל זה מכח ההרגשה שיש לי תפקיד, יש לי תפקיד לגדל כאלו נפשות יקרות, יש לי תפקיד לחנך שהשחיטה תהיה בצורה מהודרת, והכל ללא תמורה.
פעם הוא הביא ספר חדש ונדיר לבית מדרש והיה לו שמחה גדולה, ואחד שראה אותו שמח שאל אותו האם נראה לך שמשהו ישתמש בספר, והוא ענה לו יש לי גמ״ח תרופות ויש שם אספרין, אקמול, אנטיביוטיקה, ויש גם תרופה לאפילפסיה, וכמה שנים שלא באו לבקש תרופה לאפילפסיה, אך פעם דפקו באמצע הלילה שצריכים דחוף תרופה זו וכבר היו בכמה גמחי״ם שלא היה בהם את אותה התרופה, האם הייתי צריך להחזיק כזו תרופה, בוודאי שכן כיון שכשצריך אותה זה פיקוח נפש, וכך גם ספר זה אמנם הוא לא שימושי אך כשצריך אותו זה פיקוח נפש, מתי אנחנו מרגישם שהתורה היא פיקוח נפש, שאין ספר מסוים זה פיקוח נפש, באו נתחזק קצת, להתחזק בכבוד הספרים.
יקרה היא מפנינים מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים, אמר פעם מישהו הכהן נכנס לפני ולפנים, לקודש הקדשים, אך הלומד תורה הוא נכנס לתוך הארון עצמו.
והמעלה המיוחדת היא שבכל התפקידים שהוא היה הוא עשה את זה במסירות, שזה העיקר כמה אני מתאמץ ואכפת לי, כמה זה עסק שלי, בעסק מוסרים את הנפש בשביל קצת כסף, והתורה יקרה מפנינים.
כולנו יודעים שרחל מסרה את הסימנים, היה לה מידות טובות והיא וויתרה, אך במדרש כתוב שהאבות ביקשו רחמים על כלל ישראל וזה לא עזר, אך רחל באה לבקש והיא אמרה לקדוש ברוך הוא, אתה יודע כמה זה היה קשה לי, אנחנו חושבים שזה היה קל לה היא הייתה וותרנית בטיבעה, אך במדרש כתוב שזה היה קשה לה, וזה מה שהועיל לכלל ישראל, עקידת יצחק לא הספיק אך הקושי בוויתור הסימנים הוא שעזר, הקדוש ברוך הוא יודע למדוד את הקושי הזה והוא ידע שהקושי לוותר למסור את הסימנים ולראות את אחותה נכנסת לחופה, והיא לא ידעה שהיא תתחתן אחר כך, אולי היא תשאר בלי שידוך, והקדוש ברוך הוא הכיר בקושי שלה ובזכות זה הוא גואל את עם ישראל, הרבה פעמים קשה, אך צריך לזכור, הקדוש ברוך יודע למדוד את הקושי, ורק הוא.
כשיעקב שלח את יוסף לראות בשלום אחיו יוסף אמר אמר הנני, כתוב במדרש אמר רבי חמא בר חנינא הדברים הללו היה יעקב אבינו נזכר ומעיו מתחתכין, יודע היית שאחיך שונאים אותך והיית אומר לי הנני, שניהם ידעו שהאחים לא כל כך חברים שלו ויוסף אומר הנני כי זה התפקיד שלי, ועל היו מעיו של יעקב מתחתכין.
עוד מוסר השכל אחד צריך ללמוד מאחי זכרונו לברכה, כתוב אצל יוסף כשהוא היה בבית הסוהר, בשפל המדרגה, כשהוא ראה אנשים והנם זועפים, הוא התעניין בשלומם מדוע פניכם זועפים, האם זה נורמלי, אדם שעסוק בצרה שלו הוא לא שם לב לאף אחד, אבל יוסף שואל מדוע פניכם זועפים, אולי אפשר לעזור משהו, וכך היה אחי, הנני, אמנם יש לי ענינים קשים בחיים אבל הנני, נתת לי תפקיד לכבד את הספרים, הנני, נתת לי תפקיד ללמד ולהכשיר מאות שוחטים, הנני. אנחנו חייבים לצאת מפה עם משהו, שהברכות יהיו יותר בכוונה, שכבוד בית הכנסת יהיה כמו שצריך, שכבוד הספרים יהיה כבוד הספרים.
הקהלות יעקב אמר לי שמה שעשו פה עושים שמה הרבה יותר חזק, וכמו שפה הוא דאג למשפחתו במסירות עצומה ודאי שבשמי מרומים הוא מבקש על גיסתנו על הילדים וכל המשפחה, הוא ידע להתפלל ובוודאי זה מה שהוא עושה שם, ואנחנו נשתדל ללמוד מזה שאם יש תפקיד עושים אותו, לחשוב על השני, לכבד את התורה ואת בית הכנסת.

גיליון זה יו״ל ע״י 'אוצר הפרשה' - לקבלת הקובץ המלא ניתן לפנות במייל: a169258235@gmail.com

שירת דוד

מתורתו ומכתביו של הגאון הגדול **רבי דוד הקשר** זצוק"ל
מראשי ישיבת "קול תורה"

מתוך הפרשה

מלחמת היצר - מלחמת יעקב עם שרו של עשו

ויאמר שלחני כי עלה השחר (ל"ב כ"ז).

מלחמת המלאך עם יעקב

ובגמרא חולין (צ"א ב') מפרש, דאמר לו יעקב שמא גנב או קוביוסטוס אתה המתירא מן השחר, אמר לו מלאך אני ומן יום שנבראתי לא הגיע זמני לומר שירה עד עכשיו, ולכן שלחני כי עלה השחר. וקשה וכי יעקב לא ידע שהוא מלאך, הרי ודאי שהמלחמה לא היתה גופנית כפשוטו אלא מלחמה רוחנית. ועוד קשה מדוע בדיוק היום הגיע זמנו לומר שירה.

והנה בחז"ל מצינו שפירשו ארבעה פירושים איך נדמה המלאך ליעקב. (עיין חולין דף צ"א ע"א, ומדרש רבה כאן ע"ז ב'), א' כעכו"ם, ב' כתלמיד חכם, ג' כרועה צאן, ד' כאיש מלחמה. וצריך ביאור מה איכפת לן איך נדמה אליו.

ובהמשך הפרשה כתוב "ויותר יעקב לבדו, ויאבק איש עמו" (ל"ב נ"ה). הנה הדגישה התורה את הענין שנותר לבדו, וצריך ביאור מדוע מודגש ענין זה שנותר לבדו, הרי גם אם היה כתוב רק שנאבק עמו, גם היינו מבינים שלא עזרו לו. [ואולי בא לומר שעל ידי שהיה יחידי שלטו בו המזיקים. יעוין חולין (צ"א א'), אבל הגמרא שם הרי דורשת דבר זה מפסוק אחר, ועיין].

והנה מה שכתוב לשון ויאבק, כתב רש"י שני פירושים, האחד שהוא מלשון אבק, שעלה על ידי רגליהם. ופרוש שני שהתקשר אתו שחבקהו ואבקו בזרועותיו. וצריך ביאור מדוע לא כתוב בפירוש שנלחם עמו, ונכתב בלשון ויאבק, שהוא דבר צדדי במלחמה, שעלה אבק, או שחבקו בזרועותיו, ולא נכתב בפירוש עיקר המלחמה.

מלחמה רוחנית

והנה כבר ביארנו, שבודאי יסוד המלחמה לא היה מלחמה גופנית אלא מלחמה רוחנית, ששרו של עשו ניסה להכשילו, ויעקב עמד בנסיון. (וכמו שאמרו בבראשית רבה ע"ז ג', שהוא היה שרו של עשו), וגם הפגיעה בכף ירך יעקב מבואר בזוהר (פרשת וישלח קע"א ע"א, הובא בספר חפץ חיים על התורה כאן) שהיא פגיעה של התמכין דאורייתא, ואם כן מבואר שהיא פגיעה רוחנית, וגם באמת אי אפשר לפרש את זה כפגיעה גשמית גרידא, שאם כן אין סיבה שכלל ישראל לא יאכל את גיד הנשה לדורות בגלל זה, ובהכרח שהיה כאן פגיעה רוחנית והפגיעה הגשמית שהיתה, היא רק נגד הפגיעה הרוחנית.

והנה בחובת הלבבות שער יחוד המעשה (פרק ה') קורא למלחמת היצר מלחמת היצר וחילותיו, ולכאורה צריך ביאור, אף אם נאמר שהיצר עושה מלחמה, מה הכונה חיילותיו, וכי ליצר יש חיילים, ומה הכונה שמשתתפים במלחמת היצר גם חילותיו.

מלחמת היצר

ונראה ביאור הדבר, שדרך היצר לערוך מלחמה ממש, עם טכסיסים ועצות ותוכניות איך להתגבר על האדם, וזה נקרא חילותיו, ולכן מלחמת היצר נקראת מלחמת היצר וחילותיו.

ולפי זה נראה לפרש, שמה שפירשו חז"ל הדמויות שבהם נגלה המלאך ליעקב, הם רמזים על נסיונות שונים, שניסה המלאך להכשיל את יעקב, והם כל מיני תכסיסי המלחמה. וכל זה בא ללמדנו את הנסיונות השונים שבהם מנסה היצר להלחם עם האדם, והם הם חיילותיו.

ואפשר לפרש, דמה שאמרו נדמה לו כעכו"ם, בא לרמוז על נסיונות של ספיקות באמונה וכו'. ומה שאמרו כתלמיד חכם מרמז לנסיונות של הוראת היתר, שכביכול היצר הרע הוא למדן גדול, ובדרך הלמדנות הוא יכול להתיר ענינים שונים. ומה שאמרו שנדמה לו כרועה צאן הוא התכונה של רחמנות, וכמו שמצינו אצל משה רבינו שנבחן בצאן אם הוא רחמן, ובא לומר בזה, שהיצר הרע לפעמים בא עליו מתוך רחמנות, שירחם על עצמו ועל אחרים, ולא יקשה את עול העבודה על עצמו. והדמיון לאיש מלחמה בא לומר שהיצר הרע דרכו בהטלת מבוכה ויאוש ופחד, כאדם שעומד לפני איש מלחמה שנכנס לפחד ויאוש. וכל זה הם מדרכי היצר ותחבולותיו, שכל פעם מנסה מכיון אחר ובצורה אחרת עם נסיונות אחרים.

והנה אחד מדרכיו של היצר הרע שמתחבר עם האדם, ומראה לו שהוא אחד אתו, ושאיפותיו הם שאיפות האדם עצמו. וכמו שכותב החובת הלבבות בשער יחוד המעשה פרק ה') וזה

המשך

לשונו, השונא הגדול שיש לך הוא יצרך, הנמסך בכוחות נפשך, והמעורב במזג רוחך. והיינו שהוא מתאחד עם האדם, שכביכול יש לו אותן שאיפות כמו הבן אדם עצמו, ובזה הוא מטעה אותו.

היצה"ר נאבק עם האדם

ומעתה נראה לפרש לפי שני הפירושים ברש"י מדוע כתוב בדוקא לשון ויאבק ולא לשון וילחם. שמחד גיסא מלחמת היצר היא מלחמה כפשוטה, וכמו שכתב בחובת הלבבות (שם) שקרא למלחמת היצר המלחמה הגדולה (במעשה דחסיד אחד), ולכן כתוב דוקא בלשון ויאבק, שיש בזה את הדימוי למלחמה כפשוטו, שמעלים אבק ברגליהם. ובאו לומר בזה, שאף על פי שודאי שמלחמה עם מלאך אינה מלחמה גופנית כפשוטו, מכל מקום דרכי המלחמה וטכסיסי המלחמה הם ממש כדרך מלחמה בין איש לרעהו.

וכמו כן בא לרמוז עוד, שכך הוא דרכו של היצר, שאחד מדרכי המלחמה של היצר הרע, שהוא נאבק, דהיינו שהוא מתקשר עם האדם, ומראה לו שהוא כאחד ממנו, וכך הוא נלחם עמו. ולכן נקטו הלשון ויאבק, שפירושו ויתקשר אתו כמו שכתב רש"י, שבא לפרש באיזה צורה היא המלחמה. ועיין עוד בכתב סופר על פסוק זה.

והנה בעבודת מלחמת היצר האדם הוא לבדו במערכה, ולא שייך שיעזרו לו אחרים. וזהו ההדגשה ויותר יעקב לבדו, שבמלחמה זו לא שייך עזרה, ולא רק שבמקרה לא עזרו לו, אלא שלא שייך עזרה במלחמה זו.

לילה הוא זמן הטומאה והמזיקים

והנה כוחות הרע פועלים בלילה, דלילה הוא זמן של טומאה ומזיקים ומידת הדין וכו'. וזהו ששאל יעקב את המלאך האם אתה גנב וכו', כלומר, האם כוחך הוא מצד הרע ומכוחות הטומאה, ולכן זמנך רק בלילה וביום אתה מסתלק, ולכן אתה מבקש שלחני כי עלה השחר.

ועל זה עונה לו, שהוא מלאך השם, כלומר שהוא מכוח הטוב, ותפקידו הוא להביא על האדם נסיונות קשים, והמטרה בזה הוא, שהאדם ינצח ויתקדש שם שמים וירבה שכרו.

והראיה לזה הוא, שהיום זמנו להגיד שירה, שהזמן של שירה של המלאכים הוא כאשר מקיים את תפקידו, ועל ידי שנוצח המלאך על ידי יעקב התקיים תפקידו, וממילא יאמר שירה. ולכן אמר לו מיום שנבראתי לא הגיע זמני לומר שירה עד עכשיו, שלחני כי עלה השחר, לומר שזהו עיקר תפקידו לתת נסיונות לבני אדם, וכשמנצחים אותו הרי אדרבא בזה נשלם תפקידו, ולכן הגיע זמנו לומר שירה.

להנצחות וקבלת הגליון מידי שבוע

058-322-5008 | 3225008@GMAIL.COM

רשימת הספרים מכתבי רבינו שיו"ל עד היום בעה"י

שירת דוד – מאמרים תורה ומועדים	שירת דוד – בבא מציעא
שירת דוד – שיעורי הלכה שבת פסחים	שירת דוד – בבא בתרא
שירת דוד – הגדה של פסח	שירת דוד – כתובות
שירת דוד – מראה מקומות	שירת דוד – יבמות קידושין

מתולדותיו

שבתי בבית ה'

כניסתו לישיבת פוניבז'

שנות הישיבה (קול תורה) מתקרבות לקצן, וחברי השיעור מחשבים את עתידם. לא הורה אחד ולא שניים קוראים לבן לשוב חזרה הביתה. המשק דורש ידיים עובדות, והגיעה העת לדאוג לפרנסה מבטיחה, לרכוש "השכלה" וכן הלאה. ההורים הקשר אינם דורשים דבר. המרחק הגדול מחיפה לירושלים הופך את המפגשים עם הבנים לדלילים ונדירים. רק לאחר שבועות ארוכים פולט האוטובוס את הבן המגיע מהישיבה, ובכל ביקור כזה נוכחים ההורים לראות את קומתו המתגבהת והולכת, את האור העולה באישוניו, את חוט האצילות החופף על הנהגותיו. האב רווה נחת מבנו הלמדן, ומבין היטב כי זכה בזכות מיוחדת במינה. הנה לו שני בנים תלמידי חכמים, ומה לו כי יערב שיקולים זרים ויחבל בדרכם העולה בית א־ל?

אף אחד אינו כופה ואיש אינו מחליט עבורו, והנער הצעיר מחליט להמשיך ולהשקיע את חייו בלימוד. ישיבת פוניבז', שם למד כבר אחיו, היא היעד. בלבו של הנער הצעיר המטפס בצעדים מדודים בואכה גבעת הישיבה, מפעמת התרגשות: הן עומד הוא להיחשף למושגים גבוהים ומרוממים ביותר.

ישיבת פוניבז' התהדרה בגדולי תורה, שהעניקו חמה בקומתם: מרן הרב מפוניבז', ועמו ראשי הישיבה מרנן רבי שמואל רוזובסקי, רבי דוד פוברסקי ורבי אלעזר מנחם שך. לצדם הניף מרן המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין את זרוע עוזו, והכה על קדקודם של בני הישיבה בתביעה בלתי מתפשרת לגדול ללא הרף. אווירת ההתמדה העצומה ששררה בישיבה, יחד עם הריכוז הגבוה של הכישרונות המיוחדים, יצרו קרקע פורייה ומאתגרת לצמיחה. לא בנקל היה בחור כובש לעצמו מקום כאחד מן החבורה, אף אם בעל כישרון היה.

עומק דעת

ממרן רה"י הגאון רבי יהושע אייכנשטיין שליט"א

פרשת וישלח

עמקי תורתך

כח עמל התורה

מאבקו של יעקב עם שרו של עשו

בפרשת השבוע (לב, כה) 'ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר: וירא כי לא יכל לו ויגע בכף ירכו ותקע כף ירך יעקב' והביא רש"י 'ופירשו רז"ל שהוא שרו של עשו (מד"ר עז, ג) דהיינו שהמאבק שעליו התורה מדברת לא היה משהו גשמי, אלא היה פה מאבק בין יעקב לשרו של עשיו.

הספורנו מבאר את כוחו של יעקב לעמוד מול עשיו שלא יכל לו המלאך, וז"ל 'לרוב דבקותו תמיד באל יתברך במחשבה ובדיבור', דהיינו דבכח הדבקות בקב"ה עמד יעקב אבינו מול שרו של עשיו, וכשנגע בכף ירכו יכל לו, ומבאר הספורנו 'הודיע החטא העתיד במידרכי (בדורות) עמו, ובדאגתו בזה פסק הדיבור', והיינו שהודיע לו על מצבם של בניו בהמשך הדורות וזה הפסיק אותו ממחשבות דביקות בקב"ה. וכן מביא הרמב"ן 'וירא כי לא יכל לו. מלאכיו גבורי כח עושי דברו ועל כן לא יכול לו המלאך להזיקו', וכמו שבאר הספורנו שהיה דבק בקב"ה.

וממשיך הרמב"ן ומבאר שבהמשך יכל לו וז"ל, 'כי לא הורשה רק במה שעשה עמו להקע כף ירכו ואמרו בבראשית רבה (עז ג) נגע בכל הצדיקים שעתידים להיות ממנו זה דורו של שמד, והעניין כי המאורע כלו רמז לדורותיו שיהיה דור בזרעו של יעקב יתגבר עשו עליהם עד שיהיה קרוב לקעקע ביצתן... ומה היו עושים בדורו של שמד היו מביאין כדוריות של ברזל ומלבנים אותן באור ונותנים אותן תחת שיחיהן ומשיאים נפשותיהן מהן ויש דורות אחרים שעשו עמנו כזה ויותר רע מזה והכל סבלנו ועבר עלינו כמו שרמז ויבא יעקב שלם'

> 'אם האדם ימסור את נפשו על התורה ועל העמל והיגיעה בתורה הרי הוא ינצל מן הצרות והשמד, וזה כח מיוחד שהקב"ה הטביע בעם ישראל'

הרמב"ן מבאר שדורו של שמד הוא מצב שהמלכות שולטת על עם ישראל ויש צרות רבות בעם ישראל, ומזה פחד יעקב, שתקע בכף ירכו שזה רמז על הדורות הבאים שעשו יתגבר על כלל ישראל, וזה דורו של שמד, אבל בכל אופן כלל ישראל יתגבר על גזירותיו של עשו, והכח שכלל ישראל ניצלו מהשמד זה כמו שהבאנו מהספורנו הכח של התורה, הכח שהוא היה דבק בקב"ה זה מה שהגן עליו ויבא יעקב שלם, שניצל מזה.

כח התורה בכל הדורות

בעניין זה ראוי להזכיר ולבאר את דברי המדרש תנחומא פרשת נח 'ולא קבלו ישראל את התורה עד שכפה עליהם הקדוש ברוך הוא את ההר כגיגית.. ואם תאמר, על התורה שבכתב כפה עליהם את ההר, והלא משעה שאמר להם מקבלים אתם את התורה, ענו כלם ואמרו נעשה ונשמע, מפני שאין בה יגיעה וצער והיא מעט, אלא אמר להן על התורה שבעל פה, שיש בה דקדוקי מצות קלות וחמורות, והיא עזה כמות וקשה כשאול קנאתה, לפי שאין לומד אותה אלא מי שאוהב הקדוש ברוך הוא בכל לבו ובכל

ענינ הזמן והשעה

דברי חיזוק מיוחדים על ענין חיזוק הלימוד בימי שישי ושבת נאמר בישיבת אור אלחנן י-ם [כסליו פ"ז]

'הדרך לעליה בתורה ע"י חיבור לחלק הנשמה'

א

עושים פה בישיבה חיזוק מיוחד ללימוד בימי שישי שבת, ללימוד התורה בימים אלו יש חשיבות ומעלה מיוחדת, מה החשיבות של לימוד ימי שישי שבת, ביסוד החיים של בן תורה יש את הדברים שהם עיקר, ויש את הדברים שהם טפל.ונסביר את הדברים. ר' שמעון בהקדמה לשערי יושר שואל איך אפשר להיות אוהב את השני, ולקיים את מצוות ואהבת לרעך כמוך, והרי אדם אוהב את עצמו, והשאלה הזו נובעת, כי השאלה העיקרית היא מי אני, המחשבה הראשונה של אדם שהאני שלו זה הוא ולא חושב על השני בכלל, אבל האדם שמתרומם ומגדיל את ה'אני' שלו גם כלפי השני מגיע לאהבת השני, מכח זה שהוא אוהב את עצמו, כי באמת הנקודה הזו נכונה שאדם אוהב את עצמו, והשאלה היא איך הוא מגדיר את עצמו, ואת ה'אני' שלו.

וזה דבר שמאוד נוגע לחיים האמיתיים של בן ישיבה, המחשבה הפשוטה החומרית של האדם היא שה'אני' שלו זה הגוף ולא הנשמה, וזה מדרגה נמוכה, שהנשמה היא כביכול לא קשורה אליו.

וכדי שהאדם יפעל בו רוחניות הוא צריך להעמיד את עצמו, בצורה שהנשמה היא חלק ממנו, וכך דברים שבקדושה יהיו שייכים אליו, ולדוגמא; בחור שמאיימים

נפשו ובכל מאדו... ללמדך, שכל מי שאוהב עשר ותענוג, אינו יכול ללמד תורה שבעל פה, לפי שיש בה צער גדול ונדוד שנה, ויש מבלה ומנבל עצמו עליה, לפיכך מתן שכרה לעולם הבא'

המדרש מעמיד לנו את מעלתה של התורה שבעל פה שהיא קשה לעיון ועמוקה צריך האדם למסור נפשו עליה, ובתענוגים והנאות הע"ז האדם לא יכול לקנות בעצמו את כח התורה הקדושה.

וממשיך המדרש 'ואף הקדוש ברוך הוא כרת ברית עם ישראל, שלא תשתכח תורה שבעל פה מפיהם ומפי זרעם עד סוף כל הדורות, ולפיכך קבע הקדוש ברוך הוא שתי ישיבות לישראל, שיהיו הוגין בתורה יומם ולילה ומתקבצים שתי פעמים בשנה באדר ובאלול מכל המקומות ונושאין ונותנין במלחמתה של תורה עד שמעמידין דבר על בריו והלכה לאמתה ומביאין ראיה מן המקרא ומן המשנה ומן התלמוד, כדי שלא יכשלו ישראל בדברי תורה, מבואר בדברי המדרש שכדי שהתורה לא תשתכח מעם ישראל 'יקבע הקב"ה שני ישיבות שהם תמיד ילמדו וישמרו על הברית עם הקב"ה שלא תשתכח תורה.

מבואר לנו בדברי חז"ל שיש שני ישיבות שהקב"ה קבע בכלל ישראל שעל ידם ועל ידי לימוד תורתם לא תשתכח תורה מישראל, ויעמדו בכל מה שיעברו הדורות, ומוסיף המדרש דבר נורא, וז"ל 'ואותן שתי ישיבות, לא ראו שבי ולא שמד ולא שלל' דהיינו שיש במדרש הבטחה מפורשת שמי שנמצא בשני ישיבות אלו לא יהיה בדורו של שמד, ולא יראה את הצרות, ואם האדם ימסור את נפשו על התורה ועל העמל והיגיעה בתורה הרי הוא ינצל מן הצרות והשמד, וזה כח מיוחד שהקב"ה הטביע בעם ישראל.

וזה על ידי שיושבים ועוסקים ביגיעת תורה שבעל פה שהיא קשה לעיון, והאדם צריך למסור עצמו עליה, ועל ידי זה זוכים להבטחה של הקב"ה שלא יכלו ולא יראו את הגזירות, ונבאר לפי דרכנו את הכח של התורה בזה.

כח התורה והדביקות בקב"ה הוא הכח מול שרו של עשיו, וזה מה שהעמדנו בשם הספורנו שיש כח בדביקות בקב"ה שמתגבר על כח של עשו, וזה כוחם של שתי הישיבות שהעמיד הקב"ה בכלל ישראל, שעל ידי המסירות נפש לתורה והעמל בה, אז זוכים לדביקות בקב"ה ולהנצל מהגזרות הללו.

והכח לעמוד בזה הוא מוטבע לנו מיעקב אבינו, וכמו שקרא לו המלאך 'ישראל' כי שרית עם אלוקים ותוכל, והיינו שיש כח בישראל לעמוד מול שרו של עשיו, ולא ליטוש את התורה הקדושה, ובפרט בעת הזו צריך להיות עם הכח של עם ישראל, ולזכות להיות מאותם שני ישיבות שנצלות מדורו של שמד.

עליו שיעיפו אותו מהישיבה, הוא לא יתרומם ממהלך כזה כי זה לא הוא, הנשמה שלו היא לא חלק ממנו, הוא לעולם לא יגיע למקום רוחני גבוה ככה, אבל, העלייה של בן אדם היא כשהוא קונה את התורה אז זה מעלה אותו, והתורה נהיית חלק ממנו, ולכן הוא דואג לעצמו כי זה חלק ממנו, הוא והרוחניות שלו זה אחד וזה מענין אותו בעצם החיים שלו.

ב.

כשבחור ניגש ללמוד הוא צריך לדעת האם זה הוא שלומד, או שניגש ללמוד רק כי יש לו כל מיני סיבות חציוניות, בחור צריך לדעת לגשת ללמוד כי זה הוא וזה הנשמה שלו, וזה על ידי לימוד התורה, החזו"א (אמונה ובטחון) אומר ג"כ את אותו יסוד על לימוד המוסר שמי שעם נפש שפילה המוסר לא פועל בו, וזה אותו נקודה שיש לו נפש שפילה והנשמה לא חלק ממנו, והכח להתרומם זה על ידי התורה, כשהאדם לומד את התורה בצורה נכונה שקונה אותו, בקנייני תורה זה נהיה חלק ממנו.

ג.

היסוד הראשון להתחבר לתורה זה על ידי ההנאה, הדביקות הרוחנית בתורה, שפועל בו כח התענוג בלימוד התורה, **מי שנהנה מהלימוד זה נהיה חלק ממנו, אדם שלא נהנה מהתורה אלא מההצלחה שלו זה הנאה חיצונית, ולא מגדלת אותו, כשלומדים תורה, אנחנו צריכים להנות מעצם התורה, 'שמחים כנתינה' בעצם התורה, בלי דברים חיצוניים, כדוגמת הנאה ממסיר חבורה טובה וכדו' שזה הנאה שהיא חיצונית מעצם הלימוד.**

התנא אומר באבות (פ"א טו) 'עשה תורתך קבע' מה מגדיר קביעות של בן אדם, בית של אדם זה הקביעות שלו, איפה שעושה כל תשמישיו, וזה הענין של תורה שצריך שיהא העיקר של האדם, שיהיה לו קבע, להיות חלק מהתורה, שהתורה תהיה הוא, הקביעות שלו, וזה הכח של עשה תורתך קבע.

ד.

וזה נמדד בימים אלו, שישי שבת, אדם לומד כל השבוע, יש לו את המסגרת את המחייבת, אבל יש כאלו שמחכים לסוף השבוע להיות חופשיים, זה אנשים שהתורה הם לא ב'אני' שלהם, לא מחוברים לתורה באמת, אבל כשאדם קובע את עצמו לתורה וזה הנשמה שלו חלק ממנו, הוא ילמד גם בימי שיש שבת, וזה מראה על כל התורה שלו.

וזה המעלה הגדולה של חיזוק בימי שישי שבת שהאדם מביא את עצמו למקום גדול יותר בלימוד התורה, והוא מתרומם בלימוד התורה שהיא מציאות של קבע, והקב"ה יעזור שתצליחו בזה, כי התורה היא הקביעות שלכם, ותעלו מעלה מעלה בתורה ובירא"ש. אכי"ר.

עריכה: הרב ש. ישראל

לתרומות והנצחות: 052-7155596 | 052-7198746
ניתן לתרום גם בהעברה בנקאית: בנק 17 | סניף 635 | חשבון 117122
להצטרפות לקבלת הגיליון במייל: 2715559@gmail.com

בס״ד

רבד הזהב

גליון 576

מתורת רבינו ראש הישיבה הגאון רבי ברוך דב דיסקין שליט״א

מתוך שיעורו השבועי בישיבת ארחות תורה • פרשת וישלח תשפ״ז

כי אמר אכפרה פניו (ל״ב. כ״א)
הרמב״ן ביאר דהכוונה שיעקב חשב בלבו כן, ולא שצוה אותם לומר לעשו שהמנחה היא כדי לכפר פניו, וע״ש בכל דברי הרמב״ן.

והוא לן בלילה ההוא במחנה (ל״ב. כ״ב)
יש לעיין באיזה מחנה לן שהרי היו ב׳ מחנות, והרמב״ן פירש דהכוונה שלא לן באהלו אלא במחנה עם עבדיו ערוך כאיש מלחמה, אמנם יש לפרש עוד לפי מה שכתב בהעמק דבר (פסוק ח׳) וכעי״ז במהרי״ל דיסקין שכל ההכנה שעשה לא היה אלא באותו יום שחשב שמא יבא עשו מיד, אבל אח״כ כשראה שלא בא והבין שעשו לן בדרך, לכן גם יעקב לן, וא״כ באמת היה רק מחנה אחת בשעה שלן שם.

ואת אחד עשר ילדיו (ל״ב. כ״ג)
פירש רש״י ודינה היכן היתה נתנה בתיבה ונעל בפניה. והיינו דהוקשה לרש״י על מה שכתוב אחד עשר ילדיו, והרי היו לו י״ב [י״א שבטים ודינה], ועל כרחך שאחד היה חסר, אמנם צ״ב דמנלן שדינה היא זו שחסרה, אולי אחד מן השבטים היה חסר.
וביאר הגר״א דאיתא בתרגום אסתר (ג׳. ג׳) שבית המקדש נבנה בחלקו של בנימין לפי שלא השתחוה לעשו [שעדיין לא נולד], ואם נימא דאחד מהשבטים היה חסר ולא השתחוה לעשו, מדוע לא נבנה בית המקדש בחלקו, ועל כרחך שכולם השתחוו חוץ מבנימין, ומוכרח שדינה היא זו שחסרה, ובמשנת חיים (סי׳ ק״י) הקשה ע״ז דאכתי אפשר שלוי היה חסר, ובית המקדש לא נבנה בחלקו משום שלא קיבל חלק, והעירו דאולי היה שייך שיבנה בית המקדש בערי הלויים, ועיין בפרשת כי תבא בענין ערי הלויים.

ואת אחד עשר ילדיו (שם)
פירש רש״י ודינה היכן היתה נתנה בתיבה ונעל בפניה שלא יתן בה עשו עיניו, ולכך נענש יעקב שמנעה מאחיו שמא תחזירנו למוטב, ונפלה ביד שכם ע״כ. והקשה מרן הגרא״מ שך זצ״ל מ״ט יעקב נענש על כך שמנעה מעשו, וכי עליו לסכן את בתו בשביל כך, ותירץ דאה״נ אך מ״מ היה צריך להצטער על כך.
ובביאור דבריו צ״ל, דהנה השטן אמר לאברהם אבינו כשהלך לעקידה שהוא שופך דמים אם יעקוד את יצחק, ולכאו׳ מה טענתו והרי הקב״ה ציוהו על העקידה, וצ״ל דכל מצוה אם אינו עושה אותה בשלימות נחשב שקיים המצוה שלא בשלימות, אבל בעקידה שללא ציווי ה׳ זה עבירה, ורק ע״י ציווי ה׳ זה מצוה, וא״כ בכה״ג עליו להיזהר לקיים את המעשה בשלימות רק משום מצות ה׳, ואם חסר קצת משלימות המצוה הרי הוא שופך דמים, והכי נמי כלפי שמיא גליא דאצל עשו הרי זה הצלה רוחנית, אמנם יעקב מצד עצמו עליו להציל את דינה, אבל אם אינו מיצר על כך א״כ חסר בשלימות המצוה, ובכה״ג כבר נתבע על חיוב הצלת נפשות.

ויאבק איש עמו (ל״ב. כ״ה)
בתרגום יונתן בן עוזיאל כתב שהמלאך אמר ליעקב יש לך י״ב בנים ובת א׳ ולא נתת מעשר, והרי אמרת (כ״ח. כ״ב) ״וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך״, מיד הפריש יעקב את ארבעת הבכורים ונשארו שמונה, התחיל מונה והגיע לסוף, חזר ומנה משמעון [דראובן בכור היה] והעשירי היה לוי, וצ״ב מה שהזכיר בתרגום יונתן מה שהיה לו בת, והרי ממנה לא הפריש מעשר.
עוד יש לעיין איך מנה גם את בנימין, הרי בנימין עדיין לא נולד, וצ״ל שאפשר להפריש גם על מי שלא נולד, ועוד יל״ע איך מהני הפרשה שמונה ח׳ ומתחיל ומונה מתחילה, והרי יש רק ח׳, ואפשר לומר דלענין ההפרשה היו י״ב בנים כולל הבכורים, ורק לענין המנין לא מנו אלא את אלו שאינם בכורים, ועיין בבראשית רבה וכעין זה מובא ברבנו בחיי דעם מנשה ואפרים היו י״ד, והוריד ד׳ בכורות של האמהות, נשארו עשרה והוא לוי המעשר. וברבנו בחיי כתב דיש י״ד עם מנשה ואפרים, ודל ד׳ בכורות הו״ל עשרה.

ותקע כף ירך יעקב (שם)
כתב בחת״ס (חולין דף פט.) דרצה להילחם בג׳ דברים המרומזים באותיות יר״ך. ים - רמז לתורה שרחבה מיני ים, רקיע - דת״ח מזהירים כזוהר הרקיע, כסא הכבוד – שבית המקדש מכוון כנגדו, אמנם למעשה הצליח לגעת רק בכ״ף, כלומר רק בבית המקדש שנגד כסא הכבוד.
[ובזוהר מבואר דעיקר המלחמה של עשו היא בתורה הקדושה, וניסה לפגוע בזה, אך לא הצליח, ורק הצליח בתומכי התורה, כמו שכתוב ״בכף ירך יעקב״, כלומר ירך הוא דבר המחזיק, ובזה פגע, אבל בתורה לא הצליח].

כי עלה השחר (ל״ב. כ״ז)
פירש רש״י וצריך אני לומר שירה ביום. שמעתי מקשים דלכאו׳ שירת המלאכים היא על קיום שליחותם, וא״כ צ״ב איך שרו של עשו אומר שירה על שנלחם עם יעקב, הרי לא קיים שליחותו, ומתרצים דהתפקיד שלו היה להעמיד את יעקב בניסיון כדי שיעמוד בו, והשירה היא ע״ז שהאדם ניצח אותו.

לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל (ל״ב. כ״ט)
נתבאר לעיל (פרשת תולדות כ״ה. ל׳) דעשו מתחילה נולד כאדם מוכן, וגם היה לו מעלת בכור, ויעקב נולד ככל אדם, וגם לא היה לו מעלת בכור, ולבסוף עשו שמתחילה היה לו הכל נקרא אדום, על שם האדום האדום הזה, שמכר את הבכורה בעד נזיד עדשים, והפסיד הכל בגלל שלא עמל, ויעקב שמתחילה לא היה לו כלום, בסוף נקרא ישראל על שם ״כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל״, והיינו שע״י העמל הגיע למעלה כזו גבוהה.
והנה לפי פשוטו נראה דיעקב הוא על שם שידו אוחזת בעקב עשו, והיינו שהיה בסוף ומושפל, וכעת אמר לו שנעשה שר וראש, אמנם במושב זקנים פירש דיעקב הוא שם גנאי של מרמה, ולכן שינה לישראל.

כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל (שם)
פירש רש״י עשו ולבן, וצ״ע דהא יעקב בזמן הזה עדיין לא נלחם בעשו, ואמאי המלאך אמר לו שנלחם באנשים, וביאר הגרי״ז שאנשים טועים וחושבים שעיקר המלחמה היא לפי הכח מי יותר חזק, אבל זה טעות, ובאמת עיקר המלחמה הוא בשמים מול הסט״א, וכשמוכרע בשמים מוכרעת המלחמה גם בארץ, וזהו שאמר לו שכיון שכבר ניצח הסיטרא דקדושה, הרי שניצח אף אנשים.
וכן כתוב בנבוכדנצר כשהחריב את בית המקדש, ״קחי ריחיים וטחני קמח״ (ישעיה מ״ז. ב) ופריך בגמ׳ בסנהדרין (דף צו:) הרי אין טוחנים קמח אלא חיטים, ומשני דכיון שלמעלה כבר נחרב הבית גם למטה כבר הוי הבית חרב, והוי כמי שטוחן קמח.

והוא צלע על יריכו (ל״ב. ל״ב)
מבואר דנעשה צולע ע״י המכה בגיד הנשה, והנה בפסחים (דף כב.) יש צד דגיד הנשה אסור בהנאה, ויש להקשות דא״כ איך מותר לרכב ע״ג בהמה, הא בהמה בלא גיד הנשה היתה צולעת, ונמצא שנהנה מגיד הנשה, [וכעי״ז הקשה הגרעק״א על הצד

בגמ' (שם) דאבר מן החי אסור בהנאה, איך רוכבים ע"ג בהמה]. והקשיתי כן קמיה דמרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, ואמר דמנ"ל שא"א לחרוש בבהמה בלי גיד הנשה, אמנם בפשיטות מהכא נראה שא"א, שהרי יעקב ע"י המכה בגיד הנשה נהיה צולע, ואולי שאני בהמה מאדם.

על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה (ל"ב. ל"ג)
בטעמא דקרא הביא בשם הזוהר (בראשית קע:) דהאוכל בתשעה באב כאוכל גיד הנשה, והקשה מה ענין אוכל בט' באב לגיד הנשה, וביאר בשם הקה"י שכל התרי"ג מצוות הם כנגד האיברים, וגם כל יום הוא כנגד לאו, ויום תשעה באב הוא כנגד הלאו של גיד הנשה, וצ"ע החשבון.

מי לך כל המחנה הזה (ל"ג. ח')
פירש רש"י ומדרשו כתות של מלאכים פגע שהיו דוחפין אותו ואת אנשיו, ואומרים להם של מי אתם, והם אומרים להם של עשו והם אומרים הכו הכו, ואלו אומרים הניחו בנו של יצחק הוא ולא היו משגיחין עליו, בן בנו של אברהם הוא ולא היו משגיחים, אחיו של יעקב הוא אומרים להם א"כ משלנו אתם.
ולפי דברי המדרש צ"ב מה שיעקב אמר לעשו שכל המחנה למצוא חן בעיני אדוני, ואם נימא דהמחנה הוא מחנה של מלאכים שהיכו את עשו ואנשיו, וכי ע"י שהיכוהו הוי מציאת חן. וצ"ל [כן מובא בשם הגרי"ז] דמציאת חן אצל עכו"ם הוא רק ע"י הכאה ומלחמה.
אמנם י"ל מ"ט כאשר אמרו בן יצחק לא השגיחו בהם עד שאמרו אחי יעקב, וביאר הגרי"ז דכתוב "כי ביצחק יקרא לך זרע" ולא כל יצחק, כלומר שעשו אינו מתיחס אחרי יצחק להיות בנו, ולכן רק כשאמר שהוא אחיו של יעקב הניחו לו.
והגרי"ז הוסיף בזה דאחרי רבקה כן מתייחס, וע"פ זה ביאר מה שכתוב בפסוק (לעיל כ"ח. ה') "אֶם יעקב ועשו", דכתב רש"י שם "איני יודע מה מלמדינו", וע"פ הנ"ל מיישב הגרי"ז, דר"ל דרבקה היתה אם יעקב ועשו, אבל יצחק היה רק אבי יעקב, [ומובא ששאלו להגרי"ז מ"ט לא הדפיס כן בספרו, ואמר דרש"י כתב איני יודע מה מלמדינו, ועל כרחך שלא הבין כך].

למצא חן בעיני אדני (שם)
הרמב"ן כתב כי אתה הוא הגדול והאדון בעיני, ומבואר שכיבד את עשו כי הוא היה אחיו הגדול, ורצה להוריד את כעסו על הבכורה, ע"י שעדיין מכבדו כאילו הוא אחיו הגדול.
הנה יש שחקרו [עיין בגליון מהרש"א יו"ד (סי' ר"מ סעי' כ"ב)] האם חיוב כיבוד אח הגדול הוא דוקא בבכור, או דזה חיוב בכל אח שגדול ממנו בשנים, ויש להוכיח מהרמב"ן הנ"ל דיעקב כיבד את עשו כאילו הוא בכור, ולכאו' תיפו"ל שעשו הוא הגדול, ומוכח שאח גדול שאינו בכור אי"צ לכבדו, ונסתפקו בזה באם נולדו תאומים, אחד בל' אדר א' והשני באי' אדר ב', נמצא בשנה פשוטה שהשני הוא יותר גדול בשנים, והראשון הוא הבכור, ועל מי מוטל לכבד, ועיין בהלכות קטנות שכתב דזה שנולד ראשון צריך לכבד את השני, ובבנין ציון חולק.

עד אשר אבוא אל אדני שעירה (ל"ג. י"ד)
פירש רש"י הרחיב לו הדרך שלא היתה דעתו ללכת אלא עד סוכות, אמר אם דעתו לעשות לי רעה ימתין עד בואי אצלו והוא לא הלך ואימתי ילך בימות המשיח ע"כ. מסופר שהרב מפוניבז' נסע ברכבת בחו"ל עם סכום כסף גדול, ולידו ישבו אינשי דלא מעלי שהיה ניכר עליהם שרוצים לגונבו, ורשם הרב מפוניבז' שם של רחוב על פתק, ושאלם היכן התחנה למקום זה, אמרו לו כאן התחנה ונתן להם לירד, ועשה עצמו כאילו יורד אחריהם ומיד שב למקומו ונסגרה הדלת של הרכבת וניצל מגניבתם, ואמר שלמד תחבולה זו מיעקב שאמר לעשו יעבר נא אדוני לפני עבדו וגו', וכך לא הרע לו.

כי נבלה עשה בישראל לשכב את בת יעקב וכן לא יעשה (ל"ד. ז')
ידוע המעשה בבית הלוי שהגיע למקום והיה א' שלא הכירו וביזהו, ולאחר מכן נודע לו שהוא הבית הלוי ומיד התנצל שלא ידע שהוא הבית הלוי, אמר לו הבית הלוי אילו התנהגת אלי לכה"פ כאדם פשוט אה"נ, אין עליך טענה שלא ידעת שאני הבית הלוי, אבל מכיון שההנהגה היתה הנהגה בזויה גם כלפי אדם פשוט, התביעה עליך גם על המעלה של הבית הלוי, וסברא זו מבוארת בב"ק (דף סב.) הפקיד אצל חבירו כלי זהב וא"ל שהוא כלי כסף, דאם לא שמר ככלי זהב פטור, אבל אם הזיק בידים מתחייב זהב.
וכן פירש הבית הלוי כאן דשכם יאמר לא ידעתי שהיא חשובה כ"כ בגלל היותה בת יעקב, וע"ז אמרו אה"נ אך מכיון ש"כן לא יעשה" התביעה עליו גם על מה שהיא בת יעקב.

הרבו עלי מאד מהר (ל"ד. י"ב)
פירש רש"י כתובה. ויש לעיין האם דינה היתה אנוסה או מפותה, ואי נימא שהיתה מפותה יש לבאר מה שאמר "הרבו עלי", דמפותה אם נשאה פטור מקנס, ועל כן שכם אמר להם אתם לא תפסידו ממה שאני אשא אותה, משום שאני ישלם גם את הקנס וגם כתובה, אמנם ברמב"ן מבואר שהיתה אנוסה וצ"ע.

ויהי ביום השלישי וגו' (ל"ד. כ"ה)
הרא"ש עה"ת והדעת זקנים הקשו דאיך הרגום אחר שקיימו דבריהם ומלו, ותירצו שנתחרטו מהמילה, ועיין בחידושי מרן רי"ז הלוי שביאר דבני יעקב כשאמרו להם שימולו נתכונו לומר שכל זמן שהם גויים אינם יכולים להתחתן עמם, ושכם לא הבין כוונתם ומלו סתם, ע"כ.
ובזה יש לתרץ נמי מה דהרגו אותם, ולכאו' אם נתגיירו אסור להורגם, אלא דבאמת מלו שלא לשם גירות, וכן מבואר בספורנו וכע"ז ברמב"ן דלא היה כאן גירות, וראיתי מובא שכן משמע במדרש לקח טוב.
ואפשר לומר עוד דאף אם מלו לשם גירות, מ"מ לא טבלו, ובפרט למה שכתבו הרא"ש והדעת זקנים שנתחרטו מהמילה, וא"כ ודאי לא טבלו, ושפיר מותר להרגם.
ובמשך חכמה פירש דלכן הרגו את בני שכם, משום דבני נח נצטוו על החבלה בעצמן ונהרגים ע"ז, כדכתיב (לעיל ט'. ה') "אך את דמכם לנפשותיכם אדרוש", וע"י שמלו חבלו בעצמם, וכיון שמלו לא לשם גירות נהרגים ע"ז.
בחת"ס ביאר דזה היה הויכוח בין יעקב לשמעון ולוי, דיעקב סבר דהוי גירות גמורה והיה אסור להם להרוג, ושמעון ולוי סברו דלא מלו לשם גירות, ולכן בביזה שמעון ולוי לא בזזו, דלשיטתם שלא מלו לשם גירות הם עכו"ם, ויש להם יורשים, אבל יעקב סבר שהתגיירו וכיון שהם גרים אין להם יורשים, וכל הקודם בנכסיהן זכה.

ותמת רחל (ל"ה. י"ט)
כתב הרמב"ן דרחל מתה עכשיו, משום שכל ההיתר של יעקב לישא ב' אחיות הוא משום שהיה בחו"ל, ועכשיו שחזר לארץ מתה רחל, והנה שיטת רש"י ביבמות (דף מט:) דאשה שנעשית ערוה פוקעים קידושיה, והאחרונים דנו אם ע"י הפקעת קידושין הויא כגרושתו דאחותה אסורה, או דמותר באחותה [עיין בקובץ הערות (סי' י"ב)], ומדברי הרמב"ן יש להוכיח דאסור באחותה, דאל"כ מדוע מתה רחל, והרי היה מספיק שיפקעו קידושיה, והגרא"מ באקאן שליט"א העיר דאפשר שיפקעו קידושי לאה, ויש לדון בזה דאולי יפקעו קידושי שניהם דכל שאינו בזה אחר זה ואכמ"ל.
ואחי הגר"א שליט"א ביאר עוד ע"פ מה שכתב בנפש החיים (ש"א פכ"א) דהמצוות שקיימו האבות אי"ז כפי הדינים אצל ישראל, אלא לפי העניינים, ולכן יעקב נשא ב' אחיות, שכדי להעמיד י"ב שבטים היה נצרך ליקח לו ב' נשים, ולכן הותר לו לישא אותם, ולפי זה כיון שנולד בנימין וכבר העמיד י"ב שבטים מתה רחל, דעכשיו כבר אינו צריך לב' אחיות, [ועיין לעיל (ל'. א')].

לתרומות להפצת הגליון ולהערות ולקבלת הגיליון 055-7609999 ובמייל - RS244244@gmail.com
הגליון מופיע בקובץ השבועי **"אוצר הפרשה"** ניתן לקבלו במייל a169258235@gmail.com

שיעורים על סדר פרשיות התורה

מרבינו ראש הישיבה

הגאון רבי איתמר גרבוז שליט"א

פרשת וישלח תשפ"ז

לב מלכים ושרים ביד ה'

וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו ארצה שעיר שדה אדום, ויצו אותם לאמר כה תאמרון לאדני לעשו כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי ואחר עד עתה (לב, ד-ה).

בפשוטו יש להעיר בהך קרא, דהרי יעקב היה איש אמת והיאך קרא לעשיו 'אדני' עשיו, וכן אמר לו 'עבדך' יעקב, והרי לא היה עבדו של עשיו כלל.

וביאר בזה המלבי"ם בספרו ארץ חמדה עה"ת, דהנה מבואר בנביא נחמיה שבזמן המלך ארתחשסתא נחמיה בא לבקש ממנו לבנות את ירושלים מחדש, וכתיב שם (פ"ב פסוקים ד'-ה') 'ויאמר המלך על מה זה אתה מבקש ואתפלל אל אלקי השמים, ואמר למלך אם על המלך טוב ואם ייטב עבדך לפניך אשר תשלחני אל יהודה אל עיר קברות אבתי ואבננה', ובפשוטו צ"ב דהרי עמד לפני המלך ודיבר עמו ומה כוונת המקרא במש"כ 'ואתפלל אל אלקי השמים ואמר למלך', ויעוי' ברש"י שם שפירש 'ואמרתי לפני המלך בתפילתי כן יהיה רצון מלפני אלקי השמים שתמלא שאלתי ובקשתי' אמנם המלבי"ם שם פירש שבתשובה שהשיב למלך היה בלבו הדבור אל ה' בדרך תפלה, וכשאמר אם על המלך טוב היה כוונתו אל המלך העליון, והתפלל שייטב הדבר בעיני הקב"ה ופועל ידיו ירצה, ורק את צורת האמירה הראה כאילו דיבר אל המלך.

ועפ"ז ביאר המלבי"ם דכל הצדיקים בעת שמדברים אל המלך הם מתכוונים לבקש מלפני הקב"ה שיקבל המלך בקשתם שהרי לב מלכים ושרים ביד ה', ואומרים למלך כאלו אליו הם מדברים, וה"נ כך צוה יעקב למלאכים 'כה תאמרון לאדוני' דהיינו שיאמרו להקב"ה, ומה שאמר 'לעשו' היינו שיסבבו הדיבור על עשיו וידמה לו שאליו אתם מדברים, ולפ"ז לא קראו ליעקב עבד של עשיו אלא עבדו של מקום.

וכעי"ז מצינו לגבי אסתר, דהנה מבואר בגמ' (מגילה ט"ז א') דדרשינן מדכתיב 'ותאמר אסתר איש צר ואויב המן הרע הזה (אסתר פ"ז פסו' ו') אמר ר' אלעזר מלמד שהיתה מחווה כלפי אחשורוש ובא מלאך וסטר ידה כלפי המן', ובביאור הגר"א (אסתר שם) תמה בזה וכתב 'והנה זה פליאה גדולה, לענין מאי מחוי ידה כלפי אחשורוש', וביאר בזה הגר"א, 'ונראה מפני שאמרו חכמים שכח הדמיון עושה רושם באדם כמו שאנו רואים שרוצה לקרות שמעון וקורא ראובן, והיינו שבמחשבתו היה ראובן, ודע, שבכל הצדיקים היה דרכם לכשידברו דברים לפני המלך, היה לבם ומחשבתם דבוק להקב"ה יתברך שמו, כמו שאמר 'מרי חלמא לשנאך וכו'' (דניאל פ"ד פס' ט"ז), וכן בנחמיה (שם) 'ויאמר לי המלך על מה זה אתה מבקש, ואתפלל אל אלקי השמים וכו'', וכן היה כאן, שלבה היה להקב"ה והיה במחשבתה על אחשורוש, ומחמת הדמיון הזה טעתה ומחוי בידה כלפי אחשורוש, ובא מלאך וסטר ידה כלפי המן'.

והנה כתב הרמב"ן בהקדמתו לפרשת וישלח, 'נכתבה הפרשה הזאת להודיע כי הציל הקדוש ברוך הוא את עבדו וגאלו מיד חזק ממנו וישלח מלאך ויצילהו, וללמדנו עוד שהוא לא בטח בצדקתו והשתדל בהצלה בכל יכלתו, ויש בה עוד רמז לדורות, כי כל אשר ארע לאבינו עם עשו אחיו יארע לנו תמיד עם בני עשו, וראוי לנו לאחז דרכו של צדיק שנזמין עצמנו לשלשת הדברים שהזמין הוא את עצמו לתפלה ולדורון ולהצלה בדרך מלחמה, לברח ולהנצל', ומבואר בדברי הרמב"ן דבפרשה זו שבתחילת פרשת וישלח נאמר בזה לכלל ישראל איך היה הדרך של ישראל סבא להינצל ממלחמת עשו, ומזה יש ללמוד לדורות הבאים, ולפמשנ"ת הרי נאמר בפרשה זו דאף כשפונים ישראל אל השרים והמלכים בשביל לרצותם שלא להרע לעם ישראל, מ"מ צריך לחשוב שפונים רק להקב"ה שהוא היחיד שמסובב את העולם עם שלוחיו המלכים והשרים ולב מלכים ושרים ביד ה'.

יש ללמוד מהרשעים כמה צריך להתאמץ במצוות

ויצו אתם לאמר כה תאמרון לאדני לעשו כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי ואחר עד אתה (לב, ה).

ופירש"י, 'גרתי, לא נעשיתי שר וחשוב אלא גר, אינך כדאי לשנוא אותי על ברכת אביך שברכני הוה גביר לאחיך שהרי לא נתקיימה בי, דבר אחר, גרתי בגימטריא תרי"ג, כלומר עם לבן גרתי ותרי"ג מצות שמרתי ולא למדתי ממעשיו הרעים'.

ובביאור הפירוש השני של רש"י כתב הגר"א וסרמן זצ"ל בקובץ הערות (דוגמאות לביאורי אגדות ע"ד הפשט סי' י' אות י"ד) 'והקדוש בעל חפץ חיים ז"ל היה מפרש דברי יעקב אבינו ע"ה עם לבן גרתי ולא למדתי ממעשיו הרעים, כי הכוונה בזה שהתאונן על עצמו שלא הגיע במעשיו הטובים להנהגתו של לבן במעשיו הרעים, ויעקב אמר על עצמו שלא התאמץ כל כך במעשים טובים כמו לבן במעשים רעים', והיינו שיעקב אמר לעשו דאף על גב שקיים את כל התרי"ג מצוות, מכל מקום לא התאמץ בזה גל כך כמו שלבן התאמץ לעשות מעשים רעים עם כל המרץ.

ושמעתי מהג"ר שמואל גפן שליט"א להקשות ע"ז, דאע"ג דיעקב היה סבור על עצמו שלא התאמץ כ"כ בקיום המצוות, [והיינו מחמת ענוותנותו הגדולה, וכמו שמצינו ברש"י להלן (פס' י"א) על מה שאמר יעקב להקב"ה בתפילתו 'קטנתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך' שפירש"י שם 'נתמעטו זכיותי על ידי החסדים והאמת שעשית עמי, לכך אני ירא, שמא משהבטחתני נתלכלכתי בחטא ויגרום לי להמסר ביד עשו'], מכל מקום לא היה צריך להתוודות על זה לפני עשיו, ומפני מה הוצרך לומר לעשיו שלא התאמץ במעשים הטובים כפי יכלתו.

ונראה לבאר בזה, ע"פ מה שפירש רש"י בפירוש הראשון שנתכוון יעקב לומר לעשו שלא נתקיים בו הברכה שברכו אביו הוה גביר לאחיך, וי"ל דגם לפירוש השני נתכוין יעקב לרמוז לעשיו דאע"ג שקיימתי תרי"ג מצוות ומחמת זה לא תוכל להתגבר נגדי, מ"מ אין לך מה לחשוש שאני אהיה האדון שלך כמו שברכני יצחק, כיון שכל ברכת יצחק היתה רק אם אקים את כל המצוות בשלימות, וכיון שלא התאמצתי כ"כ בקיום המצוות אין לך לדאוג ולפחד שאשלוט עליך, שהרי לא הגעתי לדרגה שהייתי צריך להגיע אליה בשביל שיתקיימו בי הברכות.

ויעו"ש בקובץ הערות שכתב על דברי החפץ חיים, 'וכן אנחנו צריכים להתבונן בהתנהגותם של תלמידי לבן כדי ללמוד איך להתנהג במעשים טובים, ורואים אנחנו אצל כל המפלגות, כי אף שהפרגרמות שלהן הם ע"ד גשמיות, אבל למעשה עיקר תשומת לבם לרוחניות להפיץ כפירה והפקרות, ככה גם אצלנו עיקר עבודתנו צריכה שתהא רוחנית, להפיץ דעת תורה ויראת ה", והיינו שמעשה אבות סימן לבנים ועלינו ללמוד מיעקב אבינו שצריך לראות אצל שונאי ישראל כמה שהם מתאמצים עם כל המרץ לגזור גזירות על עם ישראל, וכך עלינו להתחזק עם כל המרץ להרבות תורה ומצוות לכה"פ כמו שהם מתאמצים במעשיהם.

[ובקובה"ע שם (אות ג') הביא לימוד נוסף לדורות מיעקב אבינו, דיעו"ש שהעתיק לשון הגר"א באבן שלמה (פרק חבלי משיח) שכתב דבגלותינו הערב רב הם ראשי העם, ותחתיהם יש את העמי הארץ, והת"ח הם שפלים יותר מכולם, וכתב הגר"א דדבר זה נרמז במקרא לגבי יעקב וכדכתיב (להלן פל"ג פס' ב') 'וישם את השפחות ואת ילדיהן ראשנה', שזה מרמז על הערב רב שהם ראשי העם, 'ואת לאה וילדיה אחרנים', שזה מרמז על עמי הארץ הטובים שהם כפופין תחת הערב רב, 'ואת רחל ואת יוסף אחרנים' מרמז על התלמידי חכמים שהם גרועין מכולם, ויעו"ש שכתב הגר"א דהערב רב הם גרועים מעכו"ם כיון שישראל נמשכין אחריהם כשרואין שהשעה משחקת להן, וכתב דזהו סיבת אריכת הגלות עיי"ש, ובאמת כך רואים גם בדורינו, שהערב רב הם ראשי העם ולומדי התורה מושפלין על ידיהם, וצריך ליזהר ביותר שלא לימשך כלל אחריהם].

גיד הנשה בנקיבות

על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה (לב, לג).

בכרתי (סי' ס"ה ס"ק ט"ז) מסופר שבזמנו היה מנקר אחד בעל תורה ומומחה שטען שגיד הנשה אינו הגיד המקובל בידינו מדורי דורות אלא גיד אחר הוא והיה הולך ושב בכל ארץ אשכנז ומרעיש הבריות עד שבא למקומו של הכרתי והציע דבריו לפני חכמי העיר וכ' הכרתי ואני חקרתי ובדקתי את הדבר ומצאתי שזה הגיד אינו רק בבהמות זכרים ולא בבהמות נקבות ואז הראתי לו סמ"ג שכתב דגיה"נ נוהג בזכרים ונקבות ובזה אישתקיל מילוליה ונסתתמו טענותיו.

ובפתחי תשובה (שם סק"ב) הקשה בשם ר' זלמלה בתולדות אדם, דאין כוונת הסמ"ג לומר דגיד הנשה נוהג בבהמות זכרים ונקיבות אלא דאנשים זכרים ונקיבות מצווין במצוה זו בשאר כל הלאוין שבתורה ובמה השתיק הכרתי את המנקר הנ"ל.

וחכם אחד שלח קו' זו להחת"ס והחת"ס השיב לו [בשו"ת יו"ד סי' ס"ט] לתרץ דברי הכרתי דבאמת לכאורה יש מקום לומר שמצוה זו דגיד הנשה יהא אסור רק לאנשים ולא לנשים דהרי בפסוק כ' על כן לא יאכלו 'בני ישראל' את גיד הנשה ומצינו שמיעט הכתוב בסמיכה בני ישראל סומכים ואין בנות ישראל סומכות [אלא שנחלקו אם סומכות רשות] וא"ת דדוקא בעשה מצינו שנתמעטו אבל בל"ת דחייבות אף בזמן גרמא שהשוה הכתוב אשה לאיש אפשר דלא ממעטינן הרי מצינו גבי ל"ת דלא יטמא דכהנים בני אהרן ולא בנות אהרן וא"כ מנלן דהכא גם נקבות חייבות.

וע"כ דצריך לחלק בין קדושת כהונה שהוא דוקא בזכרים ואפי' בעלי מומין שאינם ראויים לעבודה איכא איסור טומאת כהנים משא"כ בנות אין עליהם קדושת כהונה ומש"ה ממעטינן להו התם אפי' בל"ת משא"כ בכה"ת דהשוה הכתוב אשה לאיש אין למעטם מדכתיב בני ישראל.

והשתא אי נימא דגיה"נ ישנו רק בבהמות זכרים ולא בנקבות א"כ סברא גדולה היא דדוקא זכרים מצווים ולא נקבות ומנ"ל להסמ"ג דגם נקבות חייבות, וע"כ מדפשיטא ליה להסמ"ג דאיסור זה נוהג גם בנשים ע"כ דישנו בכל הבהמות, כך כ' החת"ס ליישב התמיהה הגדולה על ראיית הכרתי מדברי הסמ"ג.

והנה נדפס בקובץ הפרדס, דר' יהונתן איבשיץ זצ"ל עשה הגה"ה בספרו במקום סמ"ג כתב סה"נ, דאין הכוונה לספר מצוות גדול אלא לספר הניקור והוא ספר על הלכות ניקור לאחד הראשונים, ובקובץ הנ"ל הוסיף, דבאמת בסמ"ג במצות גיד הנשה לא כתב כלל דנוהג בין בזכרים בין בנקיבות, ובספר הניקור כתב מפורש שנוהג בין בבהמות זכרים ובין בבהמות נקיבות.

בעניינא דיומא

מה שהם רודפים אותנו כי הם מרגישים שבני התורה יותר מרוממים מהם, וזה מה שאכפת להם.

בדרכי העליה: הגאון הגדול רבי איתמר גרבוז שליט"א ר"י ארחות תורה בשו"ת הדרכה מיוחדת

הרב בנימין בירנצוויג שליט"א מרבני ישיבת מיר: אנחנו נמצאים עדיין אפשר לומר בתחילתו של זמן חורף, נמצאים בתקופה גם של אחרי הבחירות, שמטבע הדברים היה קצת סקרנות מחוץ לדפי הגמרא, ורצינו לשוחח על החיזוק הנצרך להמשך העלייה של זמן חורף, שמצריך באמת כוחות נפש קצת גדולים. זמן חורף מעובר, וכמו כל דבר גדול וארוך שנראה מרחוק כהר גבוה, איך באמת אפשר לעבור את זמן חורף בלי להישחק כבר בהתחלה בגלל הנראות הארוכה, ובלי להישחק באמצע בגלל ההתמשכות שלו? אני רוצה רק טיפה לחדד, גדולי ישראל תמיד יש להם ביטוי לשון בספרים שלהם, שדבר זה כתבתי בימי חורפי. היה מושג של ימי חורפי שזה זמן של ניצול זמן גדול מאוד, ואיך באמת אפשר לעשות את זה?

הגר"א גרבוז: מרן הרב שך זכר צדיק לברכה, (אנחנו כעת עוד סמוכים ליארצייט), הוא היה אומר הרבה פעמים, הבחורים שואלים איך מצליחים לגדול להיות תלמידי חכמים? זה הרי השאיפה של כל אחד, השאיפה של כל אחד זה להיות גברא רבא, להיות ת"ח גדול.

אז אמר שכל בחור צריך לדעת, הוא נמצא בשנים שלו בישיבה, חמש שנים, **הוא צריך לקנות את נשים נזיקין, וכך הוא יהיה תלמיד חכם.** דהיינו, כל זמן שהוא לומד בישיבה, נגיד לומדים בישיבה כתובות, בבא קמא, בבא בתרא, במסכתא של הישיבה לקנות, שיהיה לו קנין במסכת, המסכתא תהיה קנויה לו, זמן הבא יהיה לו עוד מסכתא קנויה, עוד שנה עוד מסכתא, עוד זמן עוד מסכתא, ככה במשך כמה שנים הוא יכול לדעת את כל המסכתות ויהיה לו בזה קניין גמור, קניין נצח. **אבל כמובן הוא צריך להשקיע.** שבחור צריך לדעת, החורף כעת יש לו מטרה, יש לו מחייב. מה מחייב אותו? מה הוא צריך לדעת? החורף הוא צריך לדעת לקנות את המסכתא של הישיבה.

למשל, לומדים בישיבה מסכת כתובות, הוא צריך להיות תלמיד חכם, צריך לקנות את זה, לדעת את הסוגיות של מסכת כתובות. בכתובות יש ים של סוגיות, בבא קמא, כל מסכתא, בן אדם צריך לדעת זה כעת הזמן שלו לקנות את זה. אם לא עכשיו אימתי? אבל צריך לנצל את הזמן שלו, לדעת מה זה נקרא לנצל. לומדים סדר א', סדר ב', סדר ג', שהסדר א' יהיה סדר מלא, והסדר ב' יהיה סדר מלא, והסדר שלישי יהיה סדר מלא. כל סדר מלא אז הוא קונה. כמובן בחור ששומע שיעורים, יש שיעורים כלליים, לקנות את השיעורים, לחיות אותם, וכך בסוף הזמן הוא מגיע, יש לו עשירות גדולה, את המסכתא הזאת הוא קנה.

הגיע זמן הבא, אז הוא ידע עוד מסכתא. ממילא, אז הוא כבר ידע לשאול ממסכתא למסכתא. אבל שינצל את הזמן לדעת את כל המסכתא, וככה בכמה שנים הוא נהיה ממש תלמיד חכם. דהיינו הוא קונה את המסכתות של הישיבות. אבל כמובן כל יום, אי אפשר שרק בשבועיים האחרונים של הזמן. צריך לקנות את זה מראש חודש חשוון, מתחילת הזמן, לנצל כל יום ויום שיהיה לו קניין במסכתא. ככה עוד מסכתא ועוד מסכתא ועוד מסכתא, וככה הוא נהפך להיות בן אדם גדול, נהפך להיות תלמיד חכם.

פעם הגיע לישיבה, באותו יום בבוקר הוא היה צריך להיות בתל השומר, אז הוא אמר לנו, הגיע לסדר באמצע, אומר אני לא יודע, הייתי היום ב-7:00 בתל השומר, הכל דפק, כל מי שהיה צריך, היו כבר מוכנים ועמדו. אומר בחורים לפעמים עד ש... אומר הוא לא מבין, ככה זה. **בן אדם יש לו כעת סדר יום, הוא צריך לנצל את הזמן.** אני שמעתי פעם מרבותי, הם אמרו ככה, להבדיל, אחד שלומד באוניברסיטה, סטודנט, הוא לומד נגיד רפואה, אז הוא יודע יש לו חומר שהוא צריך ללמוד, הוא לא יגיד יום כן בא יום לא בא, סדר אחד... יש מבחן בסוף חודש, הוא צריך לדעת את כל החומר.

אפשר לשאול אפילו בבית יעקב, בנות יודעות, יש חומר לימודים, חייבים לדעת את זה. מי שרוצה לקבל ציון, מי שרוצה לדעת, אז היא מנצלת, היא לא תבזבז, **חייבים ללמוד ולחזור ולנצל.** אם לפעמים בן אדם מצונן יום אחד, העולם לא עומד כעת. כעת הוא חייב לנצל, להשלים, הוא רוצה לדעת את המסכתא. וכעת עומד לפניו זמן, הזמן הזה של החורף אם הוא רוצה לגדול, הוא צריך לדעת את המסכתא. **המסכתא זה נקרא ללמוד כל סוגיה וסוגיה טוב,** ללמוד את היסודות של הסוגיה, את כל היסודות שרבותינו לימדו, יש קצות, יש שמעתתא, יש רבי עקיבא איגר, יש יסודות של רבי חיים, יסודות של כל הראש ישיבות. אבל כל יום תנצל, תהיה מסודר, מה יש לך היום, מחר תלמד, יש לך עוד התקדמות, כל יום תתקדם. ככה יהיה לך, אחד שרוצה לקנות את החורף, לקנות את המסכתא, הוא צריך לדעת, בסוף הזמן יש לו כעת תוכנית, **דהיינו המחייב שלו זה כעת לדעת את מסכת כתובות.**

אנחנו מדברים הכל על בחורים שיש להם כוחות, (יש לפעמים בחורים שיש להם קשיים מיוחדים, זה אנחנו לא מדברים) רק פשוט במקום לבזבז את הזמן עם סתם לדבר דברים שכל רגע עוברים וחולפים והכל משתנה. הוא יכול לקנות מצד שני את המסכתא, ויכול לדעת להיות תלמיד חכם. אז ככה זה עוד זמן ועוד זמן, בתוך כמה זמנים אז הוא ברוך השם יכול להיות בקי, דהיינו הוא יכול להיות למדן, יכול להיות בעל הבנה, יכול לקנות קניין גדול בכל המסכתא. בכל זמן וזמן הוא צריך לדעת, כל יום ויום, חבל על הסוגיה שאתה לומד היום, מחר זה עוד המשך, זה לא סתם לבזבז את הזמן.

השואל: אני יכול לשאול את הראש הישיבה מה שהראש ישיבה אומר לנצל את הזמן ולהספיק מסכתות יש הרבה שיגידו שללמוד הכל בעיון לא יספיקו.

הגר"א גרבוז: אני כעת מדבר על המסכתא של הישיבה. ב"ה היום כל ישיבה מסודר לפי החלוקה שלה לסדר פחות או יותר שבחור ידע בסוף הזמן את המסכתא, כל אחד יש לו את החלוקה שלו כל ישיבה וישיבה, אבל כל הישיבות בחור פחות או יותר יכול לצאת בסוף הזמן ולדעת שישי שבת סדר שלישי, כל ישיבה היום ב"ה יש סדר איך יכול לצאת בסוף הזמן עם המסכתא אם הבחור לא יקח את זה ברצינות בתור שיהיה לו כעת מחייב גדול, הוא ירצה את זה ויבין שבזה יש לו אושר גדול עשירות גדולה וקנין גדול, יש סוגיות יותר בעיון משקיעים כמובן יש סוגיות שפחות **אבל לדעת פחות או יותר את עיקרי היסודות של המסכתא** וככה בכל מסכתא והוא יוצא מהישיבה עם קנין של נשים נזיקין.

אני כעת חוזר על דברים ששמעתי מרבותי, דברים פשוטים אם בחור רוצה לדעת או ישקיע יהיה לו את המסכתא, לא ישקיע לא יהיה לו, הוא רוצה מחייב הוא רוצה לדעת שישקיע לפי איך שהישיבה סידרה לו את הסדר איך הוא יכול לדעת, וממילא בחור יכול לצאת בסוף הזמן עם עשירות גדולה עם קנין גדול לדעת מסכתא ועוד מסכתא וככה בעז"ה הוא יוכל לצאת תלמיד חכם גדול מישראל.

השואל: הראש ישיבה אומר באמת שגם מלבד המחייב, גם השלימות נותנת דרבון להספיק, שהוא יודע שיש שלמות, יוצא מסכת ביד.

הגר"א גרבוז: יוצא עם כל הסוגיות, עם יסודי הסוגיות, הוא רוצה לדעת בכל מסכתא, הרי ברור שבכל מסכתא יש ודאי דברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר, אבל בכל מסכתא ודאי שיש באותה מסכתא הרבה דברים שקשורים אחד לשני, והרבה סוגיות שקשורות אחת לשני, אז כל סוגיה שהוא קונה, אז זה קומה אחת, ממשיך עוד סוגיה אחרי סוגיה לקנות עם כל היסודות, כמובן צריך לחזור על זה, לכתוב, לסכם, שיהיה לו, שידע במה הוא יודע, אבל על ידי זה בעזרת השם הוא יקנה, יהיה לו קניין גדול בכל מסכתא ומסכתא, ככה בעזרת השם אפשר לעלות ולגדול ולהיות תלמידי חכמים גדולים בעזרת השם.

השואל: יש בחורים וגם אברכים שיש להם גם גישמאק בלימוד מסכתות נוספות, ידיעות והרחבות, יש בזה עניין גם או שיש בישיבה זמן להספיק את המסכתות הישיבתיות ובכולל לדוגמה ללמוד מה שלומדים באותו זמן משקיעים באיזה נושא מסוים, או שבחור שמרגיש או אברך שגם רוצה להספיק עוד מסכתות ועוד מסכתות, יש בזה ענין.

הגר"א גרבוז: כל בחור או אברך יש ענין גדול לדעת את הש"ס בגלל עוד נקודה. יש שמה גמרא ידועה בבבא מציעא בפרק המקבל, ויכוח על על האריס, כמה הוא צריך לשלם לו, והיה שם ויכוח בין האמוראים, בין רב אחא בריה דרב יוסף לרב אשי, הוא אמר לו כי מטית לקדשים תא אקשית לי, אמר לו כשתגיע לקדשים תבוא תשאל אותי, רש"י אומר שהוא אמר לו אני רואה שאתה כזה עמקן ושואל טוב, כשתגיע לקדשים תבוא ותשאל אותי, אני רואה שאתה שואל טוב, קדשים זה מסכתות עמוקות, תבוא ותשאל, כאילו הוא הסכים איתו עם הקושיה, הסכים עם הדברים.

הרמב"ן מביא בשם רב האי גאון שהוא חלק עליו, הוא אמר לו שהוא לא צודק, שהוא אומר לו אני רואה שאתה עדיין לא הגעת לדרכי התלמוד, חסר לך הבנה **אני רואה שקדשים עוד לא למדת, אז חסר לך בהבנה כי לא הגעת לדרכי התלמוד**, ככה הרמב"ן מביא גם בחידושים גם במלחמות. מה הפירוש? זה ברור, **שבן אדם לומד עוד מסכתא אז זה ודאי שזה פותח לו את הראש, הוא מקבל יותר שכל של גמרא**, זה מבואר פה ברמב"ן, הרמב"ן אומר בן אדם שלומד עוד מסכתא זה פותח לו את ההבנה בגמרא, הגמרא זה חכמת התורה, זה לא סתם, ברור שבן אדם גם יודע עוד מסכתות ודאי שנותן לו יותר הבנה, **האור שמח תמיד רגיל לכתוב זו סברת תלמודית, יש כזה דבר בן אדם צריך להבין.**

אז כעת ככה, ודאי זה לא שווה לכל נפש, יש הרבה בחורים שלא מסוגלים, והם יכולים ללמוד רק את המסכתות של הישיבה, קשה להם מאוד ללמוד עוד דברים, אך יש בחורים שאדרבה שגם מוכשרים שבזמני הביניים, כל אחד הזמני הביניים שיש לו, אנחנו מדברים לא על חשבון הסדרים הרגילים, אבל יש תמיד בחורים או אברכים שיש להם עוד זמנים ללמוד, כמובן כל דף גמרא שלומדים זה מפתח את הראש, כל דף גמרא שלומדים מפתח את הראש. **הרב שך היה חוזר תמיד שהוא לא ראה אדם גדול שלא ידע ש"ס, הרב מפוניבז'**

היה חוזר ואומר תמיד שאין כזה דבר בן אדם גדול לא לדעת ש"ס, אין מושג כזה, זה היה מרגלא בפומיהו, השוויר זצ"ל היה חוזר ע"ז. אבל כמובן אנחנו צריך לדעת לא כל מוחא סביל דא, היינו לא כל בחור מסוגל ללמוד עוד מסכתא, אבל זה ודאי דבר ברור, במקום לבזבז את הזמן לדבר סתם דברים נייעס וכל הדברים האלו שעל פי רוב זה סתם דברים שעובר כל שעה כל יום.

אם בחור במקום לבזבז את הזמן ללמוד עוד דף גמרא זה ודאי שזה דבר פשוט שהוא יכול, אבל על כל פנים זה ודאי מה שאתם אומרים, ודאי שלדעת עוד מסכתות זה מוסיף לו בהבנת הגמרא, הוא מקבל ראש של גמרא, הוא מקבל סברא תלמודית, הוא מקבל סברא ישרה, ודאי זה מוסיף להבנה. אבל ודאי עיקר מה שבחור בישיבה צריך להשקיע לדעת את הסוגיות שלומדים, לדעת אותם טוב, לדעת את היסודות של הסוגיות ויש הרבה לפלפל, **אבל כמובן מי שגם יכול ולא יפריע לו על חשבון זה לדעת עוד מסכתות ודאי, מה השאלה, ודאי שזה דבר מאוד מאוד ראוי, דבר מאוד רצוי.**

השואל: גם לדבר על עוד נושא שאולי גם קצת קשור לזמן חורף הארוך שצריך שקיעות וצריך חיבור, חיבור לרוחניות, חיבור לתורה, משהו יותר פנימי. ידוע שהשוויר הגדול מרן רבי גרשון זצוק"ל דיבר הרבה הרבה על לימוד המוסר.

אני יודע שהרבה הסבירו אותו וודאי שאולי הוא התכוון לזה, ולזה רצינו לשאול את הראש ישיבה שוודאי יודע בכוונותיו. רבי ישראל כשהוא נתן את המוסר שהוא ייסד היה תיקון המידות וזה היה את כל הפנימיות, היה חיבור לרוחניות, היה חיבור לתורה, היה חיבור לבורא עולם. היום זה נשמע שאת המוסר צריך, ואולי זה רבי גרשון זצוק"ל התכוון היום צריך את זה בשביל הבסיס, בשביל החיבור, חיבור לעבודת השם. אז השאלה באמת איך עושים את זה, מה הוא התכוון באמת שללמוד עוד מוסר, איך באמת מקבלים את המוסר היום שזה יגרום חיבור, חיבור לרוחניות, חיבור לנותן התורה, חיבור לעבודת השם, איזה לימוד צריך ללמוד היום שיחבר אותנו לעבודת השם?

הגר"א גרבוז: זה ודאי, **בן אדם שיושב ולומד מוסר זה משפיע עליו,** זה משפיע עליו. דבר ראשון הוא לומד מסילת ישרים, חובת הלבבות, אני רוצה לספר לכם שהייתי בחור פעם ניגש אליי רבי ראובן גינזבורג זכר צדיק לברכה, הוא אמר לי בשם המשגיח שאמר המשגיח בחור לא יכול להתחתן אם הוא לא למד את כל החובת הלבבות. זה א' ב', בחור צריך לדעת חובת הלבבות זה ספר יסודי, ספר בסיס שבחור צריך לדעת, יש כל כך הרבה יסודות בחובת הלבבות, במסילת ישרים, כל כך הרבה דברים. בן אדם שלומד את זה מקבל קצת שייכות עם דברים יותר גבוהים.

הרב שך פעם אמר דבר וזה מה שיסביר לכם אולי. הוא אמר שכתוב בגמרא בנדרים הגמרא אומרת על מה אבדה הארץ, דבר זה נשאלו לחכמים ולא פירשוהו, לנביאים ולא פירשוהו, לחכמים ולא פירשוהו, עד שפירש הקדוש ברוך הוא בעצמו, שנאמר על מה אבדה הארץ, אז מה כתוב פה?

כתוב פה ככה שדבר שנשאלו לחכמים ולנביאים ולא ידעו, אז הקדוש ברוך אמר, הר"ן מסביר שמה לא בירכו את התורה, דהיינו חיסרון בברכת התורה, בחשיבות של תורה. **אז מה רוצים מבן אדם? בן אדם דבר שחכמים לא ידעו, נביאים לא יודעים, מה באים תביעה על הבן אדם?** הרב שך אמר כשאני הבנתי את זה אז הקירות של הבית שלי רעדו, התכוון להגיד שזה וורט מאוד עמוק.

ואמר התירוץ הוא ככה, **בן אדם על עצמו הוא יותר גדול מנביא ויותר גדול מחכם. יש דברים שנביא לא יכול להבין וחכם לא יכול להבין ובן אדם על עצמו כן יודע.** למה? בן אדם מכיר את כל הנבכי לבבו, בן אדם יודע מה חסר לי, מה אני, רק מה? אמר **בן אדם פשוט לא פוגש את עצמו**. כמו שכתוב במסילת ישרים, זה היצר הרע נותן לבן אדם שירוץ במרוצת החיים ובכלל הוא לא חושב ובודק את עצמו.

מוסר. זה דבר ראשון שבן אדם לומד מוסר הוא חושב אם אני כן בסדר, איפה אני עומד בדרך שלי, אני משלים את מה שאני יכול, אז דבר ראשון בן אדם צריך לדעת חשבון הנפש, מוסר זה כאילו הוא לומד הוא חושב הוא מתבונן. מחשבה אחת של מוסר, בן אדם חושב מה עם עצמו.

אז הוא יודע, אם אדם חושב מה עם עצמו, אז הוא יודע איפה הוא עומד ומה הוא יכול לשפר את עצמו. וככה בעצם זה, יש דברים שאדם כל הזמן חושב השני פגע בי, תחשוב, הוא עשה לך? הקדוש ברוך הוא שולח אותו. כשאדם לא חושב הוא כל הזמן רק בזה. לפעמים בחורים באים אומרים חברותא עזב אותו, מה, תחשוב, תלמד קצת מוסר, **תבין שהקדוש ברוך הוא מנהל את העולם ואתה בידי הקדוש ברוך הוא, והקדוש ברוך הוא הכל, אז ממילא בן אדם יחיה קצת בצורה יותר מרוממת.**

וככה זה, המוסר נותן לבן אדם קצת לחשוב מה המצב איתו ומה הוא עושה ומה הוא יכול לשפר. יש דבר מאוד יסודי שרבינו יונה כותב בשערי עבודה **הפתח הראשון שידע העובד מעלותיו ומעלות אבותיו**. דהיינו, הדבר הראשון שהעובד צריך לדעת שיש לו מעלות. מה המעלות שלו? ומה מעלות אבותיו? מה המעלות המקום שהוא לומד, שהוא בן תורה. **ממילא, אז ידע לנצל את הכוחות שלו**. על פי רוב זה גם אחד מהבעיות, שיש הרבה בחורים, היצר הרע מבלבל אותם, אומר להם אתם לא יכולים לגדול, אתם לא יכולים זה.

זה עיקר המעלה, וזה גם מוסר עושה, הרבינו יונה אומר, יכיר מעלותיו. מוסר זה לא ללמוד את החסרונות שלו, **מוסר זה ללמוד את המעלות שלו**, איפה הוא יכול לגדול, זה מוסר צריך לתת לבן אדם, שהוא קרוב לקדוש ברוך הוא ויכול לגדול ויש לו את כל האפשרויות, אז ממילא זה נותן לבן אדם תמריץ לגדול, לא חס וחלילה הפוך. ממילא זה המעלה, זה עיקר המעלה של מוסר, שבן אדם ידע את המעלות שלו, שידע מה הוא יכול לגדול.

השואל: מחזק מאוד. רק רציתי אולי לשאול באמת, יש הרבה היום שנמשכים יותר למחשבה מה שנקרא היום, קצת מאבדים את הטעם במוסר. איך באמת מחזקים שבאמת לימוד המוסר זה העיקר וזה מה שמגדל את הבן אדם?

הגר"א גרבוז: אני לא יודע, את שואלים אותי שאלה שאני לא יודע בדיוק, לא יודע מה להגיד. העיקר זה בן אדם צריך לשבת וללמוד ולהתפלל ולבוא לסדר מוסר, אפילו לחשוב מה, וללמוד תמיד את המסילת ישרים, חובת הלבבות, שערי תשובה. זה תמיד השוויר היה אומר, ללמוד את הספרים המקובלים, אורחות צדיקים גם היה אומר שאפשר ללמוד. הספרים המקובלים, הספרים האלו משפיעים על הבן אדם כי הם נכתבו על ידי אנשים גדולים.

וכמו שהחפץ חיים כותב בהקדמה, דבריהם כגחלי אש, וכמובן זה משפיע. בן אדם צריך באמת ללמוד שיש לו מעלות ולנצל את המעלות שלו. כל בחור ישיבה צריך לדעת שהוא יכול לגדול, בעזרת השם, יכול לנצל את הכוחות שלו. כמו שרבי ישראל היה אומר **שהעבירה הכי גדולה זה להיות עם הארץ**. במקום לבזבז את הזמן, לנצל את הכוחות, והוא יכול לעלות ולגדול. וזה דבר חשוב, זה סדר מוסר, זה מוסר נותן לבן אדם שידע את הכוחות שלו וידע ויבין שהכל הקב"ה, וממילא אז הוא יוכל לגדול בעז"ה, ויהיה לו הרבה סיעתא דשמיא.

השואל: לסיום אנחנו רוצים לבקש מהראש ישיבה, באמת עולם התורה נמצא במצב מאוד מאוד קשה, שכמעט לא היה כמוהו פה בארץ ישראל, שרודפים את בני התורה ואת האברכים, וגם הגזירות הכלכליות שמאוד מקשות על האברכים. לשמוע מהראש ישיבה כמה דברי חיזוק, איך לחזק את הלבבות של בני התורה לעמוד בתקופה הזאת?

הגר"א גרבוז: כל בחור צריך לדעת הרגשה כזאת. הוא צריך להבין, יש גמרא שגדולה שנאת עמי ארצות לתלמידי חכמים יותר משנאת אומות העולם לישראל, זה הגמרא בפסחים. למה הגויים שונאים את היהודים? הלכה היא עשיו שונא ליעקב. התשובה האמיתית **שהגויים יודעים שליהודים יש מעלות**, והם עם הנבחר, והם עם סגולה, והם העם הנבחר של הקב"ה, וממילא זה אכפת להם. לכן כל פעם על היהודים תמיד ימצאו כל בעיה, כל יהודי עשה איזה שהוא עוולה, למה? אתם יכולים לעשות עוולות? כן, אבל אתם יהודים. אז דהיינו, הם יודעים שליהודים יש מעלות, וממילא זה ככה מבואר, שזה שנאת האומות לישראל. עמי ארצות הם כבר יהודים, **אבל הם יודעים שיש מישהו שיותר מהם. הם מרגישים שבני התורה הם בני העלייה הגדולים, והם העידית שבעידית של כלל ישראל, והם האנשי מעלה.** וממילא זה מה שאכפת להם. הם לא יגידו את זה, אבל זה האמת, זה מה שאכפת להם.

באמת כל ישיבה בחור צריך לדעת שכל יום שהוא אומר בבוקר אשרינו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו, זה באמת ככה. אשרי יושבי ביתך עוד יהללוך סלה, שבאמת כל יהודי שלומד בבית המדרש הוא הכי מאושר. הרב שך היה מתאר איך שהיה יהודי בסלוצק, שהיו לו הרבה צרות בבית, והוא היה מגיע לרבי איסר זלמן לשיר את השיר של הגר צדק, שלקחו אותו לעקידה, "אבל אנחנו עמך בני בריתך בני אברהם אוהבך, אשרינו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו." אז הרב שך אמר, אז מה ראיתי? **יהודי עם צרות, אבל הוא מרגיש שאני המאושר, אני הבן אדם הכי מאושר**. אותו דבר כל בן תורה צריך להבין, כל אלו נכון, הם עושים צרות בכסף, ועושים צרות לישיבות ולאברכים, עושים הרבה, אבל הקב"ה ודאי יעזור. אבל הוא צריך להרגיש שהוא אדרבה, הוא המאושר. ממילא אחרי שהוא מאושר, הוא צריך להבין שאשרי יושבי ביתך, אשרינו מה טוב חלקנו, אשרי העם שככה לו. הוא צריך לדעת שהוא באמת הבן אדם שכולם מרגישים עליו שהוא יותר גדול מהם, ולכן הם רודפים אותו. אבל מה ישיבה בחור צריך לעשות? באמת צריך להשקיע. צריך להשקיע.

פעם רבי לייב מאלין פעם פגש יהודי באמריקה, אמר לו אתה יודע מה זה לעסוק בדברי תורה? (שאומרים כל בוקר). **אתה צריך להבין שלעסוק בדברי תורה זה נקרא שהתורה זה הביזנס שלנו.** כמו שיהודי יודע מה זה ביזנס, ובביזנס הוא משקיע, הראש שלו מונח בביזנס. אם הראש שלו מונח בביזנס, אז הוא אומר **אצלנו הביזנס זה התורה. אז ממילא אתה צריך לדעת שאתה בן אדם מאושר, שלך יש עסקים יותר טובים.** העסק של כל בן תורה זה לעסוק בדברי תורה ולהשקיע. וממילא בחורים בכלל לא משנה איך הוא נמשך שלא יהיה שקוע בלימוד, הוא צריך להבין שהעסק שלו זה דברי תורה, וזה כמו שדיברנו קודם, אמרנו שהעסק זה לדעת יכול לגדול, להיות לו קנין במסכתא, עוד מסכתא, שיהיה לו קניין של ידיעת התורה. **ומה שהם רודפים אותנו כי הם מרגישים שבני התורה יותר מרוממים מהם, וזה מה שאכפת להם.**

אז בעזרת השם זה צריך לעשות, להשקיע בתורה, להשקיע במוסר, להשקיע בתפילה. הגמרא אומרת מה יעשה אדם ויחכם? הגמרא אומרת ירבה בישיבה. והגמרא אומרת, הרבה עשו ולא עלתה בידם, אלא יבקש רחמים ממי שהחכמה שלו. תפילה על רוחניות תמיד מתקבלת. אז אם בן אדם משקיע בתורה ומשקיע בתפילה, ובעזרת השם הוא שקוע בלימוד והראש שלו מונח בלימוד, **ואז הוא צריך להרגיש שהוא הוא הבן אדם המאושר.** ובעזרת השם יעלו ויגדלו כל בני התורה, ובעזרת השם כל בחור יגיע לסוף הזמן באמת שינצל את הכוחות שיש לו והוא יכול לגדול ולהיות ת"ח במסכתא הזאת, ובזמן הבא בעוד מסכתא. וככה בעזרת השם יעלו ויגדלו ויצמחו לשם ולתפארת.

~~~

- ניתן להאזין לדעת התורה מגדולי ישראל בראשם רשכבה"ג מרן רבינו ראש הישיבה הגר"ד לנדו שליט"א, בקו החירום בעניני השעה במספר: 306-111-1700

- כמו"כ מידי שבוע יו"ל קובץ אוצר הפרשה ובו גליונות מרבותינו זצוק"ל. ניתן להשיג מודפס בבתי הכנסיות בארה"ק, וכן ניתן לקבלו במייל: a169258235@gmail.com

- **ניתן להצטרף לקבלת הגליון ע"י שליחת הבקשה למייל** - a086221800@gmail.com
~~~

שוגג בחומרת האיסור

כי נבלה עשה בישראל לשכב את בת יעקב וכן לא יעשה (לד, ז)

בבית הלוי עה״ת כאן כתב לפרש בזה כי באמת לפי גודל מעלתו של יעקב ומדרגתו הגדולה שהוא בחיר האבות יש כאן חטא גדול מאד שהלך שכם וטימא את בתו, אלא שבודאי שכם לא השיג את גודל מעלתו הגדולה של יעקב, וא״כ לכאו׳ עפ״י שורת הדין לא מגיע לו עונש גדול כפי גודל החטא של בת יעקב כיון דלא ידע מזה. וע״ז בא הכתוב לומר ״וכן לא יעשה״, והיינו שאם בתו של אדם פשוט היה רשאי לטמאות א״כ לפי מחשבתו אין במעשה זה חטא כלל וכל החטא הוא רק במה שהיא בת יעקב, א״כ היה בזה התנצלות שלא ידע ממעלתו של יעקב והו״ל שוגג גמור. אבל מאחר דגם בת אדם פשוט אסור לטמאה אם משום שגדרו עצמם מזה אם משום שהיה בעל כרחה, א״כ המעשה בעצמו הוא עון שידע בו, שוב ממילא מגיע לו העונש כפי ערך הנבלה אשר עשה, דזה לא נקרא שוגג מאחר ולא היה לו לעשות מעשה זה גם לפי מחשבתו. וזהו שאמר הכתוב כי נבלה עשה בישראל לשכב את בת יעקב וכן לא יעשה, פירוש דגם לבת של אדם פשוט לא יעשה כן וא״כ היתה כוונתו לחטא ועל כן מגיע לו העונש כפי ערך הנבלה אשר עשה לשכב את בת יעקב שהוא חטא גדול.

ובזה ביאר הבית הלוי הא דאיתא בב״ק דף ס״ב דהנותן לאשה דינר של זהב ואמר לה שהיא של כסף ופשעה בו ונאבד בפשיעתה שלא שמרתו כראוי אין צריכה לשלם רק של כסף, אבל אם הזיקתה בידים חייבת לשלם של זהב דאמר לה מאי הוה לך גביה דאזקתיה. והיינו דמצד חיוב שמירה אינה חייבת רק בשל כסף, אבל מדין מזיק חייבת אף על הזהב כיון דגם של כסף אין לה להזיק, ואם עברה והזיקה חייבת לשלם גם על מה שלא ידעה בו.

[וידוע שדבר זה אירע עם הבית הלוי שנזדמן למקום שלא הכירוהו ונתאכסן שם אצל איזה בעה״ב, ועבר שם באותו הזמן איזה אדמו״ר עם כמה מחסידיו, אז הוציא הבעה״ב את הבית הלוי מביתו לצורך האדמו״ר וחסידיו, ומכיון שהיה קור עז בחוץ חזר הבית הלוי וביקש אם יוכל לישן באיזה פינה בביתו, ונתרצה לו הבעה״ב והניחו במסדרון הבית. ולמחר הבחין אותו אדמו״ר בהבית הלוי ושמח לקראתו וקרא לו ר׳ יושע בער, ואז הבין הבעה״ב כי הוא הבית הלוי ונחרד מאד וביקש מאת הבית הלוי שיסלח לו כי לא ידע מי הוא ובודאי אילו ידע לא היה נוהג כך. השיבו הבית הלוי כי אם היית נוהג בי כדרך שראוי לנהוג בכל יהודי פשוט היה לך התנצלות על שלא ידעת כי אני הבית הלוי, אבל מאחר וגם לכל איש מישראל אין לנהוג כך בצורה מבזה שכזו הרי שוב הינך נחשב מזיד על כל המעשה ואף על מה שלא ידעת].

איסור דרבנן אי משוי ליה שוגג מדאורייתא

ב. והנה ביבמות דף פ׳ א׳ איתמר אכל חלב מבן י״ב ויום אחד עד בן שמונה עשר שנה ונולדו בו סימני סריס ולאחר מכן הביא שתי שערות, רב אמר נעשה סריס למפרע, ושמואל אמר קטן היה באותה שעה. והתו׳ שם פירשו דלרב לוקה על אכילתו למפרע ולא הוי התראת ספק כיון דאיגלאי למפרע שהיה גדול, עי״ש.

ובש״ש ש״א פ״ג הקשה לדעת הרמב״ם דספק דאורייתא מה״ת לקולא א״כ כל זמן שלא נתברר שהוא גדול היה מותר לו מה״ת לאכול חלב וא״כ אף דאח״כ איגלאי שהיה גדול מ״מ כיון דברשות אכל למה ילקה. וכתב לתרץ דהרמב״ם ס״ל דלא איירי שם הגמ׳ לענין לחייבו מלקות אלא לענין קרבן. והא דחייב בקרבן אף שהיה מותר לו באותה שעה לאכלו, כתב הש״ש דכיון דעכ״פ מדרבנן ספיקא דאו׳ לחומרא והיה אסור לו לאכול תו לאו אנוס מיקרי וחייב חטאת כשיתברר שהיה גדול למפרע.

וכתב הש״ש שכן מוכח מהא דשבועות דף י״ח א׳ דאם אמרה נטמאתי חייב חטאת, ופריך הגמ׳ והא אנוס הוא, ומשני בסמוך לוסתה. והרי קי״ל דוסתות דרבנן וא״כ עדיין מה״ת אנוס הוא, אלא מוכח דכיון דמדרבנן אסור תו לאו אנוס הוא.

ולכאו׳ צ״ב הסברא בזה מה בכך דמדרבנן דינו להחמיר, הא מ״מ מה״ת אי״צ להחמיר ורשאי להקל בזה, וא״כ לענין חיוב חטאת שהוא מן התורה א״א לחייבו כיון דמה״ת הרי הוא אנוס. וכבר העיר כן בשערי ישר ש״א פ״ב, עי״ש שכתב בזה״ל, ועוד דמאיזה טעם הוא דמאיסור דרבנן יהפך הדבר כשל תורה, ואף אם מזיד הוא לעבור איסור דרבנן אנוס הוא בשל תורה. ע״כ.

וצ״ל דכיון שאין לו לעשות מעשה זה תו לא מיקרי אונס בדבר, והיינו דכיון שהוא צריך למנוע עצמו ממעשה זה שוב אין כאן טענת אונס שהייתי סבור שהוא היתר שהרי גם לפי מחשבתו אין לו לעשותו. וזהו על דרך מש״כ הבית הלוי שאם ידע בו שהוא חטא אף שנעלם ממנו גודל חומרתו הרי הוא נתבע על כל חומרתו כיון שגם לפי מחשבתו לא היה רשאי לעשותו. אלא דהבית הלוי כתב דאין בזה טענת שגגה והו״ל מזיד, אבל הש״ש כתב רק דאי״ז אונס אלא שוגג.

♦ משיעורי הגאון רבי ישראל אדלשטין שליט״א ♦

נכתב ע״י א׳ השומעים וע״ד הכותב בלבד – בכל עניני הגליון ניתן לפנות ל- 050-4178704

ולכאו' נפק"מ בכל זה היכא דאכל ספק חלב או ספק נבלה במזיד ואח"כ נודע שהוא ודאי חלב ונבלה אי חשיב כשוגג כיון דאילו ידע שהוא ודאי חלב לא היה אוכלו או דכיון דספיקא דאורייתא לחומרא מה"ת או מדרבנן והיה אסור לו לאכלו א"כ לסברת הבית הלוי הו"ל כמזיד ויתחייב כרת אם היה חלב. ובירושלמי תרומות ריש פ"ו דנו בזה ואיתא שם דחייב קרבן דהו"ל שב מידיעתו כיון דאילו היה יודע שהוא ודאי חלב לא היה אוכלו. ולכאו' משמע מזה דלא חשיב כמזיד. ויש להאריך בזה ואכ"מ. [אמנם באמת נראה דגם לדעת הבית הלוי אינו מזיד גמור].

חילוק בין איסור של הרחקה לאיסור בעלמא

ג. ונראה דיש לחלק בזה בין סוגי האיסורים ולאו בכל גוונא אמרי' דאם הזיד באיסור דרבנן הו"ל מזיד באיסור תורה, די"ל דדוקא היכא דגזירת חכמים היתה שלא לעשותו מחמת שחששו שיבוא ע"י לאיסור תורה, בזה כל שעבר על אזהרת חכמים ונכשל בגופו של איסור אי"ז חשיב אונס כיון שהזהירוהו שלא להיכנס למקום שיש בו חשש איסור, ונהי דמן התורה אין כאן חשש מ"מ מאחר וחכמים אמרו לו לחוש והוא מחויב לשמוע לדבריהם שוב לא חשיב אונס בדבר. אבל באיסור דרבנן בעלמא וכגון שידע בו שהוא בשר עוף בחלב ושוב נודע שהוא איסר תורה של בשר בהמה בחלב בזה לא נימא דמה שהזיד באיסור דרבנן משוי ליה מזיד באיסור תורה כיון שאין האיסור דרבנן משום גדר והרחקה לאיסור תורה.

ובאמת הבית הלוי שם בהמשך דבריו כתב לגבי איסור חלב שחלבו כותי שאסרוהו חכמים משום שמא נתערב בו מחלב בהמה טמאה, אם יש מי שהיקל לעצמו לעבור על איסור דרבנן, ולבסוף אירע פעם אחת שהיה בו תערובות חלב טמא, הרי הוא נתבע גם על האיסור דאורייתא, ואף שגם אדם כשר יכול לבוא שיתערב במקרה בלא ידיעה דבר איסור במאכלו, מ"מ לדידיה הוא שוגג כיון דנתכוין לעשות דבר המותר אבל זה שנתכוין לדבר האסור נידון גם על מה שנעלם ממנו. עכ"ד. והנה זהו ג"כ אופן של איסור דרבנן שאמרו לחוש לאיסור תורה, ובזה י"ל דאף שמה"ת אי"צ לחוש לזה מ"מ מאחר ומדרבנן היה לו לחוש כבר אי"ז חשיב שוגג. אבל באיסור אחר שאינו משום גזירה לאיסור תורה י"ל דלא חשיב מחמת זה מזיד גם באיסור תורה.

אלא דהבית הלוי בהמשך דבריו כתב דמזה יוכל האדם להתבונן במעשיו אשר כמה פעמים סבר שאינו עובר רק על מנהג ישראל שנהגו מצד חסידות וחומרא בעלמא ובאמת יש באותו דבר איסור דאורייתא מהחמורים רק הוא לא ידע שורש הדברים והלכותיו, או שגרם במעשיו חילול השם חלילה שאחרים למדו ממנו שהוא מן החמורות. עכ"ד. ומשמע לכאו' שלא חילק בזה.

והנה התו' בביצה דף כ"ה ב' כתבו בהא דמבואר שם בגמ' דהאוכל מבהמה קודם הפשט וניתוח ונמצאת טרפה נענש כשוגג ולא חשיב אונס, וכתבו התו' שם [ד"ה אורח ארעא] הטעם כיון שלא היה לו למהר כ"כ לאכול קודם הפשט וניתוח דלאו אורח ארעא הוא. עי"ש. ומשמע דלאחר הפשט וניתוח אם נמצאת טריפה הוי אונס. והיינו משום דסמך על הרוב. וכ"כ בחמד"ש יו"ד סי' א'. עי"ש שהביא שכ"כ בתשו' פנים מאירות ח"ב סי' מ"א דבעלמא היכא דנמצאת טרפה אי"צ תשובה וכפרה והוכיח כן מהתו' בביצה הנ"ל.

וצ"ב דכיון דמן הדין רשאי לסמוך על הרוב א"כ מאי שנא קודם הפשט וניתוח דמשוי ליה שוגג ולא אונס, והרי מה דאין לאכול קודם הפשט וניתוח הוא רק משום אורח ארעא, ואיך מהני מה דעבר על אורח ארעא לאשווי שוגג ולא אונס לענין חיוב קרבן מה"ת. והא כיון דמה"ת מותר לסמוך על הרוב הרי מדאו' הו"ל אונס. ומבואר לכאו' דמאחר והיה ראוי לו שלא לאכלו מיד שוב לא מיקרי אונס. אלא דהכא הרי גם מדרבנן אינו צריך לחוש שהיא טריפה, ורק משום מנהג דרך ארץ הוא דיש לו להמתין עד הפשט וניתוח ואי"ז ענין לאיסור טרפה. ועי' בקו"ש בביצה שם [אות ס"ב] שכתב דכיון דמשום מדת דרך ארץ צריך להמתין שוב אין כאן טענת אונס. וצ"ע.

אונס ביום אחרון

ד. והנה הראשונים נחלקו בדין אונס ביום אחרון אם הוא בכלל אונס או לא, והובא ברמ"א ביו"ד סי' רל"ב סעיף י"ב וז"ל, מי שנשבע או נדר לעשות דבר תוך שנה או ביום פלוני יש לו לעשותו מיד או בשחרית כשיגיע אותו היום שמא ישכח אח"כ ולא יעשנו ויעבור על נדרו ושבועתו, ואם לא עשהו מיד כי אמר עדיין יש לי פנאי לעשותו ושכח או נאנס אח"כ ולא עשהו י"א דמיקרי אונס. (הר"ן פ' כיצד הרגל). ויש אומרים דלא מיקרי אונס. (חידושי אגודה פרק מי שאחזו). עכ"ל.

ולכאו' צריך ביאור טעם הסוברים דלא מיקרי אונס, והרי כיון דמיירי שלבסוף נאנס ואונס מילתא דלא שכיחא היא א"כ למה יהא צריך לחוש שמא יארע אונס, וכיון דאי"צ לחוש לזה מה איכפ"ל שהיה יכול לעשותו מקודם.

אמנם באמת הרמ"א כתב דיש לו לעשותו מיד, ונראה מדבריו דמשו"ה ס"ל להנהו ראשונים דאינו בכלל אונס, והיינו דכיון שהיה צריך לעשותו מיד ואם היה עושה כן לא היה בא לכלל אונס משו"ה לאו אונס הוא אף שלבסוף אירע אונס.

וכן כתב בתשו' חת"ס חו"מ סי' ל"ב בביאור דעת הסוברים דאונס ביום אחרון לאו אונס הוא דהיינו משום דמצוה לקיים נדרו מיד ומשו"ה אינו בכלל אונס כיון שלא קיים מה שהיה ראוי לו לעשות. וכעי"ז כתב בהגהות ר"ב פרנקל זצ"ל ביו"ד שם, ועי"ש מש"כ לפי"ז לחלק בין מידי דמצווה למידי דרשות. והיינו דכל הטעם דאינו בכלל אונס כיון דלא קיים מה שאמרו לו חכמים שראוי לו שיקיים נדרו מיד.

אלא דעדיין צ"ב מה בכך דיש לו לקיים הנדר מיד הא מ"מ אי"ז משום דמדינא יש לחוש שמא לא יוכל לקיימו לבסוף, שהרי מדאו' בודאי אי"צ לחוש לאונס דלא שכיח, וא"כ למה חשיב מחמת זה דלאו אנוס הוא.

ולכאו' מבואר בזה כמו שמוכח מכל הנ"ל דכל שאינו רשאי לעשות מה שעשה שוב נתבע הוא על מעשה זה אף על הדברים שלא היה צריך לחוש להם. והכא י"ל דאי"ז דין צדדי בעלמא אלא הטעם שאין לו להתאחר מלקיים נדרו הוא משום דראוי לחוש לכל מיני סיבות המתחדשות אף שאינן שכיחות, וא"כ אף שאי"ז חיוב דאו' מן הדין מ"מ אונס לא מיקרי.

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה על פרשת שבוע
מרבינו ראש הישיבה
הגאון הגדול רבי **ישראל בונם שרייבר** שליט"א
שנאמרו בישיה"ק

ה' צילך על יד ימינך

"ויקם בלילה הוא ויקח את שתי נשיו ואת שתי שפחתיו ואת אחד עשר ילדיו ויעבר את מעבר יבק" (ל"ב, כ"ג).

כתב רש"י: "ואת אחד עשר ילדיו - ודינה היכן היתה, נתנה בתיבה ונעל בפניה שלא יתן בה עשו עיניו, ולכך נענש יעקב שמנעה מאחיו שמא תחזירנו למוטב, ונפלה ביד שכם".

לכאורה יש לתמוה טובא מה היתה התביעה על יעקב שלא נתן את דינה לעשו, הלא עשו רשע היה ויש לחשוש שמא יקרה להפך, שיטמא את דינה. ובאמת במדרש (רבה, ע"ו, ט') מופיע אותו הדבר בשינוי לשון מעט: "ר"ה בשם ר' אבא הכהן ברדלא אמר, אמר לו הקב"ה למס מרעהו חסד, מנעת מרעך חסד, מנעת חסדך מן אחוך דאלו איתנסיבת לגברא לא זינתה, בתמיה, לא בקשת להשיאה למהול הרי היא נשאת לערל, לא בקשת להשיאה דרך היתר הרי נשאת דרך איסור". והיינו שהתביעה על יעקב היתה למה לא הביא את דינה בקשרי השידוכין יחד עם עשו, והנישואין ביניהם היו משיבים אותו לדרך הישר.

אך כמובן שעדיין יש להתפלא, וכי האם היה אי מי בימינו אנו שהיה מסכים להשיא את ביתו לבחור פחות ערך מתוך תקוה שהיא תרומם ותגדל אותו, וכי מנין לנו שכך יהיה. לא זו בלבד, אלא שבגמ' בבכורות (ל: וכ"ה בע"ז לט. ומקורו מכלה רבתי א', ה') נאמר להדיא; "ר"ש בן אלעזר אומר משום ר"מ, מעשה באשה אחת שנשאת לחבר והיתה קומעת לו תפילין על ידו, נשאת לעם הארץ והיתה קושרת לו קשרי מוכס על ידו", הרי לנו שלעולם אשה כבעלה ומי יתן את הסמכות ביד יעקב להיות מובטח שדינה תשיב את עשו.

עוד מצינו על יעקב שהיתה עליו תביעה מדוע שלח מלאכים לעשו. ואת חומר התביעה אנו מוצאים במדרש (רבה ע"ה, ג'): "ר"ה פתח מחזיק באזני כלב עובר מתעבר על ריב לא לו (משלי כ"ו, י"ז), שמואל בר נחמן אמר משל לארכי לסטים שהיה ישן בפרשת דרכים עבר חד ושרי מעיר ליה, א"ל קום לך דבישא שכיח הכא, קם ושרי מקפח ביה א"ל ניער בישא א"ל דמיך הוה ועוררתניה, כך אמר לו הקב"ה לדרכו היה מהלך ואתה משלח אצלו ואומר לו כה אמר עבדך יעקב".

וביאור דברי המדרש על פי מה שכתב הרא"ש באורחות חיים (יום רביעי, אות ס"ה), "אל תתעבר על ריב לא לך, כי לסוף הם ישלימו ביניהם ואתה תשאר בכעס", דהיינו שגם לאחר ששני הניצים ישלימו ביניהם הם עדיין יכעסו על השלישי שהתערב, הלא הוא לא אחד מן הצדדים ומי ביקש זאת מידו, וכך גם יש תביעה על כל 'מחזיק באזני כלב עובר' מדוע הכניס את עצמו אל הסבך וגרם לכלב שיזיק לו, שהיה מתעלם ולא ניגש מעיקרא, וכך לא היה קורה לו מאומה.

והשאלה נשאלת אם כן מה היתה התביעה בזה על יעקב ששלח מלאכים לעשו, וכי היתה בזה התעברות על ריב לא לו, הרי מעיקרא היה לו חשש אמיתי מפני עשו אחיו שמא יבוא להורגו ולכאו' מחובת ההשתדלות היה עליו לעשות כל טצדקי להנצל מן המלחמה, ומדוע נחשב לו הדבר כאילו הוא עורר את חמת עשו לבוא עליו.

אמנם הנה יש לשאול על כל ענין שבעולם מהי הסיבה שהקב"ה יצר את חובת ההשתדלות, הלא בלאו הכי כל מה שקורה לאדם הוא מן השמים ומה תועלת יש שהאדם יפעל במעשי ידיו. ויש בדבר זה ב' סיבות, האחת היא פשוטה והיא כדי להעמיד את האדם בניסיון שיחשוב כאילו הוא היוצר והוא העושה, ועל זה יתגבר להכיר שהכל מן השמים, וכעין שכתב המסילת ישרים בפתח ספרו שכל עיקר מציאות האדם בעולם הזה היא רק לעבוד ולעמוד בניסיון, אך יש עוד סיבה נוספת והיא העיקרית - שאם האדם היה רואה בחוש את יד ה' על כל צעד ושעל היאך כל מה שקורה לו הוא רק מן השמים שוב לא היתה בידו בחירה, אחרי שהוא רואה אל מול עיניו שיש בורא עולם שמנהל את הכל ושום דבר לא קיים בלעדיו.

מעתה ברור שאם האדם היה זוכה כבר להכרה ברורה שהוא כלום ולית ליה מגרמיה מידי אלא הכל מנוהל

מלמעלה, באמת לא היתה מטרה בכך שישתדל ויעשה, שכן אם כל ענין ההשתדלות הוא רק שהאדם יעבוד מעצמו להגיע לכזו הכרה - אחרי שכבר זכה לזה מה הענין שימשיך וישתדל. ומשום כך כתב הרמב"ן (ויקרא כ"ו, י"א) "ומה חלק לרופאים בבית עושי רצון ה'", כי עושי רצון ה' המה הצדיקים שמכירים כבר שהכל מאיתו ית', ומה ענין להם להביא את הרופאים לביתם אם ממילא ידוע להם שהוא ממית ומחיה.

ואם כי כמובן זו מדרגת הצדיקים אין להקיש ממנה אל כל אחד ואחד, והאנשים הפשוטים בדרגתנו מחוייבים להשתדל כפי רצון ה' כיון שאיננו אוחזים ברום המעלה להכיר בחוש היאך הוא מחיה את כל העולמות, ובאמת על מרן החזון איש מסופר שפעם נצטווה בפקודת הרופא שלא להתענות ביום הכיפורים מחמת חולשתו, אולם אמר למקורביו שכעת הוא מניח את עצמו לסמוך על דברי הרמב"ן - ש'מה חלק לרופאים בבית עושי רצון ה''... אולם בו בזמן ניגש אליו אחד ושאל האם עליו להתענות כאשר הרופא אומר לו אחרת, ולו השיב החזון איש - שלא זו בלבד שעליו לאכול, אלא יש לו להוסיף מנה לכבוד יום טוב... כי כמובן כל אחד לפום דרגה דיליה, ורק כאשר האדם מכיר את עצמו ויודע שאין לו הבדל בין אם ישתדל ובין אם לא, ותמיד הקב"ה יעשה את שלו, אז אין עליו חובת ההשתדלות וישיג את אותו הדבר גם אם לא ישתדל.

מעתה ברור דכד הכא במאי עסקינן ביעקב אבינו ע"ה שהיתה כל מחשבתו דבוקה בבורא כל עולמים, ההנהגה הראויה לו היתה לסמוך ולהתלות לחלוטין בקב"ה ולא לעשות משלו כלום, ולכן עליו לפי דרגתו היתה תביעה מדוע התעבר על ריב לא לו וניגש אל עשו, הן גם אם לא יעשה ולא כלום הקב"ה ילחם לו והוא יריב את ריבו, ומה שנותר ליעקב הוא רק להחריש ולא לעורר את חמת אחיו.

ואף גבי מעשה דינה יש לחדש שאצל יעקב לפי דרגתו היה להניח את הענינים לגמרי ברצון הבורא ית', ואם יש צד שדינה תחזיר את עשו למוטב אין מקום לחשש שמא יקרה אחרת, כי הקב"ה הוא שמגלגל את כל מהלך הענינים ואם הוא סובב שכך יהיה אם כן ברור שיהיה את הטוב ביותר, והוא אשר ישמור שעשו לא ישפיע חלילה לרעה על דינה.

וכאמור, אנו איננו נמצאים בדרגות נישאות שכאלו, אך מה שכן עלינו להחדיר לעצמנו על כל צעד ושעל שבאמת אנו לא עושים כלום. אם רק נפתח את העיניים ולא נאטום אותן בכוח נראה איך ההשגחה הפרטית מלווה אותנו באופן גלוי בכל עת ובעל שעה, והקב"ה שומרנו צילנו ומצילנו העומד על גבינו ומסובב את כל מהלך חיינו, אין ריבוי ההשתדלות מוסיף מאומה וכל דבר טוב או חלילה צרה שקורה לאדם הכל בהנהגה מדוקדקת ומושגחת מאיתו ית'.

על בעל הדברי חיים מצאנז מסופר שביתו נפטרה על פניו ל"ע בעודה נערה צעירה. לאחר שקברה נתאחרה השעה, והוא צעד עם חסידיו בשעות הקטנות של הליל בחזרה לביתו. וכה אמר להם בדרך: משל למה הדבר דומה, לבן שאבד בסבך היער העבות בלי לידע להיכן לפנות. החושך שורר, הכפירים שואגים לטרף, ואת ליבו לופתות תחושות של דאגה, פחד וחשש מה יעלה בגורלו. לפתע הוא מרגיש מאחוריו סטירה חזקה שמנערת את כל גופו. הוא מסתובב בבהלה לאחוריו שמא אשר יגור בא לו, אך הנה הוא רואה את אביו צועק לעומתו: 'בני היקר, איכה? להיכן נעלמת זמן כה רב?'... הלא אין ספק שבעולם שבאותו רגע יציף את הבן אושר אין קץ. אמנם הסטירה היתה חזקה, אולם הוא לא רואה בה כלל כאב של מכה אלא גילוי משמח שאין כדוגמתו - אבא שוב נמצא כאן, דואג לי ורוצה להחזירני הביתה.

כך בשעה נוראה שכזו, אמר הדברי חיים לחסידיו, אמנם קיבלתי מכה חזקה עד מאד, אך אין לך שמחה גדולה מזו - כאשר אני יודע שהאבא הרחום שבשמים הוא שנותן את המכה. ההכאה בעצמה היא גילוי לכך שאבא דואג לי, רוצה לעורר אותי ולהחזיר אותי אליו, ולכן ורק לכן הוא הכה אותי עד כדי כך.

אמירה זו של הדברי חיים באותה שעה כמובן צופנת בחובה דרגה גבוהה למאד, אך היא יכולה לתת לנו את המבט הנכון על כל שטחי החיים. אנו לא צועדים לבד, יש לנו אבא שמוליך אותנו, ואם כן אין לנו אלא להביט ולראות כיצד אין עוד מלבדו אפס זולתו.

רבינו רה"י הגאון הגדול ר' 'ישראל בונם בן חיה רויזא' שליט"א
מתחיל בימים אלו טיפול חדש ומורכב
הציבור די בכל אתר ואתר מתבקש להרבות בתורה ותפילה ולעורר רחמי שמים
להצלחת הטיפול ולרפואתו השלימה של רבינו רה"י שליט"א במהרה בתושח"י
והן קל כביר לא ימאס תפילת רבים

בס"ד

מרן הגרח"פ ברמן שליט"א

ועד חיזוק לאברכים 11 יום ג ויצא ז כסלו תשפ"ז

תפילה יסוד האבות

וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם וגו' [כח,יא] **ורבותינו פירשו לשון תפלה וכו' ולמדנו שתקן תפלת ערבית;** [רש"י] ואי' בחולין צא:
כי מטא לחרן אמר אפשר עברתי על מקום שהתפללו אבותי ואני לא התפללתי, כד יהיב דעתיה למיהדר קפצה ליה ארעא, מיד ויפגע במקום, וכו';
מבואר שכל מה שנתעורר לחזור הוא משום שהוא מקום תפלה של אבותיו, ואצלו הי' זה באופן של ויפגע במקום, ושם תיקן תפילת ערבית, **תפילות אבות תקנום** אברהם תיקן תפילת שחרית, יצחק תיקן תפילת מנחה, יעקב תיקן תפילת ערבית, וענין תקנת התפילות ע"י האבות אי"ז רק הגילוי במעלת התפלה, דבר זה יתכן שגם אחרים גדולים מאד היו יכולים לתקן, אלא תקנתם היתה שקבעו ענין זמני תפילה **עֶרֶב וָבֹקֶר וְצָהֳרַיִם אָשִׂיחָה וְאֶהֱמָה וַיִּשְׁמַע קוֹלִי** [תהלים נה], האבות יסדו כח תפלה, כל אחד עם כחותיו וסגולותיו, אלקי אברהם, אלקי יצחק, אלקי יעקב, וגם מחולקים לזמנים שחרית, מנחה, ערבית, וכבר הובא בפרשת בראשית דברי התו"י ביומא כח: דאי' שם צלותי' דאברהם מכי משחרי כותלי', והק' התו"י דתפילת מנחה תיקן יצחק, ותי' בב' דרכים א. דאחר שתקנה יצחק הי' אומרה גם אברהם, ושם נתבאר דזה עד כדי שבגמ' קרו לי' צלותי' דאברהם, שנתפלל תפלה זו בכל השלימות, כי בכל האבות היו כל מיני השלמויות רק שכל אחד מהם העמיד זה בצורת עבודתו שלו, יעו"ש מש"נ בזה, עוד תי' בתו"י דמ"מ הי' אברהם אומרה מתחילה, אלא שלא עשאה כלל לבני ביתו יעו"ש, והיינו שאברהם כבר הי' מתפלל תפלה זו כנדבה, ויצחק תיקנה וקבעה חובה, כוחם של האבות הי' להעמיד התפילות לדורות ולתת לכולם מדריגות התפלה, אין שוב כח ביד אחד ליצור מצב של מדריגת תפילות כאלו, צריך לזה את קדושת ועמל האבות הקדושים, וגם את היותם "אבות" כי רק "אבות" היינו שיש להם כח והם שורש עם ישראל הם היכולים ליצור בריאה חדשה כזו בעולם, ואף האבות עצמם היה בכוחם לתקן רק תפילה אחת, וכמו שנתבאר שאף שאברהם התפלל גם מנחה לא הי' בכחו ליצור תפילה זו והוצרכו גם ליצחק, וכן ביעקב.

בברכות כא. **אמר רבי יוחנן ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו**; ולהלכה קיי"ל דאין רשאי להתפלל נדבה סתם, רק אם מחדש בה דבר, [יעוי' או"ח קז,א] ומפני שתפילות הם מה שקבעו אבות ערב ובוקר וצהרים, ואין יותר על זה, אלא שאם מחדש בה דבר קמ"ל רבי יוחנן דמי שיש לו איזה תוספת בתפילה יכול לחזור ולהתפלל.

התפילות הם יסוד אבות, ואומנות מיוחדת, וכשיצאו ממצרים ופרעה רודף אחריהם **וַיִּצְעֲקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל ה'** [שמות יד,י] אחז"ל [מכלתא וילקוט שם] **תפסו אומנות אבותם**, וכשאמר יעקב אפשר עברתי על מקום שהתפללו אבותי ואני לא התפללתי, אמר בזה שצריך הוא להתפלל במקום זה את תפילת יעקב המיוחדת, ואת זה העניק לנו לדורות.

לְהַגִּיד בַּבֹּקֶר חַסְדֶּךָ וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת [תהלים צב], בבוקר הוא תפילת שחרית שתיקן אברהם אבינו, והוא העמיד החלק של 'להגיד חסדך' ואמונתך בלילות הוא תפילת ערבית, ולילות היינו גם בזמנים של חושך שגם אז אפשר להגיע לאותה מדריגה של תפלה, ומדירגה זו של תפילת 'אמונתך בלילות' היא התפילה שיסד יעקב ונתנה לנו לדורות שנוכל לזכות למדירגה זו.

יעקב תיקן תפילת ערבית - ואמונתך בלילות

וַיִּקַּח מֵאַבְנֵי הַמָּקוֹם וַיָּשֶׂם מְרַאֲשֹׁתָיו, ובחז"ל [ב"ר סח,יג] מבואר שכשהגיע לשם ראה החורבן יעו"ש, וענין ויקח מאבני המקום הוא רמז לחורבן, והרמ"א בהל' ת"ב [או"ח סי' תקנ"ה סעי' ב] כתב **ויש בני אדם משימים אבן תחת מראשותיהם, זכר למה שנאמר: ויקח מאבני המקום שראה החורבן**; [ויעוי' בכלי יקר כאן מה שהביא עוד בזה], וראה ד' מלכויות ומלאכי אלקים עולים ויורדים מרמזים על מצב הצלחותיהם וירידתם של המלכויות, יעקב בהיותו בהר המורי' ראה את תוקף הגלויות ותיקן תפילה של ואמונתך בלילות, ומה שאנו זוכים היום בגלות הארוכה הזאת הוא מכח יעקב.

במדרש בפר' מקץ עה"כ [מג,יד] **וְקֵל שַׁ-דַּ-י יִתֵּן לָכֶם רַחֲמִים לִפְנֵי הָאִישׁ** וגו' אי'
מה ראה יעקב לברכם בקל ש-ד-י ללמדך שהרבה יסורין עברו על יעקב, עד שהיה במעי אמו היה עשו מריב עמו, שנאמר ויתרוצצו הבנים, וכן הוא אומר על רדפו בחרב אחיו ושחת רחמיו, ברח מפני עשו ללבן והיה שם עשרים שנה בצרות רבות שנאמר הייתי ביום אכלני חרב וגו', ואחר שיצא רדף לבן אחריו להרגו שנא' וירדף אחריו דרך שלשת ימים, נמלט ממנו בא עשו בקש עוד להרגו והפסיד עליו כל אותו הדורון עזים מאתים וגו', יצא מעשו באה עליו צרת דינה, יצא מצרת דינה באה עליו צרת רחל, אחר כל הצרות בקש לנוח קמעא באה עליו צרת יוסף, ואח"כ צרת יצחק אביו שמת עשר שנים אחר מכירתו של יוסף, והכתוב צווח לא שלותי ולא שקטתי ולא נחתי ויבא רוגז (איוב ג כו), אח"כ באה עליו צרת שמעון, ואח"כ צרת בנימן, לפיכך היה מתפלל לפיכך היה מתפלל בקל ש-ד-י ואומר מי שאמר לשמים ולארץ די יאמר ליסורי די; [יעוי' תנחומא פר' מקץ]
אם נצייר לעצמנו צורת חייו של יעקב אבינו כל המאורעות שעבר, ניקח את המתואר בפרשתינו איך הוצרך לברוח והגיע ללבן בלא ממון, ונזקק לעבוד במרעה הצאן, באופן שביום אכלני חורב וקרח בלילה ותידד שנתי, וכל הרמאויות של לבן, כשמתבוננים אפילו רק חלק זה מימי חייו הוא מבהיל כמה נתייסר, בשעתו אולי לא הי' מובן כלל ועיקר הענין הזה ובאמת שהוא לפלא מה זה שחייו של יעקב הי' כולו צער, אך כיום שאנו כאלפיים שנה אחר החורבן שנות גלות עם כל הצרות והיסורין שעברו ישראל במשך הדורות, זוהי הצורה של עם ישראל, אברהם ויצחק היו אבות האומה,

יעקב מלבד היותו אב כבר הי' נחשב גם לחלק מכלל ישראל, **מוֹרָשָׁה קְהִלַּת יַעֲקֹב** [דברים לג,ד], וכדי שעם ישראל יוכלו לעמוד בגלויות הוצרך יעקב אבינו לעבור כל הצרות והיסורין האלו, ובהיותו בהר המורי' נתגלה לו החורבן על כל השלכותיו, ועמד ותיקן תפילת ערבית, ואח"כ נתגלה חלום הסולם איך יתן לנו הקב"ה האומץ והכח לעמוד בכל הגלויות עד שניגאל לבסוף, כל זה בא לנו מכח יעקב, יעקב כל ימיו הי' ישראל סבא וכל מה שעבר הי' הכח של עם ישראל להחזיק, ולולי עבר כל זה לא הי' לנו תקומה, כי בכלל ישראל אין דבר מלבד מה שהנחילונו האבות הק'.

ועלינו לדעת כי אף אמנם שאין לנו הכחות שהיו לאברהם יצחק ויעקב, אבל צאצאיהם אנו **אשרנו מה טוב חלקנו וכו' ומה יפה ירושתינו**, זכינו לירושת אבות, ויש לנו הכח והזכות שכשאנו מתפללים תפלה כראוי זה נותן לנו כח של בנין, אף שאין זה קרוב לדרגת השורש שהם האבות, אבל אנו הענפים הצומחים מן השרשים, ובענפים קיים כח השרשים, וגם בהם יש כח בנין על ענפים נוספים, ויתכן לעמוד ולהתפלל, ובודאי מעלה היא, אך שייך שאדם יעמוד ויתפלל בשלימות באופן שייחשב שתיקן תפילה.

וצריכים זהירות בתפלה שתהי' שלימה, ועל יעקב אבינו מצינו בחז"ל בפר' מקץ עה"כ [מג,ו] **וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל לָמָּה הֲרֵעֹתֶם לִי** וכו',

מעולם לא אמר יעקב אבינו דבר של בטלה אלא כך אמר הקדוש ברוך הוא אני עוסק להמליך את בנו במצרים והוא אומר למה הרעותם לי, היא דהוא אמר נסתרה דרכי מה' וכו', [ב"ר צא,י]

למרות כל מה שעבר יעקב אבינו בימי חייו מעולם לא הי' אצלו מצב שהרגיש נסתרה דרכי, חייו היו בבהירות של ואמונתך בלילות בלי הרגשת שום הסתר, ורק פעם אחת סבר שהקב"ה מתנהג עמו באופן של נסתרה דרכי מה' וגם על זה אמרו חז"ל שהי' דבר של בטלה, אני עוסק להמליך את בנו והוא אומר למה הרעותם, וכחות אלו הנחיל לנו לכל הדורות שיש אצלינו באמת מצב של **וְאָנֹכִי הַסְתֵּר אַסְתִּיר פָּנַי בַּיּוֹם הַהוּא** [דברים לא,יח].

ובתפילת וקל ש-ד-י יתן לכם רחמים הביא הרמב"ן [להלן מג,יד]

אמרו רבי יהושע בן לוי פתר קריא בגליות, וקל ש-ד-י יתן לכם רחמים לפני האיש, זה הקדוש ברוך הוא שנאמר ה' איש מלחמה, וכתיב ויתן אותם לרחמים. ושלח לכם את אחיכם, אלו השבטים, אחר ואת בנימין, זה יהודה ובנימין. ואני כאשר שכלתי בחורבן ראשון שכלתי בחורבן שני, לא אשכל עוד. זה לשונם ז"ל. והכונה כי ירידת יעקב למצרים ירמוז לגלותינו ביד אדום כמו שאפרש, וראה הנביא הענין מתחלתו והתפלל סתם לשעה ולדורות. [ובאמת במדריגת יעקב כבר הי' כלול בתפילתו כל הדורות וכל המצבים] ואין כאן ב' תפילות נפרדות, א' על הזמן ההוא וב' על זמנינו, אלא בשורש בקשת יעקב על בניו כלול בזה כל הדורות והכל יסוד יעקב, וכל זה למדתנו תורה בויפגע במקום.

וראוי להוסיף מה שכתב בספר חסידים [שפ"ו]

ולמה יהיה זה שמי שאינו הגון יבואו לו בלא טרחים ובלא צער אשה טובה, ולצדיק בכמה טרחים, כדכתיב ויעבוד ישראל באשה ובאשה שמר, וכתיב עבדתיך ארבע עשרה שנה בשתי בנותיך, וכתיב הייתי ביום אכלני חורב וקרח בלילה ותדד שנתי מעיני. ויש צדיק במקום שחפץ לא יקח אלא באשר לא חפץ בצער ובטרחים. לפי שזה העולם מהנים ממנו לרעים אפי' בלא תפלה ובלא צער, אבל לצדיק אין רוצים ליהנות לו עד שיצטער, כי הקדוש ברוך הוא חפץ שלא יהיה לצדיק שמחה שלימה בעוה"ז;

רש"י ר"פ וישב הביא דברי חז"ל שביקש יעקב לישב בשלוה, כל הגלגולים והצער שעברו על יעקב כדי להגיע לזיווגו עם האמהות, הוא מענין זה שאין רוצים ליהנות לו עד שיצטער, זוהי מדריגת יעקב אבינו, ומה שאחז"ל [ברכות ה.] **שלש מתנות טובות נתן הקדוש ברוך הוא לישראל וכולן לא נתנן אלא על ידי יסורין**; זוהי מדריגת יעקב אבינו ע"ה, אותם החפצים בחיי עולם הזה, נוטלים עולמם בשמחה והנאה, אך החפץ בחיי עולם הבא, וגם בעוה"ז רצונו לחיות חיי עוה"ב, מוכרח לזה זיכוך מהגשמיות, זהו מה שנתבאר במה שפרשה לנו תורה כל השתלשלות זיווגו של יעקב [יעזרנו השי"ת שנזכה לזיווגים בנקל].

לחם לאכול ובגד ללבוש רוחניות מכח מיעוט עולם הזה

וַיְזַד יַעֲקֹב נָזִיד לֵאמֹר וכו' **וְנָתַן לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבֶגֶד לִלְבֹּשׁ**, בקשת לחם לאכול ובגד ללבוש היא מידת ההסתפקות, ובמדרש פר' בא [שמו"ר יט,ד] אי'

וכן שאל עקילס הגר את רבותינו אמר להם מה שכתוב ואוהב גר לתת לו לחם ושמלה, הרי כל הבטחות שהבטיח את הגר שהוא נותן לו לחם ושמלה, אמר לו יעקב ששמו ישראל כך שאל מלפני הקדוש ברוך הוא ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש, ואתה שבאת אצלנו לא דייך שאתה כמותינו אלא דייך שתהא כיעקב בכורו של הקדוש ברוך הוא.

וסוף דבר לא תעלה על דעתך שיעקב לחם ושמלה שאל, אלא אמר יעקב הבטיחני הקדוש ברוך הוא שהוא עמדי ויעמיד ממני את העולם, אימתי יודע אני שהוא עמדי ושמרני, כשיעמיד ממני בנים כהנים אוכלים מלחם הפנים ולובשים בגדי כהונה, שנאמר ונתן לי לחם לאכול, זה לחם הפנים, ובגד ללבוש, אלו בגדי כהונה, שנאמר והלבשת את אהרן את בגדי הקדש, וכן כאן ואוהב גר לתת לו לחם ושמלה, כלומר שמעמיד בנים מן הגר [ע"י שתנשא בתו לכהונה] שאוכלים לחם הפנים ולובשים בגדי כהונה;

בתחילה השיבוהו בפשוטן של דברים שלחם לאכול ובגד ללבוש הוא דבר גדול ואי"ז מעט כלל, והוסיפו לו עומק הדברים לחם ובגד הם רוחניות [לחם גם נמשל לתורה לכו לחמו בלחמי, יעוי' חגיגה יד.], ומה שבפשוטן של דברים באמת העמידו חשיבות לחם ושמלה, כי אצל צדיקים טובתם היא שלא יהא להם מהעולם הזה אלא המוכרח להם לחם לאכול ובגד ללבוש, ואינו לטובתם שיהי' להם יותר, אף שודאי גם בזה מצינו מדריגות, ולאבות הק' נתן הקב"ה הכל בכל מכל כל, מ"מ באופן הרגיל טובת הצדיק שלא יהא לו שייכות עם דברי עולם הזה מעבר להכרח הנצרך, אך זה בתנאי שהלחם לאכול הוא לחם הפנים, והבגד ללבוש הוא בגדי כהונה, כשנמצאים במדריגה כזו יותר מלחם ובגד אי"ז טובה אצלו, אבל אצל הרשעים אינו כן ובפוטיפר כשנאמר [להלן לט,ו] **וְלֹא יָדַע אִתּוֹ מְאוּמָה כִּי אִם הַלֶּחֶם אֲשֶׁר הוּא אוֹכֵל**, [פרש"י לחם זו אשתו אלא שדיבר הכתוב בלשון נקי'], אצל הרשעים לחם הוא תאוות אשה היא יצר, לחם זה הוא לחם מגואל, אין זה לחם שיש לו שייכות עם לחם הפנים, וזה ניתן להם בשפע בלי יסורים ושלא יבקשו ויתפללו על זה, אבל יעקב

אבינו **וַיָּמָאֵן**, הוא אינו צריך לחם כזה, אצלו הדבר נצרך כדי להיות שרוי בתורה בטובה ובשמחה [יבמות סב:], וכדי לזכות לנשים **כְּרָחֵל וּכְלֵאָה אֲשֶׁר בָּנוּ שְׁתֵּיהֶם אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל** [רות ד,יא], אצלו אשה היא קדש הקדשים, ולזכות לכל זה אי אפשר עם הנאות עולם הזה, ונצרך שלא תהא השמחה שלימה, זהו הלימוד מיעקב, וכל מדריגה זו וקיום ישראל לדורות בא מכח מדריגה זו שזכה בשעה שתיקן תפילת ערבית במקום שהתפללו אבותי.

בתי המקדש וסגולותיהם מעשי האבות הק'

וַיַּרְא וְהִנֵּה בְאֵר בַּשָּׂדֶה וְהִנֵּה שָׁם שְׁלֹשָׁה עֲדְרֵי צֹאן רֹבְצִים עָלֶיהָ כִּי מִן הַבְּאֵר הַהִוא יַשְׁקוּ הָעֲדָרִים וְהָאֶבֶן גְּדֹלָה עַל פִּי הַבְּאֵר, והרמב"ן כתב וז"ל:

כי הבאר ירמוז לבית המקדש, וג' עדרי צאן עולי שלשה רגלים, כי מן הבאר ההוא ישקו העדרים, שמשם היו שואבין רוח הקדש, או שירמוז כי מציון תצא תורה, שנמשלה למים, ודבר ה' מירושלם. ונאספו שמה כל העדרים, באים מלבא חמת עד נחל מצרים. וגללו את האבן והשקו, שמשם היו שואבין רוח הקודש. והשיבו את האבן, מונח לרגל הבא;

אלו הם הבארות אצל יעקב רומזים לג' רגלים, ובבארות אצל יצחק שגם היו שלושה בארות עשק שטנה רחובות, וכתב הרמב"ן שם [לעיל כו,ו] יספר הכתוב ויאריך בענין הבארות, ואין בפשוטי הספור תועלת ולא כבוד גדול ליצחק, והוא ואביו עשו אותם בשוה, אבל יש בדבר ענין נסתר בתוכו, כי בא להודיע דבר עתיד. כי "באר מים חיים" ירמוז לבית אלקים אשר יעשו בניו של יצחק, ולכן הזכיר באר מים חיים, כמו שאמר מקור מים חיים את ה'. וקרא הראשון עשק, ירמוז לבית הראשון אשר התעשקו עמנו וכו', והשני קרא שמה שטנה, וכו' והוא הבית השני וכו', והשלישי קרא רחובות, הוא הבית העתיד שיבנה במהרה בימינו והוא יעשה בלא ריב ומצה, והקל ירחיב את גבולנו, וכו';

ואחר כך נתבאר עניינה של באר נוספת להלן שם [פסו' לב] **וַיָּבֹאוּ עַבְדֵי יִצְחָק וַיַּגִּדוּ לוֹ עַל אֹדוֹת הַבְּאֵר אֲשֶׁר חָפָרוּ** וכתב הרמב"ן שם

והבאר הזאת להם תרמז על משכן שילה. ופלשתים סתמוהו בהלקח הארון, וחזר וחפרו בו, כי כן השיבו הארון עם הדורון לאלקים;

וצ"ב הענין בזה שרמז הקב"ה במעשי הבארות עניינים אלו, אך הביאור בזה הוא כי האבות הם בנו את בית המקדש, ומה שהבארות רומזים לבתי המקדשות, כי יצחק הכין ובנה בלבבו מקום להשראת השכינה בעם ישראל, מקום לה', ותחילה הי' מקום אחד להשראת השכינה באופן זמני, ועוד מקום שלא עמד לעולם, ואח"כ מקום קבוע להשראת השכינה, 'רחובות' והי' אצלו גם מהלך של משכן שילה, כל צורות השראת השכינה בישראל יסדם יצחק, **מעשי אבות סימן לבנים** [יעוי' רמב"ן לעיל יב,ו ובכ"ד] אינו סימן בעלמא, והענין בזה הוא שכל מדריגה שהגיעו אליה האבות וזכו בה לדורות נעשה סימן שהוא קיום הדבר, וכאן האבות השרו השכינה בישראל, ואז נתגלה המקדשות, וחלק זה יסד יצחק בעם ישראל.

ויעקב הוסיף וחידש עוד ענין הזמנים, כי מציאות המקדש קיימת כל ימות השנה אולם אין דרגה זו של שואבין משם רוח הקדש, ויעקב יסד עתים - זמנים מיוחדים זמני קודש, ומעלה זו שיש אפשרות לְרָאוֹת וְלֵרָאוֹת, שואבין רוח הקדש, זהו זמן שכל עם ישראל מתרומם מכחו, **וכל ישראל חברים** שיש להם דין חבר לנאמנות תרומה כמבואר בחגיגה כו. זהו מצב שאין הכל ראויים להיות כך כל ימות השנה אפי' כשנמצאים בבית המקדש, ישנם יחידים הזוכים לזה בתמידות וכדמצינו בשמואל הנביא דכתי' בי' [ש"א א,כב] **וְיָשַׁב שָׁם עַד עוֹלָם**, וכך הכהנים משרתי בית ה' זוכים למדריגות בזה, אבל לכלל היו ג' מחנות, ויש תחתיהם גם ארץ ישראל, ויעקב אבינו יסד זמנים של ג' רגלים בשנה שבהם יש שפע של רוח הקודש, הכל מכח ובזכות האבות, כי הם השרישו ונטעו בנו מדריגות אלו, ותפקידנו הוא לא לחיות באופן של מלומדה, אלא בכל דבר שעושים להבין ולהרגיש כי במעשים אלו לפי מדריגת עשייתם יזכה לבנות קדושה והשראת השכינה השפעת רוח הקודש קדושת מקדש ומקדש מעט, כל אחד במדריגתו הוא, אבל אצל כולנו הוא ירושת אבות, מה יפה ירושתינו.

בפסחים פח. אי'

ואמר רבי אלעזר מאי דכתיב והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלקי יעקב, אלקי יעקב ולא אלקי אברהם ויצחק, אלא לא כאברהם שכתוב בו הר, שנאמר אשר יאמר היום בהר ה' יראה, ולא כיצחק שכתוב בו שדה, שנאמר ויצא יצחק לשוח בשדה, אלא כיעקב שקראו בית, שנאמר ויקרא את שם המקום ההוא בית קל;

ובקדמונים כבר הרחיבו בביאור הענין והשייכות בין מה שנאמר אצל כל אחד כלפי בית המקדש למידתו, הר הוא גבוה ומשפיע על הכל, וזו מידת אברהם שהיא חסד, שדה מרמז על חרישה וניכוש וזה שייך למידת יצחק לנכש הקוצים, מידת הדין מידת הגבורה, יעקב קראו בית עם מחיצות ושמירה שזה כוחה של תורה, ובקרית ספר הל' בית הבחירה פ"ה כתב

ונראה דקדושת הר הבית שוי לה אברהם אבינו שקראה הר, [ודוד המלך עשה זאת בשנית כשאמר זהו בית ה', יעוי' חדושי מרן ר"ז הלוי במכתבים עמ' פא] **וקדושת העזרה יצחק אבינו שקראה שדה דכתיב ויצא יצחק לשוח בשדה, והעזרה היא כשדה שאינה מכוסה, וקדושת הבית עצמו יעקב אבינו שקראו בית דכתיב אין זה כי אם בית אלקים;**

אלו הג' דרגות שיש בבית המקדש, ההר שהוא המקום היחידי שנבחר להיות ראוי להשראת השכינה, **תְּבִאֵמוֹ וְתִטָּעֵמוֹ בְּהַר נַחֲלָתְךָ** [שמות טו,יז], וזה עוד קודם להמשך הכתוב שם מָכוֹן **לְשִׁבְתְּךָ פָּעַלְתָּ ה' מִקְדָּשׁ ה'** וגו', זה כבר קבע אברהם אבינו להיות 'הר הבית' אך מקום זה הוא מקום כללי להשראת השכינה, יצחק הוסיף וקבע מקום מחנה שכינה, מקום העזרה, ויעקב העמיד את בית ה', ואין זה שהאבות אמרו איזה דברים כפי מה שיהי' אחר כך, אלא עבודתם וקדושתם של אבות היא שקבעה קדושת המקום, וכמש"נ בדברינו בפרשת וירא מדברי חז"ל [ב"ר יט,ז] שכל אחד מהאבות הוריד השראת השכינה רקיע אחד יותר למטה לארץ, והענין בזה לקרב השראת השכינה בעוד עולם וכו', וגם שמות שבעה

רקיעים הם כנגד גילוי השכינה הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההוד וכו', כמבואר בספרים הק', האבות הם הורידו את השכינה לארץ, והשכינה שהאבות נטעו הם המדריגות שנשארו לנו במקדש ובאופן של ג' מדריגות, וכל מדריגה צריכה את קודמתה, ולא יתכן בית המקדש אלא על מקום ההר שקבע אברהם להשראת השכינה, עם השדה שהיא העזרה סביביו, ועל שני אלו יושב הבית במידתו של יעקב, זוהי נחלתינו וירושתינו מהאבות הק'.

אחיו אני ברמאות אך מידתה של רחל גברה

וַיִּגֶּד יַעֲקֹב לְרָחֵל כִּי אֲחִי אָבִיהָ הוּא וגו' וברש"י **ומדרשו אם לרמאות הוא בא גם אני אחיו ברמאות**; נתבאר כבר בדברינו בפרשת תולדות שאמרה תורה על יעקב אבינו **וְיַעֲקֹב אִישׁ תָּם יֹשֵׁב אֹהָלִים** וברש"י **מי שאינו חריף לרמות קרוי תם**; ואם כן מהו יעקב, האם איש תם שאינו חריף לרמות, או אחיו ברמאות, ונתבאר דבשעה שיש מצוה לרמות ידע יעקב לעשות כן ולהיות אחיו של לבן, יעו"ש, ובאמת כשנתבונן בדבר נראה שכלול כאן ענין עמוק יותר, שהרי יעקב שהוא אחיו של לבן ברמאות, האם רימהו פעם, באמת נשאר שאין חריף לרמות, ויעקב לא אמר אני רמאי כמוהו, אלא "אחיו" היינו שיש לו כח כנגד הרמאות ובשוה לה. ואדרבה כחו של יעקב הי' להכיר כל טכסיסי הרמאות כדי להעמיד האמת ולדבר עמו **בְּרָחֵל בִּתְּךָ הַקְּטַנָּה**, שבזה כיסה עצמו מכל אופני הרמאות שיוכל לבן לרמותו, כשמעמידים האמת בבהירות בשלימות אין מקום לרמאות, ודבר זה אפשר להרגיש גם כשמדברים בדברי תורה, שכשמדברים בבהירות נעלמים כל עיקולי ופשורי העקמומיות שיכולים לדבר ולפלפל בהם, וכבר אין מקום לכל מיני קישוטי לשון ודברים אלא הדברים עומדים בבהירותם ללא כחל וללא שרק וכו', בהירותו של יעקב באמת שלימה כל כך עד שאין מקום לרמאות, ואלא הרמאי ינסה לעבור על מה שסכמו ביניהם, נתן יעקב לרחל סימנים, וכבר אין ללבן דרך לרמותו.

וברש"י כתב **ברחל בתך הקטנה - כל הסימנים הללו למה, לפי שיודע בו שהוא רמאי וכו' ואף על פי כן לא הועיל לו שהרי רמהו**; ולכאורה האם הובהר שאינו אחיו של לבן ברמאות, ויכול לו לבן, אך הביאור בזה יעקב אמר שהוא אחיו ברמאות, ועשה כל הנצרך כדי שלא יהי' שייך רמאות כאן, ואין לרמאי לבדו היכולת לרמותו, אך כלפי מה שרחל מסרה הסימנים ללאה, כנגד זה אין ליעקב דרך למנוע, מול רמאותו וטומאתו של לבן בכחו למצוא הדרכים שלא יוכל לו, אך מול רחל בקדושתה ובמידותי' הטובות אין לו דרך למונעה, מידתה של רחל היא למעלה מכל השגה, **רָחֵל מְבַכָּה עַל בָּנֶיהָ** [ירמי' לא,יד].

מעשי' של רחל

וְעֵינֵי לֵאָה רַכּוֹת, שהיתה סבורה לעלות בגורלו של עשו ובוכה וכו' [רש"י], וכשרחל ויתרה לה, הי' זה על דעת שיתכן שלא יקחנה יעקב, ואם כן היא תפול לגורלו של עשו, ואחר כך כשהיתה עקרה היו אומרים שיגרשנה יעקב ויקחנה עשו, כמו שכתב רש"י עה"כ [להלן ל,כג] **וַתַּהַר וַתֵּלֶד בֵּן וַתֹּאמֶר אָסַף אֱלֹקִים אֶת חֶרְפָּתִי**, שהייתי לחרפה שאני עקרה, **והיו אומרים עלי שאעלה לחלקו של עשו הרשע**, ולעיל שם [פסו' כב] הביא רש"י עה"כ

וַיִּזְכֹּר אֱלֹקִים אֶת רָחֵל, זכר לה שמסרה סימניה לאחותה, ושהיתה מצירה שלא תעלה בגורלו של עשו שמא יגרשנה יעקב לפי שאין לה בנים, ואף עשו הרשע כך עלה בלבו כששמע שאין לה בנים. הוא שייסד הפייט (קרובות דר"ה שחרית) האדמון כבט שלא חלה, צבה לקחתה לו ונתבהלה;

וַתֹּאמֶר רָחֵל כִּי לֹא יָלְדָה לְיַעֲקֹב וכו' וַתֹּאמֶר אֶל יַעֲקֹב הָבָה לִי בָנִים וְאִם אַיִן מֵתָה אָנֹכִי, ואחר כך כשילדה בלהה שפחתה בן שני ליעקב אמרה **נַפְתּוּלֵי אֱלֹקִים נִפְתַּלְתִּי** וברש"י הביא כמה דרכים מהו נפתולי אונקלוס תרגם לשון תפלה, נתפללתי בקשות החביבות לפניו, נתקבלתי ונעתרתי כאחותי, ואני מפרשו לשון עקש ופתלתול נתעקשתי והפצרתי פצירות ותחנונים הרבה למקום להיות שוה לאחותי; ודברים אלו אמרה אף קודם שנולד לה בנים ורק שפחתה ילדה ובזה נעשית שוה לאחותה כאילו לה עצמה יש בנים, כי שפחת רחל היא חלק מרחל עצמה, ולא הי' זה כהגר שנאמר בה [לעיל טז,ד] **וַתֵּרֶא כִּי הָרָתָה וַתֵּקַל גְּבִרְתָּהּ בְּעֵינֶיהָ**, ומהאי טעמא כשרחל מתה העביר יעקב מיטתו לאהל בלהה [יעוי' רש"י להלן לה,כב], כי בלהה היתה חלק מרחל עצמה, וכיון שמטתו צריכה להיות באהל רחל הרי אהל רחל עכשיו הוא בלהה, וגם חלומו של יוסף **וְהִנֵּה הַשֶּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאַחַד עָשָׂר כּוֹכָבִים מִשְׁתַּחֲוִים לִי** [להלן לז,ט] שהירח הכוונה לאמו של יוסף, נעשה הקיום על ידי בלהה וכאילו היא רחל עצמה כמש"כ רש"י שם [פסו' י].

במדרש עה"כ נפתולי אלקים נפתלתי [ב"ר עא,ח] אי'

א"ר יוחנן נינפה היה לי לעשות לפני אחותי, אילו שלחתי ואמרתי לו תן דעתך שהן מרמים בך לא היה פורש, [ובאמת לא רק שלא אמרה ליעקב שהן מרמים אלא גם מסרה הסימנים] **אלא אמרתי אם אין אני כדאי שיבנה העולם ממני יבנה מאחותי;**

כשמסרה הסימנים לא ידעה שאחר כך יקח יעקב גם אותה, ומהו אם אין אני כדאי שיבנה העולם ממני, הרי בידה למנוע הדבר, אך הביאור הוא כי לצער את אחותה אינו אפשרות כלל, ואם המצב כעת שכדי לבנות העולם להנשא ליעקב צריך לגרום לה צער, אז זהו מצב של אין אני כדאי שיבנה העולם ממני, וממילא יבנה העולם מאחותי, וזה למרות תשוקתה הגדולה שהביאתה לנפתולי אלקים נפתלתי ופחדה מעשו וכו' את הכל מסרה בנועם מידותיה לאחותה לאה, ויותר מזה הי' כאן שגם הפסידה בזה את כח התפילה של יעקב עבורה שתזכה לפרי בטן, כמו שהשיב לה יעקב **אֲשֶׁר מָנַע מִמֵּךְ פְּרִי בָטֶן** ופרש"י **אבא לא היו לו בנים אני יש לי בנים, ממך מנע ולא ממני**; את כל זה מסרה כשויתרה לאחותה, זוהי מידתה של רחל, רחל מבכה על בניה.

וַיִּזְכֹּר אֱלֹקִים אֶת רָחֵל, ופרש"י **זכר לה שמסרה סימניה לאחותה, ושהיתה מצירה שלא תעלה בגורלו של עשו שמא יגרשנה יעקב לפי שאין לה בנים**; ולולי זאת לא היתה זוכה להפקד, כל הקרבתה הגדולה היא שהביאתה לזכות גם היא לבנים.

מעשי' של רחל הם גדולים עד מאוד אולם מאידך הם גם היו מחוייב המציאות, בשנותיו האחרונות של זקני מרן הסטייפלר זצ"ל אירע ובא אדם לביתו בשעת לילה מאוחרת אחר שכבר סגר הדלת וסיים לקבל האנשים שצבאו על פתחו, ודודתי שתחי' בתו של מרן הקה"י זצ"ל אמרה לו שכבר אי אפשר להיכנס, אמר הלה שימתין למחר, ושאל האם יודעת היכן יש מקום לשהות בו בלילה והיא השיבה שאינה יודעת, והלה אמר שילך לבית הכנסת לישן, אחר כך סיפרה הדברים לאביה, ועם כל חולשתו וגודל הטרחה שהי' לו ללכת לבית הכנסת, שהי' אורך לו כמחצית השעה מביתו עד בית הכנסת וכבר כמעט שלא הי' יוצא לבית הכנסת בתקופה זו, לבש את מעילו ויצא מיד לבית הכנסת לחפשו והביאו לביתו והציע לו מיטה לישן כמדת הכנסת אורחים שקיבלנו מהאבות הקדושים, יציאה כזו היתה מאמץ של כשעה, ובשעתו סחו הכל בדבר המעשה, [לבסוף גם שמח מאוד כשהתברר לו שהלה הוא נכד של השרשובער שהי' עמו יחד בפינסק ונישא לאחותו של מרן הגר"ח שמואלביץ זצ"ל, ושמח שגמל עמו חסד] ובשעתו סיפרתי זאת למרן רה"י הגר"ד זצ"ל בהתפעלות, ואמר לי אכן הוא מעשה גדול מאוד, אולם אם לא הי' עושה גם בן אדם הוא לא הי', וכשהוא עשה זאת זהו המעשה הגדול ביותר, והוסיף ואמר מה שרחל ויתרה ללאה הוא מעשה גדול, ועומד לנו לכל הדורות, אולם אם לא היתה עושה [זי קען מענטש נישט גיווען] לא היתה בן אדם, אלו הם דברים גבוהים מדריגות גדולות בהשגתו של מרן רה"י זצ"ל.

כי שנואה לאה, לאה באה לחלק של עשו שהוצרך יעקב ליטול על עצמו

וַיַּרְא ה' כִּי שְׂנוּאָה לֵאָה וגו', מדוע שנאה, בדעת זקנים מבעלי התוס' [לעיל פסו' כה] כתב וז"ל:

ולמחר כשראה שהיא לאה וכו' ואמר לה רמאיתא בת רמאי בלילה קראתי לך רחל וענית לי, השתא קרינא לך לאה וענ' לי, [כלומר שיש בך שורש מרמאותו של אביך לבן] **אמרה ליה גבר דלית ליה תלמידוי, אבוך קרי לך עשו וענית ליה, קרא לך יעקב וענית ליה. כלומר ממך למדתי זה הרמאות, ואבוך ענה בך שאמר בא אחיך במרמה, ומתוך הדברים התחיל יעקב לשנאתה, הה"ד וירא ה' כי שנואה לאה;**

ומשמע שבתחילה עדיין לא שנאה אעפ"י שחשב שיש בה קצת ממידת הרמאות של אביה, אך אחר תשובתה מתוך הדברים התחיל יעקב לשנאתה, וצ"ב.

וביאור הענין נראה דהנה הדברים ידועים מה הי' המו"מ בברכות יצחק שחפץ הי' ליתנם לעשו ורבקה העבירתם ליעקב, ואיך יתכן שיברך את עשו באופן כזה שלא ישאר ליעקב כלום [כמו שאמר יצחק שאין לו מה לברך "ולך מה אעשה בני"], והרי אף שלא הכיר לגמרי ברשעות עשיו מכל בודאי ידע מגדולת יעקב עליו עשרת מונים, והרי אמרו ז"ל שכשיעקב יצא מבאר שבע פנה הודה פנה זיוה פני הדרה, היינו שעצם מציאות יעקב הקרינה הוד זיו והדר, ובודאי שיצחק הרגיש זה וגם למד אתו תורה. בספורנו [לעיל כז,ד] כתב

לא חשב אותו לראוי שתחול עליו אותה הברכה שהיה בלבו לברכו, ולכן כשברך יעקב אחר כך שידע בו שהוא ראוי לברכה, לא שאל מטעמים וכו';

ולהלן שם פסו' כט כתב

הוה גביר לאחיך. כי חשב שיהיה טוב ליעקב שתספיק לו נחלת א"י, ושיחיה בה עם איזה שעבוד כדי שלא יטרוד נפשו מאוד בענייני גשמיים והבלי הנפסדים כמו שקרה לזרעו אחר כך, כאמרו מתאב אנכי את גאון יעקב, ושיהיה טוב לו שיהיה משועבד תחת אחיו, כאמרם ז"ל אי בטולך אי בטולא דבר עשו, ומפני שידע שא"י היתה ראויה ליעקב בלבד, לכן בזאת הברכה שחשב לברך את עשו לא הזכיר ברכת אברהם ולא ארץ ישראל, כמו שהזכיר ליעקב כשהכירו וברכו;

ואם נפרש הדברים כפי הנהגת עם ישראל בהמשך הדורות, יש שבט לוי שאין להם חלק לא בארץ ולא בשלל, אלא הבטיחם הקב"ה [במדבר יח,כ] **אָנֹכִי חֶלְקְךָ וְנַחֲלָתְךָ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**, ולאו דוקא שבט לוי כמש"כ הרמב"ם סוף הל' שמטה ויובל, **ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם וכו' והלך ישר כמו שעשהו האלקים וכו' יהי' ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים,** ויש שאר שבטים שהם דרים בארץ ישראל ועובדים אותה, וכוונת יצחק היתה שעשו יהי' עניינו כן שהוא יעבוד ויחזיק הארץ, ויעקב יהי' מובדל בלא כל שייכות לענייני עולם הזה כלל, וה' יהי' חלקו ונחלתו בלא צורך בשום עסק עם החשבונות הרבים, ובאמת שכן הי' צריך להיות אילו לא נתקלקל עשו לגמרי, ויצחק הי' סבור שלא נתקלקל לגמרי, אולם רבקה הכירה את מעשי עשו וידעה שכבר נתקלקל ולא יתכן כן, וממילא מלבד תפקידו כיעקב עליו ליטול גם את תפקידו של עשו להחזיק את מצבו ומדריגתו של יעקב, וזהו מה שאמר יעקב אנכי עשו בכורך היינו שכל תפקידי עשו הם ביעקב. והוא ממלא מקומו של עשו אעפ"י שמצד קדושתו הי' ראוי שלא יהא לו חלק בארץ וד' הוא נחלתו.

והנה לאה היתה מיועדת לעשו ורחל ליעקב, והיינו חלק זה של עשו שהוא מפרנס ומחזיק את יעקב, וכשנשתנה הדבר ויעקב לקח על עצמו גם חלק זה של עשו, אם כן לאה המיועדת לעשו נשארה בלא איש, ונמצא אישה גם הוא כעת טמון ביעקב, וזה אמרה לו ממך למדתי, שהרי אמרת אנכי עשו, וא"כ אני המיועדת לעשו באם הי' בוחר בטוב, ונמצא שעכשיו היא צריכה להיות אשת יעקב, כי מה שאמר אנכי עשו אינו דבר מליצה, אלא שעליו ליטול כעת גם החלק שיעד יצחק לעשו, וא"כ אמרה לאה ממך למדתי, וכיון שאני המיועדת לעשו כעת ראוי' אני לך, וכשהבין יעקב שבאתה לחלקו מצד חלקו של עשו שהי' עליו ליטול התחיל לשנאתה, בתחילה חשב שמה שיצא שבאה לחלקו, מה' אשה לאיש והיא ירשה משהו ממידת אבי' והיתה שותפה לרמאות זו, ומשמים יעדוה אליו, אך כשהבין שבאה אליו מחמת חלק עשו

שהוצרך ליטול התחיל לשנאתה היינו שלא רצה שאשתו תהי' מחלק עשו כי אם מחלק יעקב, ואז **וַיַּרְא ה' כִּי שְׂנוּאָה לֵאָה וַיִּפְתַּח אֶת רַחְמָהּ**, ועיקרו של בית נשארה רחל שהיא זיווגו של יעקב מצד עצמו.

דרך ההתמודדות כנגד רמאי

עוד ענין אחד שראוי ללומדו מפרשתינו, היאך היא הדרך להתמודד מול רמאי, יעקב הרי אמר אחיו אני ברמאות, והצליח להעמיד האמת מול מעשי לבן אילולי מעשי' של רחל שהכניסו את לאה תחתי' וכמש"נ, והנה בפרשתינו מצינו ב' פעמים שהי' ויכוח ודין ודברים קשה בין יעקב ללבן, ובשניהם לכאורה לבן טען כלפי יעקב טענות ואין עליהם מענה מצד יעקב.

הפעם הראשונה **וַיֹּאמֶר אֶל לָבָן מַה זֹּאת עָשִׂיתָ לִּי הֲלֹא בְרָחֵל עָבַדְתִּי עִמָּךְ וְלָמָּה רִמִּיתָנִי**, ולבן משיבו **לֹא יֵעָשֶׂה כֵן בִּמְקוֹמֵנוּ לָתֵת הַצָּעִירָה לִפְנֵי הַבְּכִירָה** וכו', וטענת יעקב היתה שעדיין מגיע לו תמורת עבודתו בשבע השנים הראשונות את רחל, והוא חייב להביאה לו בלא שיעבוד עוד שבע שנים, ולבן ברמאותו וברשעתו השיב ליעקב הרי לא יתכן כזאת ליתן הצעירה לפני הבכירה, ובודאי לא עלה על דעת אף אחד מאיתנו שרחל תהי' קודמת ללאה, והדבר ברור שכשאמרת לי הבה לי אשתי כוונתך הי' ללאה, וממילא הכנסתי לך לאה ראשונה תמורת עבודתך שבע שנים, ואם רצונך גם ברחל **מַלֵּא שְׁבַע זֹאת וְנִתְּנָה לְךָ גַּם אֶת זֹאת בַּעֲבֹדָה אֲשֶׁר תַּעֲבֹד עִמָּדִי עוֹד שֶׁבַע שָׁנִים אֲחֵרוֹת**, וזה הרי רמאות גדולה ונוראה שכל אחד מכיר בה, ולא נתפרש בתורה שהשיב יעקב ללבן על טענותיו, אלא קיבל התנאי ויצא לעבוד עוד שבע שנים אחר כך בשביל רחל.

ובסוף הפרשה שוב מצינו כשגנב יעקב את לב לבן וברח ממנו, והי' זה אחר שקרא לרחל ולאה לשדה לספר להם ציווי ה' לברוח והשיבוהו **וַתַּעַן רָחֵל וְלֵאָה וַתֹּאמַרְנָה לוֹ הַעוֹד לָנוּ חֵלֶק וְנַחֲלָה בְּבֵית אָבִינוּ, הֲלוֹא נָכְרִיּוֹת נֶחְשַׁבְנוּ לוֹ כִּי מְכָרָנוּ וַיֹּאכַל גַּם אָכוֹל אֶת כַּסְפֵּנוּ**, ולבן רדף אחריו וכו' **וַיִּחַר לְיַעֲקֹב וַיָּרֶב בְּלָבָן וַיַּעַן יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר לְלָבָן מַה פִּשְׁעִי מַה חַטָּאתִי כִּי דָלַקְתָּ אַחֲרָי**, טענה זו כבר היתה עם ויחר, יותר קשה מהראשונה, וסידר לו כל טענותיו וסיים דבריו **אֶת עָנְיִי וְאֶת יְגִיעַ כַּפַּי רָאָה אֱלֹקִים וַיּוֹכַח אָמֶשׁ**, ולבן בעזותו משיב **וַיַּעַן לָבָן וַיֹּאמֶר אֶל יַעֲקֹב הַבָּנוֹת בְּנֹתַי וְהַבָּנִים בָּנַי וכו' וְהַמִּצְפָּה אֲשֶׁר אָמַר יְצֻף ה' בֵּינִי וּבֵינֶךָ כִּי נִסָּתֵר אִישׁ מֵרֵעֵהוּ וכו' אִם תְּעַנֶּה אֶת בְּנֹתַי וכו' וַיֹּאמֶר לָבָן לְיַעֲקֹב הִנֵּה הַגַּל הַזֶּה וכו' עֵד הַגַּל הַזֶּה** וגו', והיינו מה שרדפתי אחריך הוא כי אתה עלול לאכזריות על בנותי ואני חייב להגן עליהם, וכל זמן שהיו אצלי שמרתי עליהם ועכשיו שברחת עם בנותי הרי הם בסכנה כי חוששני שיתענו תחתיך, ועלינו לעשות מצפה שאוכל להשגיח ולוודא ששלום להם ממך, וכל זה אחרי שהתורה מעידה שרחל ולאה אמרו "נכריות נחשבנו לו כי מכרנו וגו'" היינו שלא הי' איכפת לו מהם כלל, ועכשיו ברשעותו מציג הדברים שיעקב רע אליהם והוא מגין עליהם, וחייבים לעשות גל ומצבה שזה יפרסם לכל העולם שיעקב הי' צריך ואכן עשה גל שימנע ממנו לענות אותם, והנה יעקב לא רק שלא השיב לו שהוא רמאי אלא שעשה את חפצו והמעשה מסתיים עם עשיית גל ומצבה לעדות, כביכול יש איזה ממש בדברי לבן רח"ל.

עלינו ללמוד מזה צורת ההנהגה הראוי' עם רמאים, אמת היא אחת, אך רמאויות ישנן רבות, ואם נפרוך ונסלק לו טענותיו מיד יבוא ברמאות חדשה ומשונה יותר מקודמתה, ומכל צדדין וצידי צדדין יבוא בטענות ומענות, כפי שיעקב אמר לו ותחלף את משכורי עשרת מונים, היינו מאה רמאויות, ואחר כל דבר שרימה ולא הצליח בא ברמאות אחרת, ואילו האמת אינה יכולה להשתנות ורק אמת אחת ישנה, יעקב בא ללבן בטענה אמיתית הלא ברחל עבדתי עמך ולמה רימיתני, ולבן בטענת כזב מדומה מנסה להכחישו שלא יתכן כדבריו, אם ישיב יעקב ללבן על דבריו ויוכיח לו שאין האמת עמו, יביא לבן מיד שקר חדש גדול מקודמו, ויעקב אמנם כחו להעמיד האמת בבירור מול השקר וכבר אמר את דבריו, אבל אינו שייך לויכוחים מול לבן ושקריו, האמת נאמרה ולבן משקר כנגדה, והריב עם רמאי הוא קשה, לכן נצרך לקבל על עצמו עוד שבע שנים אחרות ועבד באמונה כראשונות, אף שמחמת רמאותו של לבן נכפו עליו שנים אלו.

וכך גם כשויחר אף יעקב בלבן וכו' ולבן משיבו אם תענה, אם יתחיל יעקב להשיבו ולהוכיח ששקר בפיו ובנותיו עצמן העידו נכריות נחשבנו לו, הי' לבן משקר מיד שקרים גדולים מאלו, לכן יעקב נסתפק במה שהעמיד האמת ואמרה כצורתה, ואחר כך לקבל עליו לעשות הגל והמצבה, כי כך היא דרך העולם האמת נאמרת, והרמאי ברמאויותיו, ונראה כאילו כך הם פני הדברים, אך סופו של דבר האמת ידועה לכל, וכל ילד קטן שלמד הפרשה מכיר בזה, **קושטא קאי שיקרא לא קאי** [שבת קד.], זוהי דרך ההתמודדות מול הרמאי להעמיד האמת כצורתה ולא להיכנס עמו בויכוחים וראיות, וסוף הדבר להתגלות, ואם נביט סביבותינו נראה שגם בזמננו אפשר לראות מחזות כאלו.

שיחה מהגאון רבי זאב כַּהן שליט"א

פרשת וישלח

קיום חובת ההשתדלות בצורה הנכונה

התורה מגלה לנו את ההנהגה של יעקב אבינו בזמן שידע את השנאה של עשו אליו, והתגלה לו התכנית של עשו הרשע ע"י השלוחים שלו, "התקין עצמו לשלשה דברים, לדורון לתפלה ולמלחמה", אחרי שנודע לו המצב של הסכנה הגדולה, הוא הכין שלשה מהלכים, דורון כדי לפתות אותו, ומלחמה על הצד שהוא לא יתפתה מהדורון, ותפלה, וכן הוא השתמש בדרכי החכמה להשפיע על עשיו, "עם לבן גרתי ואחר עד אתה", ומגלים לנו חז"ל שפשוטן של דברים הוא שלא נעשיתי שר וחשוב אלא נשארתי גר, ועוד הוא רמז לו תרי"ג מצות שמרתי, שידע שאין לו תקוה כיון שהברכות היו רק כאשר תריד, וכיון שיעקב אבינו קיים את המצות אין לו תקוה*.

והנה רש"י מגדיר את ההכנה של יעקב אבינו **התקין עצמו**, ולשון זה אומר דרשני מהו התקין עצמו שלכאורה הוא הכין שלשה דברים, ומבואר שהיה זה עבודה של יעקב אבינו בעצמו בחלק הרוחני שלו וזהו **התקין עצמו**, וכלשון המשגיח ז"ל "שזה לא יפריע לזה וזה לא יפריע לזה", שאמנם הוא עסק בשלשה דברים בדורון בתפלה ובמלחמה, אבל הוא לא התרפה בדורון בגלל שהוא עשה מלחמה ולא התרפה במלחמה בגלל הדורון, ובעיקר שהוא לא התרפה בדורון ובמלחמה בגלל התפלה ולא בתפלה בגלל הדורון ומלחמה.

הסיבות שבגללם ישנה חובת השתדלות

וכדי להבין את ההנהגה של יעקב אבינו יש להקדים, שהנה הקב"ה ברא את העולם בצורה שאדם צריך לעשות השתדלות לפרנסתו ולשמירת החיים שלו, וכן בכל החלק הגשמי של חיי עוה"ז הטביע הקב"ה בצורה שצריך לעשות השתדלות [וגם בחלק הרוחני יש חיוב השתדלות, אבל כעת אנחנו מדברים על החלק הגשמי]. ומבאר החוה"ל שהסיבה שהקב"ה קבע שצריך השתדלות זה לא מפני שבלי ההשתדלות לא היו יכולים להשיג שהרי הבע"ח משיגים את צרכיהם בלי להשתדל ורק על הצלם אלקים הטיל הקב"ה חובת השתדלות, והוא משתי סיבות, סיבה אחת היא מפני שלא כל אחד, לפי הנפש שלו ולפי הכחות שלו, יכול להתעסק רק ברוחניות, ולכן הקב"ה קבע חובת השתדלות להשיג את הענינים הגשמיים בעוה"ז, והסיבה הנוספת ואולי היא הסיבה העיקרית, שהאדם צריך להשתדל כי זהו מקום הנסיון של חיי עוה"ז שהאדם יכיר שאין ההישגים שהוא משיג מכח ההשתדלות בא על ידו אלא הוא נתינה מן השמים.

מצות ברכת המזון - לחיזוק ההכרה שהמזון הוא נתינה מה' ולא פרי ההשתדלות

וזהו המצוה של ברהמ"ז, שלפני שכלל ישראל נכנסו לארץ ישראל, הרחיב משה רבנו את הדבור להכין אותם לחיי עוה"ז בארץ ישראל, בגלל השינוי הגדול בין המצב של כלל ישראל בהיותם במדבר שלא היתה להם הנהגה של השתדלות, שהקב"ה הכין להם את פרנסתם במשך ארבעים שנה, ונתן להם את המן והמים, וחיו בלי החלק הזה של ההשתדלות בשביל חיי עוה"ז, וכעת כשהולכים להכנס לא"י והכל ישתנה, הכין אותם משה רבנו כדי שיהיו מוכנים לעמוד בנסיונות של חיי עוה"ז דרך השתדלות, שצורת הפרנסה היא שאדם משיג בעצמו את האוכל.

ולזה צוה אותם משה רבנו בציווי ה' את המצוה של ברכת המזון "ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך על הארץ הטובה אשר נתן לך" שהוא עצה עמוקה של הקב"ה במקום שיש בו נסיון, שהשובע שיש לאדם מכח ההשתדלות מכשיל את האדם להרגיש שאני עשיתי, אני זרעתי וקצרתי, וכדי שלא נהיה מושפעים מהאכילה לחשוב שהאדם מפרנס את עצמו, לכן קבע הקב"ה מצוה דאורייתא "וברכת את ה' א' על הארץ הטובה אשר נתן לך".

[ויש להתבונן ולראות את הרחבת הדברים בברכת המזון, הברכה הראשונה היא על הצורה שהקב"ה מפרנס את כל העולם, ולא רק את כל הצלם אלקים אלא גם את הבע"ח, וזהו היסוד של הברכה ראשונה שהיא אך ורק על צורת הפרנסה והמזון של כל הבריות, אומות העולם והבע"ח, ואמנם באמצע מזכירים את עצמינו "ובטובו הגדול תמיד לא חסר לנו" אבל היסוד של הברכה הוא שהקב"ה "זן ומפרנס לכל", "הוא נותן לחם לכל בשר", וזהו עיקר הברכה שהוא "הזן את **הכל**" כמו שמודגש בכל המטבע של הברכה.

אח"כ בברכה שניה יש חיוב הודאה להקב"ה על הצורה המיוחדת שהקב"ה מפרנס את כלל ישראל "על הארץ הטובה" ולא רק הארץ

---

* ויש להתבונן שהנה מה שאמר לו שלא נעשה שר וחשוב, זה מובן שזה יכול להרגיע את עשו שיעקב אבינו שלח לו שהברכות שהם היו הסיבה לקנאה של עשו, לא יצאו מהם דברים שמצדיקים את הקנאה שלו כיון שנשאר גר, אבל מה שאמרו חז"ל שהוא גלה לעשו "תרי"ג מצות שמרתי" צריך להבין, והרי דבר זה אינו מרגיע את עשו אלא אדרבה זה מקומם אותו, כי הרי כל הקנאה של עשו היה על הברכות, והברכות היו בתנאי שיעקב אבינו יקיים את הציוויים של הקב"ה, וא"כ למה הוא שלח לו "תרי"ג מצות שמרתי", והביאור בזה הוא שאמנם פשיטא שאם יעקב אבינו היה שולח לו מילים אלו "תרי"ג מצות שמרתי" זה היה מקומם אותו, אבל הוא לא שלח כך, אלא הוא אמר לו "עם לבן גרתי", ובכשרון של עשו הוא הבין שהסיבה שיעקב השתמש בשימוש הלשון "גרתי", שהוא לרמז שזה תרי"ג, ובצורה זו זה לא קומם אותו אלא הועיל ליעקב, כי אמנם כל אדם שונא שמוכיחים אותו, אבל במה דברים אמורים רק אם מגלים לו את התוכחה, אבל אם מטפטפים לו את התוכחה ישר ללב בלי להגיד את המלה של התוכחה זה מדבר אליו, וזה מה שיעקב אבינו עשה, שהוא אמר "עם לבן גרתי" שהפשט הוא לא נעשיתי שר וחשוב אלא נשארתי גר ומה יש לך לקנאות בי, אבל הוא ידע שעשו מכיר את האמת, אז הוא אמר לו אין לך תקוה כי אני שמרתי תרי"ג מצות, והתקוה שלך היא רק "והיה כאשר תריד" כמו שאבא שלנו אמר, שזהו רק אם אעבור ולא אקיים את המצות.

הטובה אלא "ומפרנס אותנו תמיד", כל הברכה השניה היא על ההשגחה המיוחדת שהקב"ה משגיח על כלל ישראל בפרנסה שלהם, והוא דבר מופלא והחובת הלבבות כבר מעורר את זה שהקב"ה דואג לפרנסה של כלל ישראל בהיותנו בין האומות, ואף שלפי הסברא החשבון היה מחייב שכיון שהם מכירים בנו שאנחנו לא מסכימים אתם, א"כ היה צריך להיות שההשלכות יהיו שלא נשיג את מה שהגוים משיגים בשביל פרנסה, והאמת היא שכלל ישראל משיגים כמוהם ובדרך כלל יותר מהם, ומוסיף החובת הלבבות שאפילו בשעת התגרים שיש טענות של הגוים על כלל ישראל, אעפ"כ הקב"ה דואג לנו לפרנסה.

בברכה השלישית אנחנו ג"כ מחזקים את האמונה איך הקב"ה מפרנס אותנו, שמבקשים "רענו זוננו פרנסנו" ויש לשאול למה מבקשים פרנסה בברכה זו והרי הברכה היא על ירושלים, והיה ראוי לבקש על הפרנסה בשתי ברכות הראשונות שהם הברכות על המזונות, ויש להקדים עוד שאלה שבברכה מעין שלש שהיא מעין שלש ברכות של ברכת המזון אנחנו מבקשים על המזבח, ויש לשאול איך יתכן שאנחנו מבקשים בברכה זו דבר שלא מבקשים בברכת המזון, ואיך הקיצור יכול להכיל מה שלא כתוב בנוסח הברכה, והתשובה היא שהבקשה על המזבח היא מכח זה שהמזבח הוא מזין את כלל ישראל, וכמו שכתוב בגמ' (כתובות י:) שזהו הנוטריקון של מזבח, שהמזונות של כלל ישראל עברו דרך המזבח, והיינו שהברכה לפרנסה של כלל ישראל עברה דרך הקרבנות, וזהו מה שמבקשים "ועל מזבחך", והוא קיצור של מה שמבקשים בברכה שלישית "רחם נא וכו' ועל הבית הגדול והקדוש שנקרא שמך עליו", שבזה אנחנו מבקשים על ביהמ"ק וכוללים בזה את ההשלכה מזה על הפרנסה, ולכן אנחנו מרחיבים את זה כי זה נוגע למה שחסר לנו היום, שאין לנו ביהמ"ק ואין לנו מזבח].

זהו החיוב דאורייתא של ברכת המזון, וחכמינו ז"ל ראו צורך שלא מספיק חיזוק האמונה שיש בברהמ"ז והרחיבו את החיוב, וחייבו ברכת הנהנין כדי שנחיה עם ההכרה הברורה שאמנם אנחנו משתדלים בשביל האכילה, אבל זה הכל רק משום שכך ההלכה שצריכים להשתדל, אבל אנחנו לא מייחסים את ההישגים להשתדלות אלא הוא נתינה מהקב"ה.

וזה מה שמשה רבנו הכין את כלל ישראל, שהולכים לחיות בארץ ישראל בסדר אחר לגמרי ממה שהיה במדבר, שבמקום שהקב"ה מראה בצורה גלויה שהוא זה שמפרנס, עכשיו הולכים לחיות בצורה של חיי עוה"ז, שהנסיון הוא שנראה כאילו האדם מפרנס את עצמו, והתורה דורשת שהנסיון הזה לא יחליש את ההכרה הברורה שהפרנסה מן השמים.

הגמ' בברכות (ל"ה א') שואלת שבפסוק אחד כתוב "לה' הארץ ומלואה" ובפסוק אחר כתוב "השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם" ולכאו' זה סתירה, ואומרת הגמ' שאי"ז סתירה אלא כאן לפני ברכה כאן לאחר הברכה, שע"י הברכה אדם זוכה ל"הארץ נתן לבני אדם", והכונה בזה שהברכה היא עבודת האמונה להכיר את האמת שאע"פ שהכל מן השמים אעפ"כ יש חיוב השתדלות, וחיוב ההשתדלות צריכה להיות בצורה שרואים שפורעים את החוב ומקבלים ממילא מהקב"ה אבל לא מחמת ההשתדלות, וזהו הענין של הברכה על האוכל, כי כשאדם עוסק בדבר שבאופן טבעי מחזק את הנטיה שהנה אני אוכל ואני בריא ואני חי, וכן העסק מסביב לפרנסה, זה מקום שצריך להתחזק באמונה, וכמו שמשה רבנו אמר לכלל ישראל שבזמן שתגיעו לא"י תראו את הנסיונות, ולכן אחרי כל ההכנות של עבודות השדה "ואכלת ושבעת" התורה מצוה עלינו "וברכת את ה' אלקיך".

והנה אצלינו הברכות נהפכות לשגרה ואין זה רצונו של מקום, ועלינו להשתמש בברכות, בברכות הנהנין ובברכת המזון ומעין שלש, להתחזק באמונה הברורה שאע"פ שכל חיי עוה"ז זה בצורה של דרכי ההשתדלות, הכל זה רק קנס שאדם צריך לפרוע, והוא דבר שהוא בהישג ידינו להתחזק בו.

המשגיח ז"ל אמר "בזעת אפך תאכל לחם" זה קנס, ואף פעם לא ראיתי אדם שמחפש להרבות בפרעון קנס, ואם אדם יתייחס לחיוב ההשתדלות כקנס שחייבים לפרוע הוא ידע לצמצם בהשתדלות, ובזה הוא מבטא את האמונה.

חובת ההשתדלות - נסיון אם נכיר שהכל נתינה מה'

זו הסיבה שהתורה מחייבת אותנו בחיוב השתדלות וכמו שהבאנו מהחוה"ל שהוא משתי סיבות, א' שלא כל אחד הוא בדרגה שיכול להיות עסוק רק ברוחניות ולכן צריך להיות עסוק בגשמיות ג"כ, וב' שזה הנסיון של חיי עוה"ז, שנעשה השתדלות ונשאר בהכרה ברורה שההשתדלות הוא קנס שהקב"ה קנס את הבריאה, אבל ההישגים מכח ההשתדלות זה כולו נתינה מן השמים, ואין הנסיון מגיע אחרי שיש חיוב השתדלות, אלא זו המטרה של החיוב השתדלות בשביל הנסיון הזה, וזו המטרה של ההשתדלות ששייכת אצל כולם [נוסף לסיבה הראשונה שהיא למי שאינו יכול להתעסק רק ברוחניות], שנשאר באמונה הברורה שלא ההשתדלות מביאה את ההישגים אלא זה קנס שצריכים לפרוע "בזעת אפך תאכל לחם".

דבר זה נוגע בעיקר לפרנסה ולבריאות, ולכן בשני ברכות אלו "רפאנו" ו"ברך עלינו" יסדו לנו אנשי כנה"ג שמקדימים שם ה' בתחילת הברכה [חוץ משמע קולנו שהיא ברכה כוללת], והלא דבר הוא, הרי בכל הברכות אפשר להגיד שם ה' בתחילת הברכה, ולמה רק בשתי ברכות אלו יסדו כן, והביאור הוא כי זהו עיקר הנסיון של חיי עוה"ז בשני דברים אלו שנראה שהקב"ה מסר לבני אדם שישיגו את זה מכח ההשתדלות, והקב"ה דורש מאתנו שאע"פ שעושים השתדלות צריכים להשאר בהכרה הברורה שהכל מן השמים, וזהו חיזוק שאנשי כנה"ג חיזקו אותנו בזה שמזכירים שם ה', ודבר זה התורה גם גלתה בחיוב התפלה, שהנה הרמב"ם מביא על מצות תפלה את הפסוק "ועבדתם את ה' אלוקיכם", והכס"מ שואל למה הרמב"ם מביא דוקא פסוק זה, [ואמנם זה הפסוק הראשון בתורה שכתוב בו לשון זה, וצריך לפרש כונת הכס"מ שיש פסוקים שמבואר בהם יותר מפורש את הענין של תפלה], ונראה שהביאור בזה

שבפסוק זה התורה מגלה מהו עיקר הציווי דאורייתא של תפלה, שבפסוק זה אומר הקב״ה ״וברך את לחמך ואת מימך והסירותי מחלה מקרבך״, מפני שבשני דברים אלו הקב״ה קבע את סדר הבריאה בהשתדלות, והתביעה של הקב״ה אלינו שנשאר באמונה הברורה שלא ההשתדלות מביאה את ההישגים אלא הכל בהשגחתו של הקב״ה. ככה זה בהשתדלות בשביל חיי עוה״ז, וכך הוא גם ברוחניות שאנחנו מחוייבים להשתדל ולעשות אבל ההישגים הם סייעתא דשמיא.

יעקב אבינו ״התקין עצמו״

זו העבודה של יעקב אבינו ש**התקין עצמו**, שאין הכונה שהוא עשה תכונים של שלשה דברים, אלא שהוא ברא בנפש של עצמו את הבהירות הגדולה שאע״פ שאני עסוק בהשתדלות אני לא מאמין בפרי של ההשתדלות, אלא אני פורע חוב של השתדלות כי זה רצונו של הקב״ה, ואני צריך להשאר נאמן שמה שמועיל זה התפלה, ואני נשען על התפלה.

המשגיח ז״ל היה מבאר איך התפלה מועילה, והרי אין סיבה שבגלל זה שמבקשים מגיע לנו, אלא התועלת והצורה שהתפלה מזכה את האדם, זה ע״י חיזוק האמונה, וזה היסוד של התפלה, ומ״מ צריך גם את מעשה התפלה ולא מספיק מה שהאדם מאמין, כי עוה״ז הוא עולם המעשה וצריך אמונה בפועל, והבפועל של האמונה זה הפניה להקב״ה בתפלה.

זו העבודה של יעקב אבינו שהתקין עצמו לשלשה דברים שאע״פ שהוא עוסק בהשתדלות אעפ״כ זה לא הפריע לתפלה, וזה הנסיון לאדם בחיי עוה״ז, וזה כל מה שהאדם מחוייב להתעסק בעוה״ז בהשתדלות בשביל החיים שלו והפרנסה שלו והבריאות שלו, כדי שנשאר נאמנים לה׳ באמונה הברורה שזה קנס שצריכים לפרוע כדי לעשות ציווי ה׳, ואם דורשים מהקב״ה נס לא זוכים לנס כי לא זהו רצונו של הקב״ה, אבל אחרי שמחוזקים באמונה מקבלים מכח ההשגחה של הקב״ה כפי שיעור האמונה, ההשתדלות של דורון ומלחמה זה לא מועיל, אבל זה גורם שהקב״ה יעשה, והוא פרי התפלה והאמונה משום שעושים רצונו של מקום, זו היתה ההשתדלות של יעקב אבינו.

נוסח של התפלה של יעקב אבינו ג״כ מגלה את האמונה של יעקב אבינו, ״הצילנו נא מידי אחי מיד עשו כי ירא אנכי אותו״, והנה בלשה״ק לא אומרים לשון ירא **אותו** אלא ירא **ממנו**, וכמו שכתוב בתורה שמשה רבנו אמר לכלל ישראל כשנכנסו לארץ כנען ״לא תירא **מהם**״, וא״כ למה יעקב אבינו אמר כי ירא אנכי **אותו**, ומצינו לשון זה גם אצל במקום נוסף, שהקב״ה הרגיע את משה רבנו לא לפחד מעוג, ״לא תירא **אותו**״, ולא כתוב לא תירא **ממנו**, והביאור בזה שהפחד של משה רבנו ויעקב אבינו לא היה מהעוצמה של עוג ושל עשו, אלא החשבון של הזכויות שהיו לעוג מלך הבשן שהוא הציל את לוט, הם גרמו פחד אצל משה רבנו, וכן אצל יעקב אבינו החשבון שלו לפחד מעשו הרשע זה היה שמא יגרום החטא, שהוא לא פחד מהעוצמה שלו, ולכן לשון התורה ״כי ירא אנכי **אותו**״, וכן הקב״ה אמר למשה רבנו ״לא תירא **אותו**״, שאינו פחד משום כח, כי אין שום כח אלא רק הקב״ה, אלא שיש מציאות שמעוררת את הפחד בגלל החשבון של שכר ועונש, וזה נקרא לירא **אותו**.

דבר זה נוגע לנו לא רק כדי להבין את התורה, אלא לדעת את דרכי ההשתדלות בדברים הגשמיים, ולכן תקנו לנו שכשעושים השתדלות צריך לחזק את האמונה ע״י שמתפללים, ולא עושים השתדלות בלי להתפלל על הסייעתא דשמיא, שבזה אנחנו מצהירים שאנחנו מקבלים את הפרנסה והבריאות מהקב״ה.

והנה היה אפשר לחשוב שכיון שההשתדלות אינה מביאה את ההישגים, א״כ אי״צ לעשות כ״כ השתדלות, ובאמת אינו כן אלא ההשתדלות צריכה להיות כפי ההלכה ואין אנחנו יכולים לפטור את עצמינו בכל דבר שמתחשק לעשות ככה או אחרת, וצריכים לדעת את דרכי ההשתדלות בשביל הבריאות והפרנסה, ואין זה סתירה אלא אדרבה זה רצונו של הקב״ה, וכך מבאר המס״י (פרק ט׳) שיש בני אדם שמוסרים עצמם לסכנה, ואומרים שמה שנגזר עלי זה מה שיהיה, ואם הקב״ה קובע שאני צריך לחיות אז גם אם אהיה במקום סכנה אני אחיה, ואם הקב״ה קובע ח״ו שאני לא צריך לחיות אז לא יעזור כל ההשתדלות, ואומר המס״י חידוש גדול, שאמנם ודאי שהכל בהשגחה, אבל יש אפשרות שאדם יגרום לעצמו נזקים שלא מגיעים לו מכח המשפט של הקב״ה, וזה מגיע לו רק מכח שהוא מזלזל בחיים של עצמו ובבריאות של עצמו, וזה טעות לחשוב שבגלל שאנחנו מאמינים שהכל מן השמים אין נפק״מ מה האדם עושה, אלא יש חיוב השתדלות ואם אדם מפקיע את חיוב ההשתדלות הוא יכול לגרום שעי״ז הקב״ה קובע לו נזק והפסד שלא היה מגיע לו, וזה נסיון קשה והיצה״ר לוחם בזה נגדינו משני הצדדים, וצריך לדעת את שני הצדדים שמצד אחד צריכים להשתדל, ומצד שני לדעת שההשתדלות לא מעלה ולא מורידה, ומי שמכח זה [או מסיבה אחרת] נמנע מלהשתדל במקום שהתורה דורשת את ההשתדלות זה סיבה להפוך את המשפט של הקב״ה מכח חוסר ההשתדלות, ועי״ז האדם יכול לקבוע לעצמו שיפסיד בריאות וחיים.

קודם התפלה מחזקים את ההכרה שפרנסה מה׳

עיקר החיזוק בדברים אלו זה בתפלה, והנה חז״ל יסדו לנו לומר בשחרית ובמנחה ״תהלה לדוד״ לפני התפלה, ומבארת הגמ׳ את המיוחד בפרק זה, שהוא לפי סדר א׳ ב׳, ועוד שיש בזה את הפסוק ״פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון״ וזהו ההכנה לתפלה, [הסדר של א׳ ב׳ הוא ענין בפני עצמו, והפשט הפשוט בזה הוא שבכל מקום שמשתמשים בתפלה לפי סדר א׳ ב׳ הוא שאותיות התורה נותן כח למה שאומרים], ומה שנוגע לענייננו הוא מה שהגמ׳ אומרת שהמעלה של אשרי הוא הפסוק ״פותח את ידך״, והביאור בזה שלפני שנגשים לתפלה צריכים את החיזוק שהפרנסה מן השמים, שאמנם יש חיוב השתדלות אבל הוא כדי שאחרי ההשתדלות נשאר נאמנים להקב״ה שהכל מכח השגחתו של הקב״ה, והיא היא ההכנה לתפלה, ולכך אומרים אשרי לפני שמו״ע, וזהו עיקר פסוקי דזמרה

אשרי והפסוקים של הללוקה שעיקרם הוא חיזוק באמונה שהכל מן השמים.

וזה מה שר׳ יוחנן אומר לעולם לא יזוז פסוק זה מפיך ״ה׳ צבקות עמנו משגב לנו אלקי יעקב סלה״, ״ה׳ צבקות אשרי אדם בוטח בך״, דהיינו שצריך לחיות את הפסוקים האלו ולהתחזק באמונה, ״אלקי יעקב״ הכונה שהוא אלקים שלנו שאנחנו תלמידים של יעקב אבינו באמונה הזאת, וקרוב לומר שלכן אנחנו אנחנו אומרים פסוקים אלו בפסוקי דזמרה, וכן ב״ובא לציון״, ולא כ״כ ברור מה זה קשור למקומות אלו, ונראה פשוט שכשאומרים את זה בפסוד״ז זה הכנה לתפלה, וכמו שדברנו הרבה פעמים שפסוד״ז זה הכנה לתפלה, ולכן לפני התפלה אנחנו משתמשים בהדרכה של ר׳ יוחנן לחזק את עצמינו באמונה שהכל תלוי רק בהקב״ה, וזה הכנה של חיזוק האמונה לשמו״ע, וכן כשאומרים ב״ובא לציון״ זה לא בשביל האמירה של ״ובא לציון״, אלא לפני שגומרים את התפלה והולכים לסדר היום, ויש הרבה דברים בסדר היום שמטעים את האדם, שעוסקים בחיוב השתדלות, ולכן אנחנו מקבלים על עצמינו את האמונה בפסוקי בטחון אלו, שאמנם אנחנו הולכים להיות עסוקים בדרכי ההשתדלות אבל אנחנו מחוזקים שהכל זה קנס שאנחנו צריכים לפרוע, וכמו שקרא לזה המשגיח ז״ל, אבל לא זה מה שמביא לידי התוצאה, וכן כשעושים הבדלה אנחנו אומרים פסוקים אלו, ויש לשאול מה זה נוגע להבדלה, ובאמת זה לא קשור להבדלה, אלא זה הכניסה שלנו לימות החול, אחרי שיוצאים מהשבת ועומדים להכנס לימות החול אנחנו צריכים את החיזוק הזה שאמנם אנחנו חייבים להתעסק בדרכי ההשתדלות בכל חלקי החיים, אעפ״כ אין הדבר תלוי אלא בהקב״ה, ובזה אנחנו תלמידים של יעקב אבינו.

הבריאה מלאה במקורות של אמונה, והתפקיד שלנו רק לשים לב למה שהקב״ה מראה לנו בעולם, לפני בערך חמישים שנה הגיע לישיבה מדרום אפריקה אדם שהיה חוקר גדול בחלל, והיה בליל שבת בישיבה, והוא סיפר לי שהוא גדל בחיפה בלי תורה ומצות, וכשהגיע לדרום אפריקה הוא למד באוניברסיטה להכיר את החלל ומזה הוא הגיע לאמונה, ואמר שכל אחד שלומד לחקור את החלל מוכרח להגיע לאמונה מצד ההכרה בבורא, ומצד ההכרה בדברי חז״ל שהכירו את החלל וגילו לנו דברים שיש בחלל, ואין אפשרות אחרת, ושאלתי אותו אם אלו שלמדו אתו גם הגיעו לאמונה, ואמר שכן, אלא שאינם רוצים להודות בזה כי אינם רוצים להשתעבד מכח זה, הבריאה מלאה גילויי אמונה והקב״ה דורש מאיתנו להתחזק באמונה ולדרוש מעצמינו לחיות חיי אמונה, ומה שצריך לעשות למעשה הוא לחייב את עצמינו לכוון בתפלה ובברכות, ולבדוק את עצמינו כשאנחנו משתדלים [וחייבים להשתדל] אם אנחנו חושבים שההשתדלות היא זאת שנושאת את הפירות, או שאנחנו שומרים על האמונה הברורה שההשתדלות היא רק קנס וההצלחה היא סייעתא דשמיא, וחיזוק האמונה הוא המביא את הסייעתא דשמיא.

ההכרה בישועת ה׳ אחרי הצרה

דבר נוסף שצריך לדעת בענין זה, שכתוב בפסוק ״ואני בחסדך בטחתי יגל לבי בישועתך אשירה לה׳ כי גמל עלי״, וכתוב בשם הגר״א שבפסוק הזה מגלה לנו דוד המלך על שלשה זמנים, ״**ואני בחסדך בטחתי**״ כשהיה לי צרה בטחתי בחסד של הקב״ה, ״**יגל לבי בישועתך**״ כשהישועה הגיעה אינני כמו אחרים שכשצריך את הישועה יודעים לבקש מהקב״ה, וכשהישועה מגיעה מסיחים דעת מהקב״ה, וכמו שיש ביטוי אחרי שהיה פחד ולא קרה כלום ״יצאנו ידי חובה עם הפחד״, אבל אומר דוד המלך שאני אינני אומר כך, אלא אם היה פחד והקב״ה עזר לא אגיד שזה היה רק פחד, אלא אני אומר שהיה באמת סיבה שמפחידה ומאיימת, והיתה סיבה שתבוא צרה, אבל הקב״ה הציל, וזהו ״יגל לבי בישועתך״ שאני לא מייחס את הישועה לשום סיבה אחרת אלא אליך וזהו **בישועתך**, והדבר השלישי הוא שמטבע הדברים כשעובר זמן שוכחים ומסתכלים ע״ז אחרת כאילו לא היה משהו רציני, וע״ז אומר דוד המלך שאני לא כך אלא ״**אשירה לה׳ כי גמל עלי**״, כמו שבזמן הצרה אני רק פונה אליך ובזמן הישועה אני מייחס את הישועה אליך, כך גם אחרי שכבר עבר זמן מהמאורע, ״אשירה לה׳ כי גמל עלי״, ״גמל״ בעבר, ואני מייחס את הישועה להקב״ה ואומר שירה, וזו הדרכה בשבילנו, כי היצה״ר פועל על האדם שירגיש אחרת, וצריכים להסתכל ע״ז בצורה נכונה שזה לא היה רק פחד, אלא זה היה מציאות קיימת, מציאות המסכנת את הבריאות ואת החיים, אבל הקב״ה עזר, כך צריכים להתרגל להבין ולחיות, שהאמונה תהיה לא רק בזמן הפחד אלא גם אחרי שהפחד נעלם לדעת שהקב״ה עזר, ולא לשכוח ולהחליט שפחדנו וזה היה רק פחד, אלא האמת זה היה איום וסכנה מציאותית והקב״ה עזר.

הקב״ה יעזור שנתלמד במושג שיעקב אבינו דרש מעצמו, **והתקין עצמו**, שההשתדלות לא תפריע לאמונה, והאמונה לא תשבש את האדם שלא צריכים לעשות השתדלות במקום שצריכים לעשות השתדלות, ולדעת שההשתדלות זה חוב שצריכים לפרוע, והתפלה זה חיזוק אמונה שבזכות זה הקב״ה מזכה אותו.

נכתב ונערך ע״י אחד השומעים

שיחת המשגיח
הגה"צ רבי **חזקיהו יוסף**
מישקובסקי שליט"א

גליון 381
תשפ"ז

ארחות חיים

דרכי הצדיקים נקרא ארחות - דהיינו תורה ומצוות ומידות (ביאור הגר"א משלי ב')

המתנה הטובה ביותר

"ועיני לאה רכות" אומר המדרש רבה (ע, טז) אמוראי דרבי יוחנן תרגם קדמוי "ועיני לאה הוו רכיכין" דהיינו שככה היא נולדה. אמר לו "עינוהי דאמך הוו רכיכין", אמא שלך נולדה עם עיניים רכות... הוא ענה לו בקפידא. "ומהו רכות? רכות מבכיה, שהיו אומרים כך היו התנאים גדולה לגדול והקטנה לקטן, והיתה בוכה ואומרת יהי רצון שלא אפול בגורלו של רשע". [המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל היה מדייק, לא כתוב שהיא בכתה ליפול בגורלו של יעקב, אם זה מגיע לרחל - זה שלה, היא בכתה רק בשביל לא לקבל את עשו אפילו במחיר שתישאר לבד]. אמר רב הונא קשה היא התפילה - (דהיינו חזקה ועוצמתית) שבטלה את הגזירה, ולא עוד אלא שקדמה לאחותה.

למעשה יש לנו בכל חומש בראשית שני נושאים מאד מדוברים, חסד ותפילה, חסד - כל בריאת העולם בחסד עולם חסד יבנה, נח בעצם התיבה ולהאכיל את כל החיות כל השנה, אברהם עם הכנסת אורחים, רבקה עם הגמלים, רחל מסרה סימנים לאחותה, לאה התפללה שהעובר במעיה [דינה] שהי' אמור להיות זכר שיתהפך לבת כדי שרחל לא תתבייש שיש לה פחות בנים מכולם. יוסף במצרים ועם האחים ואביו יעקב.

תפילה - זה גם כבר מהתחלה, וכל עשב השדה טרם יצמח, עדיין לא צמח, אומר רש"י ובשלישי שכתוב ותוצא הארץ לא יצאו אלא על פתח הקרקע ועמדו עד יום ששי, ולמה, כי לא המטיר, ומה טעם, לפי שאדם אין לעבוד את האדמה, וכשבא אדם וידע שהם צורך לעולם התפלל עליהם וירדו, וצמחו האילנות והדשאים.

גם אצל נח כתוב שהיתה עליו תביעה שהוא לא התפלל על בני דורו, אברהם התפלל על סדום, אליעזר שבא לחפש את רבקה הוא התפלל לפני כן, והודה אחר כך, גם בפרשת תולדות "ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו", גם בפרשת השבוע "ויצא יעקב מבאר שבע" - הוא התפלל לה' שיתן לו לחם לאכול ובגד ללבוש, והתפלל על הבאר. ואח"כ הלאה והלאה לאורך כל הפרשות, יוסף הגיע והיה ממלמל ושאל אותו אדונו מה, אתה עושה כשפים?... אמר לו אני מתפלל לקב"ה אתה הוא בטחוני אתה הוא פטרוני, תנני לחן ולחסד בעיניך ובעיני פוטיפר רבוני. כל הזמן הם היו סביב תפילה. "אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי" ובתרגום "בצלותי ובבעותי". אלו הם שני הנושאים שמלווים אותנו מתחילה ועד סוף - חסד ותפילה. ואם עד עכשיו דברנו על חסד, השבוע נתמקד קצת בתפילה.

באים חז"ל ואומרים כמה קשה היא התפילה. בא תראה כמה היא עוצמתית... שכך היו התנאים, זה כבר היה מוסכם. היתה גזירה משמים - גדולה לגדול וקטנה לקטן, והתפילה ביטלה את הגזירה, ולא עוד אלא שקדמה לאחותה.

ומונח ב"הקדימה את אחותה" כמה דברים, א. היא היתה הראשונה, ב. נפטרה אחרונה, ג. קבורה אתו במערת המכפלה, ד. היא זכתה כמעט להכל! בכורה, כהונה לוייה, מלכות, תורה של ישכר, ואפילו "זבולון" שלה. ובכח מה היא זכתה לזה? בכח התפילה.

אנחנו הזכרנו שהיה מאמר על הרה"י רבי נחום פרצוביץ זצ"ל (לפני שבועיים) וכתבו שם שהוא מעולם לא איבד תפילה בישיבה. והוא אמר **שהתפילה היא המתנה הכי גדולה שניתנה ביד האדם, והיא המפתח של כל הישועות והנחמות**.

כשאתה רוצה היום להגיע לגביר - קודם כל עד שמקבלים אותך... יש שעושים לך טובה, ואתה צריך לפעמים לחכות שבועיים... הקב"ה הוא כל יכול והכל שלו. "לך ה' הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההוד, כי כל בשמים ובארץ לך ה' הממלכה והמתנשא לכל לראש והעושר והכבוד מלפניך, ואתה מושל בכל" - - - **הכל שלו. ואצלו אתה יכול להגיע מתי שאתה רוצה - עשרים וארבע שעות, "הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל" - מתי שאתה רוצה תדבר איתי! איזו מתנה זו... ובתפילה - הרחב פיך ואמלאהו... זה צ'ק פתוח...**

איך שלא יהיה הקב"ה נותן לך צ'ק פתוח הרחב פיך ואמלאהו, אם תבקש באמת ותתחנן, אתן לך, וכמובן אם זה טוב לך.

אין לנו מתנה יותר טובה מתפילה, מתי שאתה רוצה תדבר אתי.

ובגמ' בברכות (ח, א) דהוי מצלי במקום דהוי גרסי, סיפרנו שהיה תלמיד של רבי נחום שאמר לו שברוך ה' הוא קיבל משרה ליד הבית והוא לא צריך לטרוח בנסיעות, אמר לו רבי נחום איזו בשורה טובה, מעתה תוכל להתפלל כל יום בישיבה!..

הבאנו הרבה פעמים שהגאון רבי אליהו מן שליט"א היה צריך לדבר באיזה בית מדרש של אברכים ושאל את מרן שה"ת רבי חיים קניבסקי זצ"ל על מה לעורר. אמר לו מרן, יש הרבה אברכים שכשהם היו בחורים בישיבה - היה הכל כמו שצריך, התפללו כמו שצריך ולמדו כמו שצריך. ואחרי החתונה רואים אצלם ירידה גדולה, ויש כאלו שתולים את זה באשה... [היה איזה רב'ה מהגדולים שאמר פעם "ויקראו שמה מרה, כי מרים הם", ויקראו שמה "מרה", היא אשמה, אבל האמת היא "כי מרים הם" **הם** לא בסדר...]

אמר רבי חיים, הסיבה היא כי בישיבה היו תפילות מסודרות והם התפללו כמו שצריך, אבל אחרי החתונה התפילות נהיו קצת מזולזלות פעם קמים מוקדם ופעם מאוחר, פעם מנין שממהרים ופעם מנין שמאריכים, כשאין תפילה - אין הצלחה, זה הכל חסד של הקב"ה.

כידוע שהגמ' אומרת "ויעתר יצחק לה'" למה נמשלה תפילת צדיקים לעתר, מה עתר מהפך את התבואה ממקום למקום, אף תפילתן של צדיקים מהפכת מדת רוגז למדת רחמים. זה הופך מן הקצה אל הקצה, והיום כל בן תורה בכלל הצדיקים, ויכול לזכות למהפך מן הקצה אל הקצה כמו שאנחנו רואים פה.

ושמעתי מהגה"צ רבי חייא עזרא ברזל זצ"ל, שפ"א תנה לפניו אברך אחד את צרתו שכל החורף היה לו בן קטן חולה בביה"ח, ובלילה הוא היה לידו וביום אשתו, ולא היה להם לא יום ולא לילה, ושאלו הגרח"ע אם במשך כל החצי שנה היה פ"א שהוא הלך לביתו כנסת ופתח ספר תהילים ובכה חצי שעה לפני הקב"ה לרחם עליו, והשיבו אני מתפלא איך הרב שואל אותי שאלה זו, איפה היה לי חצי שעה פנויה לזה?!! לכל יש זמן ואת העיקר שיכול באמת לעזור לזה אין זמן!!!

בואו נאמין לגדולי עולם...

אספר לכם מה שאמרו בישיבה כשאני הייתי בחור: כשאנחנו למדנו בחברון היו אז תיכוניסטים. היו הרבה בעלי כישרון, אבל בדעות לא כולם היו מושלמים. אני זוכר שבישיבה דברו בצורה כ"כ פשוטה במקום סתם להתווכח, אתה חכם ופיקח ונבון יותר מהרמב"ם? יותר מהרמב"ן? יותר מהרשב"א?... אצלם האמונה היתה דבר כל כך פשוט, כזה אלף בי"ת למה אתה חושב שאתה יותר מהם?... זה דבר כ"כ פשוט. האנשים הכי גדולים שאנחנו מבינים שהם יותר גדולים מכל מי שאנחנו מכירים, אף אחד לא חולק, אז בשביל מה סתם להתעסק, תבין שאתה טועה. למה אתה טועה זה עוד סוגיא... את זה אפשר ללבן - אבל ברור שהאמת היא כראי מוצקה.

גם אנחנו: אם אנחנו רואים שמרן הרב שך זצ"ל לא מפסיק לדבר על תפילה, תראו ב'מחשבת מוסר' שם כתוב באחת השיחות שהוא אמר "אם בחורים יפסיקו להתפלל בישיבה אני אסגור את הישיבה על מסגר ובריח", מותר לסמוך על הרב שך... הוא לא חשוד להגיד סתם כאלו משפטים, וכל גדולי עולם דברו על זה, להתפלל בישיבה.

אצלנו היה נוסח קצת אחר של דיבורים... הרב"ה שלנו המשגיח רבי מאיר חדש זצ"ל היה אומר, אנשים חושבים שבעצם ישיבה נועדה בשביל ללמוד, אלא מה, במקום שכל בחור יצטרך לחפש איפה להתפלל אז עושים לך טובה ויש שחרית בישיבה. אם עושים לי טובה - אז אני מחליט מה הטובה שלי... אבל האמת היא שזה **"סדרי הישיבה"!** סדר מתחילה מהתפילה, לא מלימוד. בלי תפילה לפני הלימוד אז חסר גם בלימוד, וככה כותב החזון אי"ש התפילה עוזרת את הלימוד והלימוד עוזר את התפילה, כל אחד עוזר לשני בלי תפילה אתה לא יכול להצליח בלימוד, רבי נחוניא בן הקנה היה מתפלל תפילה לפני הלימוד.

אמרו על החזון אי"ש שיותר ממה שהוא השקיע בעמל התורה הוא השקיע בתפילות שלו. זה גם דבר פשוט ככה, החזון אי"ש היה חס על כל דקה, והוא השקיע המון המון בתפילה! זוכרני ימים מקדם כשלמדתי בכולל חזון איש היה שם ספר שחיבר אחד מארה"ב, ובהקדמה כתב שאביו למד בקוסובה - עיר מולדתו עם החזו"א ואחיו רבי מאיר וכך היה דרכם; היו לומדים כסדר עד שהיו מתקשים בענין מסוים ולא ירדו לסוף עומק הענין ואז כל אחד פרש לזוית אחרת ופנו בתפילה להקב"ה שיאיר עיניהם בתורה, ומיד חזרו והסוגיא התחוורה לפניהם.

כל אחד מבין שאנחנו לא חכמים יותר מכל אותם גדולי עולם, ובמקום רינה שם תהא תפילה.

אני רוצה לומר לכם וורט חסידי: יש גמרא ידועה בפסחים, שרב מתנה אמר בדרשה בפפוניא שאין לשין את המצות אלא במים שלנו, הבינו בני פפוניא שצריכים לקחת מים רק מרב מתנה, ובאו כולם עם הכדים שימלא להם מים. והסביר להם רב מתנה שצריך מים שעבר עליהם לילה. ואמר החזו"א שהגמ' מספרת את זה, להראות את גודל האמונת חכמים שהיתה להם, הם יכלו לשאול מה פתאום, למה דוקא את המים של הרב?... אבא שלנו לא עשה ככה... וכדו' הם הלכו בתמימות אחרי מה שהרב אומר בלי לשאול שאלות. [איך אמר הרה"י רבי יחזקאל סרנא זצ"ל, אורזים את השכל בתוך מזוודה והולכים לחזון אי"ש. כעת השכל שלי לא קובע, רק מה שהחזו"א אומר!]

והנה יש גמרא ידועה (ב"ב טז, א) אמר רבי לוי שטן ופנינה לשם שמים נתכוונו, שטן כיון שראה שהקב"ה נוטה דעתו אחר איוב אמר ח"ו מינשי לרחימותיה דאברהם, פנינה - דכתיב "וכיעסתה צרתה גם כעס בעבור הרעימה", דרש את זה רב אחא בפפוניא (בשם ר' לוי) הגיע השטן ונישק לו את רגליו.

שאל ה'פני מנחם' מגור למה השטן לא נישק את רגליו של ר' לוי שהוא בעצם אמר את זה?... ואמר, כשר' לוי אמר את זה מעצמו בלי מקור לדבריו אז כולם אמרו מהיכא תיתי שזה נכון, אולי זה לא היה ככה... אבל בפפוניא לא ידעו חכמות, מה שהרב אומר זה קודש קדשים! אם ככה אמר רב אחא בשם רבי לוי אז בודאי שזה היה כך! אין שום ספיקות! והיות והדברים התקבלו, לכן השטן נישק את רגליו... [מובא בגליון 'החזק במוסר' של הרה"ג יעקב ישראל אונגר מבוגרי הישיבה].

אם כל הגדולים אומרים שהחשיבות של בני הישיבה בתפילה היא בישיבה אז לא צריך להתחכם, אין ספיקות! התפילה זו המתנה הכי טובה! ובישיבה! לנו נראה שאני עושה טובה להקב"ה שאני קם בבוקר... ואני מעביר שינה מעיני ותנומה מעפעפי... אני אומר את זה עוד כשאני חצי רדום, ואני בא בזמן לתפילה... אה... איזה גן עדן! אתה עושה טובה למישהו?!... פותחים לך שערי שמים, והקב"ה בא לשמוע אותך, ואותך הוא בא לשמוע **פה**. פה! "אתה פה עמוד עמדי". ומי שלא רוצה לא צריך, אני בא לפה. במקום רינה שם תהא תפילה.

כח התפילה, זה בידיים שלנו...!

תפילה זה מתנה הכי טובה, וצריך להשקיע ולבא קצת קודם...

פעם מרן רה"י זיע"א אמר לי כמה עצות על מתיקות בתורה. אחת העצות שהוא אמר לי, הרי אנחנו מתפללים כל כך הרבה "והערב נא", וכי הקב"ה כל הפעמים ידחה אותנו?... לא! אלא אנחנו רגילים לבוא קצת מאוחר, ואז ה'קרבן' הראשון שמפספסים בגלל האיחור זה הברכות. ממהרים בברכות כדי להגיע לתפילה, וממילא ה"והערב נא" הזה בקושי ממהרים לגמור אותו אז ככה הקב"ה עונה לך...! **אם היית בא כמה דקות קודם ומבקש "והערב נא" באמת, היית מתחנן שאתה רוצה מתיקות, אתה רוצה בית של תורה - היית מקבל את זה!**

אנחנו לא יודעים כמה אנחנו מפסידים וכמה זה בידיים שלנו, והכל בגלל כלום... כמה דקות.

אני רוצה לספר לכם סיפור מדהים:

סיפר לי הג"ר רבי ישעיהו גריינימן שליט"א (הרה"י בכפר גנים וחתנו של רבי אברהם רביץ) הוא משתייך מצד האמא למשפחת ברוורמן הגדולה, והסבתא שלהם היתה מספרת שהיא הכירה איזה תלמיד חכם גדול מהחשובים של ישיבת חברון, שמלבד גדלותו בתורה הוא היה מאד יפה ומרשים, ואף בניו היו כמוהו מתמידים ותלמידי חכמים גדולים. והאמא שלהם היתה נראית כפרייה פשוטה וזה לא היה נראה שבאה מבית כזה כמו שהיא הקימה. וזה היה נראה מאד מוזר... זה לא כ"כ נדבק...

היא היתה בידידות איתה, ופעם אחת היתה לה הזדמנות לשאול אותה בנעימות - איך הלך השידוך הזה?... והיא סיפרה לה, באתי מבית כפרי, גדלתי בכפר ולא ידעתי בכלל מה זה ישיבה ומה זה בן תורה. בת דודה שלי התחתנה עם בחור מחברון (כשהיתה בעיר חברון) והיא הזמינה אותי לשבע ברכות ובאתי. וראיתי את בחורי הישיבה איזה טוהר איזה אצילות... לא ידעתי בכלל שקיימים כאלו אנשים בעולם... זה מאד משך אותי... כל כך רציתי להקים בית של תורה... הייתי מוכנה לתת בשביל זה את כל החיים שלי! אני לא רוצה שום דבר אחר, אבל מי יקח אותי?... שום בחור טוב לא ירצה כפרייה. וככה כל השבת אני חושבת איך אני יכולה להינשא לבן תורה ואיך זה כל מה שמעניין אותי. עד שבמוצ"ש אמרתי לעצמי - רק הקב"ה יכול לעזור לי... התחלתי להתפלל מכל הלב - אני מוכנה לתת את כל החיים שלי לתורה, אנא ה' תן לי בן תורה. ולא זו בלבד, החלטתי שאני כותבת מכתב לקב"ה... כפרייה... כתבתי מכתב, אלוקים, הייתי בחברון, אני ראיתי את הבחורים, את הזוך והטוהר הנשקפים מפניהם... (כנראה היה לה שורש טוב) אני כל כך רוצה את זה, אני מוכנה לתת את כל החיים שלי לבן תורה, אבל בבקשה שירצו אותי! סיימתי לכתוב עם כל הפרטים שלי, והעפתי את המכתב עם הרוח, שיעלה עד לשמים.

בדיוק באותו זמן בעלי שהיה אז בחור, יצא מהישיבה לטייל מעט. הציעו לו אז שידוך עם סכומים גדולים של כסף כי הוא היה מבחירי הישיבה, והיה לו ספיקות, כי זה דבר טוב מחד, אבל מאידך בית של כסף זה לא הולך ביחד עם הדף גמרא...

בעודו הולך וחושב, עף המכתב שלי לידו והוא פתח וקרא את זה. אז הוא הבין - משמים עונים לי, והוא שלח אלי שנעשה פגישה - וככה נגמר השידוך.

יש לכם אלוקים כזה... כתוב בגמ' בסנהדרין (צג, א) להיכן נעלמו חנניה מישאל ועזריה, ואחד הדעות - ברוק טבעו. כולם ירקו עליהם, יש לכם אלוקים כזה ואתם עובדים לצלם?!... יש לנו כזה בורא עולם... כזו תפילה... והקב"ה **מחכה** ומתאוה לתפילתן של צדיקים... הוא **מחכה** לתפילות שלנו! הוא רוצה לענות לנו, להפסיד את זה בידיים?!...

כתוב בחז"ל שבהתחלה יעקב רצה לגרש אותה. (מד"ר עא, ב) לנו נראה שאחרי שלאה התחתנה עם יעקב - הכל הלך כשורה, אבל - חוץ ממה שרצה לגרשה כתוב במדרש "והיו הכל סונטין בה [פירוש נדברים או מצחקים בה ומליזים אחריה] מפרשי ימים היו סונטין בה, מהלכי דרכים היו סונטין בה, אף הגתיות מאחורי הקורים היו סונטין בה והיו אומרים לאה זו אין סתרה כגלויה, נראית צדקת

ואינה צדקת, אילו היתה צדקת לא היתה מרמה באחותה״. [ולא ידעו שרחל עצמה מסרה לה את הסימנים].
היא עברה מסכת קשה... בהתחלה היא בכתה הרבה, וכשזוכה סוכו״ס להנשא ליעקב אח״כ כולם צוחקים עליה וסונטים בה.
ממשיך המדרש: ״ר׳ חנין בשם ר׳ שמואל ב״ר יצחק אמר כיון שראה יעקב אבינו מעשים שרמה לאה באחותה נתן דעתו לגרשה. וכיון שפקדה הקב״ה בבנים אמר לאמן של אלו אני מגרש?! ובסוף (חייו) הוא מודה על הדבר שנאמר וישתחו ישראל על ראש המטה, מי היה ראש מטתו של אבינו יעקב לא לאה?!״... וכבר דברנו שהיא נטלה שבטים כנגד כולם.
עם מה זכתה לאה לכל מה שזכתה?... עם תפילה. הכל עם תפילה.

אל תבהל מבזיונות

אכן עוד דבר אחד טוב וגדול - שהיה ללאה שמחמתו זכתה, ואנחנו צריכים לדעת - למעננו ולאשרינו. דברנו שבוע שעבר שרבי ירוחם אומר עם מה זכתה לאה ״וירא ה׳ כי שנואה לאה״. הצטרף לזה משהו... אצלנו כשנמצאים קצת בבושה מפני הסובבים לפעמים נבהלים... לאה ידעה לנצל את זה. שולחים לה סימן משמים שהיא תתפלל יותר. וכבר כתב שם שחלילה לומר שיעקב שנא אותה, אלא שכלפי גילויי החיבה לרחל היא הרגישה קצת דחויה.
כתוב בחז״ל בתנחומא (ויגש) איך זכה בנימין ל״בין כתפיו שכן״ שזה בית המקדש?... מביא המדרש שכשמצאו את הגביע באמתחת בנימין הם האמינו שהוא גנב ונתנו לו מכה בין כתפיו ואמרו לו גנב בן גנבת, אמך גנבה את התרפים לאביה, ואתה גנבת את הגביע. בגלל שביזו אותו והוא שתק - הוא זכה לקבל את בית המקדש!
״אבן מאסו הבונים - - היתה לראש פינה - - - ומסופר על אמו של מרן רה״י רבי מיכל יהודה לפקוביץ זצ״ל, שהתאלמנה כשהיתה יחסית צעירה לימים ורצתה בבעל יראי״ש ות״ח ומצאה אחד שהיה הרבה מבוגר ממנה ונשאה לו, והילדים (אולי הגויים) בואלוז׳ין מקום מגוריהם היו רצים אחריה ולועגים לה על זה... והיא שתקה ונשאה בדומיה הכל והיא זכתה שממנו יש לה את מרן רה״י הגרמי״ל זצ״ל.
[מרן רה״י זיע״א היה אומר לנו את דברי ה׳תומר דבורה׳, הרי אין לך אדם שאין לו צרות אם יבואו לאחד ויגידו לו תבחר לך איזה צרות שאתה רוצה, אם לאדם היה שכל - מה הצרות הכי טובות?... בזיונות. הוא בריא ושלם, חכם, יש לו פרנסה, ילדים - הכל. רק לא יודעים להעריך אותו מה קרה... ודוקא את זה בן אדם לא רוצה...]

אי אפשר ״לבנות״ על חשבון השני

בואו נמשיך הלאה: ישנה שאלה, רחל ויתרה ללאה על הסימנים - נכון. מצדה זה גדלות אדירה, אבל מה עם ההסכם שהיה עם יעקב?... איך את מוותרת על חשבונו?... אם אני שותף עם מישהו, מותר לי לוותר על חשבון השותף שלי?!... איך רחל ויתרה בידיים על הסימנים ללאה, הרי היה הסכם ביניכם וחתמת על ההסכם. וכל ההסכם היה כדי שלאה לא תבוא תחתך, אז מה הפשט בזה?...
והתשובה הפשוטה, האמיתית... ידוע שהיה מעשה אצל הרב מבריסק, שהיתה תקופה שהממשלה לא הרשו לשחוט, והיתה ׳שחיטה שחורה׳ ללא פיקוח רבנים וכדו׳, אמנם הם לא היו שוחטים פורקי עול, אך זו לא שחיטה שאפשר לסמוך עליה... הרב מבריסק קרא לאסיפת רבנים בביתו לדון בענין. וזה נודע לאחד מהשוחטים ההם והוא הגיע גם לאסיפה. הרב מבריסק לא יצא אל החדר של הרבנים, אלא נשאר בתוככי ביתו ובכה בתהילים, באו ואמרו לו שעוד מעט יתכן שכולם יילכו אך הוא לא הסכים, והמשיך להתפלל ולבכות בתהילים. כעבור זמן אותו שוחט הלך, ורק אז הרב מבריסק בא לאסיפה. שאלו אותו, ״למדנו רבינו״... ענה הרב מבריסק, **אם זה היה מגיע להלבנת פנים שאני הייתי צריך לומר ליהודי לצאת מהבית שלי - לא היה יוצא מזה שום תועלת!** דבר קדוש לא יכול להתקיים אם זה דורך על הלבנת פנים. האמהות הלכו להוליד את כלל ישראל, כלל ישראל לא יכול להיוולד אם זה על דמעות של הלבנת פנים ללאה בליל חופתה!!! היה הסכם נכון, אך זה רק אם יהיה אפשר להסתדר מבעוד מועד, אבל אחרי שהאבא כבר הביא אותה לחופה, והכל כבר מוכן, ואי אפשר להגיד לאבא לא, ואז בלילה הראשון להוציא אותה החוצה - את הבושה הזו אי אפשר! זה לא היה שייך בעולם.
המשגיח הגה״צ רבי דן סגל שליט״א סיפר שהוא בא פעם למרן הרב שך זצ״ל עם אברך שלא היו לו ילדים, לבקש ברכה. האברך נשאר בחוץ, ור׳ דן אמר לרב שך - הרי אנו יודעים מה זה בלי ילדים כמו שהיה אצל האמהות הקדושות. הוא רק אמר את זה והרב שך קפץ, אתה מדמה אותו לאמהות?!... האמהות לא חשבו על עצמם, הם חשבו איך להקים את כלל ישראל... אנשים היום חושבים על עצמם שיהיה להם המשך, ״חוטרא למיסמך עלה ומרה לקבורה״ שיהיה מי שיעזור להם לעת זקנה... האמהות חשבו איך מקימים את כלל ישראל. כלל ישראל מקימים בקדושה וטהרה, על ״הלבנת פנים״ שייך לבנות כזה בנין?!... אח״כ נכנס אותו אברך והרב שך קיבל אותו בחום, ושר אתו את השיר ״קה רבון עלם״ וחיזק אצלו את האמונה הפשוטה, ״עובד גבורתך ותמהיא״ ״רברבין עובדך ותקיפין״. זה מה שיש לנו.
כולם יודעים את הסיפור המפורסם, בשעתו כשהיו עושים שידוכים זה יכל להיות בין שתי מדינות שונות ועיירות שונות והיה קשה להגיע קודם ורק קבעו עפ״י השמועה ולחתונה הגיעו, ומסופר שקבעו לבעל ה׳מנחת יצחק׳ שידוך עם בת טובים, והגיעו כבר לחתונה, והאמא ראתה את הכלה שהיתה חסרה מאד ביופי חיצוני, ואמרה אין מה לדבר! הבן שלי העלוי המוצלח לא יקח כזו אשה, לא יקום ולא יהיה! אמר לה הבן שלה, אמא תני לי לראות אותה, הוא ראה אותה ואמר לאמו נחרצות, אמא, אני גומר את השידוך! ואמו התפלאה, מה, לא ראית אותה?!... אמר לה בנה, אני חשבתי ככה, אם היא לא נראית כ״כ נורא, ייתכן והיא תמצא מישהו אחר, אבל ראיתי שאף אחד לא יקח אותה, וא״כ היא תתבזה ככה כל החיים - אני לא אעשה כזה דבר!
ובאמת הוא התחתן אתה. למעשה ה׳מנחת יצחק׳ התאלמן פעמיים והתחתן שלש פעמים, אשתו הראשונה נפטרה צעירה. **וכל מה שהיה לו בחיים זה רק בן אחד מאשתו הראשונה...** זה הכל. ומזה יש להם היום משפחה עניפה וצאצאים ת״ח.
אמר המנחת יצחק, אם לא הייתי מתחתן אתה אז - הייתי נשאר בלי כלום. כשאכפת כבוד שמים, וכבוד הבריות - אז זוכים.
היה ראש ישיבה שנכנס לחדר כולו לבן, נפל על הכסא כמעט מתעלף... כולם נבהלו, מה קרה?... הוא אמר ראיתי כעת שרצחו מישהו בדם קר, אני לא מסוגל... מה קרה, מה היה?... ראיתי בחור שפגע בשני לעיני כולם! וחז״ל אומרים שזה רציחה... אי אפשר לשאת את זה.
וממילא רחל היתה בטוחה בעצמה שבמצב הנוכחי גם יעקב יסכים איתה, מה השאלה בכלל, לא על דעת כן הסכימו.

תפילה של בן תורה

אך צריך לדעת: יש מעלה מיוחדת בעולם של תפילה כשהוא בא מבן תורה. הגאון הגדול רבי שמואל יעקב בורנשטיין זצ״ל (ר״י קרית מלך) היה מביא שאומרים באקדמות ״צבי וחמיד ורגיג דילאון בלעותא״, הקב״ה שרוצה בטובת ישראל, חומד ומתאוה שעמ״י יתייגעו בתורה. כתוב בחז״ל עה״פ ״אם בחוקותי תלכו״ - שהקב״ה **מתאוה** שיהיו ישראל עמלים בתורה. ומיד אח״כ כתוב ״צלותהון בכן מקבל והניא בעותא״, שע״ז הוא מקבל את תפילותיהם וימלא את בקשתם. התורה מועילה לתפילות. תפילות של בן תורה - מקבלים.
שמעתי פעם שאמר האדמו״ר מצאנז זצ״ל כתוב מי שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם, ובראשונים כתוב ׳חכם - תופס ישיבה׳. ולמה לא כתוב ללכת לצדיק?... חכם תופס ישיבה שם התפילות מתקבלות בעוצמה, זה כח התורה.
גם בתפילת ״יום כיפור קטן׳ אנחנו אומרים על יעקב, ״מפלל יושב אהל הלן במקום משובח״ - מה הכח של יעקב? ״מפלל יושב אהל״. מתפלל, ויושב ולומד. לכן אמר הסבא מסלבודקה שעושים מי שברך בקריאת התורה. כי כח התורה מועיל לברך. ידוע שאצל הרב מבריסק זצ״ל כשהוא היה עושה סיום - היו ברכותיו מחוללות פלאות! הוא היה מברך וזה התקבל.

דרך אגב ידוע אחת העצות לקבלת התפילה - זה ללמוד 'סדר' אחד טוב, ולהתפלל מיד אחרי הסדר. זו סגולה ידועה. תפילה עם כח של תורה היא אחרת לגמרי.

והנה רחל באה ליעקב ומבקשת, אתה בן תורה, בא תתפלל עלי... [בבית מרן הגאון רבי ברוך דב פוברסקי שליט"א התאספו רבנים מטעם קופת העיר, בהשתתפות מרן רבינו הג"ר דוב לנדו שליט"א והג"ר חיים פרץ ברמן שליט"א, ואמר הג"ר חיים פרץ בשם סבו רה"י הג"ר דוד זצ"ל מדברים על "יעקב איש תם יושב אהלים" ועל עשו "איש יודע ציד איש שדה", אפשר להגדיר את זה בשתי מילים, הוא היה "מתמיד" והוא היה "בטלן"...]

רחל מבקשת מיעקב, אתה "יושב אהלים" תתפלל עלי.

בפרשתינו כתוב (ל, א-ב) "ותרא רחל כי לא ילדה ליעקב ותקנא רחל באחותה [ופרש"י קנאה במעשיה הטובים] ותאמר אל יעקב הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי. ויחר אף יעקב ברחל ויאמר התחת אלוקים אנכי אשר מנע ממך פרי בטן".

ולכאורה רחל פונה ליעקב אתה עמוד התורה - היושב אהלים, תפילה שלך עושה רושם תתפלל עלי.

וא"כ מה היה חרון אף של יעקב, האוה"ח אומר שני מהלכים - שהתביעה היתה על המילים "ואם אין מתה אנכי", לפי שהוציאה מפיה דבר קללה, ודברי הצדיקים אפילו בסדר זה יעשו רושם, לזה חרה אפו. וצא ולמד ממה שקלל הוא על תנאי וכו'. לא מוציאים מהפה לשון קללה, אח"כ משלמים מחיר כבד.

לא להפסיק להתפלל...

פשט שני - גם מובא באור החיים, לפי שאמרה "הבה לי בנים" ולא אמרה "התפלל עלי", ידוע שאצל הסטייפלער זצ"ל היה פעם תור ארוך, היות וקודם הוא גער באנשים בתוך החדר... ופחדו להכנס. אחד הבנים של הגרש"א יודלביץ זצ"ל נכנס וראה תור ארוך משתרך ואף אחד לא נכנס... אנשים פחדו, ושאל מישהו בפנים?... אמרו לו לא, אפשר להיכנס?... כן. הוא נכנס, הם חשבו שהוא יקבל על הראש... הסטייפלער נהנה ממנו... או, אתה מדבר לענין! אנשים באים ומבקשים שאני אגזור שיהיה להם ילדים, ושאני אפסוק דברים כאילו אני בורא עולם, מה הם רוצים ממני?... אצל רבי אריה לוין, היו כותבים בתחילה הפתק הקב"ה רופא כל בשר, ומבקשים שהרב יברך את החולה. והוא כנכדו כתב כך, אמר לו הסטייפלר, אתה יודע לכתוב, בשמחה תקבל ברכה ושה' יעזור.

סיפר לנו פעם הגאון רבי בצלאל זילוטי זצ"ל (רבה של ירושלים) שחותנו היה גביר בעל צדקה גדול ובעל אמונה גדול וירא"ש. (היה לו בן שנהרג בפרעות בחברון, והוא קיבל עליו את הדין באהבה). ופעם הם נכנסו לחזון אי"ש. והרבנית ע"ה חסה מאד על הזמן של בעלה, ובסוף ימיה היא חלתה והיא היתה מגרשת את האנשים.

הם נכנסו, והיא ראתה אותם ואמרה להם כך, אני כל החיים לא היה לי הרבה עוה"ז, אין לנו ילדים, ולא כסף. וה'כתר' שלי לא נתתי לו לעשות כלום בבית, החלום שלי היה שבסוף אחרי מאה ועשרים יגידו בשמים זו אשתו של החזון אי"ש שנתנה לו כל החיים רק ללמוד, ויפתחו לי כל שערי גן עדן. וכעת מה נהיה? אנשים הפסיקו להתפלל לקב"ה ובאים אל החזו"א וצדיק גוזר וזה מתקיים, עשו אותו ע"ז, כביכול אין בורא עולם להתפלל, רק צריך שהוא יגיד, אח"כ יגידו לי בשמים גידלת ע"ז... תלכו מפה לפני שאשפוך עליכם מים... החזו"א הגיע וחייך, ואמר להם היא קצת צודקת...

"הבה לי בנים", ויחר אף יעקב, וכי אני בעל הבית?!... צריך להתפלל. תבקשי בלשון כזו, אבל א"א לומר הבה לי בנים

תספר לקב"ה מה שכואב לך

צריך לדעת את הדבר הפשוט לכולנו. תפילה של בן תורה יש לה עוצמה שאין לה שניה... הכח של התפילה הוא חזק. גם להתפלל על אחרים וגם על עצמו. וכשזה בישיבה הכח הרבה יותר חזק. וזו כזו מתנה טובה... הגמ' בריש חגיגה אומרת איזהו שוטה המאבד מה שנותנים לו. מותר לסמוך על הרה"י רבי נחום שזו המתנה הכי טובה שקיבלנו. מה שמעיק עליך, מה שמפריע לך, מה שאתה רוצה - תדבר אתו!!!

הג"ר שמשון פינקוס זצ"ל היה אומר בחור רוצה עניבה יפה והוא בא לחנות ולא יודע מה לבחור אז הוא מתפלל ריבונו של עולם תעזור לי לבחור את העניבה היפה, והקב"ה שומע. באותו רגע שוכב בבית חולים יהודי גוסס והמשפחה בוכה רבש"ע, תשלח לו רפואה שלימה! ואת שניהם הקב"ה שומע באותו רגע. "קרוב ה' **לכל קוראיו** לכל אשר יקראוהו באמת" לכל קוראיו... לא משנה קטן או גדול, לכולם! תדבר אתו. החזו"א היה אומר כל פעם שאתה רוצה משהו - תבקש, ואל תשכח להודות. תחיה עם הקב"ה...

כל הפרשיות מלמדות אותנו איך חיים עם הקב"ה כל הזמן. בואו נעשה חשבון, הרי לאליעזר עבד אברהם היו כל כך הרבה דברים לסמוך עליהם, עשרה גמלים, וכל טוב אדוניו בידו, ושטר מתנה, והוא עבד של אברהם אבינו... הכל. ויעקב לעומתו - לא היה לו כלום בידיים, וכתוב בחז"ל שהוא אמר "מאין יבא עזרי" אליעזר בשעה שהלך להביא את רבקה מה כתיב ביה, "ויקח העבד עשרה גמלים" וגו', ואני לא נזם אחד ולא צמיד אחד... **חזר ואמר מה אנא מובד סברי מן בריי חס ושלום לית אנא מובד סברי מן בריי אלא עזרי מעם ה'!**

לבן ובתואל אינם מבינים בערכו של בן תורה, הם מבינים רק שפה אחת, כסף... ואין לי כלום, אלא עזרי מעם ה', אני מתפלל! והנה לאברהם היה את יצחק וגם את ישמעאל, ליצחק היה את יעקב, וגם את עשו. אך יעקב - מטתו שלימה. "כלל ישראל" עם דמעות... אדרבה. כך הבנין שלם יותר רק עם בטחון ותפילה.

בפרשתינו כתוב שיעקב ברח מלבן ולבן השיג אותו כמובא בסוף הפרשה, והשאלה למה לא קפצה לו הדרך גם בחזור?... כתוב ב'אור החיים' אלא הקב"ה מראה לנו, אנחנו חושבים שכל הבעיה היא לבן וכדי להנצל צריך לברוח מלבן, לבן הוא בן אדם והוא לא יכול לעשות כלום. אבל אני בעל הבית, לבן אחרי שהוא קצף כל כך הרבה והגיע אליו הוא אמר לו "יש לאל ידי לעשות עמכם רע אבל ואלוקי אביכם אמש אמר אלי לאמרה שמר לך מדבר עם יעקב מטוב עד רע", ואני לא יכול לעשות כלום ואדרבא בהמשך "וישכם לבן בבקר וינשק לבניו ולבנותיו ויברך אתהם" וכו'. אין ממה לדאוג. וזה מה שהקב"ה רצה להראות לו, לבן לידך וכן עשו ששונא אותך כ"כ הרבה, ורודף אחריו עם ארבע מאות איש וכשנפגש אתו "וירץ עשו לקראתו ויחבקהו ויפל על צוארו וישקהו ויבכו", אבל אין לך מה לפחד, אל תבהל מאף אחד. "גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי". מי שהולך עם הקב"ה, הקב"ה הולך אתו - כי אתה עמדי..

תפילה תפילה תפילה, נותנים לך מתנה טובה, קח אותה תשתמש בה ותהנה ממנה!

לע"נ הגאון רבי **חיים אריה** בן הר"ר **שלמה מישקובסקי** זצ"ל
מתלמדיו של רבינו הגדול בעל ה'לב אליהו' זיע"א
ואשר הלך לאור משנתו וחינוכו בצניעות בענווה ביראה טהורה
ומופלא בהנהגתו בבין אדם לחברו
וכיובל שנים ספון באהלה של תורה בישיבת מיר
נלב"ע י' כסליו תשפ"ה תנצב"ה

לע"נ
הגאון רבי **אברהם יצחק מישקובסקי** זצ"ל
בן הר"ר **שלמה** זצ"ל
מיחידי סגולה בדבקות בהשי"ת ובתורתו
נלב"ע ח' כסלו תשפ"ו
תנצב"ה

ניתן לשמוע את השיחה ביום שלישי בערב ולאחמ"כ בשידור חוזר וכן שיעור דף היומי ועוד, בקו השיחות שמספרו 074-740-3629

ניתן לתרום לגליון מכל עמדות נדרים פלוס ברחבי הארץ באמצעות לחצן קופות נוספות בחיפוש יש להקיש ארחות חיים או קוד מוסד 1000729

כמו"כ ניתן לתרום דרך המערכת הטלפונית הממוחשבת נדרים פון בחיוג לטלפון 037630585 שלוחה 2071 או במספר פלא' 053-415-3025

כל מי שיכול לעשות הוראת קבע אפילו של כ5 ש"ח תבוא עליו ברכה, וכל המוסיף... ניתן לקבל את הגליון במייל: 4166058@gmail.com

בעזהי"ת

פרשת וישלח

גליון 353 תשפ"ז

בני שעיר החורי יושבי הארץ

שבת פ"ה עמוד א' וקים להו לרבנן דחמשא בשיתא לא ינקי מהדדי.

ומנלן דהא דקים להו לרבנן (דחמשא בשיתא) מילתא היא, דאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן מאי דכתיב לא תסיג גבול רעך [אשר גבלו ראשונים], גבול שגבלו ראשונים לא תסיג. מאי גבלו ראשונים, אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן (מאי) דכתיב אלה בני שעיר החרי ישבי הארץ, אטו כולי עלמא יושבי רקיע נינהו, אלא שהיו בקיאין בישובה של ארץ, שהיו אומרים מלא קנה זה לזית, מלא קנה זה לגפנים, מלא קנה זה לתאנים, וחורי שמריחים את הארץ, וחוי.

והנה כוונת הגמ' מנלן שאפשר לידע ד"ז כמה יונק, וע"ז הביאו שהרי בני שעיר החורי ידעו דברים אלו וא"כ ה"נ רבנן ידעו.

ולכא' יש עוד מקור, דהנה במגילת קהלת פרק ב' פסוק ה' עשיתי לי גנות ופרדסים ונטעתי בהם עץ כל פרי, ופרש"י עץ כל פרי שהיה שלמה מכיר בחכמתו את גידי הארץ, איזה גיד הולך אל כוש ונטע בו פלפלין, איזה הולך לארץ חרובי ונטע בו חרובין, שכל גידי הארצות באים לציון שמשם משתיתו של עולם, שנאמר (תהלים נ') מציון מכלל יופי, לכך נאמר עץ כל פרי, במדרש תנחומא (קדושים סי' י').

ומבואר שגם שלמה המלך היה יודע כל עץ באיזה קרקע יש לנטעו, ועוד יותר שידע איך מקום גידי הארצות נמצאים בציון.

וי"ל שהרי בגמ' באו לפרש הפסוק אשר גבלו ראשונים וא"כ צריך לומר שאותם ראשונים היו קודם כתיבת התורה, וע"כ הביאו את שעיר החורי ולא את שלמה המלך שהיה אח"כ.

קבר רחל

מעשה בא' שהזמין רכב לנסוע לקבר רחל להתפלל על חולה מסוים, ואחר שהזמין הודיעו לו שהחולה הבריא.

והנה בשו"ע או"ח סימן תקס"ח סעיף י' כ' הנודר לילך על קברי צדיקים שבמקום פלוני,

ונתעכב ימים רבים, ואחר כך אירע שהשכירוהו ללכת שם, די בהליכה זו. ומבואר שנדר לילך על קברי צדיקים הוי נדרי מצוה, וא"כ י"ל שבשהזמין הוי כמו שקיבל על עצמו, וע' בסי' תקס"ט שאם נדר להתענות על חולה ונרפא החולה צריך להמשיך להתענות, וא"כ גם כאן צריך לנסוע.

אבל אם בזמן שהזמין את הרכב כבר הבריא והוא לא ידע,

י"ל דהוי כמו קבלה בטעות.

לחנוכה

האחרונים דנו אם אפשר להדליק נר חנוכה בבשר בחלב,

וע' שער אפרים סי' ל"ח שדן בכמה צדדים, דמשום איסור הנאה אין כאן דמצוות לאו להנות ניתנו, ודן משום איסור בישול בשר בחלב, ומשום נקברים לא ישרפו, ואם שייך בזה כתותי, וע' מ"ב סי' תרצ"ג ס"ק ב'.

והנה יש לדון עוד שבתו' שבועות מ"ד ב' כ' וא"ת דאמרי' בר"ה המודר הנאה מחבירו מותר לתקוע לו תקיעת מצוה והמודר הנאה מן המעין מותר לטבול בו טבילה של מצוה, ואמאי הא מיתהני לרב יוסף דחשיב ליה בהכי כשומר שכר, וי"ל דשאני שומר אבידה ומשכון דכמה פעמים שיתעסק בה לשוטחה לצרכה ולהצניעה יפטר מליתן לו, אבל התם יכול לכוין לתקוע ולטבול במקום שלא יבא שם עני באותה שעה עכ"ל.

בס' נפש יהונתן לרבינו יהונתן אייבשיץ הק' ששורף עיר הנידחת פטור ממצות צדקה משום עוסק במצוה, וא"כ נהנה מעיר הנידחת שהיא אסורה בהנאה.

ולכא' ק' כן על כל שורף חמץ בפסח לר' יהודה שביעור חמץ בשריפה, ולמה לא הק' על חמץ.

והנה כל איסורי הנאה אסורים רק כדרך הנאתם, כמבואר בפסחים כ"ד ב', ובתו' כ"ח א' ד"ה ותנן מבואר שחמץ מותר בהנאה שלא כדרך, ולכא' הוא הנאה זו שנפטר מליתן צדקה לעני היא שלא כדרך הנאה ואין לאסור.

אבל יש לדון שאם יבא עני בעת שמדליק פטור מליתן לו משום עוסק במצוה, ובזה ל"ש תי' התו' כיון שיש לזה זמן ומקום קבוע, והרי בבשר בחלב אסור גם שלא דרך הנאתו. וכמבואר בפסחים כ"ה א' וברמב"ם פי"ד מהל' מאכלות אסורות הל' י'.

וי"ל במי שעוסק בנרות בהדלקת ההידור אם חשיב ג"כ עוסק במצוה ויפטר עי"כ מצדקה, ולכא' מסברא י"ל שזה ג"כ חשיב עוסק במצוה, אבל אם נימא שזה אינו עוסק במצוה, והאחרונים שדנו לענין הדלקת נ"ח מבב"ח לא דנו משום שמרויח שנפטר מצדקה, דמשום כך אין לאסור את נרות ההידור בב"ח אם נימא שנרות ההידור לא חשיב עוסק במצוה. ואפשר דמ"ה לא דנו משום זה אלא משום טעמים אחרים וצ"ע.

וכן י"ל בעוסק בהדלקת נ"ח בבית הכנסת שזה משום מנהג אם גם בזה יש עוסק במצוה פטור מן המצוה. וע' בשו"ת התעוררות תשובה ח"א סי' י"ט לענין עוסק בדבר שהוא הידור מצוה אם פטור מן המצוה.

אבל בהדלקת ליל ראשון בבית הכנסת

במ"ב סימן תרע"א ס"ק מ"ד כ' אם אבל מתפלל בערב חנוכה מדליק אדם אחר הנרות משום שהחיינו דמברכין או,

ומינכר דעת שמחה היא לצבור ואין כדאי שאבל ידליקם [אבל בביתו יכול לברך שהחיינו], אבל שאר ערבית דחנוכה דאין מברכין שהחיינו יכול האבל להדליק נר חנוכה. (ומקורו מט"זבש ם שו"ת מהר"ם מינץ סי' מ"ג).

ובמ"ב הל' מגילה סימן תרצ"ב ס"ק א' כ' אם אבל קורא את המגילה יברך אחר הברכות משום ברכת שהחיינו, שאין האבל מברך להוציא רבים בברכת שהחיינו והאבל יקרא את המגילה (ומקורו מדרך החיים).

והנה גבי מגילה מבואר שקורא האבל ורק אחר מברך, ואילו גבי הדלקה בבית הכנסת כ' במ"ב שאחר ידליק, ולא כ' שאחר יברך והוא ידליק, ואפשר שאין דרך בנ"ח שאחד מברך ואחר מדליק משא"כ במגילה, וגם בנר חנוכה אפשר שאחר ידליק, משא"כ בקריאת המגילה שפעמים שאין אחר שיכול לקרות מלבד אותו אבל.

אולם אפ"ל עוד דהנה כבר כ' להסתפק אם בהדלקה בבית הכנסת מוציא את כולם בברכה או שהברכה מוטלת רק על המברך, וכ' להוכיח מד' זרע אמת שהובא בשערי תשובה סי' תרע"א ס"ק י"א שהברכה היא רק על המדליק, ומה"ט כ' שהמדליק לא יחזור ויאמר שהחיינו בביתו אבל כל הציבור יכולים לומר שהחיינו בביתם, והיינו משום שכל הציבור לא יצאו ידי הברכה. ובמק"א כ' נפ"מ לענין אם הציבור צריכים לעמוד בעת הברכה, אך אם נימא שבשומע בעונה צריך לעמוד אבל כאן אין דין שומע כעונה אלא הברכה רק על המדליק.

והנה לפ"ז אם אחר בא להוציאו צריך לדין ערבות, וכמו שיצא מוציא ה"נ מי שאין הברכה מוטלת עליו הי' יכול לברך ולהוציאו, אלא שיש להסתפק בדבר שהוא רק מנהג אם מצינו בו דין ערבות, ואם נימא שאין דין ערבות א"ש שאין עצה שאחר ידליק ויוציא את המדליק בברכות, משא"כ בפורים שהברכה מוטלת על כולם וע"כ כל אחד יכול לברך, וגם הברכה היא חובה ושייך בה ערבות.

וי"ל איך הדין אדם שהדליק בבית כנסת אחד ובירך עליו, ושוב נזדמן לבית כנסת אחר וביקשו ממנו להדליק ולברך אם יכול, ולכא' בכל מקום מצינו יצא מוציא וי"ל גם במנהג כזה אמרי' כן.

ובמק"א כ' לדון נפ"מ במה שמנהגינו לברך על קריאת מגילת רות ושה"ש וקהלת, ויש לדון באחד שכבר קרא בבית כנסת אחד אם יכול לחזור לקרות ולברך בבית כנסת שני, אם שייך בזה ערבות כיון שאינו אלא מנהג, ונתבאר שע"פ ד' חי' מרן רי"ז הלוי אין זה משום ברכה על מנהג אלא קריאת כתבי הקדש טעונה ברכה וא"כ שפיר יכול לחזור ולברך, אבל אם הוא משום ברכה על מנהג יש לדון כנ"ל.

אך לפמש"נ לעיל שברכה על הדלקה בבית הכנסת הוי ברכה על חיוב גברא, וע"כ מברכים גם להשיטות שאין מברכים על מנהג, א"כ אין לומר כן, שהרי זו ברכה על מצוה גמורה.

וי"ל אם אבל יכול לברך שהחיינו בבית הכנסת על תקיעת שופר, אך י"ל בתקיעת שופר אין זה ענין של שמחה, ורק בהדקלת נרות חנוכה בבית הכנסת ובקריאת המגילה בבית הכנסת חשיב ענין שמחה.

ועוד יש להעיר שאם אחר מברך והוא קורא למה לא חשיב אבילות בפרהסיא.

עשרה בהדלקת בית הכנסת

בבאוה"ל סי' תרע"א סעיף ז' הביא ממור וקציעה שבהלקת נרות בבית הכנסת מברכים רק כשיש עשרה בעת שמדליק, ובבאוה"ל חולק שאף אם אין עשרה עתה אבל יבאו אח"כ עשרה נ"כ אפשר לברך.

והנה בשו"ע סי' נ"ה ס"ב מבואר שדבר שצריך לעשות בעשרה אם התחילו בעשרה ויצאו מקצתן גומרים, וא"כ יש לדון לפי מור וקציעה אם ברכו ברכה ראשונה בעשרה ויצאו מקצתן אם גומרים ברכה שניה.

אך אפשר שד"ז שאם התחילו אין מפסיקין הוא בדבר שצריך עשרה משום דבר שבקדושה, אך כאן מה שצריך עשרה הוא משום פרסומי ניסא, וא"כ אפשר דל"ש ד"ז, אלא כל שאין פרסומי ניסא אין מברכים.

אם קטן כשר להדלקה בבית הכנסת

בשו"ע סי' תרע"ה ס"ג אבל אם הדליקה חרש שוטה וקטן, לא עשה כלום, ואף על פי שהניחה גדול, ויש מי שאומר בקטן שהגיע לחינוך מותר. וע' מ"ב שהעיקר דלא מהני הדלקת קטן.

ודנו לענין הדלקת בית הכנסת אם מהני בקטן, וע' בשו"ת מנחת יצחק ח"ו סי' ס"ה, וזה תלוי במש"נ אם המנהג הוא על כל אחד ואחד ואחד מוציא את כולם, או שהמנהג רק שתהיה הדלקה בביהכ"נ אבל אין מוציא כל אחד בזה, ונתבאר כמה נפ"מ בזה, כגון אם צריך כל הצבור לעמוד בזמן הברכה שכיון שאין יוצאים בזה א"צ לעמוד, והבאנו ראי' מד' שע"ת סי' תרע"א בשם זרע אמת שמי שהדליק ביהכ"נ לא יחזור ויאמר שהחיינו אא"כ צריך להוציא בני ביתו, ומשמע ששאר הצבור יכולים לברך שהחיינו והיינו שאין יוצאים בברכת שהחיינו של המדליק.

והנה אם הדליק גוי בבהכ"נ ודאי דלא מהני שאין זו הדלקה של מצוה, אבל בקטן יש לדון דמהני משום שיש בו חינוך, אבל י"ל שמצינו שיש לו חינוך על עיקר ההדלקה אבל צ"ע אם יש עליו חינוך גם למנהג זה של הדלקה של בית הכנסת, ובמ"ב סי' תרע"ז ס"ק י"ג הביא מחלוקת אם יש דין חינוך להדלקת נרות חנוכה גם על מהדרין או שדין חינוך נאמר רק על עיקר מצות הדלקה.

אכן למש"נ בענין חינוך קטן ע"פ קה"י סוכה סי' א', שלפי ד' התו' בברכות מצות חינוך על הקטן וגם על אביו לחנכו, ומה שמצינו שרק אביו חייב לחנכו ולא אמו היינו לגבי מצות האב, אבל לגבי מצות הבן י"ל שחייב בכל גווני גם אם אין לו אב, ועד"ז י"ל שגם להסוברים שאין חינוך על הידור היינו רק לענין שאין האב חייב אבל מצות הבן איכא, ונפ"מ שאם הדליק נרות ההידור יאסרו בהנאה כמו כל נ"ח.

ועד"ז י"ל שגם אם אין עליו חינוך של הדלקת בית הכנסת מפני שאין זו מעיקר החיוב אלא מנהג, שכ"ז לענין חיוב האב לחנכו אבל לגבי מצות הבן איכא גם בזה, וע"כ חשיב מעשה מצוה ולא כמו הדלקת נכרי.

(כתובת מייל : J0527686598@gmail.com)

נסייערת דשמירת

מעדני כהן

משיעורי הגאון רבי נפתלי הכהן קופשיץ שליט"א

מהדורה מקוצרת מתוך
גליון 367 • שנה שמינית
עבור 'אוצר הפרשה'
פרשת **וישלח** תשפ"ז
הגליון המלא מודפס בפנ"ע ניתן לקבלו גם במייל המסומן למטה

בענין לא כיון באבות והתחיל ברוך אתה ד' האם יסיים למדני חוקיך

יש לעי' אם לא כיון באבות דקיי"ל (רמ"א סי' ק"א סעי' א') **שאינו חוזר, דגם כשיחזור קרוב הדבר שלא יכוין, איך הדין אם אמר ברוך אתה ד' בסוף הברכה, ונזכר שלא כיון, אם יכול לומר למדני חוקיך, ולחזור מאלוקי אברהם.**

יבואר דהאידנא אינו חוזר על חסרון כונה באבות

הנה אע"פ שכונה באבות הוא לעיכובא, מ"מ כתב הטור (סי' ק"א) דהאידנא אין חוזרין בשביל חסרון כונה, שאף בחזרה קרוב הוא שלא יכוין, אם כן למה יחזור.

ובביאור הלכה שם (ד"ה והאידנא) נתקשה טובא בדין זה, איך יכול לגמור את תפילתו, דמאחר שאינו יוצא בתפילה זו, א"כ כל ברכותיו שמברך מכאן ואילך הם ברכות לבטלה, עי' שם. ובקה"י (ברכות סי' כ"ז אות א') כתב דגם בלא כונה באבות נקרא תפלה, אלא שחסר לו כונה, ובשביל הדין כונה צריך לחזור ולהתפלל, אבל האידנא שקרוב הדבר שאף בחזרה לא יכוין, אינו חוזר, ובהערה שם הביא שהעירו לו שכ"כ בספר בית אלוקים להמבי"ט.

יבואר אם לא כיון באבות ונזכר לאחר שאמר ברוך אתה ד' של סיום הברכה

ובמ"ב שם (סק"ד) כתב וז"ל כתב החיי אדם נראה לי כיון דמצד הדין צריך לחזור ולהתפלל על כל פנים אם נזכר קודם שאמר ברוך אתה ד' בסוף ברכה, יחזור לומר מאלוקי אברהם וכו' עכ"ד. והיינו דמתחילת הברכה לא התירו לו לחזור, דכמו שכתב הטור דהאידנא אין חוזר ומתפלל משום שקרוב הוא שלא יכוין, א"כ מהאי טעמא נמי לא התירו לו לחזור מתחילת הברכה, דחיישי' שיחזור הברכה בחנם, אבל לחזור רק מאלוקי אברהם אע"פ שחוזר על הזכרת השם, אך כיון שאין בזה חשש ברכה לבטלה, שפיר יכול לחזור.

ומסתימת דבריו משמע דאם כבר אמר ברוך אתה ד', שוב אינו יכול לחזור, אך לכאו' יל"ע בדין זה, דאמאי לא יוכל לומר למדני חוקיך, ויחזור לאלוקי אברהם, דאע"פ שנמצא שהפסיק בברכה באמירת למדני חוקיך, מ"מ בשביל שיוכל להשלים חסרון כונה באבות שהוא חיוב גמור, הדין נותן שיהא רשאי להפסיק באמירת למדני חוקיך.

יבואר דבמקום ספק התירו לו לומר למדני חוקיך

והנה מצינו דאפילו רק במקום ספק התירו לו לומר למדני חוקיך, וכגון כשנזכר שלא אמר יעו"י בר"ח לאחר שאמר ברוך אתה ד' של סיום הברכה, דכתב המ"ב (סי' קי"ד ס"ק ל"ב) שיאמר למדני חוקיך, ויחזור לרצה, דאע"פ שלדעת הראבי"ה, וכן פסק השו"ע (סי' קי"ד סעי' ו'), כל שלא התחיל הברכה שלאחריה עדיין יכול לומר ההזכרה, וא"כ יכול לסיים הברכה ולומר יעו"י במקומו, אך כיון שיש פוסקים דתיכף משסיים הברכה חשיב כמו שהתחיל ברכה אחרת, על כן עדיף שיסיים למדני חוקיך, ויהא דינו כאילו עומד באמצע הברכה.

וא"כ אם לגבי הזכרת יעו"י דמעיקר הדין שפיר יכול לומר ההזכרה בסיום הברכה, ואע"פ כן משום דיש פוסקים שחולקים על זה, אמרי' דכדי לצאת מן הספק יסיים למדני חוקיך, א"כ כל שכן הכא ששכח לכוין באבות דלכו"ע אם יסיים הברכה אין לו תקנה, ולא יוכל להשלים כונה זו, ולדעת הביאור הלכה הוא חמור מאוד דכל המשך הברכות הם חשש ברכות לבטלה, א"כ ודאי הדין נותן שנתיר לו לומר למדני חוקיך, ויוכל לחזור על כל פנים מאלוקי אברהם ולכוין בברכה.

אך העירוני, דיש לומר דמאחר ואם סיים ברכת מגן אברהם אינו חוזר משום שקרוב הדבר שלא יכוין שנית, א"כ אפשר דמהאי טעמא נמי אמרי' שלא יפסיק בלמדני חוקיך, דהרי קרוב הדבר שלא יתקן הברכה כלל, ונמצא שהפסיק באמצע הברכה בחנם.

אכן אפשר, דלא חיישי' להכי שגם בחזרה לא יכוין, רק במקום חשש ברכה לבטלה, ולהכי אין מחזירין אותו על ברכת אבות, אבל להפסיק בלמדני חוקיך דגם אם לבסוף לא יכוין אינו ברכה לבטלה, כי אם הפסק בעלמא, לא חיישינן כולי האי, ושפיר ראוי להפסיק כדי שיוכל לתקן ברכת אבות דידיה, ובפרט דלמש"כ הבה"ל הוא חשש ברכה לבטלה.

יבואר אם יכול להשלים הכוונה גם לאחר שסיים הברכה

אך ידוע בשם מרן החזו"א זצ"ל שאמר שגם לאחר סיום הברכה יכול לכוין הכוונה של ברכת אבות, וכ"כ בספר שיח השדה בברכות (דף י"ג ע"ב) בשמו, וכן הוא במנחת שלמה (ח"ב סימן ד' אות י"ד) יעו"ש, וא"כ לדבריו לכאו' אין להתיר לו לומר למדני חוקיך, דהרי יכול לסיים הברכה ולהשלים הכוונה בסיום הברכה.

ושוב הראוני בספר אשי ישראל (בסוף הספר נדפס תשו' ממרן הגרח"ק זצ"ל תשו' ק"כ - קכ"א) שהשיב מרן הגרח"ק זצ"ל שלא יאמר למדני חוקיך כיון שלדעת החזו"א יכול להשלים הכוונה גם לאחר שסיים הברכה.

אכן מדברי החיי אדם הנ"ל שהביא המ"ב לכאו' מבואר שלא כדברי החזו"א, דהחיי אדם כתב דאם נזכר קודם שאמר ברוך אתה ד' בסוף הברכה, יחזור לומר מאלוקי אברהם, ולדברי החזו"א אמאי צריך לחזור, הרי יכול להשלים הכוונה במקום שעומד, ומשמע דס"ל להחיי אדם דאי אפשר להשלים הכוונה של התיבות שכבר אמר.

וא"כ לדבריו אכתי יוכל לומר למדני חוקיך, וכמשנ"ת, אכן מדברי החיי אדם גופי' משמע דרק אם נזכר קודם שאמר ברוך אתה ד' יש לו תקנה, שיכול לחזור לאלוקי אברהם, אבל לאחר שכבר אמר ברוך אתה ד' אין לו תקנה, ומשמע שאין מתירים לו לסיים למדני חוקיך, וצ"ע.

ובעיקר דברי החיי אדם יש לעי', דאם לא כיון גם בתחילת הברכה בתיבות של ברוך אתה ד' אלוקינו ואלוקי אבותינו, א"כ אין תועלת במה שחוזר רק מאלוקי אברהם, דהרי סו"ס לא יוכל להשלים הכוונה של כל הברכה, והכונה בברכת אבות מעכב בכל התיבות, ועכ"פ בתיבות שהם לעיכובא אם יחסרם בודאי מעכב הכוונה, וא"כ לכאו' אינו מתקן כלום במה שחוזר להשלים הכונה רק של מקצת הברכה.

ואפשר דהחיי אדם איירי רק באופן שלא כיון באמצע הברכה, דבזה שפיר משלים הכוונה שחיסר, וצ"ע.

בענין אם הוסיף יין על הכוס ולא הי' דעתו לשתות עוד יין מלבד הכוס אם צריך לברך שנית

שמעתי להעיר לדינא, כשמברכים ברכת אירוסין וברכות הנישואין שתחת החופה, ומברכין אותם על הכוס, ולפעמים מחמת שמעבירים את הכוס מיד ליד, נשפך מעט יין מהכוס, ויש שמקפידים שבאופן זה ממלאים עוד יין בכוס.

וטעמם, משום דלכתחילה צריך לברך על כוס מלא, כמו שאמרו בגמ' בברכות (דף נ"א ע"א) דעשרה דברים נאמרו בכוס של ברכה, ואחד מהם הוא כוס מלא, והרמ"א (סי' קפ"ג סעי' א') הביא דבר זה, וז"ל וכוס של ברכה ימלאנו שיהא מלא על כל גדותיו, עכ"ל. ומסתבר דלא רק בשעה שמוזג היין צריך שיהא

נערך משיעור שנמסר בישיבת בית מדרש עליון ערש"ק פ' לך לך, תשפ"ז.
לתגובות ולעניני הגליון 058.32.888.34 וכן במייל 3126877@gmail.com

הכוס מלא, אלא בכל שעת הברכה שמברך על הכוס צריך שיהא הכוס מלא, וא"כ כשנשפך מעט מהיין ראוי למלאות עוד קצת יין כדי שיהא הכוס מלא.

יבואר שאם לא הי' דעתו לשתות עוד יין צריך לברך עוד פעם בופה"ג

אך יש להעיר על זה, דבאופן זה לכאו' צריך לברך שוב ברכת בופה"ג, דהרי בשעה שבירך לא הי' דעתו לשתות רק כוס זה, וא"כ נמצא שעל מה שהוסיף עוד קצת יין לא הי' דעתו בשעת הברכה, וא"כ לא נפטר בברכת היין שבירך מתחילה, וצריך לברך עוד פעם בפה"ג, (עי' שו"ע סי' רע"א סעי' ט"ו ובמ"ב שם).

ואין לומר שמעט היין שהוסיף בטל ברוב, דהא בעי' שישים כדי לבטלו, וא"כ צריך לדקדק שיש שישים על מה שהוסיף, ובאופן שאין שישים לא בטל, ויצטרך לברך עוד פעם בופה"ג.

והיה מקום לומר דלא מהני ביטול במקום ברכת הנהנין, שהרי אמרו בגמ' בברכות (דף ל"ה ע"ב) שהאוכל בלא ברכה כאלו גזל הקב"ה וכנסת ישראל[א], וממונא לא בטל כדאמרו ביצה (דף ל"ח ע"ב) הרי שנתערב קב חיטין שלו בתשעה קבין של חבירו יאכל הלה וחדי, וא"כ הכ"נ המעט שצריך לברך עליו אינו בטל ברוב, וכן כתב מרן הגרשז"א זצ"ל בספר שמירת שבת כהלכתה בתיקונים והערות (לח"ב פמ"ח הערה קט"ו).

ויש להוסיף, דכשיברך עוד פעם בופה"ג לא נעשית ברכתו הראשונה ברכה לבטלה, דברכתו הראשונה שפיר פטרה את היין, והועילה ברכתו, ומה שמברך עוד פעם בופה"ג ג"כ לא הוי הפסק בין ברכתו הראשונה לשתי', דכיון שאין יכול לשתות את הכוס רק אם יברך עוד הפעם בופה"ג, הרי זה צורך השתי', ולא הוי הפסק.

ודבר זה מצוי גם בכוס של הבדלה, דהרבה פעמים נשפך מעט מהכוס ע"י הילדים הקטנים שסביבו, ואם מוסיף עוד מעט יין כדי שיהא הכוס מלא, לכאו' צריך לברך עוד פעם בופה"ג, דבהבדלה לא מצוי שדעתו לשתות עוד יין מלבד הכוס של הבדלה, וא"כ לא נפטר היין שהוסיף בברכה שבירך תחילה.

אלא שאם מצוי שנשפך מן הכוס ומוסיפין עליו למלאותו, א"כ חשיב שדעתו גם על היין שהוסיפו, דהרי החתן סומך על דעתו של הרב המסדר קידושין, שישתה מה שיתנו לו לשתות, וא"כ שפיר אפשר לומר שברכת הגפן שבירך מתחלה בשמיעתו מן המברך היה גם על תוספת זו.

יבואר שאם לא הי' דעתו לשים סוכר בכוס ואח"כ שם צריך לברך שהכל

וכן נראה במי שהי' דעתו (מחמת בריאות וכדו') לשתות כוס קפה בלא סוכר כלל, אך לאחר שבירך וטעם מן הכוס, החליט להוסיף קצת סוכר, דלכאו' צריך לברך שוב ברכת שהכל, דהרי בשעת הברכה לא הי' דעתו על הסוכר כלל, וגם לא הי' בדעתו להוסיף עוד סוכר, וא"כ לא נפטר הסוכר בברכת שהכל שבירך תחילה, והכא ודאי אי אפשר לומר שמעט הסוכר שהוסיף בטל ברוב, דהרי הסוכר לטעמא עביד, ואינו בטל, וגם מרגיש את טעמו, וא"כ בכה"ג צריך לברך שוב ברכת שהכל. ועי' עוד בזה במעדני כהן (ח"ג סי' ד') שהארכנו בזה.

בענין מלווה המוחל ללווה את חובו אם יכול לחשב כאילו נתן צדקה ממעשרותיו

נשאלתי מאחד שהלווה כסף לחבירו ועבר זמן רב והלה אינו פורע חובו, והכיר המלווה בלווה שהוא דחוק מאוד ואין ביכולתו לפרוע את החוב, ואחרי שראה כי אין ביכולתו של הלוה לפרוע רוצה הוא למחול על חובו ולנכות את סכום החוב מהמעשרות שנותן לצדקה במשך השנה מהרווחים שמרוויח, ושואל האם יקיים בזה את מצוות נתינת מעשרות כראוי.

יבואר כי מחילת מלווה אינה נחשבת נתינה

בפשוטו נראה דאינו מקיים בזה מצוות נתינת צדקה, והוא משום שמחילה על חוב אינה נחשבת לנתינה, וכמו דאיתא בקידושין (דף ו' ע"ב) דאמר אביי המקדש במלוה אינה מקודשת, וכן שם בדף (מ"ז ע"ב), והטעם משום שמחילת המלוה אינה נחשבת לנתינה אלא למחילה גרידא, כמו שביאר רש"י שם וז"ל, 'אינה מקודשת, דקיחה משדה עפרון גמרינן דיהיב מידי בשעת קידושין ומלוה להוצאה ניתנה וכבר הן שלה ומעות אחרים היא חייבת לו'. וא"כ הכ"נ מחילת החוב לא חשיב נתינת צדקה.

אך לדעת הרמב"ם יש מקום לדון דשפיר מקיים בזה מצוות נתינת צדקה, דהנה הרמב"ם (פ"ה ממכירה ה"ד) כתב דבקרקע קונה במלוה, ובמטלטלין למי שפרע, והקשו האחרונים מהא דפסק הרמב"ם (פ"ה מאישות הלכה י"ג) דהמקדש במלוה אינה מקודשת, ובגמ' בקידושין (דף מ"ז) מבואר דמכר שוה לקידושין, ובאבני מילואים (סימן כ"ח ס"ק ט"ז) כתב דהרמב"ם סמך על הסוגיא בב"מ (דף מ"ו ע"ב) דשם מבואר דמלוה קונה במכר, ובטעמא דמילתא דחלוק מכר מקידושין ביאר האבנ"מ, דלענין קידושין בעינן כסף שיש בו הנאה, אבל במכר שפיר קנה.

וא"כ לדבריו יש לומר דשפיר חשיב נתינת צדקה גם במחילת מלוה, אכן האחרונים כתבו ליישב הרמב"ם בעניין אחר.

ויש לומר עוד, דלעניין מצוות צדקה גם הרמב"ם ס"ל דלא חשיב נתינה, שהרי מודר הנאה יכול לפרוע לו חובו, כמבו' בנדרים (דף ל"ג), דאינו אלא מבריח ארי, ולא חשיב כמהנהו, וא"כ גם לעניין צדקה יש לומר דלא חשיב נתינה, משום דמלוה להוצאה ניתנה וכבר זכה בה מקודם הלוה, ובמחילת חובו לא חשיב שנותן צדקה בכסף המעשרות, דהמחילה אינה אלא כמבריח ארי מנכסי חבירו.

יבואר דעת הרמ"א דהמפריש מעשרותיו והלוה לעני משלו מחשב על זה שהלוה לעני ומעכב לעצמו מה שהפריש

והנה ברמ"א (יו"ד סימן רנ"ז סעי' ה') כתב מי שמפריש מעשרותיו והלוה לעני משלו מפריש מעשר שלו ומחשב על זה שהלוה לעני ומעכב לעצמו מה שהפריש.

ומקור דברי הרמ"א הוא מהמשנה בגיטין (דף ל' ע"א) המלוה מעות את הכהן ואת העני להיות מפריש עליהם והולך, דמבואר דמהני לקיים בזה מצוות מעשר שנוהג בו, אלא שבגמ' שם מבואר דמהני רק במכירי כהונה, שהרי זה כמי שזכו בו, או דאיירי במזכה לו על ידי אחר והרי כשלו, והרי הסכים על ידו שיקחהו בחובו, ולהכי מהני, שהרי זכה בהם ואינו כפרעון חוב בעלמא, או דאתי כרבי יוסי דעשו את שאינו זוכה כזוכה.

אבל מסתימת הרמ"א משמע דבכל גוונא מהני, ואפשר דהוא משום דפסק כרבי יוסי דעשו שאינו זוכה כזוכה, ויעוי' בש"ך שם.

אבל כל זה לכאו' אינו נוגע לענינינו, שהרי התם איירי שהלוה על דעת כן, ולהכי יכול לקחתו בחובו היכא דחשבינן ליה כאלו זכה בו, וכמו שכתב הש"ך שם, וא"כ בנדון דידן שלא הלוה על דעת כן, איך יוכל לצאת בו יד"ח על ידי מחילת חובו.

אך יעוי' בתשו' נודע ביהודה (יו"ד תנינא סי' קצ"ט) וציינו בפתחי תשובה שם, שהביא שבירושלמי פליגי אמוראי בזה אם איירי רק כשמתחילה הלוה על דעת כן, או אפילו כשלא הלוה על דעת כן, ויעוי' עוד בתשו' משיב דבר (ח"ב סי' מ"ט), ובשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"א סי' קנ"ג).

יבואר דיכול לזכות ללוה את סכום ההלוואה ועי"כ הוי נתינה

אמנם יש להציע לאותו המלוה שיזכה את סכום ההלואה ללוה על ידי אחר, ע"י שאדם שלישי יזכה את סכום המעות ללוה ואח"כ יחזירנו למלוה ויטלו המלוה בפרעון חובו, ונמצא דשפיר נתן את המעות ללוה וקיים בזה מצוות צדקה ושפיר נפרע חובו ממנו.

אמנם מאחר והלוה זכה בזה לאו כל כמיניה של המלווה ליטלו בחובו, דאע"פ שחייב לו הלוה מ"מ יתכן והלוה אינו רוצה לפרוע כעת באותם המעות, או שרוצה לפרוע חובות אחרים שיש לו, ואין המלוה רשאי ליטלו בחובו, ואע"פ שהוא יכול לתפסו בחובו אבל אפשר שיש חובות קודמים לו שזכותם לגבות ממנו לפניו.

יבואר דיכול לזכות ללווה ע"מ שיפרע באותן המעות את חובו

אך יש להציע כי מעיקרא יזכה המלוה את המעות ללוה על ידי אחר ויתנה שאינו נותנו לו אלא בכדי שיוכל לפרוע חובו שחייב לו, ובאופן זה שפיר יוכל לתפוס המלוה מן הלוה, דכל שאינו יכול להשתמש בו לדבר אחר חוץ מפרעון חובו יש כאן אומדנא ברורה דניחא ליה שיפרע המלוה את חובו באותן המעות, כיון שבלאו הכי אין לו שימוש אחר בהם, ולמה לא יפרע חובו מהם.

[א] אכן ברש"י שם כתב דגוזל הברכה, והיינו דאינו גוזל את המאכל, אלא את הברכה שצריך לברך קודם אכילת המאכל, וכ"כ רבינו יונה אהא דאמרי' בגמ' בברכות (דף ו' ע"ב) שהנותן שלום לחבירו ולא החזיר לו שלום נקרא גזלן שנאמר "גזילת העני בבתיכם" שהכוונה שהוא גוזל את העניה, וזה כוונת הפסוק "גזילת העני" דהעני הכוונה מלשון עני'.

לעילוי נשמת היקרים רודף צדקה וחסד באופן מופלא ובפנים מאירות הרב ר' **יוסף בן סטי** ז"ל נלב"ע ליל שבת א' דר"ה תשפ"א, וזוגתו שעמדה לימינו בכל מעשיו הכבירים מרת **רחל בת לטיפה** ע"ה נלב"ע כ"ו מנחם אב תשפ"ה
לע"נ הרה"ג ר' **מנחם מנדל ב"ר טוביה** זצ"ל וזוגתו מרת **לאה ב"ר אברהם משה** ע"ה הרה"ח ר' **יעקב צבי** זצ"ל וזוגתו מרת **רויזא שושנה** בת ר' **יחיאל מיכאל** ע"ה ר' **יעקב צבי** בן ר' **שלמה נחמיה** ז"ל

שערים מצוינים

מכתבי מורינו הגאון רבי יואל מקלב שליט"א

גליון 100 | פרשת ויצא

כסלו תשפ"ז

בדין מי שנסתפק אם שאל מטר מאימתי תלינן דנתחזק לשאול

מי שנסתפק אם שאל מטר בברכת השנים, עד ל' יום מחזקינן ליה שלא שאל, ואמרינן דבודאי אמר כמו שהיה רגיל וצריך לחזור, ולאחר ל' יום תלינן שהורגל לשאול ושוב אינו חוזר, כ"מ בשו"ע סי' קי"ד ס"ח, ובמ"ב שם סקל"ז ובביה"ל שם ד"ה עד, מייתי דיש דיעות בין הפוסקים אם בעינן ל' יום ממש, או דבעינן כמנין ל' יום דהיינו תשעים תפילות, ולענין שאלת טל ומטר יש בזה נפק"מ לחומרא, מאחר דבל' יום אין צ' תפילות ששואלין בהם טל ומטר, שהרי בתפלת השבת אין שואלין, וא"כ אי בעינן צ' תפילות יצטרך לחזור גם לאחר ל' יום, ולענין הזכרת גשמים במקום שאין מזכירין טל בימות החמה, דאם שכח מחזירים אותו כמבואר בשו"ע קי"ד ס"ה, יש בזה נפק"מ לקולא, מאחר דיש צ' תפלות שמזכירים בהם גשמים בפחות מל' יום, שהרי אף בתפלת המוספין מזכירים, ועי' במ"ב שם דמדברי הגר"א ועוד כמה אחרונים משמע דהעיקר תלוי רק בל' יום בין להקל בין להחמיר, ונראה דלמעשה יש להקל כשניהם דספק ברכות להקל עכ"ד, ולדעת מהר"ם מרוטנבור"ק שמועיל להרגיל עצמו לומר צ' פעמים בבת אחת וכמובא בשו"ע שם ס"ט, לדבריו תלי מילתא בצ' פעמים וכל שהתפלל צ' תפלות החזיק עצמו אף בפחות מל' יום, אך דעת הגר"א [הובא בביה"ל ס"ט ד"ה אם] כשיטת רבינו פרץ שחולק על מהר"ם, ולדידיה לא מהני להרגיל עצמו בצ' פעמים, וכמו"כ לא סגי בצ' תפלות אלא תלי בל' יום בין להקל ובין להחמיר, ועי' בלוח א"י [לחודש אייר] דלצאת מן הספק טוב שישלים [אחר ל' יום] ויאמר בפיו כדי שיהיו לו צ' תפילות ע"ש.

ונפק"מ עוד בזה בנשים שאינן מתפללות ג' תפילות ביום, ואף משעברו ל' יום אין להם צ' תפלות, ועי' להלן אות ב' דדעת הט"ז דאם שגג או פשע יום או יומיים מאלו הל' יום ולא התפלל כלל, מ"מ לא הורע חזקתו ע"י זה, ויל"ע אם יום או יומיים דוקא, או אפי' יותר כל זמן שהן מיעוט התפלות, ויעוי"ש שהבאנו מהמ"ב דהאחרונים מפקפקים בדינו של הט"ז, וס"ל דהא מיהא בעינן ל' יום שמתפלל בהם צ' תפלות, ויל"ע אם נשים עדיפי כל שמתפללות בכל אותן ל' יום כל התפלות שנהגו בהם ועיין.

וכמו"כ נ"מ לענין שליח ציבור קבוע שמחזיר תפלת שחרית ומנחה דבי"ח יום אית ליה צ' תפילות, ועי' שע"ת סקי"ד דמייתי כן מהשלמי ציבור בשם המאמר מרדכי, אך כ' בשמו דלדעת הט"ז כי חיכי דאין צריך להשלים חשבון התפילות שהפסיד, הכי נמי לא יעלו לחשבון התפילות שהוסיף, דהא לפי סברתו הכל תלוי במשך ל' יום, ע"ש דעל פי הנחה זו דחה דינו של הט"ז, והוא נפק"מ להחמיר דלא סגי בצ' תפלות ובעינן ל' יום, והשלמי ציבור השיג עליו, וכ' דגם הט"ז מודה דסגי בצ' תפלות ע"ש, וכבר נתבאר דדעת הגר"א כפי שהובא במ"ב דבעינן ל' יום בין להקל ובין להחמיר, ולזה עולה כהמאמר מרדכי דש"ץ לא סגי ליה בי"ח יום, דאף דאית ליה צ' תפלות לא סגי בהכי ובעינן ל' יום.

ואם נזכר באמצע תפלתו, ומסופק אם נתחזק כיון דאית ליה צ' תפלות, או דלא סגי בהכי ובעינן ל' יום, וכן להיפך דאית ליה ל' יום ועדיין לא השלים צ' תפלות, יש לדון דתלי בפלוגתא דהח"א והקה"י אם דיינינן בזה ספק ברכות להקל, אכן כתבנו במק"א דהיכא דאיכא ספיקא דדינא והדין לילך אחר המיקל, בזה כו"ע מודו דיכול להמשיך ואי"צ לחוש משום ספק ברכה לבטלה, וחילוק זה מבואר בקה"י שם ואכמ"ל, וכן משמע מסתימת דברי המ"ב כאן שכ' דלמעשה יש להקל כדברי שניהם דספק ברכות להקל, ומשמע דנקטינן כן אף אם נזכר קודם שסיים, ואמרינן שיכול להמשיך, וע"כ דספיקא דדינא שאני וכנ"ל, ויש לדחות באם נימא דכשחיסר הזכרה ואפי' שאילת גשמים, שם תפלה עליה ועולה למאה ברכות, די"ל דמשו"ה שפיר יש לדון בספיקו משום ספק ברכות להקל אף לדעת הקה"י, ופשוט דאם נזכר קודם שומע תפלה ישאל שם כדי לצאת מידי ספק, ויתירה מזאת ראיתי בלוח א"י [לתאריך ח' כסליו] בשם רב דראדין דאף כשנתחזק ונתרגל, אם מסופק רצוי שיאמר בשומע תפלה לצאת מידי ספק ע"ש.

בדין מי שחיסר יום או יומיים מאלו הל' יום ולא התפלל בהן, ובדין מי שטעה בהן אם בעינן ל' יום רצופים

עי' במ"ב סי' קי"ד סקל"ז וז"ל כתב הט"ז אם שגג או פשע באיזה יום או יומיים מאלו הל' יום ולא התפלל כלל, מ"מ לא הורע חזקתו ע"י זה, ואין צריך להשלים כנגד זה יום אחר ע"ש, וכתב בספר מגן גיבורים דכ"ש אם שאל בשומע תפילה וכדומה דעולה לו, ועיין במחצית השקל ובס' מאמר מרדכי ובדה"ח שכולם מפקפקים בדינו של הט"ז [א"ה יעוי"ש דסבירא להו שאף אם סגי בל' יום הא מיהא בעינן ל' יום שמתפלל בהם צ' תפלות, וצריך להשלים כנגד אותם ימים שחיסר] עכ"ל. וכבר כתבנו לעיל [אות א] דיל"ע בדעת הט"ז אם יום או יומיים דוקא, או אפי' יותר כל זמן שהן מיעוט התפלות, ויש להעיר במש"כ המג"ג דכ"ש אם שאל בשומע תפלה דעולה לו, דלכאו' אמאי כ"ש הוא, והלא זה ששכח לשאול בברכת השנים, גרע ממי שלא התפלל כלל, כיון דבזה סתר הרגלו, ואף שתיקן בשומע תפלה מ"מ הרגל לשונו סתר, [ומ"מ כשתיקן ושאל בשומע תפלה , עדיף טפי ממי שהתפלל ולא הזכיר כלל ולא תיקן, דשם סתר הרגלו לגמרי, אבל כשתיקן בשומע תפלה, יש לדון דהא מיהא החזיק עצמו לשאול גשמים בתפלתו], ושאלתי זה למו"ר הגר"ח קניבסקי זצ"ל והשיב בזה"ל אין מתחשבין בטעות ולא פלוג רבנן עכ"ד, וכפי הנראה כוונתו דשפיר עולה לו למנין ל' יום, וי"ל דאף האחרונים שפקפקו בדינו של הט"ז מודו בזה, כיון שתיקן תפלתו ושאל בה גשמים ועיין.

אולם ראיתי במקור חיים סי' קי"ד סק"ח שנקט דהנך ל' יום רצופין בעינן, וכתב וז"ל נראה לי דדוקא אם לא שכח בכל ל' יום, משא"כ אם שכח חוזר ומונה ל' יום דרצופין בעינן, ולא דמי לדין טל ומטר דהפסיק בתפלת שבת, דאינו מתפלל בשבת כל הברכה ההיא וק"ל עכ"ד, [וע"ש דמייתי להט"ז שאם לא התפלל יום או יומיים אינו מעכב], ומבואר דס"ל כנ"ל דגרע זה שטעה שסתר הרגל לשונו, מזה שלא התפלל כלל, ודלא כהמג"ג, ומ"מ יתכן דדוקא בששכח ולא הזכיר כלל בזה הוא דס"ל דצריך לחזור ולמנות מתחילה, מן התפלה שחזר בה לשאול, אבל כשתיקן בשומע תפלה יש לדון כנ"ל דבהא מודה דאי"צ לחזור ולמנות, דהא מיהא הוחזק להיות שואל שאילת גשמים בתפלתו וק"ל.

ומה דנקיט דבעינן רצופין, יעויין במחזיק ברכה סי' קי"ז סק"ה דמייתי משו"ת בית דוד סי' מ"ג שנסתפק בזה, וכתב דשמא אין אנו אומרים שנתחזק אלא כשהתפלל ל' יום רצופים בלא הפסק, אבל כשהפסיק תוך ל', סתר ימים ראשונים וצריך ל' אחרים מיום הטעות ואילך, וע"ע

במחה"ש סי' קי"ד שנסתפק ג"כ בזה וז"ל ומיהו אם טעה בתוך הל' יום וכו', נסתפקתי אם י"ל דהימים הראשונים יפלו וצריך ל' יום חדשים, דע"י טעותו סתר הרגל ימים הראשונים, דהא מדמי לה לשור המועד, ובמועד אם נגח יום אחד וביום שאחריו לא נגח, ועוד נגח פ"א וביום שאחריו, אעפ"כ אינו מועד, דנגיחה ראשונה אינה מצטרפת, כיון דבנתיים ראה שוורים ולא נגח, ועי' בב"ק דף ל"ז וה"ה הכא, ויש לחלק עכ"ל, ומש"כ דיש לחלק, יש לפרש דאצל בהמה כשראתה ולא נגחה נידון כחזרה, ומשו"ה אינו מועד, ומשא"כ באדם דבודאי אין כאן הרגל אחר, ומה שלא הזכיר אינו אלא מחמת טעות, שפיר י"ל דאינו סותר, ומצטרפים הימים הראשונים להרגילו להזכיר וק"ל.

וע"ע בזה בכף החיים סי' קי"ד אות נ"ב דמייתי להבית דוד הנ"ל, וגם הביא מעיקרי הד"ט סי' ה' אות נ"ב דס"ל דאינו סותר, אך צריך להשלים הימים שטעה בהם, והשיג ע"ז וכתב דאף שטעה מ"מ שפיר נתחזק, וכן הביא מכמה אחרונים ע"ש, ולכאו' נראה דמאחר דאיכא בזה פלוגתא דרבוותא אם אירע שטעה בתוך הל' יום, או אם אירע ששגג או פשע באיזה יום או יומיים ולא התפלל כלל, [דמייתי במ"ב דכמה אחרונים מפקפקים בדינו של הט"ז וכנ"ל], טוב שישלים ויאמר בפיו כנגד אותם ימים כדי שיהיו לו צ' פעמים רצופים, דבזה אית ליה תרתי לטיבותא, חדא דאפשר דאינו סותר ימים הראשונים, וגם אית ליה צ' רצופים שהרגיל עצמו עכשיו בהם, דמבואר בשו"ע סי' קי"ד ס"ט ובביה"ל שם ד"ה אם דמהני, וכ' הביה"ל דאף שהגר"א חולק וגם הט"ז מפקפק בזה, מ"מ שאר כל האחרונים רובם וכמעט כולם העתיקו את דברי השו"ע להלכה, [ושו"ר כעי"ז בלוח א"י לחודש אייר לענין מי שנתחזק ל' יום ואין לו צ' תפלות והו"ד לעיל] ועיין.

ולזה נראה במי שנסתפק אם שאל טל ומטר בברכת השנים, וברור לו שלא שאל בשומע תפלה, וכבר עברו ל' יום שהוחזק בהם לשאול מטר בתפלתו, אך חזקתו מורכבת מתפלות שבהן שכח לשאול מטר בברכת השנים אך שאל בשומע תפלה, ולכאו' נראה דאף אמנם שכ' המ"ב שהאחרונים פקפקו בדינו של הט"ז, זה דוקא בששגג באיזה יום או יומיים ולא שאל כלל, אבל בכאן שלא חיסר תפלה אלא שבמקצת הימים שאל בשומע תפלה, כיון שכ' המגן גבורים דהוא עדיף טפי, י"ל דאף האחרונים מודו שהועיל לו תיקונו בשומע תפלה להחזיקו להיות שואל מטר בתפלתו, וכבר כתבנו דאף לדעת המקור חיים דכל שטעה במקצתן סתר הרגל לשונו וצריך לחזור, אפשר דהכא עדיפא כיון דהא מיהא הוחזק להיות שואל שאילת גשמים בתפלתו, וכזאת יש לדון לדעת הבית דוד ועיקרי הד"ט דס"ל דכשטעה אף אמנם דאינו סותר מ"מ צריך להשלים, וכל זמן שלא השלים עדיין לא הוחזק וצריך לחזור, אפשר דהכא עדיפא והועיל לו תיקונו בשומע תפלה להחזיקו וכמשנ"ת, ובדעת המ"ב לכאו' אי"צ לזה, דמשמעות דבריו דמסכים לדינא עם המגן גבורים וצ"ע.

בדין מי שמסופק אם נתחזק לשאול מטר

מי שמסופק אם יש לו תשעים תפלות ולפי שחושש שמא היו תפלות שטעה בהן, יעויין במקור חיים סי' קי"ד ס"ח שדן בזה לענין מי שמסופק אם יש לו ל' יום, ואף שדעת הט"ז דאם חיסר יום או יומיים לא הורע חזקתו, י"ל דהמקור חיים אזיל בזה לשיטתו דס"ל דהיכא שטעה גרע, דבעינן ל' יום רצופים, [עמש"כ בזה לעיל אות ב'], וכתב שם וז"ל לאחר ל' יום אינו חוזר, צ"ע אם לא ברירא ליה שהתפלל כל ל' כהוגן, רק דלא נסתפק כלל אחר תפילתו, ונראה דבמקום מנין דיש ש"ץ שמתפלל בקול רם ודאי מתפלל כהוגן, דאל"כ היה נזכר מתפלת ש"ץ וק"ל, וגם בלא"ה נמי הואיל שלא הסתפק באותה שעה, מסתמא התפלל כהוגן עכ"ל, וכמו"כ י"ל בנד"ד דתלינן שיש לו צ' תפלות, ומשום דאמרינן דמסתמא התפלל כהוגן וק"ל, וכשהספק בזה לפי שאינו יודע אם אמר תשעים פעמים, יעויין באשי ישראל פכ"ג הערה קל"א דמייתי שכתב לו מו"ר הגר"ח קניבסקי זצ"ל שיחזור ויתפלל בתורת נדבה ע"ש.

ומי שנתחזק בל' יום ובצ' תפלות, ורואה בעצמו שעדיין טועה ושגרת לשונו כבתחילה, יש להסתפק אם מהני ליה חזקתו, ועי' דעת נוטה הל' תפלה תשו' קע"ה שנשאל בזה מו"ר זצ"ל והשיב בזה"ל גם אני נסתפקתי בזה ע"כ, ובהערות שם ציין להכף החיים סי' קי"ד אות נ"ב, ולס' אשל אברהם (בוטשאטש) מהדו"ת סי' קי"ד ס"ח, שנסתפק בזה כשטעה ג"פ רצופין דאפשר דסתר חזקתו, ומיהו אם תכ"ד נזכר שטעה, דן שם דהו"ל כמי שלא טעה ע"ש, עוד ציין בזה להבן איש חי פ' בשלח אות ט"ו ולשו"ת רב פעלים ח"ב סי' י"ז ע"ש. שו"ר לשואל אחר ששאל זה למו"ר זצ"ל והשיבו בזה"ל נסתפקנו בזה וראוי לחזור בתנאי נדבה (אא"כ ודאי ששכח) עכ"ל.

נפל הספק בלבו לאחר זמן מה דינו

יעויין במ"ב סי' קי"ד סקל"ח דאם היה ברור לו שהיה בדעתו לזכור מעין המאורע [לענין הזכרה ושאלה ויעלה ויבא וכה"ג] בתוך התפלה, ולאחר זמן מופלג נפל ספק בלבו אם זכר בתפלה או לא, אין צריך לחזור, ואם נתעורר הספק מיד אחר התפלה יש לחזור, [מור וקציעה ומגן גבורים] ע"כ, וצ"ע מהו זמן מופלג ומהו מיד, גם צ"ע דבמור וקציעה כתב דדוקא כשנזכר בעודנו עומד באותה תפלה, אבל אם אחר התפלה וכ"ש אם אחר זמן מופלג נכנס ספק בלבו אי"צ לחזור עכ"ד, גם יעוי"ש דלא הזכיר כלל דליבעי שיהיה ברור לו שהיה בדעתו לזכור מעין המאורע בתוך התפלה, ובמקור חיים הנ"ל באות הקודם נראה ג"כ דכל שלא הסתפק באותה שעה תלינן דמסתמא התפלל כהוגן ע"ש, ואמנם יעויין בכה"ח סי' קי"ד סקמ"ח כתב דין זה כהמו"ק, אכן נראה דהמ"ב העתיק דינו מהמגן גבורים דיעוי"ש [אלף המגן סי' קי"ד סקי"ב] שכתב בזה"ל עי' סי' תכ"ב ס"א בט"ז סק"א שכתב דאם היה בדעתו שהוא ר"ח בשעת התפלה אי"צ לחזור, אבל בב"ח ומ"א וא"ר לא משמע כן, ומ"מ הסומך בזה בשעת הדחק לא הפסיד, שגם דו"ז הגאון מוהר"י ז"ל במו"ק הסכים לדבריו, דהיינו דאם ברור לו שהיה בדעתו לזכור מעין המאורע בתוך התפלה, ולאחר זמן מופלג נפל ספק בלבו אם היה זוכר עדיין או לא אי"צ לחזור, ואם נתעורר הספק מיד אחר התפלה יש לחזור עכ"ד ע"ש.

ומה שנראה מדבריו דזה שנזכר בתפלה שצריך להזכיר המאורע הוא סיבה לתלות שלא שכח, עי' בשערי תשובה סי תכ"ב סק"ג דמייתי מברכי יוסף בשם מהר"י מולכו דמי שנזכר ברצה שהוא ראש חדש, וכשסיים תפלתו נסתפק אם אמר יעלה ויבא, אף על פי כן חוזר, דמסתמא שכח, וסרכיה נקט ואתי ע"ש עכ"ד, [ועי' מש"כ בזה במגד הארץ שאילת גשמים סי' א' אות י"ז].

ושו"ר עוד בזה בשש"כ פנ"ז הערה י"ז שכ' וז"ל ויל"ע מהו הזמן של מופלג, והאם תלוי דוקא בסיום התפלה, או אולי אפי' אם מאריך בתפלתו ג"כ בשם מופלג מיקרי, אם עבר זמן שהיה אפשר לו לשכוח אם הזכיר מעין המאורע, ובח"ג תיקונים ומילואים הוסיף ע"ז הגרש"ז אויערבך זצ"ל בזה"ל אולם במו"ק עצמו המובא במ"ב שם נזכר בעיקר לחלק בין אם הוא עדיין באמצע תפלתו לבין נזכר לאחר שגמר התפלה וצ"ע עכ"ד, וע"ע בדעת נוטה ח"א הל' תפלה תשו' קע"ז שנשאל בזה מו"ר זצ"ל והשיב בזה"ל מיד אחר התפילה יש לחזור, ואחר זמן מופלג אין לחזור, אבל בין זה לזה הוא ספק עכ"ל.

מי שנסתפק אם שאל מטר וחזר והתפלל ושוב נסתפק

מי שנסתפק אם שאל מטר ונפל הספק בלבו מיד אחר התפלה, ועדיין לא החזיק והרגיל עצמו לשאול, וחזר והתפלל ושוב נסתפק, יש לדון בזה עפמש"כ בפמ"ג [מ"ז סי' קי"ד סקי"ג] בדבר מי שנסתפק אם התפלל אם לאו, דחוזר ומתפלל כדמבואר בסי' ק"ז ס"א, והתפלל ונסתפק אם הזכיר גשם אם לאו, דצ"ע בדינו אם שוב חוזר ומתפלל או לאו, וכתב שם די"ל

דמאחר דאיכא ס"ס י"ל דכודאי מחזקינן ליה או עכ"פ כרובא, וכל שודאי לו שהתפלל אין מתפלל בנדבה כי אם ע"י חידוש כדמבואר בשו"ע סי' ק"ז, ואף שיש הפסק בין הספיקות ולא נודעו יחדיו, הא בורכא דבדרבנן מהני אף כה"ג, אך כתב דאם אירע זה קודם ל' יום יש חזקה דמה שהוא למוד מזכיר, וא"כ ספק אחד כמאן דליתא, ואף למ"ד ביו"ד סי' ק"י דס"ס עדיף מחזקה, [וכ"ש בדרבנן דליכא למימר סמוך מיעוטא לחזקה], מ"מ אין זה אלא כשהחזקה נגד ב' הספיקות, אבל כאן שהחזקה רק נגד ספק אחד, כו"ע מודים דספק זה כמאן דליתא דמי, ולא נשאר כי אם ספק אחד, ומתפלל ומתנה עכ"ד יעוי"ש, ולזה יש לדון דבנד"ד שמסופק על ב' התפלות אם שאל בהן מטר, ואפי' לא שאל בראשונה מספק"ל שמא שאל בשניה, הוי החזקה נגד ב' הספיקות, [דכל תפלה מוסיפה לנו צד בספק שמא הא מיהא אותה התפלל כהוגן], וא"כ י"ל דס"ס עדיף, ואע"ג דכשבאים אנו לומר עפ"י החזקה דמה שהוא למוד הזכיר, אין כאן ס"ס המנגד לזה, שהרי מעשים חלוקים הם, ואין הספק שנולד מחמת התפלה השניה מצטרף לספק אותנו על התפלה האחרת, מ"מ הא מיהא ב' הספיקות מצטרפים לומר שכבר התפלל, והם מנגדים את הכרעת הספק הבאה עפ"י החזקה ועיין.

ומיהו אף אמנם דבפמ"ג משמע כן דאם היתה החזקה מנגדת את ב' הספיקות, היה מקום לדון דס"ס עדיף, העירוני דיש לדון דהאי חזקה מאחר שהיא באה מכח סברא, חזקה אלימא היא ועדיפא מס"ס, ומצאנו כזאת עי' ביאור הגר"א חו"מ סי' ע"ח סק"ח וסקי"ז דאיכא דס"ל דחזקה אין אדם פורע תוך זמנו חשיב כמו עדים, [וע"ע קוב"ש ב"ב אות ל"ג], והעירוני עוד דיש ראיה לזה דהא במ"ב סי' רט"ו סק"כ מייתי דכתבו האחרונים דאפי' יש ס"ס להצריך ברכה אפ"ה ספיקו להקל ולא יברך, [ועי' בזה בהג' רעק"א על השו"ע או"ח סי' י"ח ואכ"מ], ובכאן הלא מבואר דהאי חזקה דמה שלמוד הוא מזכיר, מהני להצריכו לחזור ולהתפלל, הרי דחזקה זו עדיפא מס"ס, ברם יש לדחות דכל זה במקום שיש חד ספק, בזה הוא דחזינן דחזקה עדיפא, ומשום דהחזקה אומרת שלא להסתפק, אבל במקום ס"ס אפשר דס"ס עדיף וצ"ע בזה.

בדין מי שמרגיל עצמו לומר צ' פעמים כנגד ל' יום

יעויין בשו"ע סי' קי"ד ס"ט דאם מרגיל עצמו צ' פעמים להזכיר גשם ושאילת מטר, או להיפך שמרגיל עצמו שלא להזכיר, כנגד שלשים יום שיש בהם בכל יום ג' תפלות, מועיל להחזיק את עצמו, וכגון אם הרגיל עצמו בימות החמה שלא להזכיר גשם הרי הוא מעתה בחזקת שלא הזכיר, ועי' במ"ב סקמ"א דמייתי מתשו' חת"ס [או"ח סי' כ'] דמצריך לכתחלה לאומרו מאה פעמים ואחד, וכ' דאמנם בדיעבד אם אמר רק תשעים פעמים, אין בידינו לפסוק שיחזור ויתפלל נגד פסק השו"ע עכ"ד, וע"ש בחת"ס דטעמו עפ"י מה שאמרו בחגיגה דף ט', ב' דאינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד, וכ' דכבר הוא מפורסם ומקובל שהשונה מאה פעמים ואחד לא במהרה הוא שוכח, וע"ש שדקדק כן בלשון ההגמ"י פ"י מהל' תפלה אות ה', ושכן עולה מנין התפלות עם המוספין בשלושים יום שמיום א' דפסח ע"ש, וכשבא להרגיל עצמו לשאול מטר, כתב המ"ב שם סק"מ דיתחיל מואת כל מיני תבואתה עד אחר תיבת ותן טל ומטר, ועי' בביה"ל שם דהגר"א חולק ומסכים לשיטת רבינו פרץ המובא בטור דלא ס"ל כן, וגם בט"ז מפקפק בפסק זה, ושארי כל האחרונים רובם וכמעט כולם העתיקו את דברי השו"ע להלכה עכ"ד, ועי' בח"א כלל כ"ד ס"ט דכן ראוי לעשות בזמן הזה שמתפללין בעוה"ר בלא כוונה, ומצוי להסתפק, בכדי שינצל מברכה לבטלה ע"כ, ועי' במאור השבת [ח"ב עמ' תקצ"ה] דמייתי תשו' מהגרש"ז אויערבך זצ"ל שהתיר לאומרו בשבת או ביו"ט א' של פסח, כדי שיהא שגור בפיו, וס"ל דאין בו משום איסור הכנה ע"ש.

אם מותר לאבלים להקשיב ללימוד המשניות שלומדים המנחמים לע"נ הנפטר

תשובה צ"ו.

ש. הנוהגים ללמוד בבית האבל משניות, האם מותר לאבלים להקשיב ולשמוע שהרי אסורים בדברי תורה.

ת. י"א שאסור להם [1] וי"א שאין חייבין לצאת [2] וכן המנהג.

מקורות וביאורים

1. הטעם בזה דאף שאין לימודו כי אם ע"י הרהור ג"כ אסור, וכמבואר בשו"ע או"ח סי' תקנ"ד ס"ג דיש מי שאוסר ללמוד ע"י הרהור, ועי' במ"ב שם סק"ה שכ' דאף דהרהור לאו כדבור דמי, שאני הכא דעיקר טעמא משום שמחה, ובהרהור איכא שמחה עכ"ד, [וראיתי במשנה אחרונה שהעיר דאין חולק בזה, רק דכיון שאינו מפורש כ' השו"ע בלשון יש מי שאוסר ע"ש].

2. יש לפרש דההיתר בזה, דלא מיתסר כי אם כשקובע עצמו ללמוד תורה, ובזה אסור אפי' ע"י הרהור, אבל כשאחרים קובעים עצמם ללמוד והוא ממילא שומע אינו מחוייב להמנע מלשמוע, וזה שכ' רבינו די"א שאין חייבין לצאת, ולשואל אחר ששאל אם חייב לאטום אזנו ולא להקשיב, השיב רבינו זצ"ל בזה"ל אין חייב, ומ"מ השיב רבינו לשואל אחר בזה"ל שהאבל עצמו לא ישתתף ע"כ, וכפי הנראה הכוונה דגם אם שומע לא ישתתף להעיר ולהאיר במה שלומדים, ובדומה לזה ראיתי בחכמת שלמה להגר"ש קלוגר זצ"ל על השו"ע [או"ח סי' תקנ"ד ס"ג] שכ' וז"ל ומה שעמד כבוד תורתו על דברי השו"ע מה שכתב דאסור ללמוד על ידי הרהור, הנה זה ודאי דהרהור לבדו נמי אסור, ועיקר שמחת התורה הוי בלב, כמו שנאמר [תהילים י"ט, ט] פקודי ד' ישרים משמחי לב, וכיון דהרהור הוה בלב, שמחה נמי הוי בלב. ומה שכתב רום מעלתו אם מעיין בספר, זה אינו, כי מלבד דאין זה סברא דמה לי אם מעיין בספר או אינו מעיין כיון דהוא אינו מוציא בשפתיו רק מהרהר, וגם אם כפי הבנת רום מעלתו היה לו לומר דאסור ללמוד על ידי עיון בספר,

המשך בעמ' ד'<<<

<<< המשך מעמ' ג'

האם עוברים בלא תונו כשלומדים אצל האבל

תשובה צ"ז.

ש. האם מי שלומד אצל האבל עובר בלאו דלא תונו.

ת. אין איסור[3].

אם האבלים מצטרפים למנין עשרה כדי לקרות קריאת התורה

תשובה צ"ח.

ש. האם האבלים מצטרפים למנין עשרה לקריאת התורה, דכיון שפטורים ממצות תלמוד תורה, אפשר דלא מצטרפי.

ת. לכאו' אין מצטרפי כיון שאסור להם[4].

מקורות וביאורים

מהו לשון על ידי הרהור, בעל כרחך דהרהור נמי אסור, ומה דנקט אסור ללמוד ולא נקט אסור להרהר, הכוונה דדרך עראי אם בא לו איזה הרהור בדברי תורה אינו מחוייב להסיר ההרהור מלבו, רק לקבוע עצמו בכוונה ללמוד איזה ענין על ידי הרהור זה אסור דרך קבע, אבל דרך עראי על ידי הרהור מותר, כן נראה לפענ"ד בזה. ע"כ השבתי להרב מלעשנוב ודו"ק היטב עכ"ד, ועד"ז י"ל ג"כ בנד"ד דכל ששומע אחרים שמדברים בד"ת אצלו, אינו מחוייב להסיר ההרהור שבא על ידם מלבו, והו"ל כדרך עראי ע"י הרהור דמותר ועיין.

3. עי' רמב"ם בס' המצוות מצות ל"ת רנ"א וז"ל והמצוה הרנ"א היא שהזהירנו מהונות קצתנו את קצתנו בדברים. והוא שנאמר לו מאמרים יכאיבוהו ויכעיסוהו ולא יוכל לעמוד מפני שיתבייש מהם עכ"ל, וע"ע בס' החינוך מצוה של"ח וז"ל מדיני המצוה, כמה אזהרות וכמה זירוזין שהזהירונו זכרונם לברכה בענין זה שלא להכאיב הבריות בשום דבר ולא לביישם, והפליגו בדבר עד שאמרו [שם] שלא יתלה עיניו על המקח בשעה שאין לו דמים, וראוי להזהר שאפילו ברמז דבריו לא יהי נשמע חירוף לבני אדם, כי התורה הקפידה הרבה באונאת הדברים, לפי שהוא דבר קשה מאד ללב הבריות. והרבה מבני אדם יקפידו עליהן יותר מן הממון, וכמו שאמרו זכרונם לברכה [שם] גדולה אונאת דברים מאונאת ממון, שבאונאת דברים הוא אומר [שם, שם] ויראת מאלהיך וגו' עכ"ד. וי"ל דלא שייך זה באבל שאין מאנהו ומצערו צער שיתבייש ממנו, שהרי מרצונו הוא פורש מללמוד בד"ת המשמחים את הלב, ומצווה על כך, והיה מקום לשואל לשאול אם עובר משום לועג לרש, אך י"ל דמה"ט נמי לא שייך בזה לועג לרש, מאחר שמרצונו הוא פורש מללמוד ומקיים בזה מצות אבילות, וגם אינו רש שהרי בידו ללמוד בדברים הרעים, וגם לא חשיב רש בדבר שאינו אלא לזמן מועט, שהרי חוזר לתלמודו אחר כלות ימי האבילות וק"ל.

4. עי' לעיל [בגליון הקודם] תשו' צ"ג שנשאל רבינו זצ"ל אם מותר לאבלים לשמוע הקריאה, והשיב דבזה מקילין, ונתבאר שם די"ל דכיון שהוא מסדר היום שרי, ומה שהשיב כאן דלא מצטרפי, כפי הנראה דס"ל דכיון דיסוד התקנה משום תלמוד תורה, הא מיהא לא מיחייבי, ולכך לא מצטרפי, וע"ש [בגליון הקודם] הערה 3 שהבאנו מתשובות והנהגות ח"ה סי' ש"ט אות כ"ז שדן בזה אם מצטרפי, והעלה שם דאף אמנם שמעיקר הדין י"ל שהאבל חייב בקה"ת, ולצרפו למנין לקריאת התורה, מ"מ כדאי להחמיר לחשוש שהאבל פטור מקה"ת, וממילא אינו מצטרף להשלים לעשרה.

וע"ע בזה בתשובות והנהגות ח"א סי' תרצ"ה שכ' וז"ל עובדא בא לידי שהשתתפנו במנין אצל אבלים, ורק בצירוף האבלים היה מנין לקריאת התורה, ולא הסכמתי שיקראו לכתחילה בתורה, דשורש חיוב קריאת התורה מפני תלמוד תורה, ואבל דפטור מתלמוד תורה אולי אין עליו חיוב קריאת התורה ולא מצטרף לעשרה, וכיון שהיו אחרים לפנינו לצרף, קראתי להם מבחוץ שיבואו להצטרף, הן אמת שהיה שם שש מחויבין שלא היו אבלים כמוש"כ הר"ן בפ"ק דמגילה בשם הרמב"ן עי' ביאוה"ל בסי' קמ"ג ד"ה בפחות, מ"מ נראה שהמיעוט שיצאו חובתם מצטרפין רק אם הם שייכים לעיקר החיוב, משא"כ כשאין עשרה שראויים להתחייב בעיקר החיוב, ראוי לחשוש שלא תיקנו חז"ל חיוב קריאת התורה, ולכן הוריתי לחפש בחוץ אנשים ששמעו או לא שמעו, ויצטרפו לעשרה ויקראו קריאת התורה, ואם כי ראיתי דיעות בפוסקים בענין חיוב אבל בקריאת התורה נראה להחמיר כמ"ש, וכן עובדא ידענא אצל ר"מ ישיבת פונביז' הגאון רבי שמואל רוזובסקי זצ"ל בשעת אבלותו על אחיו, חשש שלא תיקנו לאבל חיוב כלל ולא מצטרף לקריאת התורה וכמ"ש, וכשאין חיוב לא מועיל לצרפם עם ששה, וכן שמעתי גם מפי הגאון הצדיק רבי דוד יונגרייז זצ"ל שבתענית בה"ב ושובבי"ם לא אמרינן בקריאת התורה רובו ככולו, שאין החיוב על העשרה, אלא על המתענים לבד ולא אמרינן בזה רובו ככולו, וכן מבואר בכמה מגדולי הפוסקים.

ועיקר הדין שאבל אינו חייב בקריאת התורה לא נתברר לי, שהרי בשנים מקרא ואחד תרגום מפורש בשולחן ערוך יורה דעה (סימן ת') שחייב דהוה כקורא שמע, ואם כן נימא גם בקריאת התורה שחייב מהאי טעמא, ויש לומר דשנים מקרא ואחד תרגום שהוא חובה על כל יחיד ויחיד, ולכן גם אבל חייב בזה, אבל קריאת התורה חיובו הוא רק על ציבור דוקא, ולא חייבו אותו להצטרף לציבור לקרוא בתורה, שאינו מחוייב ללמוד הפרשה כלל. ועיין ממש"כ בשולחן ערוך יורה דעה סימן ת' ס"א דאם קראוהו לאבל בשבת לעלות חייב לעלות, שאם הוא נמנע הוי דבר של פרהסיא, אבל אין ראיה דמצטרף למנין עשרה, דאפשר דרק לז' קרואין עולה דהכל עולין למנין ז' אפילו אשה וקטן ורק למנין ג', אבל למנין עשרה לחייב בקריאת התורה אפשר דאינו מצטרף, אבל עיין מהרי"ל מובא בשו"ת חתם סופר יורה דעה סי' שנ"ב דנראה שגם אבל חייב בקריאת התורה וגם החתם סופר שם לא חלק על זה רק מטעם אחר עי"ש. ולפי זה אף שלכתחילה נאה הדבר לא לצרף אבלים, מ"מ נראה כשאין אחרים, אפשר לסמוך ולהקל שגם האבלים חייבין ומצטרפין וכמ"ש, ויש לנו בזה יסוד מהמהרי"ל וכהנ"ל עכ"ד.

בס"ד

עמק השבוע

עיונים וביאורים במהות ימי השבוע

מאת הרה"ג ר' **ראובן מלך שוואדץ שליט"א**

מחבר סדרת הספרים גינת ראובן, עמקי ראובן, מנחת ראובן ומעיינת ראובן

גליון קמב

פרשת וישלח תשפ"ז והימים שסביבותי'ה

שנה ג

התענית דט"ו בסלו

עיין בשער הציון בסי' קכ"ט ס"ק ה' דאיתא וז"ל במתענין כל היום אלא שאינו תענית צבור כגון בז' באדר או בט"ו בסלו וכדומה שמתאספים חבורות ומתענים וכו'. עכ"ל. הרי מבואר שיש שמתענים כל היום בט"ו בסלו.

ועיין בביאור הלכה בסימן תקס"ו שביאר הטעם שמתענים וז"ל בט"ו בסליו שהוא קביעות תענית לחברה קדישא. עכ"ל. הרי מבואר דט"ו בסלו הוא תענית לח"ק. וכ"ה בערוך השולחן באו"ח סימן תקס"ו ס"ו וז"ל מה שנהגו במדינתינו אנשי חברה קדישא בחמישה עשר בכסלו להתענות וכו'. עכ"ל.

ויל"ע למה בחרו דוקא בט"ו בסלו. והנה ראיתי כותבים שבחרו בו משום דאינו יכול לחול בשבת, אבל יש עוד תאריכים שאינם יכולים לחול בשבת, ולמה בחרו דוקא בהאי יום שאינו יכול לחול בשבת. וצע"ע בזה.

מדיני התענית הנ"ל

הנה יש לעיין, אם יש עשרה שמתענים בט"ו בסלו, האם ש"ץ המתענה אומר עננו בין גואל לרופא, והאם קוראים ויחל.

והנה עיי"ש בביאור הלכה דאיתא וז"ל כתב בשערי אפרים בתענית מיתות הצדיקים כגון ז' באדר וכיוצא אף אם יש עשרה מתענין וכן הבכורים המתענין בע"פ אף אם יש שם עשרה לא יקראו ויחל ומכ"ש הנוהגים להתענות בב' וה' של כל השנה או בפרשת שובבי"ם וכן מה שנוהגין החבורות קדושות שבכל עיר לבחור לעצמם יום אחד לקבוע בו תענית ואומרים סליחות אע"פ שעושין כן בכל שנה בקביעות אין להם לקרות ויחל עכ"ל. ובכמה מקומות נוהגין שקורין ויחל בט"ו בסליו שהוא קביעות תענית לחברה קדישא ויש סעד לדבריהם מפמ"ג סק"ה במ"ז שמצדד בכעין זה לענין שובבי"ם ת"ת אכן אם חל ביום ב' וה' אין דוחין בשחרית פרשת השבוע עיין שם. עכ"ל. וכן עיי"ש בערוך השלחן דאיתא וז"ל כל ציבור בפני עצמה יכולין לעשות תענית ציבור, ולאמר "ענינו" ולקרות "ויחל", עיין שם, ולפי זה אתי שפיר לעניין שני וחמישי ושני, דכיון שיש עשרה שמתענים הוויין כציבור, וכן בערב ראש חודש, וכן מה שנהגו במדינתינו אנשי חברה קדישא בחמישה עשר בכסלו להתענות, ולאמר "ענינו", ולקרות "ויחל" גם כן ניחא מטעם זה, וכן בכל קביעות תענית שהציבור גוזרין, ובעשרת ימי תשובה שאין שליח הציבור אומר "ענינו" ואין קוראין "ויחל" לפי שהתעניתים הם על התשובה, וכל אחד נשבר לבו בקרבו ומתענה לעצמו לא נחשב ציבור, וגם בזה יש שאומרים "ענינו" וקורין "ויחל" (שם), אך רובם לא נהגו כן מטעם שנתבאר. עכ"ל.

[הנה אפילו לפי הצדדים שאם יש עשרה שמתענים שאומר הש"ץ עננו וקוראים ויחל, האם זהו דוקא אם קבעו תענית בהדי הדדי או גם אם נזדמנו עשרה לפונדק אחד. עיין בס' תשובות והנהגות ח"ב סימן צ"א דאיתא וז"ל מעולם חשבתי שקריאת התורה תיקנו רק לתענית ציבור והיינו כשגזרו צום נהגנו בו דין תענית לקריאת התורה עם ויחל אף שנחלקו בזה הפוסקים וכמבואר בשו"ע הלכות תענית, אבל עשרה יחידים שמתענין נדבה לא נעשה בכך תענית ציבור לקרוא בתורה במנחה עם הפטרה או לישא כפים בארץ ישראל אבל הגר"ש דבלצקי ז"ל הראה לי בתיקון ישששכר שמביא המנהג בעיה"ק צפת שאם נמצאים עשרה מתענין נהגו בצפת לומר סליחות וודויים ומוציאים ס"ת לקריאת ויחל ובין האשכנזים כמה רבנים משתתפים ובראשם מרן מהר"י קארו ז"ל ע"ש ואם כן בטלה דעתי ומותר, אמנם בספר ארץ חיים בא"ח תקס"ו מביא דברי תיקון ישששכר אבל מסיק שבדורות האחרונים אין המנהג כן בצפת ולא נושאין כפים ולא קורין בתורה בערב ר"ח והיינו כשאין כל הקהלה מתענין רק עשרה מתאספים, והאמת שבארץ ישראל בזמן האחרון חזר המנהג שאם יש עשרה מתענין קורין בתורה בערב ר"ח ושובבי"ם וגדולי הוראה לא מיחו ע"ז לכן אף שאני מעדיף לא לעלות במקום שרק נזדמנו יחד אבל הציבור לא קראו צום, מ"מ כיון שנתפשט המנהג להקל אם קראו אותי אני עולה, ואף שזה רק מנהג שנתפשט היום אף אם אין כאן חיוב ראוי לברך כמו בקריאת ליל שמחת תורה שאינו אלא מנהג ונהגו לברך ועיין בבה"ל תקס"ו בענין שובבים וער"ח אם לקרוא ויחל ויש לומר דהיינו כשציבור קובעין לעצמם או חברה קדישא או בבכורות ערב פסח אבל בהזדמן עשרה יחד מקהלות שונות ולא הוי תקנת הקהל צ"ב וכמ"ש. עכ"ל.]

עוד יש לעיין, אם יש עשרה שמתענים, האם נושאים כפים במנחה בארץ ישראל.

והנה עיי"ש בשער הציון דאיתא וז"ל דבתעניתים כאלו אין נשיאת כפים במנחה מדינא ואפילו בדיעבד כבשאר ימות השנה דלא שייך בזה לומר שהדבר ידוע שאין שם שכרות כיון שאינו תענית גמור לכל היום ואפילו במתענין כל היום אלא שאינו תענית צבור כגון בז' באדר או בט"ו בסלו וכדומה שמתאספים חבורות ומתענים ג"כ

דעת הרבה אחרונים דבכגון זה אסור בנ"כ במנחה מדינא ואפילו בדיעבד ומשום חשש שכרות כבשאר ימות השנה ולא התירו אלא בתענית צבור גמור וממילא אין אומרים אלהינו ואו"א. עכ"ל.

אולם עיין בספר טיב השובבי"ם בעמ' פ"ד דאיתא וז"ל עיין בשער הציון סימן קכ"ט סק"ה שכיון שכל הטעם שמותר לישא כפיו בתענית במנחה כיון שהדבר ידוע שאין בה שכרות א"כ היינו דוקא בתענית ציבור שאז ידוע לכל אבל בימים שאינו ידוע לכל כגון בז' אדר או בט"ו כסלו שמתאספים חבורות ומתענים בכה"ג אסור מדינא לישא כפיו כמו בשאר ימים ואפילו בדיעבד והטעם כיון שאין ידוע לכל שזה תענית ציבור אם כן אסור מדינא לישא כפיו משום חשש שכרות ולכן בכה"ג גם החזן אין אומר החזן או"א ברכינו עיי"ש ולמעשה כן אני נוהג כשאני מתפלל בימי השובבי"ם בבית שמש ביחד עם הגאון ר' נתן קופשיץ שליט"א שאין נושאין כפיים בתענית שובבים במנחה וגם אין אומרים או"א ברכינו וכו' וכדעת המשנה ברורה דבתענית שהציבור גזרו על עצמם אין נושאין כפיים כלל כיון שאין הדבר ידוע לכל שזה תענית ציבור וכיון שאסור נשיאת כפיים מדינא משום חשש שכרות לכן אין אומרים ג"כ ברכינו וכש"נ, אולם הגאון ר' שריה דיבלצקי ז"ל אמר לי שהמנהג בארץ ישראל לישא כפיו בתענית שהציבור גזרו על עצמם ואמר לי שהמנהג הזה הוא נהוג בין הספרדים ובין האשכנזים וכן העיד בלוח הגרימ"ט ז"ל דהמנהג שנושאין כפיו גם בתענית שובבי"ם עי"ש וכן המנהג אצל הגאון ר' משה שטרנבוך שליט"א וכן נהוג בישיבתינו הקדושה שער השמים שהכהנים נושאים כפיים במנחה של תענית שובבי"ם. עכ"ל.

וצע"ע בכ"ז למעשה.

הגדרת ימי התקופה על פי דיני בכורים

עיין במסכת בכורים פרק א משנה ו דאיתא מעצרת ועד החג, מביא וקורא, מן החג ועד חנוכה, מביא ואינו קורא.

ועי' ברע"ב שפירש וז"ל מן החג ועד חנוכה מביא ואינו קורא דכתיב בפרשת ביכורים ושמחת בכל הטוב, אין קריאה אלא בזמן שמחה, מעצרת ועד החג שאדם מלקט תבואתו ופירותיו ושמת בהם, ומהחג ואילך אע"פ שהרבה פירות נלקטים עד חנוכה, מכל מקום שמחת אותה שנה כבר נגמרה בחג, הלכך מביא ואינו קורא, ומחנוכה ואילך אינו מביא כלל דכתיב אשר תביא מארצך, כל זמן שמצויין בארצך, ועד חנוכה הן מצויין. עכ"ל.

[הנה לכאורה מבואר במתני' דההבאה והקריאה הם מצוות עשה שהזמן גרמא, דהא רק מביא עד חנוכה, ורק קורא עד החג, וא"כ צ"ב למה מבואר לעיל שם במשנה ה' דנשים מביאים בכורים, ורק נתמעטו מהקריאה מסיבה אחרת, הרי בכורים הוי מצות עשה שהזמן גרמא, ומצד זה הוה לן לומר דאשה אינו מביא ואינו קורא גם בלי מיעוטא מקרא. והנה לחלק מן הראשונים י"ל דלא קשה כלל, דלחלק מן הראשונים נשים יכולות לברך על מ"ע שהזז"ג, וכן נוהגים הבני אשכנז, ולפ"ז י"ל דאין כוונת משנה ה' דנשים חייבות להביא בכורים, אלא כוונת המשנה היא דאם הן בוחרות להביא בכורים אז אינן קוראין משום דאינן יכולות לומר אשר נתת לי ד'. אבל יש ראשונים שסוברים דאין נשים מברכות על מ"ע שהזז"ג, ויל"ע אם זהו נידון מיוחד לגבי הברכה, דהני ראשונים סוברים דאין נשים מברכות משום דאינן יכולות לומר "וצונו", או האם הני ראשונים סוברים דאין נשים מברכות משום דלית להו קיום מצוה כלל. ואם הם סוברים דלית לנשים קיום מצוה כלל, א"כ לכאורה קשה כנ"ל למה נשים מביאות בכורים. ועי' בטורי אבן על מסכת מגילה דף כ ע"ב דאיתא וז"ל ל"ל קרא לפטו' אשה ועבד מאשר נתת לי, הא מ"מ הו"ל מ"ע שהזז"ג דנשי' פטורות, דהא תנן בפ"ק דביכורים מהחג ועד חנוכה מביא ואינו קורא, לק"מ דולטעמיך הא מן החנוכה ואילך אינו מבי' לגמרי, כדתני' בספרי ומייתי לה בפ"ב דפסחים (דף ל"ו) מקרא דכתיב אשר תביא מארצך כל זמן שמצויין על פני ארצך שלא כלו לחיה מן השדה, ואמאי אשה ועבד מביאין הא הו"ל מ"ע שהזז"ג, אלא מאי אית לך למימר דלא מיקרי מ"ע שהזז"ג אלא מצוה שאינו נוהג בכל זמן מצד עצמו כמצו' שיש ימים מיוחדים למצותן, א"נ שאינו נוהג בלילות אלא בימים לחוד מגזה"כ, אבל הא דמן חנוכה ואילך אינה זמן הבאה אינו מצד עצמן של הימים שגורמין שאינן בני הבאה, אלא דבר אחר גורם להם שאין מצויין על פני השדה ולא פוטרן הכתוב מן הבאה מצד עצמן של הימים אלא מפני דבר אחר, ואלו הי' מצויין עוד על פני השדה הי' הימים בני הבאה, וה"נ הא דמן החג אינו זמן קריי' אינו מצד עצמן של ימים, אלא ד"א גורם להן, דרחמנא אמר ושמחת בכל הטוב דהיינו בזמן שמחה כדאמ' בפ"ג דפסחים וזה אינו אלא בזמן קצירה ולקיטה שאדם שמח במעשיו, ואילו היו זמן קצירה ולקיטה אחר החג נמי הי' הימים מצד עצמן בני קריי', הילכך לאו מ"ע שהזז"ג הוא. עכ"ל.]

הנה מבואר בהנ"ל דחנוכה הוא גמר האסיף. (והנה חג הסוכות הוא חג האסיף, וא"כ חזינן דבחנוכה נגמר ענין החג דסוכות. והנה הרבה ספרים כתבו בענייני אגדה דחנוכה הוא הגמר של ענייני חודש השביעי, והכא חזינן מקור לזה מ"הלכתא".) והנה י"ל דגם במקום אחר מבואר דחנוכה הוא גמר האסיף, דעי' בירושלמי מס' מעשר שני פ"ה ה"ג (דף ל ע"ב) דאיתא כי תכלה לעשר את כל תבואתך כשתכלה לעשר את כל הפירות, אי כשתכלה לעשר את כל הפירות יכול אפילו בחנוכה נאמר כאן מקצה ונאמר להלן מקצה שבע שנים במועד שנת השמיטה בחג הסוכות, מה מקץ שנאמר להלן במועד אף כאן במועד. הרי מבואר דהוא מכלה לעשר פירותיו בחנוכה. ובפשוטו הטעם הוא כנ"ל, דעד חנוכה עדיין לא אסף כל פירותיו ולכן עדיין לא היה יכול לעשר כולם. והנה עיין במס' שבת בדף לב ע"ב דאיתא בעון ביטול תרומות ומעשרות שמים נעצרין מלהוריד טל ומטר והיוקר הוה והשכר אבד ובני אדם רצין אחר פרנסתן ואין מגיעין שנאמר ציה גם חום יגזלו מימי שלג שאול חטאו מאי משמע תנא דבי רבי ישמעאל בשביל דברים שצויתי אתכם בימות החמה ולא עשיתם יגזלו מכם מימי שלג בימות הגשמים. ועד"ז איתא במס' תענית דף ז ע"ב. והנה יש לעיין לפי דרשא זו למה כתיב "יגזלו מימי שלג" במקום לכתוב יגזלו מימי "גשם". וצ"ע. והנראה בזה דהנה ראינו ע"פ הירושלמי במעשר שני דאע"פ דעיקר הפרשת מעשרות הוא בתשרי (כדאיתא במס' ר"ה דף ח') אבל גמר כל המעשרות הוא בחנוכה. ולפ"ז י"ל דאי אפשר להעניש על

המעשרות עד חנוכה דקודם חנוכה עדיין הוי באמצע לעשר. וא"כ הנה ימות הגשמים מתחילים במרחשון וריש כסלו (כדאיתא בפ"ק תענית דזהו הזמן ד"יורה") ובתחילת ימות הגשמים עדיין אי אפשר ליענש על ביטול תרו"מ, רק מסוף כסלו או טבת ואילך הוא שיש עונש על ביטול מעשרות. וא"כ א"ש דהפסוק אומר דיגזלו מימי "שלג" דרוצים להדגיש דעיקר העונש יהיה בימים שכבר ראויים לשלג ולא בתחילת ימות הגשמים.

נמצא דע"פ הירושלמי במעשר שני והבבלי בשבת למדנו דההגדרה דחנוכה היא "תחילת ימי השלג", דהיינו סוף הסתו ותחילת החורף.

הנה לפ"ז אולי יש להוסיף ביאור להא דרק מביאים בכורים עד חנוכה ותו לא, דמביאים בכורים בעיקר מפירות האילן, ואילן הוא דבר (יותר משאר דברים) שמשתנה כפי הד' עונות, ובחורף הוא כמת, וא"כ י"ל דבשעה שהאילן הוא כמת לא מביאים ממנו בכורים. וא"כ יש להוסיף ביאור בהא דמעצרת עד חג מביא וקורא ומהחג עד חנוכה מביא ואינו קורא, דבחג מתחיל הסתו (דאז מתחיל ימות הגשמים), וא"כ בקיץ מביא וקורא, דכיון דהאילנות בתקפם מביאים וקוראים להודות על פירות "האילן ביפיו", בסתו מביא ואינו קורא דכיון דהאילנות הם כבר משתנים לגריעותא א"כ מביאים אבל לא קוראים דאין ההודאה על האילנות בתקפה כיון דאין האילנות בתקפם, ובחורף אינו מביא כלל כיון דהאילנות הם כמתים.

יום כ"א בסלו יום טוב דמגילת תענית

עיין במגילת תענית פרק ט' (חודש כסלו) דכתיב בעשרין וחד בה יום הר גריזים דלא למספד.

[הנה קיי"ל דבטלה מגילת תענית, וא"כ לכאורה תו אין מתייחסים להאי יום בתורת יום טוב כלל. אבל עיין במס' תענית דף יב ע"א דאיתא אמר רב חסדא כל תענית שלא שקעה עליו חמה לאו שמיה תענית מיתיבי אנשי משמר מתענין ולא משלימין התם לצעורי נפשיה בעלמא הוא תא שמע דאמר רבי אליעזר ברבי צדוק אני מבני בניו של סנאב בן בנימין ופעם אחת חל תשעה באב להיות בשבת ודחינוהו לאחר השבת והתענינו בו ולא השלמנוהו מפני שיום טוב שלנו הוא התם נמי לצעורי נפשיה בעלמא הוא, ועיי"ש בתוס' ד"ה התם דאיתא וז"ל התם לצעורי נפשיה בעלמא ואע"ג דאמרינן משחרב בית המקדש בטלה מגילת תענית והאי עובדא דרבי אליעזר בר צדוק היה לאחר חורבן דאי קודם החורבן אמרינן כיון שיש שלום אין שם גזירות המלכות האי תנא סבר דלא בטלה. עכ"ל. ועיין בט"ז באו"ח סי' תקס"ב ס"ק ג' שכתב ליישב קושיית התוס' באופ"א וז"ל דתענית שהוא בתורת תענית בטל האיסור מה שגזרו במגילת תענית דלא להתענות ביו"ט אבל קבלת צער בעלמא לא היה נאסר מעולם וע"כ לא היה בכלל הביטול כנלע"ד. עכ"ל. ועיי"ש ביד אפרים שביאר דברי הט"ז וז"ל עד כאן לא אמרו שביטלו אלא שחזר והותר מה שהיה אסור עד עתה כגון תענית שהיה אסור להתענות ביום טוב הכתוב במגילת תענית ושוב חזר והותר אבל מכל מקום לא ביטלו היום טוב עצמו והלכך לענין קבלת צער כגון תשעה באב שנדחה זה אינו בכלל תענית ולא נכנס בכלל איסור הכתוב שם עד שיוצדק לומר שביטלו אותו ולפי זה היינו צריכין לומר שהיום טוב עצמו בטלו ובאמת זה אינו דלא קאי רק על איסור תענית אבל קבלת צער מעיקרא לא נאסר ואם כן אף שבטלו האיסור מכל מקום מי שרוצה להקל בענין קבלת צער מחמת יום טוב שלו שפיר יש להקל שהיום טוב עצמו לא בטל לגמרי ולכך לא השלים מחמת היום טוב שלו. עכ"ל. הרי מבואר יסוד דהימים טובים דמגילת תענית לא נתבטלו בעצמותם, ורק שאין חיוב להשתייך להני ימים טובים, ולכן לית בהו איסור תענית, אבל מי שמשתייך להימים טובים שפיר משתייך לימים טובים שעדיין קיימים. ועיין בספר דרך ה' ח"ד פ"ז בעבודה הזמניית דאיתא וז"ל ושרש כלם הוא סדר שסדרה החכמה העליונה, שכל תיקון שנתקן ואור גדול שהאיר בזמן מהזמנים, בשוב תקופת הזמן ההוא, יאיר אור מעין האור הראשון, ותחודש תולדת התיקון ההוא במי שקבלו, והנה על פי זה נצטוינו בחג בכל הענינים שנצטוינו לזכר יציאת מצרים, כי בהיות התיקון ההוא תיקון גדול מאד שנתקנו בו וכמש"ל, הוקבע שבשוב תקופת הזמן ההוא יאיר עלינו אור מעין האור שהאיר אז, ותחודש בנו תולדת אותו התיקון, ועל כן נתחייב באותם הענינים כלם, ועל דרך זה חג השבועות למתן התורה, וחג הסוכות לענין ענני הכבוד, אע"פ שאינו אותו הזמן בפרט, אלא שקבעה התורה חג זה לזכרון ענין זה, וכמ"ש כי בסוכות הושבתי וכו', וכן חנוכה וכן פורים, ועל דרך זה היו כל ימי מגילת תענית, אלא שנתבטלו מפני שלא היו ישראל יכולים לעמוד בהם, ונפטרו מהיות עושים זכר להם והתעוררות לאור המאיר. עכ"ל. הנה לכאורה משמע ברמח"ל כנ"ל, שעדיין יש "אור המאיר" בהימים הכתובים במגילת תענית, אלא שנפטרו מהיות עושים זכר להאי אור המאיר, אבל אם עושים זכר והתעוררות לאור המאיר שפיר חשיב שעשה זכר לאותו נס.]

והנה עיי"ש בהמשך דברי המגילת תענית דאיתא ככל הא דאיתא במס' יומא דף סט ע"א והתניא וכו' יום הר גרזים הוא דלא למספד יום שבקשו כותיים את בית אלהינו מאלכסנדרוס מוקדון להחריבו ונתנו להם באו והודיעו את שמעון הצדיק מה עשה לבש בגדי כהונה ונתעטף בבגדי כהונה ויקירי ישראל עמו ואבוקות של אור בידיהן וכל הלילה הללו הולכים מצד זה והללו הולכים מצד זה עד שעלה עמוד השחר כיון שעלה עמוד השחר אמר להם מי הללו אמרו לו יהודים שמרדו בך כיון שהגיע לאנטיפטרס זרחה חמה ופגעו זה בזה כיון שראה לשמעון הצדיק ירד ממרכבתו והשתחוה לפניו אמרו לו מלך גדול כמותך ישתחוה ליהודי זה אמר להם דמות דיוקנו של זה מנצחת לפני בבית מלחמתי אמר להם למה באתם אמרו אפשר בית שמתפללים בו עליך ועל מלכותך שלא תחרב יתעוך עובדי כוכבים להחריבו אמר להם מי הללו אמרו לו כותיים הללו שעומדים לפניך אמר להם הרי הם מסורין בידיכם מיד נקבום בעקביהם ותלאום בזנבי סוסיהם והיו מגררין אותן על הקוצים ועל הברקנים עד שהגיעו להר גרזים כיון שהגיעו להר גריזים חרשוהו וזרעוהו כרשינין כדרך שבקשו לעשות לבית אלהינו ואותו היום עשאוהו יום טוב. אלא דעיי"ש ביומא דאיתא "בעשרים וחמשה בטבת", ודלא כהמבואר במגילת תענית שלפנינו שזה היה בכ"א כסלו.

אולם יש להעיר, דעי' במס' תמיד דף כז ע"ב דאיתא והתניא בכ"א בו יום הר גריזים דלא למיספד וכו'. הרי דהתם הגירסא היא בכ"א בו, וי"ל דזה מתאים עם הגירסא שלפנינו במגילת תענית, והכוונה ד"בו" היינו בכסלו.

דעת תורה

מרן ראש הישיבה הגאון רבי דוד פיינשטיין שליט"א

ויקח עשו את נשיו וגו' וילך אל ארץ מפני יעקב אחיו [ל"ו, ו']

עיין בפירוש רש"י שהביא מדרש אגדה - 'מפני יעקב אחיו', מפני שטר חוב של גזירת 'כי גר יהיה זרעך' המוטל על זרעו של יצחק. אמר, אלך לי מכאן, אין לי חלק לא במתנה שניתנה לו הארץ הזאת, ולא בפרעון השטר, עכ"ל.

והנה מדקאמר עשו - 'אלך לי מכאן, אין לי חלק לא במתנה שניתנה לו הארץ הזאת ולא בפרעון השטר', משמע דאהניא ליה הליכתו זו שלא יהיה לו שום חלק בפרעון שטר החוב של גזירת הגירות. ואשר באמת צ"ע בזה, שהרי קיום גזירה זו התחיל משנולד יצחק, וכמו שפירש רש"י בפרשת לך לך, ואם כן הרי לכאורה היה גם בגרותו של עשו, משעה שנולד עד עכשיו, משום פרעון שטר החוב של גזירת 'כי גר יהיה זרעך'.

ואולי נאמר, דכל זמן שהיה יצחק חי, נתקיימה גזירת הגירות על ידי יצחק לבדו, ולא היתה צריכה להתקיים גם על ידי בניו, ורק משמת יצחק נזקקו בניו לפרוע את החוב, וזהו לשון רש"י כאן - מפני שטר חוב של גזירת כי גר יהיה זרעך המוטל על 'זרעו של יצחק', אף דהגזירה היתה על זרעו של אברהם, דכוונתו דעד עכשיו היתה הגזירה מוטלת על יצחק עצמו, ומעכשיו הרי היא מוטלת על זרעו של יצחק, וזהו שאמר עשו, אלך לי מכאן, כדי שלא יהיה לי חלק בפרעון השטר המוטל על זרעו של יצחק.

והנה בשו"ת הרשב"א (ח"ז סימן רצ"ב) הביא תשובת הגאונים - מצינו באברהם אבינו דכשאמר לו הקדוש ברוך הוא 'ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם', אף על פי שהיה לו ישמעאל ויצחק, לא פרע אלא יצחק, שנאמר 'כי ביצחק יקרא לך זרע', וכשבא יצחק, אף על פי שהיה לו יעקב ועשו, לא פרע אלא יעקב ונכנס למצרים, ע"כ. הרי מפורש דמתחילה פרע יצחק לבדו, ורק 'כשבא יצחק', דהיינו כשמת יצחק, פרע יעקב את חובו ונכנס למצרים.

ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים וגו' [ל"ד, כ"ה]

והנה במשנה בשבת דף פ"ו ע"א תנן, מנין שמרחיצין את התינוק ביום השלישי שחל להיות בשבת, שנאמר 'ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים'. ועיין בפירוש הר"ן על הרי"ף שם, דמדברי הרי"ף והרמב"ם נראה, דביום השלישי למילה איכא סכנה טפי מביום הראשון והשני, וסיים שם - 'ואל תתמה, שטבען של הרבה חליים כך הוא להתחזק יותר בשלישי', ע"כ. ואשר לכאורה מבואר בדברי הר"ן אלו, דהוא ענין טבעי, הנוהג בין במילה ובין בחליים אחרים, שביום השלישי מתחזק החולי ביותר.

אמנם בגמ' תענית דף כ"ז ע"ב איתא, שאנשי מעמד לא היו מתענין באחד בשבת, מפני שהוא שלישי ליצירה. ופירש רש"י שם, וזה לשונו - 'שלישי ליצירה', דאדם נברא ביום ששי, ובכל יום שלישי הוי חלוש, כדכתיב 'ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים', עכ"ל. והמבואר מדברי רש"י, שהוא ענין רוחני, שהאדם נעשה חלוש ביום השלישי ליצירתו, וענין זה חוזר חלילה בכל שבוע ושבוע, שביום שישי נוצר האדם, ועל כן הוא נעשה חלש ביום הראשון שלאחריו, משום דהוי כמו יום שלישי ליצירתו, וכמו כן יום מילתו, הוי כמו יום יצירתו, ולכן הוא נעשה חלש וכואב ביום השלישי למילתו, משום שהוא כמו יום השלישי ליצירתו. ואם כן לא שייך ענין זה רק ביום השלישי למילה, דמאיזה טעם הוי כמו 'שלישי ליצירה', אבל בשאר חליים, דליכא בהו ענין של 'יצירה', ליתא לענין זה.

אלא דצ"ב טובא בעיקר דברי רש"י שם, דהכאב והחולשה דיום השלישי למילה הוא משום דהוי כמו 'שלישי ליצירה', דזה לכאורה שייך רק במילת ישראל, אבל במילת אנשי שכם, שאין בה קיום של מילה, לכאורה לא שייך לומר דיום המילה שלהם הוי כמו יום יצירתם, וצ"ע.

עמק הפרשה

הרה"ג ר' **ראובן מלך שווארץ** שליט"א

האם גיד הנשה "נתחדש" בפרשת השבוע

עיין ברמב"ם בהלכות מלכים פ"ט ה"א דאיתא וז"ל על ששה דברים נצטווה אדם הראשון על ע"ז ועל ברכת השם ועל שפיכות דמים ועל גילוי עריות ועל הגזל ועל הדינים אע"פ שכולן הן קבלה בידינו ממשה רבינו והדעת נוטה להן מכלל דברי תורה יראה שעל אלו נצטוה הוסיף לנח אבר מן החי שנאמר אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו נמצאו שבע מצות וכן היה הדבר בכל העולם עד אברהם בא אברהם ונצטוה יתר על אלו במילה והוא התפלל שחרית ויצחק הפריש מעשר והוסיף תפלה אחרת לפנות היום ויעקב הוסיף גיד הנשה והתפלל ערבית ובמצרים נצטוה עמרם במצות יתירות עד שבא משה רבינו ונשלמה תורה על ידו. עכ"ל.

הנה מאד נתקשתי דאיך כל זה מתאים עם דברי הרמב"ם בפהמ"ש בחולין. דעיי"ש בדף ק ע"ב דנחלקו ר"י וחכמים בדין גיד הנשה בבהמה טמאה, דלדעת חכמים אינו נוהג בטמאה, ולדעת ר"י נוהג אף בבהמה טמאה, שהרי בני יעקב נאסרו בגיד הנשה ובאותה שעה היתה בהמה טמאה מותרת להם, והשיבו לו חכמים דאיסור גיד בסיני נאמר אלא שנכתב במקומו. והנה רש"י פירש דדעת ר' יהודה דבני יעקב הוזהרו על גיד הנשה אף לפני שניתנה תורה, ומאחר שלפני מתן תורה נהג איסור גיד ע"כ דנוהג אף בבהמה טמאה, [כי לפני מתן תורה הותר להם לאכול בהמה טמאה], ודעת חכמים דלא הוזהרו ישראל על גיד אלא מסיני, [ונכתב בפרשת וישלח ללמדינו טעם האיסור], אבל עיי"ש בפהמ"ש שהרמב"ם פירש המחלוקת באופ"א, דלא נחלקו חכמים ור"י אימתי הוזהרו ישראל שלא לאכול גיד הנשה כפרש"י, אלא אף לדעת חכמים דגיה"נ אינו נוהג בבהמה טמאה עכ"ז בני יעקב הוזהרו באיסור גיד הנשה, ואף דלפני מתן תורה הוזהרו על גיד הנשה אף בבהמה טמאה, מ"מ כיון שניתנה תורה נתחדש עיקר האיסור עצמו כשאר כל המצוות, וכיון דלאחר מתן תורה אסור לאכול בהמה טמאה ממילא אין גידו בכלל האיסור, וחכמים ור' יהודה נחלקו בחובת המצוות שניתנו לפני הדיבור, דלדעת חכמים ניתנו שוב בסיני, וחיובם בא לנו ע"י משה מפי הגבורה ככל תרי"ג מצות, ולדעת ר"י מצות מילה ניתנה לאברהם ולזרעו אחריו, ומצות גיד הנשה ליעקב ולזרעו אחריו, ומה שאנו מחוייבים בהם הוא בא ונמשך טרם ניתנה תורה.

והנה כיון דהרמב"ם בפ"ה מהל' מאכלות אסורות פסק כחכמים א"כ הרמב"ם פסק דחיוב המצוות הוא דוקא מסיני, וצ"ב איך זה מתאים עם כל דבריו הנ"ל בפ"ט דהל' מלכים, דהתם משמע דגיד הנשה וכיו"ב חיובן כבר מקודם הדיבור. וצ"ע.

ושו"מ דהחבצלת השרון בפרשה דידן הקשה קושיא זו, וכתב ליישב וז"ל הנראה בזה לדון, כי הנה איתא בשבת קלה ע"א אמר ר' אסי כל שאין אמו טמאה לידה אין הבן נימול לשמונה, והקשה לו אביי ממילה שבדורות הראשונים [לפני שניתנה תורה] מילתן בח' אף שלא היתה טומאת לידה נוהגת לפני שניתנה תורה, ומשני ניתנה תורה ונתחדשה הלכה, דעד שניתנה תורה נימול לח' אף כאשר אין אמו טמאה לידה, וניתנה תורה ונתחדשה הלכה דאין נימול לח' אלא כאשר אמו טמאה לידה, ובחי' ר"ח הלוי פ"א מילה ה"י ביאר, דבאמת נצטוינו במצות מילה בב' חיובים חלוקים, ומקורם בב' פרשיות חלוקות, חדא בפרשת מצות מילה דאברהם [ואשר בה איכלל גם מילת בני קטורה], ובה נאמר דכל זכר ימול בן שמנת ימים, ושנית בפרשת תזריע דכתיב וביום השמיני ימול בשר ערלתו, וכמו שכל בני קטורה מחוייבים במצות מילה שאברהם נצטוה בה, הרי שגם כל ישראל מחוייבים בכך, ומעתה ביאר סוגית הש"ס, דר' אסי חידש דכל שאין אמו טמאה לידה אין נימול לח', והקשה אביי דאף דמילה שנאמרה בסיני אינה נוהגת אלא במי שאמו טמאה לידה, מ"מ מילתו לשמיני מדין מצות מילה דאברהם, כי הלא אף מדין מצות מילה דאברהם נצטוינו למול בח' [ואף בשאין האם טמאה לידה], וע"ז משני ניתנה תורה ונתחדשה הלכה, דמעתה אף מצות מילה דאברהם אישתני, ואין נימול לשמיני אא"כ אמו טמאה לידה, אשר לכאורה יש לתמוה דפלוגתת אביי ור' אסי היא היא פלוגתת חכמים ור"י, כי הלא למש"נ בדעת הר"מ נחלקו ר"י וחכמים אם אמרינן ניתנה תורה ונתחדשה הלכה, ובפשוטו זוהי גם פלוגתת אביי ור' אסי, וביותר יש לתמוה כי הגר"ח שם הסיק דדעת הר"מ דלא אמרינן ניתנה תורה ונתחדשה הלכה לגבי מילה לשמונה, ובפשוטו זהו כדעת ר' יהודה, ואילו בפ"ה מאכא"ס ה"א וה"ה פסק כדעת חכמים דר"י, ויעוין בגליונות חזו"א שם, וצע"ג, אשר מוכרח מדברי הגר"ח, דאף לפי דברי אביי דלא אמרינן ניתנה תורה ונתחדשה הלכה, ולפי דבריו הרי אנו מחוייבים במצות מילה דאברהם, אין חיוב זה נמשך ממה שהקב"ה ציוה את אברהם ואת זרעו אחריו, אלא הוא לפי שמשה רבינו מסר לנו מצוה זו, אך מ"מ מצוה זו היא לקיים את מצות מילה דאברהם וליכנס בבריתו של אברהם אבינו, וכ"ה לשון הר"מ בפיה"מ שם שהקב"ה ציוה ע"י משה שנמול כמו אברהם, מעתה נראה בביאור דברי הר"מ בהלכות מלכים שם, דמה שציוה הקב"ה את אברהם במצות מילה אין זה תחילת קבלת התורה, כי קבלת התורה תחילתה וסופה כללותיה ופרטותיה נאמרו בסיני, ואך דבסיני ניתן לנו מצות מילה דאברהם בתורת מצוה, וגיד הנשה דיעקב בתורת מצוה, ואז המשיך משה להשלים כל שאר המצוות, כן נראה לי לדחוק לשונו של הר"מ בהלכות מלכים שם. עכ"ל.

לפניות, הארות, ולהרשמה לקבלת הגיליון מידי שבוע במייל

ניתן לפנות בכתובת: emekhashavua@gmail.com

או להשאיר הודעה במספר: 516-581-3597 -(001)

או בפקס: 1532-5326259

לתרומות והנצחות אפשר לפנות להנ"ל

לרכישה מוזלת של ספרי המחבר

במוקד ההזמנות של י. בלוי

bloy.co.il • 054-856-40-33

bloyseforim@gmail.com

כמו"כ ניתנת האפשרות לקבל את הספרים בחינם לכוללים, ישיבות ולבתי כנסיות ומדרשות

שנה ז' 430

תוספת שבת

העלון השבוע לרפואת ידידיה שמעון בן מזל ולרפואת אפרת מרים לידיה בת נחמה לרפוא"ש בתושח"י

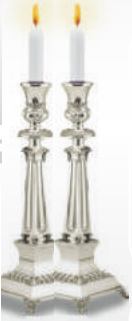

זמני הדלק"נ שבת פרשת וישלח

ירושלים: 4:00 מוקדם: 3:50
בני ברק: 4:14 מוקדם: 4:04
מודיעין עילית: 4:08 מוקדם: 3:58
חיפה: 4:06 מוקדם: 3:56
טבריה: 4:02 מוקדם: 3:52

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

הידעת שגם כשאין לך כלום בכיס יש מצוה לבדוק הכיסים בער"ש ולפעמים גם בשבת!

מצוה זו מופיעה בגמ' בשבת (יא. יב.) ובסי' רנ"ב סעיפים ו' ז', ויש לה כמה טעמים, הן שלא יטלטל בשבת, והן שלא יהיה מוקצה בכיסו, וזהו 'הלכתא רבתא לשבתא' (אבל קיימת גם לפני יו"ט) וכדברי המשנה בבמה מדליקין, שהוסיפה וכתבה: חייב אדם למשמש בכיסו בער"ש'. **וביאר רש"י: דבר גדול יש כאן להפרישו מאיסור שבת**, ונפסק בגמ' וברמב"ם (סוף פי"ט) שהיא חובה, וכן נפסק שגם סמוך לשבת יש להזהר מלצאת 'בידו' במחטו וקולמוסו (והו"ה בדברים בכיס.. משנ"ב ס"ק נ"ב) שמא ישכח ויצא, **וגם אם שכח לבדוק לפני שבת יש חיוב לבדוק מיד שנזכר בשבת, (הגרשז"א)**, וביאר הגר"י טשזנר שליט"א שזמנה **חצי שעה לפני השקיעה**, ושמאז אסור לצאת בשקיות בידיו, ולכן א"א לזרוק הזבל או לחזור מהמקוה בשעה זו.., (שערי השבת פ"י),

ולענינינו גם יהיה אסור להדליק חנוכיה בכניסה לבניין בער"ש בשעה זו.. וכבר אמרו בעבר רבותינו מרנן הגראי"ל שטינמן הגר"נ קרליץ והגר"ח קניבסקי זיע"א שהוראתם שימנעו ממלאכות בער"ש לפחות חצי שעה לפני השקיעה נאמרה גם לשבת חנוכה, ושיגמרו גם הדלקות הנרות בשעה זו!!

וחידוש נוסף שגם בגד שאינו לובשו כעת **אבל יתכן שילבשנו במהלך השבת יש חובה לבודקו** (תהל"ד עפ"י מג"א), וכשלא בדק עכ"פ בשבת יבדוק לפני הלבישה, **וזה שכיח כעת בחורף שיש לבדוק גם המעילים**, וגם בבגדי שבת מאחר 'ורגילות' ללובשם במהלך השבוע לשמחות וכד', (ועיינו ביאה"ל ופסקי תשובות) וגם כשבדק לפני שבת יש מצוה נוספת לבדוק בשבת כשרוצה לצאת מחוץ לעירוב!! (משנ"ב רנ"ב ס"ק נ"ו) **וגם בשבת עצמה יש להמנע מלהכניס דברים לכיסים, כדי שלא ישכח ויצא עמם.** (מג"א ש"י סק"ז, מקורות לעיון: שו"ע ש"ג י"ז, ש"י ז', ושעה"צ ס"ק כ"ב, ביאור הגר"א (שם) ובמעשה רב (קמא), ושו"ע הרב ש"ג סכ"ג, ולגרשז"א (שש"כ פי"ח הע' קעו) יש להחמיר רק במקומות שיש רה"ר דאורי'.)

'לעשות את השבת' - מבאר האור החיים: שע"י תוספת שבת אנו 'עושים' שבת (ריש פר' כי תשא):

וז"ל: **עוד ירצה על דרך אומרם ז"ל** (יומא פ"א) שצריך להוסיף מחול על הקודש **ולא לימנע ממלאכה אחר שיגיע ויתנוצץ יום השבת אלא צריך להכין עצמו בקדושת שבת** ויצא כחתן לקראת כלה ויהיה יושב ומשמר עד שיגיע השבת לעשותו פירוש לקיים מעשים הצריכין בו. **עוד ירצה באומרו** לעשות את השבת כי מה שמוסיף מחול על הקדש יסכים ה' לקרותו שבת **ונמצא זה האיש עושה שבת ממש** כי שעות מיום ו' וגם שעות מיום א' שהם חול בני ישראל עושים אותם שבת: **עוד ירצה על דרך אומרו** (בראשית ל"ז י"א) **ואביו שמר את הדבר פירוש ממתין ומצפה מתי יבא, והכונה בזה לצוות שלא יהיה השבת כדבר טורח לצד מניעת מלאכת הרצון ומצוא החפץ** אלא צריכין לשמוח בו בשלימות הרצון וחפץ בדבר ותמיד יהיה ממתין ומצפה מתי יבא, ואומרו **לעשות את השבת** לשלול הכוונה כחפץ מצות השבת למרגוע הגוף ולעונג אשר יתענג אלא לצד עשית מצות השבת ולא לתכלית המורגשות: **עוד ירצה על דרך אומרם ז"ל** (ב"ר פי"א) אמרה שבת לפני הקב"ה לכולם נתת בן זוג ולי לא נתת בן זוג אמר לה הרי ישראל וכו' ע"כ, הנה כי השבת חסר פרט א' מפרטי השלימות ותיקונו הוא על ידי שישמרוהו ישראל, והוא אומרו **ושמרו בני ישראל את השבת**, מה טעם **לעשות את השבת** לשון תיקון **שבזה יתוקן מעשהו של שבת ונמצא לו בן זוג:** (עיי"ש עוד)

דברי האור החיים בפירוש פסוקי ויכולו:

וחידושו שבכל שבת ה' בורא העולם לשבוע הקרוב, ושמתחילת הבריאה שמרו תמיד שבת בעולם, ומה פירוש המילים 'ויכולו', 'ויכל אלוקים, 'וישבות', 'מכל מלאכתו', 'לעשות', 'ויברך אלוקים', והאם בשבת נגמרה הבריאה או גם לאחריה היה בריאה, או כבר כללה הבריאה בשישי, ומה התוספת מכל מלאכתו 'אשר עשה', ולמה נעצר בשבת בדיוק באמצע בריאת המזיקין? ולמה לא עושים ברית לתינוק לפני יום ח' ללידה?

מה פירוש המילים 'ויכולו': מבאר האור החיים (בראשית ב' א- ג') שויכולו לשון 'תשוקה', וז"ל: פירוש 'ויכלו' על דרך אומרו (תהלים פד) נכספה וגם כלתה, ובאמצעות זה נשלמה ונתקיימה הבריאה. וטעם שהוציא הכתוב הענין בלשון זה 'ויכלו', **לרמוז כי הוא תשוקה גדולה עד כלות החלק אל הכל והוא בחינה גדולה מבחינה החשק והתשוקה**, והוא שרמז דוד באומרו נכספה וגם כלתה הרי זה מגיד כי בחינה זה גדולה מבחינה שלפניה **ובאמצעות בחינה זו והתעצמותה העולם קיים.** וזה הוא סוד קריאתו חי העולמים והבן והוא סוד באור פני מלך חיים:

ועל שאר השאלות כתב האור החיים: ויכל אלהים וגו'. פשט הכתוב הוא שבא ללמדנו שלא תחשוב שעשה מלאכה אחרת אחר כך ולא הוזכרה בתורה לזה אמר **'ויכל אלהים' פירוש כילה מה שעלה בדעתו יתברך לעשות.** וכאן שלל גם כן שלא עשה מלאכה אחר השבת בששה ימים אחרים והבן.

אלא שיש לתת לב לאומרו **אשר עשה** שלא היה צריך לומר אלא ויכל אלהים וגו' מלאכתו. עוד יש להעיר אומרו **ביום השביעי** משמע כי ביום השביעי עשה מלאכה וכלה אותה ואינו כן כי ביום הששי הוא שכלה. והגם שרז"ל הרגישו לתקן זה ואמרו וזה לשונם (ב"ר פ"י) רבי שמעון אומר בשר ודם אינו יודע וכו' ע"כ, עם כל זה תיבת ביום אינה מדוייקת ולפי דבריהם פי' הוא כאילו ביום. ובאמת כי דבריהם דברי אמת אלא עוד יש לאלוה מילין וכפטיש יפוצץ: **ונראה** שיכוין הכתוב לומר על דרך אומרם ז"ל (חגיגה יב) כי העולם היה 'רופף ורועד עד שבאה שבת ונתקיים העולם ונתייסד'. והכוונה הוא כי ביום שבת ברא ה' נפש העולם

והוא סוד אומרו וביום השביעי שבת וינפש.

הגם שחז"ל (ביצה טז) דרשו כיון שיצא שבת וינפש, אין זה אלא דרך דרש שדרשו מאומרו וינפש ולא אמר 'ונפש', דרשו כי נתכוון הכתוב לרמוז כיון שיצא שבת וי שאבדה הנפש, אבל משמעות פשט הכתוב אינו יוצא ממנה שנתכוון לומר "כיון ששבת, פירוש בא שבת וינפש' **פירוש: נשפע שפע החיוני בכל הנבראים כי קודם השבת לא היה נפש לכל הנבראים.** וכן מצאנו לרז"ל בספר הקדוש זוהר התורה (תזריע מד.) שנתנו טעם למצות ה' למול ביום השמיני ושלא לקרב קרבן לה' עד יום הח' כי הטעם הוא עד עבור עליו יום השבת ויהיה בעל נפש.

והוא שאמר הכתוב **ויכל אלהים** וגו', פירוש שכילה ה' באמצעות יום השביעי מלאכתו וחזר ופירש מה הוא מלאכתו שכלה לא שהיה חסר דבר מעשותו ועליו הוא אומר ויכל אלא הכוונה היא אשר עשה פי' המלאכה שכבר עשה עדיין היתה חסרה דבר המעמיד ובאמצעות יום השביעי בו נגמר הענין. ובזה נתיישב מה שדקדקנו. גם בזה הרווחנו למצוא בתורה בריאת יום השביעי עצמו כדרך שהודיעה אותנו התורה בריאת יום ביומו דכתיב ויהי ערב וגו' הרי זה מגיד הווית הערב והווית הבקר וכאן לא מצינו שהודיע בריאת יום זה, ולדרכנו הרי הוא אמור. ולמה שפירשתי בפסוק ויכלו שהוא לשון תשוקה וחשק יכול להתפרש גם כן אומרו **ויכל אלהים** וגו' על דרך אומרו (איוב יד) למעשה ידיך תכסוף וכתיב (דברים י) רק באבותיך חשק כי האדון חשק וחפץ בעולמו וזה היה באמצעות יום השביעי שנתקיים העולם כדרך שפירשנו חשק ה' ונתרצה בבריותיו ודבר זה הובא בדבריהם (שה"ש ב') ז"ל ועיין בסמוך:

'**ויכל אלוקים': ונראה** לומר על דרך מה שאמרו ז"ל (ב"ר פ"ז) **כי בריות נבראו ערב שבת עם חשיכה ולא הספיקו לגמור בריאת גופם עד שקדש היום והן הם המזיקים** ע"כ. ויש לנו להשכיל זאת איך יוצדק לאמר בערך הבורא יתעלה שמו שלא הספיק לגמור וכו' הלא דבר ידוע לכל כי כהרף עין יכול לברוא עולמות כולם. וצא ולמד מה שכתבנו בתחילת הפרשה ותראה קצת גבורותיו יתעלה שמו: **אכן הכונה היא כי רצה ה' להודיע עוצם מעלת יום המכובד** כי הלא תדע שישתנה הדבר בין מלאכה שהתחיל בה ואין בה הפסד למלאכה שכבר התחיל בה ותפסד אם לא יגמור אותה. וכאן הודיענו הכתוב **כי מלבד שלא התחיל במלאכה אחרת, אלא אפילו במלאכה שהתחיל בה כשקידש היום גם כן שבת מלגמור אותה הגם שנפסדה המלאכה שהתחיל בה הפסד שאין אחריו תיקון אף על פי כן לא רצה לעשות עוד.** והוא שרמז באומרו **וישבות** אחר שאמר ויכל כי מלבד שכלה ולא הוסיף עוד עשות בריאה אחרת אלא אפילו מה שהיה בידו להשלימו שבת פירוש בטל גמר הדבר שהיה בידו,

ולזה אמר 'מכל מלאכתו' לומר אפילו מלאכה שכבר התחיל בה והוא אומרו **'אשר עשה'** והתחיל בה כיון שבא יום השביעי שבת מלהשלימה. וה' עשה כן להראות דבר זה לא לצד מניעת היכולת ח"ו כי פשיטא שבהרף עין בורא כהנה וכהנה רבי רבבות, גם אומר אני כי לטעם זה סדר ה' המלאכות שעשה בסדר הימים דבר יום ביומו כדי שיוכר מעלת השבת כי זולת זה יכול היה ה' לעשות כל המעשה ביום אחד ובזמן מועט:

ויברך אלוקים את יום השביעי.

צריך לדעת מה היא הברכה, ורז"ל (**ב**"ר פי"א) **אמרו ברכו במן וכו',** ודבריהם ז"ל אינם אלא רמז בכתוב אבל הפשט לא ידבר על זמן מהזמנים העתידין. והנכון במשמעות הכתוב הוא כי להיות שהעולם הזה צריך הוא לשפע המקיים והוא בחינת האכילה והשתיה וצורכי האדם, **וכולן מושגים על ידי טורח ויגיעה הגשמית וחולין היא וה' כשרצה לקדש יום השביעי קדם וברכו שלא יחסר בו דבר,** הגם שאין טובת העולם השפל מושגת מהפרישות והקדושה אלא מעסק חול אף על פי כן ברכו שלא יחסר טוב, ועוד לו שהוא יתר על שאר הימים לחם משנה שלש סעודות ותענוגים יתירים וזו היא ברכתו והוא דבר הפך הסדר. ולמה שפירש בזוהר (יתרו פ"ח) **כי ביום השבת משתלשל השפע של כל ששת ימי המעשה יכוין על זה אומרו ויברך כי בו צוה ה' את הברכה לחיות העולמות:**

כי בו שבת מכל מלאכתו.

צריך לדעת כוונת הכתוב במאמר זה: ונראה לפרש לפי מה שכתבנו למעלה **כי העולם היה חסר הקיום עד שבאתה שבת ועמד העולם.** ויש להעיר בזה שאותם ימים קודם שבאה שבת במה היה העולם עומד וכשם שהספיק לחיות באותן ימים בלא נפש השבת היה מתמיד והולך:

אכן מצינו כי הקדוש ברוך הוא גילה הדבר במה שאמר (שמות כ) בעשרת הדברות כי ששת ימים עשה ה' את השמים וגו' הרי גילה כי בשעת הבריאה לא ברא ה' כח בעולם זולת לעמוד ששת ימים לטעם הנודע לו גם ידוע ליודעי אמת. ונתחכם ה' וברא יום אחד הוא ידוע לה' ובו ביום חוזר ה' ומשפיע נפש לעולם שיעור המקיים עוד ששת ימים וכן על זה הדרך וזולת זה היום היה העולם חרב בגמר ששת ימים וחוזר לתוהו ובוהו וצריך ה' להכינו פעם ב' ובאמצעות שבת העולם עומד, **והוא אומרו כי בו פירוש באמצעות יום זה שבת מכל מלאכתו ופירש מה הוא המלאכה היא הבריאה עצמה כי לא מהתיקון שהוא המעשה לבד שבת אלא גם מהבריאה,** וכבר כתבתי למעלה שהבריאה היא יש מאין והוא מה שנברא ביום ראשון בדיבור אחד והמעשה הוא התיקון אשר תיקן דבר יום ביומו ובאמצעות יום שבת משפיע בכללות העולמות רוח המקיימת עוד ששת ימים.

ולפי פירושינו זה מצאנו נחת רוח במאמר אחד שאמרו ז"ל (שבת קיט:) כל המקדש וכו' ואומר ויכלו וגו' כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית ע"כ. ודבריהם רחוקים ודחוקים לפי הנראה מי שמע כזאת שיבא אדם וישתתף בדבר שכבר נגמרה מלאכתו אין אחר מעשה כלום ובמה יעשה שותף. **עוד** מה היא הפעולה הגדולה הזאת שבאמצעותה ישיג השגה זו: **ועוד** לו יהיה שיהיה מעשה זה גדול עד מאוד מנין להם לומר דבר זה שהוא נעשה שותף ואם לצד הגדלת השכר היה להם להגדיל שכרו לחלק לו ברבים (ישעי' נג) ואורך ימים וגבורה ועושר וכו' ומנין מצאו להאריך לשון לצד עילאה להשתתף עמו במעשה בראשית,

ולמה שפירשתי אמת יהגה חכם ודבר ה' בפיהם אמת בטעם צודק כי להיות שהשבת הוא המקיים העולם כל ששת ימים ואחר עבור ששת ימים יבא שבת אחרת ויחייהו ויקיימהו עוד ששת ימים אחרים, ולך לדעת כי מציאות השבת בעולם הוא קיומו שמקיימים אותו כי אם אין מקיימים שבת אין שבת, ותמצא שאמרו ז"ל (שבת קנא:) חלל עליו שבת אחד כדי שישמור שבתות הרבה ואם אין שומר שבת מה זאת עושה. **ולזה כל המקדש את השבת וכו' פירוש מקיים ושומר קדושתו באמצעות זה ישנו לשבת**

ומאמצעותו מתקיים העולם. הראת לדעת כי הוא המקיים העולם ואין לך שותף גדול מזה כדין וכהלכה. **ולך לדעת כי מיום ברא אלהים אדם לא חסר העולם דבר המעמיד צדיק יסוד עולם שהוא שומר שבת** כי אדם שומר שבת היה ע"ה (ב"ר כב) ואחריו קם שת בנו כי הוא היה צדיק גמור, ואחריו כמה צדיקים וכשזה נופל כבר בא השמש שומר שבת מתושלח וכו' נח שם אברהם וכו', ומשם לא פסקה שמירת שבת מישראל ואפילו במצרים היו שומרי שבתות כמאמרם ז"ל (שמו"ר פ"א) ונכון. והגם שכתבנו למעלה בפירוש פסוק ויכלו כי העמדת העולם הוא בחשק הקבלת אור המקיף והישר בנעלמות אין זה מכחיש לדברינו כאן כי זולת השבת אין השגה בעולם להכיר לכסוף ולכלות אל הבורא והבן:

מאמר וסיפורים מרתקים מהגאון רבי יהונתן פרלמן שליט"א מראשי ישיבת אופקים:
על חובת הקדמת הנסיעות בער"ש ובפרט כעת לפני 'שני' שבתות חנוכה הבעל"ט:

על של עתה באים אנו על שמירת שבת קודש וכבוד שבת המלכה. והפעם נכתוב בשפה גלויה בגובה העיניים, שלומי אמוני ישראל מתחזקים מאוד במיוחד בדור שלנו על כבוד שבת קודש. אלא שהשטן מוצא לו את הדרכים לחבל במאמצינו להתכונן ולקבל שבת מתוך רוגע ושמחה, ועד לחילול שבת עלול הוא חלילה לדרדרנו. בחודשי החורף, נכריז בתוקף ולא נידום: **בערבי שבתות אלו אסור לנסוע למקומות רחוקים! בשום פנים ואופן ובלא שום תירוץ, אפילו הוא תירוץ מרווח!**

נציג משל: חתן! הגע בנפשך! משפחת הכלה, שוו בדעתכם! כאשר שעת החופה נקבעה לשבע בערב, באיזו שעה תצאו מבתיכם לכיוון אולם הכלולות? וכי תצאו בשעה ארבע או שלוש? לא ולא לא עולה על דעתכם! מקסימום בשעה 13:00, ובדיעבד גדול בשעה שתים ברור שכן הוא!

ומכאן לכבוד שבת קודש. כשהדלקת נרות בשעה 16:00, לא ייתכן לצאת מהבית, כגון מהדרום לבני ברק וירושלים, וכן מבני ברק לירושלים, מאוחר מהשעה 12:00! בשעת כתיבת הדברים האלו אני שם לב שהשטן, הוא היצר הרע, עומד בסביבתנו, מסלסל בשפמו ועל פניו לא "בת שחוק" אלא "שחוק" רחב ומהדהד! תכתוב... תכתוב... הוא מזמזם. ומה אם האישה חוזרת מהעבודה ביום שישי בשעה 13:00? ומה אם הילדים מסיימים את "החיידר" ואת בית הספר ומגיעים הביתה רק בשעה 12:30? והוא ממשיך: אתה מנותק! אתה משני דורות אחורה! אתה לא מבין כלום מכל האילוצים שמסביב, היום זה דור אחר, ממשיך הוא: יש היום מכוניות משוכללות שמד המהירות שלהן מגיע עד 250 ק"מ לשעה ובריווח.

ואנו עונים לעומתו: המציאות מוכיחה שדווקא בעלי הרכב הם היוצאים מאוחר ומגיעים סמוך להדלקת הנרות, ודווקא חסרי הרכב מגיעים מוקדם יותר.

סיפר לי אדם דתי שאכפת לו לא לחלל שבת: פעם אחת יצא הוא ליעדו סמוך לשבת, כמנהגו תמיד, לדאבוננו, והסיע את אמו הישישה ליעדם. האם הרגישה שהשמש שוקעת בפאתי מערב ופנתה אל בנה ואמרה לו אולי תיסע במהירות של 120 קמ"ש? הבן ענה לה בחיוך גדול: **"אמא, אנחנו כבר רבע שעה על 150 קמ"ש". מה זה מבטא?** גם ההפך הגמור מכבוד שבת! וגם סכנת נפשות נוראה!

ואם זו שבת חתן, והכלה היא אחותך.. יש לדאוג שכל המזוודות יהיו מוכנות מיום חמישי. האישה תיקח ממלאת מקום ותגיע הביתה בשעה 11:00 ביום שישי. הילדים: או שלא ילכו בכלל ללימודים, או שיחזרו גם הם עד השעה 11:00. המשפחה לא תיסע אף פעם באוטובוס האחרון! בדיעבד אפשר לצאת באוטובוס הקודם לאוטובוס האחרון, **ואם זה לא מסתדר אז לא נוסעים!**

מכתבו של מרן רשכבה"ג
מרן הגאון רבי דב לנדו שליט"א
בנושא הקדמת הנסיעה מחוץ לעיר בערבי שבתות
ממכתב ששלח למגיד מישרים
רבי ראובן קרלנשטיין זצוק"ל

לב מי לא יסער ולא יחרד לפירצות בקדושת השבת עד כדי חילולה ר"ל ע"י אלו הנסעים לעיר אחרת בעש"ק במועד מאוחר ונכשלים ומכשילים אחרים, ובעיקר את הנהג המסכן, החפץ גם הוא לשמור שבת כהלכתה וכו' ויעורר הלבבות לשמור משמרת השבת, שבת קדשנו, שלא להיכשל ולהכשיל, ושלא יטו לב למסמא את עיני שכלם, כי שלום יהא להם ולא יבוא מכשול על ידם, עד כאן דברי יצה"ר. ויפקחו עיניהם ויפתחו ליבם, לראות ולהבין כי עוון גדול יש במעשיהם, חטאת היחיד והרבים, ובכלל מחללי שבת הם, וזכות שבת קדשנו תעמוד לכל החרדים לקדושתה ודואגים לבל תחולל חלילה.

גם נסיעה ב'ספיישל' זה הוצאות שבת

פתרון אחר: למשל, מי שגר באופקים יזמין מבעוד יום "ספיישל" מהדרום, שיחנה ליד הבית באופקים בשעה 12:00, ובתנאי שהנהג **נכרי!** שהרי הנהג יחזור לביתו לדרום בשעה 16:00, ואסור שזה יהיה יהודי שיחזור סמוך להדלקת נרות או בשקיעה רח"ל, או בסגנון דומה להזמין טקסי שנהגו יהודי שיצא מבני ברק בשעה 10:00 ויחנה ליד ביתך בשעה 12:00, ואז תגיעו בס"ד כולכם בגילה, רינה, דיצה וחדווה בשעה 14:00 לבני ברק. הנהג יספיק לחזור לביתו, להתקלח ולהכין את עצמו לשבת קודש!

כעת נענה האברך: ארנקי ריקן, ומאין יהיה לי כסף לטקסי? שכחת? שכחת שהוצאות שבת אינן מחשבון המזונות, ואדרבה, כל המוסיף מוסיפין לו! נכון שאתה לווה ומכבד את שולחן שבת במעדנים בסך 500-700 שקלים? אז תוסיף עוד 500 על הטקסי! יש לנו אבא עשיר מאוד והוא הבטיח שיוסיף לך אל תדאג! (וגם אם בסוף אלו שנסעו באוטובוס הגיעו בזמן.. זה לא מוריד במצוה שעשינו..) ואם הבטחנו להורים שאנחנו נבוא עם כל האוכל? אז אל תבטיחו.. ואם כן הבטחנו נקנה אוכל מוכן! את המקלחות חובה לדחות ולעשות אצל המארחים. באופן כזה תרוויחו ותגיעו שעה מוקדם יותר.

הנה דברים ההווים ומתרחשים לצערנו: יוצאים לאוטובוס של שעה 13:15. אבל האוטובוס ספק מתמהמה? ספק לא יצא? ספק דילג על התחנה? מצלצלים במתח רב לסדרן ומאיימים

להתלונן, והסדרן מבטיח לעשות מאמצים גדולים. בשעה 14:15 מגיע באיחור רב אוטובוס שנהגו יהודי, ומעלה את הנוסעים, והוא מספר: אני מאשקלון. התכוננתי בשעה זו לשוב לביתי, להכין את עצמי לכבוד שבת קודש ולצאת לבית הכנסת, אלא שהסדרן לחץ אותי. בלית ברירה, הפניתי את ההגה לאופקים. הלוואי שנגיע לבני ברק בשעה 16:00 ואתם תידרשו לנסוע עד סוף המסלול. לביתי באשקלון אולי אגיע לפני השקיעה, אולי אולי!

כמה איסורים עברו הנוסעים? אולי "לפני עיוור" על הסדרן ועל הנהג? אולי שלחנו שליח לדבר עבירה? אולי זה איסור "חמס" שכפינו את החברה ואת הנהג לתת לנו "שירות" שהם לא רצו לתת לנו?

שבר נורא! אירע שאוטובוס מאופקים הגיע לכניסה לבני ברק בשעה 16:00, רחמנא ליצלן. קרוב משפחה בא לאסוף את משפחתו, ובצומת היציאה מב"ב חזו עיניהם באנשים בעלי חזות חרדית המנופפים יד לטרמפ לכיוון ירושלים. השם ישמרנו!

החזון איש יעץ לרופא אחד שלא ירכוש רכב פרטי. תמה הרופא: למה לא? השיב החזון איש: אולי יזעיקו אותך להושיע חולה ובאמצע הדרך "יתקע" הרכב, ומה תעשה? מן הסתם תעצור לתקן את התקלה! אבל אם תיסע בטקסי, והטקסי יתקע, אז תעבור לטקסי אחר.

והוא הדין לענייננו, אל נא נביא את עצמנו לניסיונות של איחור, למצב שניתקע בפקקים וזהו בכלל לא חשש רחוק אלא עניין מצוי מאוד ובפרט בימי שישי! מפני שהמון יהודים טובים אצים ורצים להספיק להגיע ליעדם "לפני שבת", וברור שאלפים כאלו הם אלה ש"ייצרו" את הפקקים בעצמם.

אין אנו צריכים להמשיך ולספר. כל אחד מכם ודאי עשיר בסיפורים עגומים של סיבוכים שאירעו למעשה בערב שבת על תוצאותיהם המרות ועל כאבי הלב, **על כן נכבד את שבת המלכה, ואף שבת המלכה תגיל בנו מקדשי שבת קודש, ותגמול לנו בתשלומי כפל, נחלה בלי מצרים.** בזמירות ליל שבת "כל מקדש שביעי" שורר לנו הפייטן "דורשי ד' זרע אברהם אוהבו, המאחרים לצאת מן השבת וממהרים לבוא". ותמהו העולם, הלא ראוי שהסדר יהיה כך: הממהרים לבוא ומאחרים לצאת, כסדר ראשון ראשון ואחרון אחרון.

ויש לבאר שאלו המאחרים לצאת מהשבת הקודמת מפני שנהנו מעוצם תענוג קדושת שבת, וצר להם להפסיד את דבקות שבת קודש הם אלו שימהרו לקבל את פני השבת הבאה כדי לזכות בריבוי עונג דביקות השבת! ואבינו, מלכנו, רוענו יגמול לנו בידיו הגדולות והרחבות. ובליל שבת קודש נשוב מבית הכנסת אל בית מארחינו מלווים במלאכי השרת ונזמר "שלום עליכם מלאכי השרת מלאכי עליון"! ועל פנינו נהרה ושמחה עד בלי די.

"כדי שיגיע לביתו בעוד היום גדול"

ע"י שמקדימים הנסיעות מתקיימות ההלכות המובאות בסי' רמ"ט: "אין הולכים בערב שבת יותר מג' פרסאות, כדי שיגיע לביתו בעוד היום גדול ויוכל להכין צרכי סעודה לשבת". ובמשנה ברורה (בס"ק ג') כתב: "דמ"מ צריך ליזהר לכתחלה שלא ילך או יסע עד סמוך לערב מפני שכמה פעמים נכשלים ע"י זה, ובאים לידי חילול שבת. ופוסקי זמנינו הרחיבו בזה.

כאשר אנו יוצאים לדרך שאורכת כשעתיים, כגון מירושלים לבני ברק, או לאופקים וכן להיפך. וכן מב"ב לרכסים, וסיבוב הנסיעה מתחיל בערך ב: 12:30, או בשעה 1:00, **תמונת המצב היא שה"סיבוב" בעיר המוצא אורך מינימום חצי שעה, ובמצב טוב נגיע ליעדנו אחרי הסיבובים בעיר היעד בערך בשעה 3:00,**

וכל זה! בתנאי שאין פקקים. והרי פקקים בערב שבת יש ויש! התוצאה הבלתי נמנעת היא שמאות יהודים, ובהם נהגים, סדרנים, ועובדי תחנות, שהם בעצם **עובדים שלנו!!** ואנו באמת **המעבידים** אותם עד לשעה 3 או 4 בשעון חורף וזה במקרה הטוב! ורק אז הם יתפנו לצאת לביתם להתכונן לשבת, ורבים מהם חפצים להגיע לקבלת שבת בבית הכנסת מתוך רוגע.

אין לנו שום רשות לעשות כדבר הזה! אמנם יכול היצר לטעון שהרי גם לעצמנו קצבנו את המהלך הגרוע הזה. שמחמתו נגיע למארחינו סביב הדלקת נרות. **ונמצא שקיימנו בעצמנו "מיגו שאני חב לעצמי אני חב לאותם מאות יהודים" שמחמת אילוצי פרנסה מחוייבים לשרת אותי. ואיש באחיו לא תרדה בו בפרך!**

הלואי שכולנו נתאגד יחד סביב פיסקי רבותינו ובהשתדלות העסקנים, שהאוטובוס האחרון יצא מרכסים ומאופקים ומב"ב וירושלים לא יאוחר משעה 12:00 בשעון חורף. באופן זה יוכלו רוב אותם יהודים שהם בעצם ה"עובדים שלנו" להשתחרר בסביבות 2:30 ולקבל שבת בכבוד ובעונג ואזי - "מיגו שזכינו לעצמנו, זכינו גם לאחינו בני ישראל"! "ואהבת לרעך כמוך"

בואו חשבון

א. שעה אחת של לימוד בשבת - כאלף שעות של לימוד בחול! (בן איש חי בשם המקובלים)

1000X1=1000

ב. לימוד שעה אחת בשמחה - כאלף פעמים שלא בשמחה! (אורחות צדיקים שער השמחה)

1000x1000= מיליון

ג. טוב אחת בצער - ממאה שלא בצער. שיש קושי כגון עייפות וכדו' שווה הלימוד פי מאה!

מיליון100X מיליון = מאה מיליון.

ד. כתב הסבא מקעלם זצוק"ל דכוונת חז"ל אחת בצער ממאה שלא בצער זה לא רק על פעם אחת שהתחזק אלא כל רגע שיש לו קושי והוא מתגבר נאמר ע"ז טוב אחד בצער ממאה!

= אין לשער את סך השעות

ה. כתב הח"ח שבדקה אחת של לימוד אפשר ללמוד 200 תיבות, וכל תיבה של לימוד תורה שווה כנגד תרי"ג מצוות.

ו. זכות הרבים! כשרבים מתחזקים יחד לעשות מצווה יש לכל אחד זכות וחלק במצווה של כולם, כמו שכתב החיד"א זיע"א כשבני החבורה מתאספים יחד לגמור את הש"ס הרי זה נחשב שכולם גמרו את הש"ס.

לפרטים והנצחות או להצטרפות או לשליחת דרשות וכד'
ניתן לפנות למייל a0732951324 gmail.com
לשמיעת שיחות חיזוק בנושא שבת בטל: 073-2951324

לתרומות לעלון (ניתן להנציח לע"נ או לרפואת)
ב'נדרים פלוס' ו'קהילות' - קופת דף היומי אליבא דהלכתא
או בטלפון 0527614765

חקירות חדשות ונפלאות

בעניני מלחמה בחנוכה

מהגאון רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א

מח"ס "גם אני אודך"

יום א' פרשת ויצא לסדר "ושמרתיך בכל אשר תלך" ה' כסלו, תשפ"ז

הנה שאלות וחקירות חדשות, שחנני ה' יתברך ברוב חמלתו לאחרי יגיעה גדולה מאד בעניני מלחמה שקשור לחנוכה, ובתפילה שלא יהיה מלחמות כלל לכל ישראל בכל מקומות שהם, אולם צריך לדעת ההלכה למעשה, אם יהיה מלחמה חלילה וחס בימי החנוכה הבאים לקראתנו לחיים טובים ולשלום.

ואפשר לצאת בזה בבחינת כל העוסק בתורת חנוכה שקשור למלחמה, כאילו היה מלחמה, ויתבטלו כל הגזירות רעות מעלינו ועל כל ישראל.

ויהיה חלקי תמיד בתורת ה' לעד. וממזכי הרבים לנצח. אמן כן יהיה רצון

ונשמח לקבל חוות דעת ותשובות מרבני וחכמי התורה. ויגדיל תורה ויאדיר.

א) מה ההלכה אם הפסיק בין הברכות לתחילת ההדלקה, כי ברח למקלט ?

ב) מה ההלכה אם הפסיק בדיבור באמצע ההדלקה ?

ג) אם הספיק להדליק רק נר אחד, וברח למקלט, ושוב חזר, אם ידליק כעת רק נרות ההידור, או שיכבה הנר הראשון, כדי שידליק כל הנרות בפעם אחת ?

ד) בהנ"ל, והאם יחזור לברך שוב על נרות ההידור שמדליק כעת ?

ה) סעודת מצוה בחנוכה שעושים לכבוד החנוכה, ולכבוד הניסים שעושה הקב"ה אתנו במלחמות שיש כעת, האם זה סעודת מצוה לכו"ע ?

ו) אם נמצא במטוס, או במקום ציבורי שאסור שם להדליק נרות, האם ידליק פנס ?

ז) אם נמצא במקלט ביום רביעי של חנוכה, ויש רק נר אחד לכל אחד, האם אחד ידליק ארבעה נרות ויוציא את כולם, או כל אחד ידליק רק נר אחד ?

ח) אם נמצא במקלט ויש מספיק נרות לכל אחד, האם אחד יוציא את כולם, או כל אחד ידליק לבד ?

ט) אם יש לו אפשרות או להדליק בממ"ד או במקלט, שיש הרבה אנשים, או שידליק בפתח ביתו או בחלון, מה עדיף ?

י) אם נמצא במקלט ויש שם רוב עם, ופירסום הנס חזק, ויש רק חנוכיה אחד, אם יכולים לכתחילה שני אנשים להדליק זה מהצד הזה של החנוכיה, וזה מהצד השני של החנוכיה, ?

יא) אם לא נשארים בבית הכנסת אחרי התפילה, בגלל המלחמה, אם יש ענין להדליק שם נרות חנוכה שישארו הנרות דולקים חצי שעה ?

יב) אם יש ברוב עם במקלט, אולם לא מתפללים שם מעריב, אם יכולים להדליק שם כמו בבית הכנסת בברכה ?

יג) אם יכולים להדליק לכתחילה מפלג המנחה, כי חושש שאחר כך יהיה אזעקות כל הזמן, ולא יספיק להדליק. ?

יד) אלו שנוהגים להדליק תמיד נרות חנוכה בחוץ, האם יכולים להדליק נרות

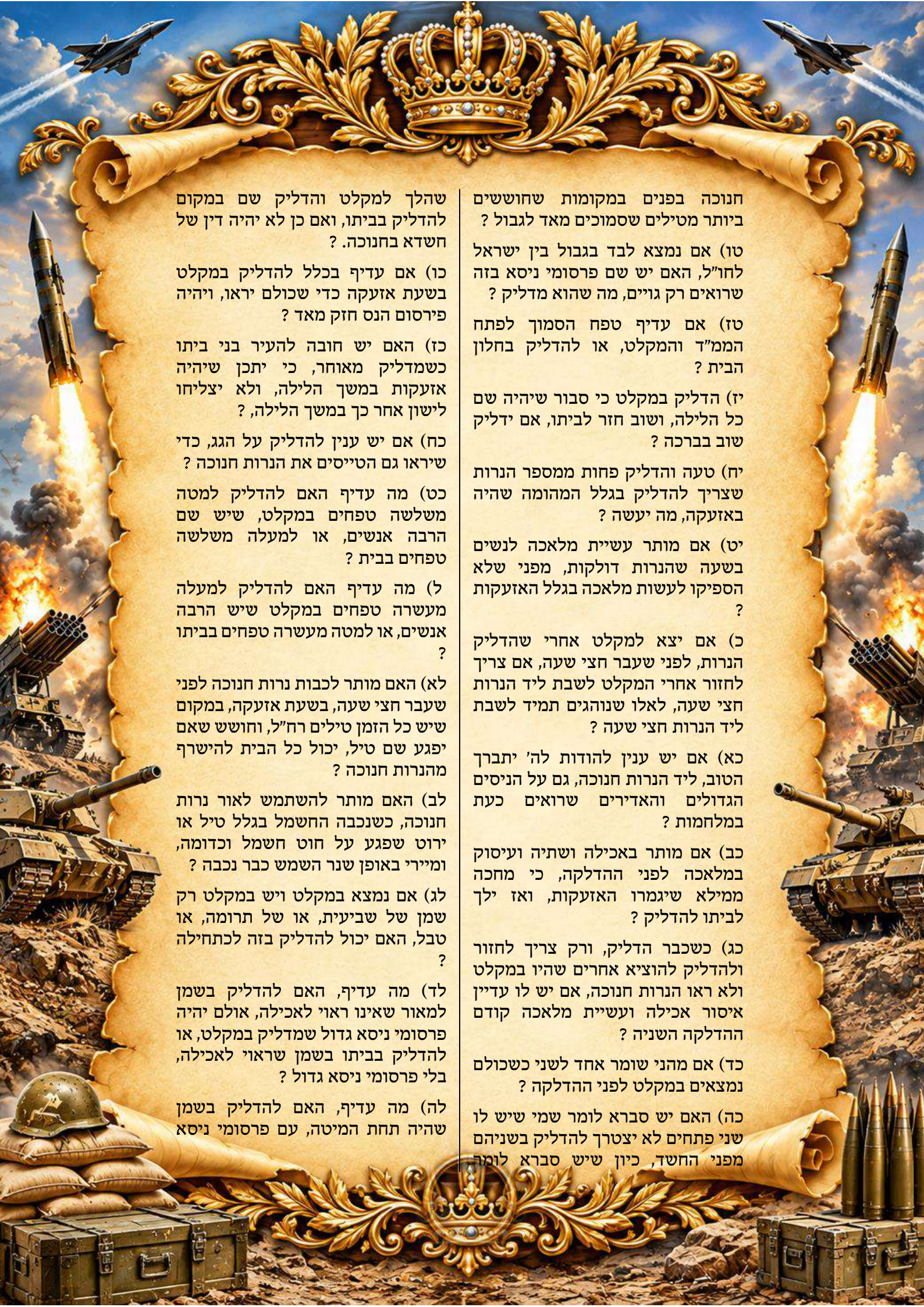

חנוכה בפנים במקומות שחוששים ביותר מטילים שסמוכים מאד לגבול ?

טו) אם נמצא לבד בגבול בין ישראל לחו"ל, האם יש שם פרסומי ניסא בזה שרואים רק גויים, מה שהוא מדליק ?

טז) אם עדיף טפח הסמוך לפתח הממ"ד והמקלט, או להדליק בחלון הבית ?

יז) הדליק במקלט כי סבור שיהיה שם כל הלילה, ושוב חזר לביתו, אם ידליק שוב בברכה ?

יח) טעה והדליק פחות ממספר הנרות שצריך להדליק בגלל המהומה שהיה באזעקה, מה יעשה ?

יט) אם מותר עשיית מלאכה לנשים בשעה שהנרות דולקות, מפני שלא הספיקו לעשות מלאכה בגלל האזעקות ?

כ) אם יצא למקלט אחרי שהדליק הנרות, לפני שעבר חצי שעה, אם צריך לחזור אחרי המקלט לשבת ליד הנרות חצי שעה, לאלו שנוהגים תמיד לשבת ליד הנרות חצי שעה ?

כא) אם יש ענין להודות לה' יתברך הטוב, ליד הנרות חנוכה, גם על הניסים הגדולים והאדירים שרואים כעת במלחמות ?

כב) אם מותר באכילה ושתיה ועיסוק במלאכה לפני ההדלקה, כי מחכה ממילא שיגמרו האזעקות, ואז ילך לביתו להדליק ?

כג) כשכבר הדליק, ורק צריך לחזור ולהדליק להוציא אחרים שהיו במקלט ולא ראו הנרות חנוכה, אם יש לו עדיין איסור אכילה ועשיית מלאכה קודם ההדלקה השניה ?

כד) אם מהני שומר אחד לשני כשכולם נמצאים במקלט לפני ההדלקה ?

כה) האם יש סברא לומר שמי שיש לו שני פתחים לא יצטרך להדליק בשניהם מפני החשד, כיון שיש סברא לומר שהלך למקלט והדליק שם במקום להדליק בביתו, ואם כן לא יהיה דין של חשדא בחנוכה. ?

כו) אם עדיף בכלל להדליק במקלט בשעת אזעקה כדי שכולם יראו, ויהיה פירסום הנס חזק מאד ?

כז) האם יש חובה להעיר בני ביתו כשמדליק מאוחר, כי יתכן שיהיה אזעקות במשך הלילה, ולא יצליחו לישון אחר כך במשך הלילה, ?

כח) אם יש ענין להדליק על הגג, כדי שיראו גם הטייסים את הנרות חנוכה ?

כט) מה עדיף האם להדליק למטה משלשה טפחים במקלט, שיש שם הרבה אנשים, או למעלה משלשה טפחים בבית ?

ל) מה עדיף האם להדליק למעלה מעשרה טפחים במקלט שיש הרבה אנשים, או למטה מעשרה טפחים בביתו ?

לא) האם מותר לכבות נרות חנוכה לפני שעבר חצי שעה, בשעת אזעקה, במקום שיש כל הזמן טילים רח"ל, וחושש שאם יפגע שם טיל, יכול כל הבית להישרף מהנרות חנוכה ?

לב) האם מותר להשתמש לאור נרות חנוכה, כשנכבה החשמל בגלל טיל או ירוט שפגע על חוט חשמל וכדומה, ומיירי באופן שנר השמש כבר נכבה ?

לג) אם נמצא במקלט ויש במקלט רק שמן של שביעית, או של תרומה, או טבל, האם יכול להדליק בזה לכתחילה ?

לד) מה עדיף, האם להדליק בשמן למאור שאינו ראוי לאכילה, אולם יהיה פרסומי ניסא גדול שמדליק במקלט, או להדליק בביתו בשמן שראוי לאכילה, בלי פרסומי ניסא גדול ?

לה) מה עדיף, האם להדליק בשמן שהיה תחת המיטה, עם פרסומי ניסא

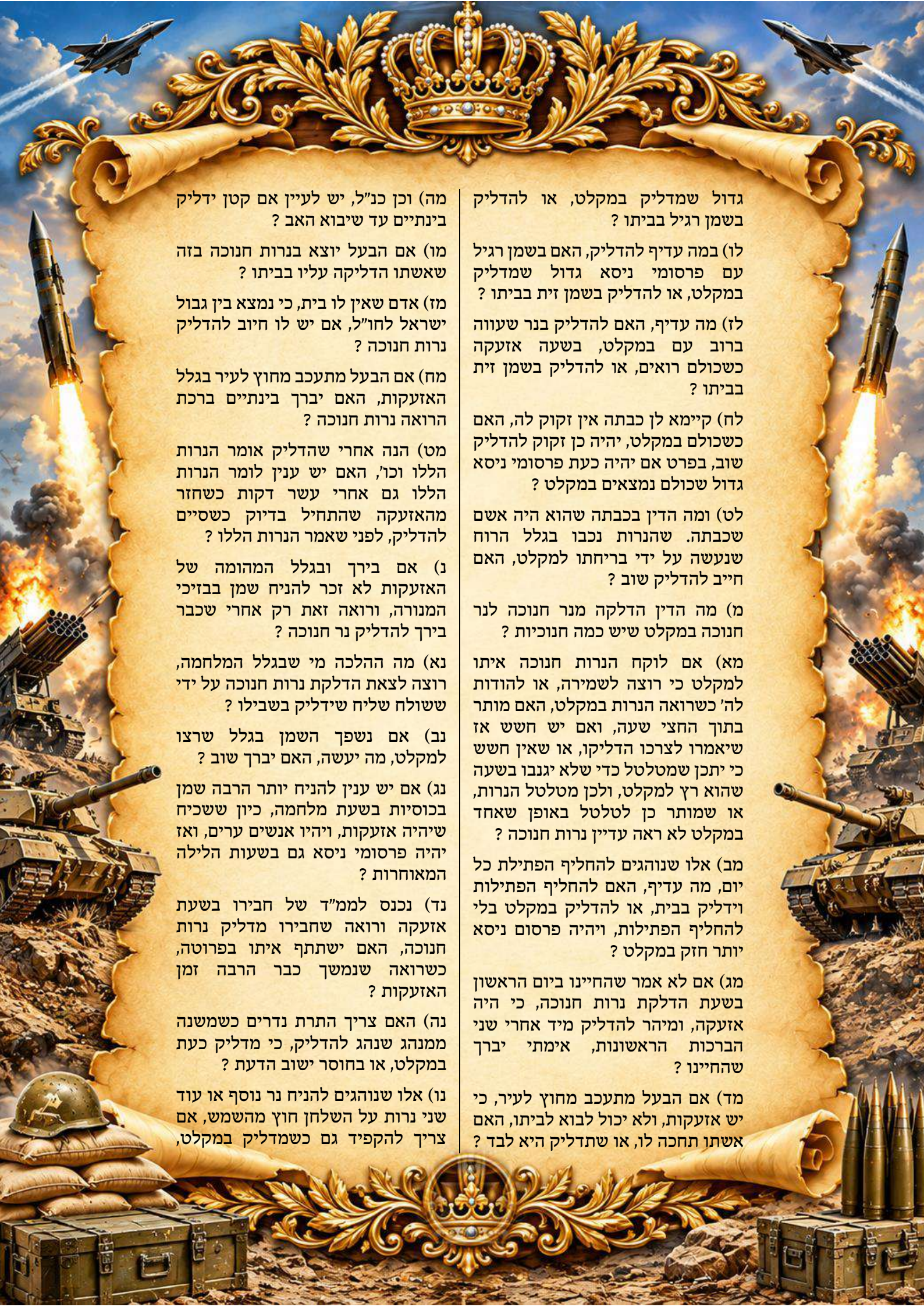

גדול שמדליק במקלט, או להדליק בשמן רגיל בביתו ?

לו) במה עדיף להדליק, האם בשמן רגיל עם פרסומי ניסא גדול שמדליק במקלט, או להדליק בשמן זית בביתו ?

לז) מה עדיף, האם להדליק בנר שעווה ברוב עם במקלט, בשעה אזעקה כשכולם רואים, או להדליק בשמן זית בביתו ?

לח) קיימא לן כבתה אין זקוק לה, האם כשכולם במקלט, יהיה כן זקוק להדליק שוב, בפרט אם יהיה כעת פרסומי ניסא גדול שכולם נמצאים במקלט ?

לט) ומה הדין בכבתה שהוא היה אשם שכבתה. שהנרות נכבו בגלל הרוח שנעשה על ידי בריחתו למקלט, האם חייב להדליק שוב ?

מ) מה הדין הדלקה מנר חנוכה לנר חנוכה במקלט שיש כמה חנוכיות ?

מא) אם לוקח הנרות חנוכה איתו למקלט כי רוצה לשמירה, או להודות לה' כשרואה הנרות במקלט, האם מותר בתוך החצי שעה, ואם יש חשש אז שיאמרו לצרכו הדליקו, או שאין חשש כי יתכן שמטלטל כדי שלא יגנבו בשעה שהוא רץ למקלט, ולכן מטלטל הנרות, או שמותר כן לטלטל באופן שאחד במקלט לא ראה עדיין נרות חנוכה ?

מב) אלו שנוהגים להחליף הפתילת כל יום, מה עדיף, האם להחליף הפתילות וידליק בבית, או להדליק במקלט בלי להחליף הפתילות, ויהיה פרסום ניסא יותר חזק במקלט ?

מג) אם לא אמר שהחיינו ביום הראשון בשעת הדלקת נרות חנוכה, כי היה אזעקה, ומיהר להדליק מיד אחרי שני הברכות הראשונות, אימתי יברך שהחיינו ?

מד) אם הבעל מתעכב מחוץ לעיר, כי יש אזעקות, ולא יכול לבוא לביתו, האם אשתו תחכה לו, או שתדליק היא לבד ?

מה) וכן כנ"ל, יש לעיין אם קטן ידליק בינתיים עד שיבוא האב ?

מו) אם הבעל יוצא בנרות חנוכה בזה שאשתו הדליקה עליו בביתו ?

מז) אדם שאין לו בית, כי נמצא בין גבול ישראל לחו"ל, אם יש לו חיוב להדליק נרות חנוכה ?

מח) אם הבעל מתעכב מחוץ לעיר בגלל האזעקות, האם יברך בינתיים ברכת הרואה נרות חנוכה ?

מט) הנה אחרי שהדליק אומר הנרות הללו וכו', האם יש ענין לומר הנרות הללו גם אחרי עשר דקות כשחזר מהאזעקה שהתחיל בדיוק כשסיים להדליק, לפני שאמר הנרות הללו ?

נ) אם בירך ובגלל המהומה של האזעקות לא זכר להניח שמן בבזיכי המנורה, ורואה זאת רק אחרי שכבר בירך להדליק נר חנוכה ?

נא) מה ההלכה מי שבגלל המלחמה, רוצה לצאת הדלקת נרות חנוכה על ידי ששולח שליח שידליק בשבילו ?

נב) אם נשפך השמן בגלל שרצו למקלט, מה יעשה, האם יברך שוב ?

נג) אם יש ענין להניח יותר הרבה שמן בכוסיות בשעת מלחמה, כיון ששכיח שיהיה אזעקות, ויהיו אנשים ערים, ואז יהיה פרסומי ניסא גם בשעות הלילה המאוחרות ?

נד) נכנס לממ"ד של חבירו בשעת אזעקה ורואה שחבירו מדליק נרות חנוכה, האם ישתתף איתו בפרוטה, כשרואה שנמשך כבר הרבה זמן האזעקות ?

נה) האם צריך התרת נדרים כשמשנה ממנהג שנהג להדליק, כי מדליק כעת במקלט, או בחוסר ישוב הדעת ?

נו) אלו שנוהגים להניח נר נוסף או עוד שני נרות על השלחן חוץ מהשמש, אם צריך להקפיד גם כשמדליק במקלט,

ואין שם מקום להדליק שני נרות על השלחן ?

נז) כשיש אזעקות באמצע התפילה בבית הכנסת, והחזן רוצה כבר לסיים התפילה, וקריאת התורה, והקדישים, כי קשה כל הזמן להפסיק בכל אזעקה, אם יכולים לדלג על אמירת הלל בציבור, ויאמר כל אחד הלל בביתו ?

נח) בנים נשואים האוכלים בבית הוריהם, וישנים בביתם, ויש אזעקות, היכן ידליקו ?

נט) אורחים האוכלים במקום אחד, וישנים במקום אחר, ויש אזעקות, היכן ידליקו ?

ס) אדם שבשבת היה אצל ההורים, ורוצה לחזור הביתה במוצאי שבת, ובינתיים יש אזעקות היכן ידליק ?

סא) אדם שמגיע לבית ההורים בערב שבת אחרי פלג המנחה, כי יוצא מביתו שגר באותו עיר שההורים גרים, היכן ידליק אם יש אזעקות, ?

סב) חסידים שהגיעו לאדמו"ר לשבת, היכן ידליקו אם יש אזעקות ?

סג) אם עובר דירה באמצע חנוכה בגלל שרוצה דירה אחרת עם ממ"ד, היכן ידליק האם בבית הראשון או השני ?

סד) חתן בליל נישואין ויש אזעקות, האם ידליק באולם החתונה ?

סה) אם נמצא במקלט בערב שבת, ויש לו רק נר אחד שם, או לשבת או לחנוכה, מה יעשה ?

סו) מהו זמן ההדלקה בערב שבת הכי מוקדם שיכול להדליק באופן שחושש שיהיה אזעקות, ולא יספיק להדליק לפני שבת ?

סז) קיבל שבת ומחמת האזעקות, שכח ונזכר כעת לפני שבת שלא הדליק נרות חנוכה ?

סח) מה הם האופנים שאפשר לטלטל המנורה בשבת כשהמנורה באמצע הדרך, ומפריע לרוץ למקלט או לממ"ד ?

סט) ידוע המחלוקת מה יעשה קודם, הבדלה או נרות חנוכה, השאלה מה עדיף לעשות קודם, כשיש חשש שיהיה כעת הרבה אזעקות ויתעכב הרבה זמן במקלט ?

ע) אם בגלל האזעקות טעה בקריאת התורה בחנוכה, ויש בזה הרבה פרטי דינים ואופנים שטעה, מה יעשה למעשה ?

עא) אם יכול לכתחילה להדליק נרות חנוכה במקלט, כי רוצה שיהיה לו שם תוארה, באופן שאין שם חשמל ?

עב) הנה צריך להמתין ולהדליק עד שידליק רוב הפתילה, האם צריך להמתין בשעת הדלקה עד שידליק רוב הפתילה גם כשיש התראה לאזעקה, ?

עג) מה עדיף האם להדליק בחנוכיה רגילה במקלט, או להדליק בחנוכיה של כסף בביתו ?

בשורות טובות וקוב"ה ישמור כל ישראל לעד ולנצח נצחים ונשמע ונבשר תמיד רק בשורות טובות אמן כן יהיה רצון
מצפה לישועתן של כל ישראל ברחמים גדולים ועצומים
בברכת כהנים באהבה כעתירת
גמליאל הכהן רבינוביץ
מח"ס "גם אני אודך"
ו"פרדס יוסף החדש" על המועדים.

הכתובת למשלוח תשובות: הרב גמליאל הכהן רבינוביץ
ת.ד. 539 בני ברק פקס 035201299
7128536@gmail.com

בס"ד

גליון מיוחד זה יצא לאור ע"י מערכת בענינא דיומא

המרצה הרה"ג רבי מרדכי נויגרשל שליט"א במאמר תקיף ונוקב כנגד מבזי התורה

גחלתם של חכמים מול ההבנה המסולפת של ההמונים

בטרם ניגש לגופו של מאמר עלינו להדגיש שאין אנו יודעים מה גדולי ישראל יחליטו בענין הצטרפות לממשלה זו או אחרת ובענין ויתור על ענין זה או אחר למען המשך לימוד התורה מאמר זה עוסק בגחלתם של חכמים ובפרופורציות שמנחות את החלטותיהם השונות

נראה כי הניסיון של תקופתנו אינו אמונה באלוקים ובהשגחתו, ואפילו לא אמונה בתורה משמים, אלא אמונת חכמים. (ואמנם, יבואר להלן כי אמונות אלו קשורות זו בזו)

ככל שגלויי המדע מתחדשים ומתפתחים, והסדר בבריאה נחשף והולך במלוא הודו. הרי ברור שמי שאינו מכיר במציאות האלוקים, אין הדבר נובע מחוסר אמונה אלא מאינטליגנציה נמוכה, או מיצר הרע גבוה.

האירועים שהתרחשו בארץ הקודש וסביבותיה בשנים האחרונות, המלחמות ההצלות וכל הידוע מנטרלים כל אפשרות ריאלית ואינטלקטואלית לכפירה בהשגחת האלוקים על העולם, הן ברור שכח אדיר משגיח על הנעשה בעולם.

ותורה משמים, הן אפשר להוכיח זאת. כפי שעושים אנו זה שנים, וכפי שהראינו באופן ברור בספרנו מסע אל פסגת הר סיני ובעשרות השיעורים המוקלטים העוסקים ב"מערכת ההוכחה לאמיתות התורה".

כל מי שלמרות הנ"ל אינו מאמין, ועושה עצמו כמי שאינו יודע, אינו בר שיח.

וכבר בשנת תש"ח כתב הרב דסלר: **"לכאורה כשה' יתברך גוזר ייסורים היינו שילמדו מהם ויעשו תשובה. ומי שאינו חוזר בתשובה אין לו עוד תקווה, כאמור: "לשוא הכיתי את בני מוסר לא לקחו". אבל יש עוד עצה, שהיינו שהי"ת פתאום מתנהג ברחמים גדולים למעלה מכל השערה ואפילו לאותם שלא למדו מהיסורים, כי בזה פתח גדול לפני האדם – התהפכות מן הקצה אל הקצה, מקצה היסורים לקצה הנחת צריך שיעורר את האדם כי מעשי ה' המה".** כי כשיש חסד או דין יהיו כאלה שיגידו זה המזל עתה, אך ההתהפכות ודאי מראה השגחה.

ומוסיף הרב דסלר ואומר ש"**ההתהפכות מקצה אל קצה, מקצה היסורים של חורבן ששת אלפי אלפים מאחינו, אל הקצה השני – התישבות עמנו במדינתנו בארץ הקדושה. מזה צריך ללמוד ולקבוע אמונה בלב אוי לו למי שיבוא ליום הדין ועדין סומא הוא מלראות דבר מוחשי כזה**" וקל וחומר ההתהפכות מהאיום שהיה מכל הכיוונים בשנים האחרונות לנצחונות הכבירים, לניסים הכבירים שהיו. הוא שאמרנו מי ש"סומא הוא מלראות" ועושה עצמו כמי שאינו יודע אינו בר שיח.

וכבר אמר רבי הלל זקס זצ"ל (ראש ישיבת חברון וכנסת הגדולה, נכדו של החפץ חיים) לכותב שורות אלו: **"מרדכי, בוא אני אגיד לך מה מתרחש, הקב"ה מוריד מחיצה ומסך. כשהמסך יֵרד, אלה שנמצאים כאן, יישארו כאן. ואלה שנמצאים שם, יהיו בחוץ. ואנחנו מחזיקים במחיצה ומבריחים כמה שיותר נשמות, עד שהמחיצה תרד וייסגר השער"**

ואילו אמונת חכמים, אדרבא, ככל שהאדם מבין יותר ושכלתן יותר ואופקיו מתרחבים, נדמה לו שיכול הוא לבקר את החלטות החכמים כיד דמיונו הטובה עליו. וזכותו האינטלקטואלית לעשות כן, כי הרי אדם משכיל הוא ורחב אופקים ומבין דבר. ולדבריו, הרי אחרי הכל גם החכמים הם בני אדם ונתונים כביכול לביקורתו...

לא רק מפני זה אנו אומרים שאמונת חכמים היא הניסיון בדורנו אלא גם מפני מה שחווים אנו במציאות הנוכחית. יהודים שומרי מצוות רבים תוהים מדוע גדולי התורה ומנהיגי הצבור החרדי נותנים יד לעוכרי ישראל להקים ממשלה (כאילו שבימי הממשלה שחלפה לא היה עוכר גדול בעמדת הכבוד הקדמית...) ומדוע נותנים יד לעוכרי ישראל שתוכניותיהם (שלא כמו הממשלה הקודמת) לעקור כל סימן של יהדות בארץ הקודש. כולל שבת כשרות נישואין רבנות ראשית וכדי.

רבים מהם לא מסתפקים בתהיותיהם אלא מצרפים אליהם גינויים חרפות וגידופים, כיד החינוך המפואר שקבלו, הטובה עליהם. הגדיל לעשות אחד מ"בכירי הפוליטיקאים" הדתיים שקרא למנהיג הישיש, מזקני חכמי הדור, הרב דב לנדו שליט"א לחזור בתשובה על אמירה מאמירותיו, וזאת בחר לומר קבל עולם. ולא היתה זו פליטת פה כי איש לא שמע שהתנצל, ובודאי לא הלך חלוץ נעלים לבקש מחילה כנדרש. וכבר אמר הנביא ישעיהו כי יבוא יום נורא בו "ונתתי נערים שריהם... ירהבו הנער בזקן ונקלה בנכבד" (ישעיהו ג' פס' ה').

כמו כן אחד מרבני המפלגה הקיקיונית שכשלה, שהשתמשה במושג "חרדי" על לא עוול בכפו של הצבור החרדי, שלח לרבי דב לנדו שליטא שאלות בנושא מפלגתו, וקיבל תשובה חריפה כזו שכמדומה שניתן לומר שמאז שהחתם סופר כתב מכתביו נגד אהרן חורינר, הרבינר של אראד, שפרץ את חומות האורטודוכסיה בימים ההם, לא נכתב מכתב חריף כזה. לא שמענו שהאיש פרש ממפלגתו או שלח איזושהי בקשת מחילה (ואם עשה כן ולא ידוע לי הריני כמובן חוזר בי מקטע זה).

ואמנם, כאמור לעיל, אמונת חכמים קשורה באופן מיוחד לאמונה במציאות ה' שכך כותב רבי יוסף אלבו בספר העיקרים:

בפרק חלק נאמר כי אפיקורס אין לו חלק לעולם הבא. ובגמרא "היכי דמי אפיקורס" מי שמבזה תלמידי חכמים (כגון שאומר שאינם תורמים לעולם או אף מי שאומר בזלזול "החכמים האלה...") ואומר בספר העיקרים: **"שאין כל אדם מספיק לדעת מציאות ה' מעצמו ואמנם ידענו אם על צד הקבלה ואם על צד המופת מפי החכמים, והמבזה תלמידי חכמים המפרסמים מציאות ה' לכל האנשים לא הניח לעצמו דרך במה שידענו והרי הוא כאילו מכחיש מציאות ה' על כן נקרא אפיקורס"** (ספר העיקרים מאמר ראשון פרק י' עמ' מ"ז בהוצאתנו ועי"ש בביאור טעם בעיקר)

על אמונת חכמים דיברנו רבות ערב הבחירות. ודי היה לומר שמי שאכן שומר תורה ומצוות יודע שאם החכמים אמרו זה מה שעלינו לעשות ודי. ועוד עליו לדעת שאת כל מה שהוא יודע גם הם כמובן יודעים, ואם אמרו אחרת ממה שהוא סובר, כנראה שיש להם סיבה טובה לכך. אך לאור ההתפתחויות שהיו אחרי הבחירות, וההתפרעויות הלשוניות של כמה שהיו נחשבים כמבינים ואף כידידים. יש צורך להבהיר כמה נקודות בסוגיות העומדות על הפרק והנוגעות להוראותיהם של גדולי הדור.

כשחכמים ביטלו תקיעת שופר בכל תפוצות ישראל בראשי השנים שחלים בשבת (וכידוע הרי תמיד מדובר ביום טוב ראשון של ראש השנה שהוא ראש השנה מן התורה, כי יו"ט שני של ראש השנה, שהוא מדרבנן, אינו חל לעולם בשבת) ודאי אפשר היה לזעוק: איך אפשר לבטל את תקיעת השופר שהיא זכר לעקידה, שהקב"ה קם מכיסא דין ויושב על כסא רחמים, וזאת בכל תפוצות ישראל! אמנם "יש כח ביד חכמים לבטל דבר מן התורה בשב ואל תעשה", אך להשתמש בכח זה ולבטל את תקיעות השופר ולמנוע את המעלות הגדולות והתיקונים הנפלאים שהתקיעות גורמות להן! וזאת בגלל חשש כה רחוק.

הבה ונראה במה מדובר, החשש הוא שמא יקרה המקרה, ואדם הגר בעיר שיש בה רשות הרבים דאורייתא, בצד אחד של רשות הרבים (עיר שיש בה רחוב שעוברים בו שש מאות אלף איש ביום, שזו רשות הרבים מדאורייתא לרוב הדעות), ויש לו שופר, אך אינו יודע לתקוע, ויודיעו לו בעיצומו של ראש השנה שהוא נבחר להיות התוקע! וירצה ללמוד לתקוע, והמורה היחיד נמצא מהעבר השני של רשות הרבים, וילך אליו עם השופר ברשות הרבים כיון שישכח ששבת היום או שישכח שאסור לטלטל בשבת. והרי הסיכון שיקרה אירוע שכזה שבו יצטרפו כל הפרטים עד כדי שמאן דהו יעבור בשוגג על איסור הוא כה נמוך! הרי רוב הסיכויים שלעולם לא יצטרפו כל הפרטים יחדיו. ובשל כך מבטלים תקיעות שופר כה רבות בשנים רבות בכל תפוצות ישראל. ולא עוד אלא שהגמרא מגלה לנו ששנה שלא תקעו בה בשופר בראש השנה עלולה להיות שנה קשה. וכך עשו לנטילת לולב כשחל יום ראשון של סוכות בשבת וכך עשו למקרא מגילה.

לכאורה, כה קל לטיפשים להסיק, שחכמים הקלו ראש בתקיעת שופר בנטילת לולב ובקריאת המגילה. אבל זאת גם הם, הטיפשים הגמורים, לא יוכלו לומר, כי הרי אין כמו החכמים המלמדים אותנו על חשיבותן של המצוות הנידונות, ומהם ידענו אנו עד כמה הן חשובות. מדוע אפוא נראה כאילו קלה ידם על הדק הביטול!

אלא שכל בר דעת (וגם מי שאינו כל כך בר דעת) יבין, שהכיוון הוא הפוך. אם חכמים שאין כמוהם רגישים לחשיבותן של מצוות בכלל ושל המצוות

הנידונות, שופר, לולב, ומקרא מגילה, בפרט (והרי מי כמו החכמים מי שמוציא את פרוטותיו האחרונות ומשקיע כסף רב בקנית ארבעה מינים מהודרים ומגילה כשרה ומהודרת וטורח לדייק בקיום מצוות תקיעת שופר) לקחו על עצמם את האחריות לבטלן לעת כזאת, ודאי עשו זאת מתוך שיקול דעת בכובד ראש ובכאב לב גדול, אלא ששקלו ומצאו שכדאי למנוע את הסיכון, גם אם החשש נמוך ביותר, שמא מישהו יעבור עבירה בשוגג (!) ולו על ידי ביטול כל אותן מצוות והתיקונים הנפלאים הכרוכים בהן ואבדן הזכויות הקשורות בקיומן לפרט ולכלל.

ברור שהמסקנה ממה שהחכמים ביטלו מצוות אלו אינה שהחכמים זלזלו בהן חלילה. אלא שהנזק שיגרם מכך שמישהו יעבור עבירה ולו בשוגג כה גדול, כי כל אבק של עבירה גורם לאדם ולעולם נזק עצום, שעדיף לבטל את כל המצוות האלה בגלל חשש כה רחוק שמא יעבור אי מישהו עבירה כזאת בשוגג.

הגמרא במסכת יומא דף כ״ג מספרת, שטרם שתקנו פייס למצות הרמת הדשן מהמזבח היו הכוהנים רצים בכבש והראשון שהגיע זכה במצוה. פעם אחת ראה פרח כהונה את חברו מקדימו ותקע בו סכין מכלי הקודש.

בא אביו של הכהן הצעיר השוכב גוסס וזעק ״הוציאו את הסכין! עודנו מפרפר! יש לדאוג שלא יטמא הסכין כשימות״.

לכאורה – אדם קדוש ונעלה, כה קדוש הוא שברגע קשה כזה אינו דואג לבנו הגוסס, אלא לטומאת כלי המקדש. אבל הגמרא לא ממהרת להתפעל, היא דנה מה היתה סיבה לתגובתו החריגה של האב הכמעט-שכול הזה, האם שפיכות דמים היתה חמורה כפי שצריך אלא שקדושת כלי המקדש היתה כה נעלית בעיניהם עד שאב רואה את בנו יקירו, משוש חייו, מושא תקוותיו, גוסס וטומאת הסכין, שניתן עדיין למנוע אותה, חשובה בעיניו יותר, או שהיחס לכלי הקודש במקומו עומד אבל נזדלזלה ששפיכות דמים... ומסקנת הגמרא ששפיכות דמים נזדלזלה.

הוה אומר שכששני ערכים עומדים זה מול זה ומאן דהו מעדיף ערך אחד על חברו זה לא בהכרח מפני נחיתותו של הערך השני, יכול הדבר לנבוע מחשיבותו של הערך הראשון

כיצד נדע? מביאה הגמרא פסוק שמוכיח ששפיכות דמים נזלזלה וממילא ברור שזו הסיבה ולא שטומאת הקודשים חמורה בעיניהם

הוא הדין בנידון דידן.

כל אלה שצועקים הרי כל ערכי היהדות נמצאים בסכנה, ומאשימים את גדולי התורה שכאילו לא כל כך אכפת להם מערכים אלה, נשאל אותם: האם אי פעם חרדתם לערכים אלה כמו שחרדו עליהם גדולי ישראל? היכן הייתם במאבקים על שבת על כשרות על ניתוחי מתים ועל עוד ועוד גופי תורה? הרי אין כמו גדולי ישראל שהשליכו לבם, גופם ונפשם וכל מאודם לתוככי המאבקים הנמשכים האלה. וממילא רק דבר אחד יכולים להסיק: אם גדולי התורה מוכנים להיכנס למשא ומתן עם המתנגדים החריפים ביותר לכל דבר שריח יהדות נודף ממנו ובלבד להציל את עולם התורה לא תוכלו להסיק ששאר הערכים חשובים בעיניהם פחות אבל תוכלו אולי ללמוד, אם אתם מסוגלים, על חשיבותו העליונה של לימוד תורה.

אחת הבעיות היא שמי שלא היה במחיצת גדולי תורה, והמנהיגים שלו הם אנשים בגובהו, אם לא פחות, התרגל לדון את החלטות המנהיגים לפי שיקולים פוליטיים ונגיעות אישיות קטנוניות כשלו, מי שלא הכיר את אותם אישים שרגליהם מונחות ארצה וראשם מגיע השמימה, ומערכת השיקולים שלהם שונה לחלוטין, אינו רגיל לעצור ולעשות חשבון ולהגיע למסקנה שהמנהיג יודע את כל מה שהוא יודע אך הוא אינו יודע את מה שהמנהיג יודע, ושעליו לעדכן את סולם ערכיו לפי סולם ערכיו של האדם הגדול בענקים.

״אלך לי אל הר המור ואל גבעת הלבונה״, ״אל הר המור אלה האבות״. נפנה אם כך לאחד מגדולי החכמים שבכל הדורות לרבי יוחנן בן זכאי. רבי יוחנן ויתר על הכל. על החרות, על ארץ ישראל ועל ירושלים ואפילו על בית המקדש. וכשנתנה לו הזדמנות לבקש שלש בקשות ריכז את כולן בתורה, גדוליה וצדיקיה. גם אז היו בריונים. גם אז היו חצופים, גם אז היו כאלה שמנעו ממנו לעשות זאת ככל שיכלו עד שנאלץ לצאת תוך שמשים עצמו כמת. אם היתה אז תקשורת כמו שיש בימינו, מן הסתם היו לועגים על רבי יוחנן, מן הסתם היו שופכים עליו קיטונות של גידופים. על שלא ביקש על ארץ ישראל, ולא ביקש על ירושלים. והעדיף לרכז את כל כוחותיו בהצלתה של תורה. ואולי גם היה איזה מנהיג מפלגה דתי הצעיר מרבי יוחנן בעשרות שנים, ורחוק מידיעותיו בתורה כמה אלפי שנות אור, שהיה אומר בתקשורת שהוא מקווה שרבי יוחנן בן זכאי יחזור בתשובה...

אבל באמת הדבר לא נבע מכך שרבי יוחנן כיבד פחות מהם את הערכים האחרים כמו ארץ ישראל וירושלים ובית המקדש. אלה היו חשובים לו הרבה יותר מאשר לכולם יחד, אבל הוא ידע יותר מהם מה ערך התורה.

לו היה לאנשים אמונת חכמים מינימלית היו מבינים שאם נראה בעיניהם מוזר שגדולי ישראל יישאו ויתנו עם מי שרצה להשליכם במריצה למזבלה ועם מי שמוכנים לשבת עם ערבים תומכי טרור ועוד זוועות רבות לשלחן הדיונים אין זה מפני שכל הדברים האלה קלים בעיניהם אלא מפני שערך התורה גבוה בעיניהם לאין שיעור מכל מה שחשבו.

ועלינו להוסיף את דברי הפסוק במשלי פרק ט״ז פס׳ י׳: ״קסם על שפתי מלך, במשפט לא ימעל פיו״ וביאר הגר״א ״מאן מלכי רבנן״ ויש מעין קסם על שפתיהם שגם אם מנסים להטעות אותם הקב״ה ידאג שיאמרו את מה שצריך באמת לומר.

זאת ועוד.

התורה מתארת את הכנסת האורחים של לבן כמעט באותו אופן שמתוארת הכנסת האורחים של אברהם. אברהם רץ לקראת האורחים וכך עשה לבן. אברהם הזמינם לביתו לסעודה ולבן הזמין את יעקב גם ללון וכך הלאה. ואולם, חז״ל פירשו את התנהגות השנים בצורה שונה זו מזו. על אברהם אמרו שגדולה הכנסת האורחים שהכניס. וכל מה שעשה לאורחים בעצמו, עשה הקב״ה לבניו בעצמו, וכל מה שעשה על ידי שליח עשה הקב״ה לעם ישראל על ידי שליח, וכדומה. ואילו על לבן דרשו ההפך וכל מה שעשה הבינו שהתכוון לרעה ולבצע כסף. רץ לקראת יעקב כי זכר שאליעזר הגיע עם מתנות וכסף, חבק אותו כי חשב שמא יש לו כסף ויהלומים בכיסים, ונישק אותו לבדוק אולי טמן בשיניו... ואומר רמח״ל במאמר על ההגדות, כי כל מה שנאמר אצלן צדיקים יש לדרוש לשבח וכל מה שנאמר אצל רשעים יש לדרוש לגנאי....

זו דוגמה לאחת המידות שהתורה נדרשת בהן והיא: ״דבר הלמד מעניינו״, כיון שאברהם צדיק הוא ברור שכוונתו במעשים שעושה לטובה וכיון שלבן רשע הוא ודאי שכוונתו לרעה גם אם כלפי חוץ נראים המעשים דומים.

וזו הבעיה. כל אותם ״מזועזעים״ מבקרים ופושקי שפתים. אינם מכירים את החכמים ואינם מודעים למושג אמונת חכמים הוא אשר אמרנו. זה הנסיון בדורנו. דור שבו כל אחד חכם בעיני עצמו. ובמיוחד כשכל אחד יכול להגיע למידע בקלות, חושב הוא עצמו לחכם חרשים בכל התחומים. ומכאן הזלזול בחכמים, זהו הנסיון - נסיון ב״אמונת חכמים״.

מדוע עקדת יצחק נקראת על שמו של יצחק ולא עקדת אברהם שהרי זו היתה אחד הנסיונות שבהם התנסה? והוא אמור היה לבצע את העקדה?

אלא שאברהם שמע מפי ה׳ בנבואה. והנסיון שלו היה לציית לנבואה אם לא. ואילו יצחק לא שמע מפי ה׳ יצחק שמע מאברהם שהיה אמנם אביו אך היה גם גדול הדור. וזה היה נסיונו האם יאמין לגדול הדור, ובודאי יכול היה יצחק לשאול הרבה שאלות, הציווי נשמע אבסורדי, ונגד כל מה שדובר כל השנים וכו׳ וכו׳ היה זה נסיון ב״אמונת חכמים״. מלבד זאת שיצחק עשה את שאביו גדול הדור אומר כי כך צריך לעשות, ידע יצחק היטב את חשיבותו הוא בעיני אביו, ואת אהבת אביו אליו, ואת שנאתו להקרבת קרבנות אדם, וידע שאם אברהם אומר לשחטו ברור ששחיטה זו חשובה לאין ערוך מהערים האחרים החשובים גם הם.

ובגמרא במסכת שבת דף פ״ט ע״ב נאמר, ש״לעתיד לבוא״, כלומר ערב הגאולה, יאמר הקב״ה לאבות ״בניכם חטאו״ ואברהם ויעקב לא יוכלו להצילם. ורק יצחק יצילם ויביאם לגאולה שיאמר **״הא קריבית נפשי קמך״**, כלומר הגאולה תבוא בזכות חלקו של יצחק בעקידה ועמידתו בכבוד בנסיון באמונת חכמים.

אין זה פלא אפוא שבשעת דמדומים זו, הניסיון הוא ניסיונו של יצחק - באמונת חכמים. ואומרת הגמרא במסכת עירובין דף כ״א ע״ב: א״ר פפא בריה דרב אחא בר אדא משמיה דרבא בר עולא, כל הלועג על דברי חכמים נידון בצואה רותחת״ ואומר מהר״ל (נצח ישראל פרק ה׳) **״כי אין ראוי למלעיג על דברי חכמים רק הצואה, כי הוא הפך החכמים שיש בהם שכל הנבדל מן האדם לכך כאשר לועג עליהם נדון בהפך זה שהוא בצואה רותחת, והוא גם כן דבר נבדל מן האדם ויוצא ממנה מפני פחיתותה. הרי השכל בודאי נבדל מן האדם בשביל מעלתו, והצואה נבדל מן האדם לפחיתותו, לכך המלעיג על דברי חכמים נידון בצואה רותחת״**

ובביאורנו ״בארה של מרים״ על באר הגולה באר שני מוסבר: הרחוק ביותר מהחכמה הוא הלועג על דברי חכמים, כמו כן הצואה היא הרחוקה ביותר מן המח כשאדם אוכל, החלקים העדינים ביותר של המזון מזינים את המח, שאר חלקי המזון העדין כעדינותו והגס כגסותו מתחלקים באברי הגוף השונים ומה שאינו מתאים כלל לגוף האדם, כלומר הפסולת שאינה נספגת בשום אבר מאברי הגוף מופרש החוצה בצורת צואה. אין לך אפוא רחוק מהמח יותר מהצואה, באותה מידה המלגלג על דברי חכמים רחוק הוא מהחכמה ולכן ענשו יהיה באותו מדור בגיהינום הרחוק מאד מהחכמה.

ניתן אפוא לחכמים לומר את דברם ולמלעיגים להלעיג. אנו נעשה מה שהחכמים יאמרו ונכבדם עד אין סוף והאמת כבר תורה דרכה.

- ניתן להאזין לדעת התורה מגדולי ישראל בראשם רשכבה"ג מרן רבינו ראש הישיבה הגר"ד לנדו שליט"א, בקו החירום בעניני השעה במספר: 306-111-1700

- כמו"כ מידי שבוע יו"ל קובץ אוצר הפרשה ובו גליונות מרבותינו זצוק"ל. ניתן להשיג מודפס בבתי הכנסיות בארה"ק, וכן ניתן לקבלו במייל: a169258235@gmail.com

- ניתן להצטרף לקבלת הגליון ע"י שליחת הבקשה למייל - a086221800@gmail.com

בס"ד

שנה חמישית, תשפ"ז - **שנת 'זיו התורה עיין בו'**

גליון 307

זיו התורה

לע"נ רעייתי מרת **זיוה** בת ר' **אליעזר** הכהן ו**מאטיל לאה** ע"ה

נלב"ע **כ"ו בסיון** תש"פ

© **מאת הרב ישעי'ה'ו גלינסקי שליט"א** בן לא"מ הרב יעקב יצחק זצ"ל וא"מ מרת צביה ע"ה

ובחנוני - חידות לפרשת וישלח

כך אמר להם הקב"ה לישראל: בניי, מה אני מבקש מכם, אלא שתהיו אוהבים זה את זה ומכבדים זה את זה. [תנא דבי אליהו רבה כח]

ארחות חיים לרבינו הרא"ש אות לז: "למד פרשיותיך עם הציבור שנים מקרא ואחד תרגום ופרוש רש"י ז"ל ותדקדק בו כאשר תוכל"

1. מה הביא הרמב"ן בפרשתנו מהספר יוסיפון? [לב,ד; יוסיפון ס"ה]
2. למי שאמרו בפרשת ויצא 'תתי' אמר בפרשתנו 'לאטי'? [לג,יד; כט,יט]
3. שלושה פסוקים רצופים שבכל אחת שם פרשה. [לו-ח,ט,י]
4. נחת ולא נחת יהודית. והיכן מילה שהיא בלשון נחת? [לו,יג; לג,יד רש"י]
5. רמז לדורות בפרשתנו. [לב,ד רמבן]
6. קורח - ולא נבלע באדמה. [לו,ה]
7. אותו אחד שאל פעמים בפרשה 'למה זה'. [לב,ל; לג,טו]
8. אותו אחד שאל בפרשה שתי שאלות שמתחילות במילה 'מי'. [לג,ה; לג,ח]
9. מה לא מן השמים ולא מן הארץ? [לב,ו רש"י ובעל הטורים]
   רמז: הראשון - אחד המזלות ושניהם השבטים נמשלו. בהם. [מט,יד; דברים לג,יז]
10. רגל ולא אחד משלושת הרגלים. [לג,יד]
11. היכן השתמש רש"י בגימטריה? [לב,ה רש"י]
12. בהקשר למה הביא האור החיים ש'אין אדם דר עם נחש'? [לב,ה; כתובות עב.]
13. היכן ברש"י שני פירושים למילה אחת והכלי יקר הופך אותם לפירוש אחד. [לב,ה כלי יקר]
14. איזה בעל חיים קורא שהביא רש"י? [לב,ו רש"י]
15. מה המשותף למתנה, שמש, רוח ואש? [לב,ט רש"י]
16. מה שאסור בשילוח הקן, חשש יעקב שיעשה לו עשיו. [לב,יב]
17. שש מילים רצופות בתרגום יונתן שבכל אחת האות א'. [לב,י תרגום יונתן]
18. מתי לראשונה נקרע נהר ולא ים? [לב,יא רש"י]
19. איזה מלאך גרם לאיסור תורה? [לב,לג]
20. ברכה שהתברך אברהם בעקידה, הזכיר יעקב בפרשתנו. [כב,יז; לב,יג רש"י]
21. מי עשה אחד מסימני הסדר? [לג,א]
22. האם השיבה כך והבן הורה בפרשתנו לעבדיו להשיב כך. [כד,כד רש"י;לב,יט רש"י]
23. ישראל נמשלו לשלושה דברים שאחד מהם בפרשתנו. [לב,יג כלי יקר]
24. שלושה פירושים ברש"י לצמד מילים בפרשה. [לב,יד רש"י]
25. פסוק שלם שכל מילותיו מסתיימות באותה אות. והיכן כך בפרשה אחרת? [לב,טו בעל הטורים; במדבר כט,לג]
26. כיצד מכונים חמורים זכרים? [לב,טז רש"י; זכריה ט,ט רש"י]
27. צמד מילים זהה. [לב,יז]
28. מתי יעקב כעס? [לב,כב רש"י]
29. שלוש שאלות בפסוק אחד. [לב,יח]
30. אותן שתי מילים שכל אחת בת שתי אותיות שלוש פעמים בפסוק אחד. [לב,כ]
31. קטע מפסוק משיר של יום ברש"י. [לב,יח]
32. אני אחד משבעה, מיוחס לרבקה בפרשת חיי שרה וליעקב בפרשת ויצא ובפרשתנו.
    [לב,יט רש"י; לא,לא רש"י; כד,כד רש"י]

33. צמד מילים המופיע ב'לכה דודי' ברש"י בפרשתנו. [לה,כז; שמואל א' טז,א]
34. שם מישור בפרשתנו. [לה,ח רש"י ושפתי חכמים]
35. פעמיים בפרשה מילה שיש בה שתי אות נ' ואחת מהן משמשת כשתי אות נ'. [לג,יא רש"י; לד,טז רש"י]
36. בהקשר למה הזכיר רש"י את צמד המילים 'נוקש בדלת'? [לג,יג]
37. שני אירועים שקרו אצל לבן ברש"י בפרשתנו. [לב,ה; לג,יח]
38. כמה פעמים שלח יעקב לעשיו את הדורון? [לג,יח רמבן; בראשית רבה עח,טז]
39. איזה דומם נקרא על שם הנס? [לג,כ רש"י]
40. מי קרא למי 'א-ל'? [לג,כ רש"י]
41. כלי שמלאכתו לאיסור נמשל לדברי תורה. [לג,כ רש"י]
42. מי הלך לכרכי הים והביא פירוש למילה בפרשתנו ובפרשה אחרת? [לג,יט רש"י; נ,ה רש"י]
43. מילה בפרשה שהיא ראשי תיבות לשמו של אחד מעשרת הרוגי מלכות. [לד,כא; רבי חנינא בן תרדיון]
44. המצוה בפרשת בראשית בלשון רבים ובפרשתנו ביחיד. [לה,יא]
45. לאיזה שלושה מוחלים על עוונותיהם? [לו,ג רש"י]
46. מה למד רש"י מדברי ר' משה הדרשן? [לה,ח]
47. מי היה טועם עפר? [לו,כ רש"י]
48. בן שעיר, הורד אות, בן שעיר. [לו,כא]
49. תשעה מלכים ברש"י אחד. [לו,לא רש"י]
50. מי אימתן מוטלת על הבריות? [לו,כד רש"י]
51. שבעה פסוקים רצופים שפותחים באותה מילה. [לו-לג עד לט]
52. בשני פסוקים רצופים: שני אחים ששמות כל ילדיהם מסתיימים באותה אות. [לו-כז,כח]
53. 'לא' ו'כן' בפסוק אחד. [לד,ז]
54. 'כן' ו'לא' בפסוק אחד. [לב,לג]
55. כיצד מכונה בשר גבוה חלול ועגול? [לב,לג רש"י]
56. מי שמו כשם הר בארץ ישראל? [לו,כג]
57. שלוש מילים רצופות ברש"י שבכל אחת האות ח'. [לג,ב]
58. איזו הלכה מקיים עשיו? [לג,ד רש"י]
59. למי 'אין זהב חשוב בעיניו לכלום'? [לו,לט]
60. על איזו שאלה בת שתי מילים, תשובה בת מילה אחת. [לב,כח]
61. איזו שאלה בת שלוש מילים תשובה בת ארבע מילים. [לב,ל]
62. בשני פסוקים רצופים שם מקום: פעם באות י' ופעם באות ו'. [לב-לא,לב]
63. מילה בת שמונה אותיות מסיימת פסוק.
64. פעמיים בפרשה המילה 'עוד' היכן? [לה,ט; לב,כט]
65. **הפטרה:**
   - **א.** פסוק מהפטרתנו שאומרים כל יום בתפילה. [עובדיה א,כא]
   - **ב.** שם שתי ארצות בפסוק אחד בהפטרה. [עובדיה א,כ]
   - **ג.** אני אחת מארבע אבות נזיקין ופרושי מההפטרה. [עובדיה א,ו]
   - **ד.** פסוק מההפטרה המופיע על הקיר של ישיבת פונביז'. [עובדיה א,יז]

לרפואה שלימה ולישועה לר"ר ישעיהו בן צביה שיחי', ולגיסי, הרה"ג ר' חיים בן ראשא רייזל שליט"א, ולאבנר בן רחמה סוניה שיחי' ולמרת תמר בת גולדה זהבה תחי', ולמרת מרים בת בלומה תחי', ולמרת שמחה בת גלוריה תחי', ולמרת רוחמה בת רבקה בתושח"י.

לע"נ סבי הר"ר חיים בנימין בן יחזקאל הלוי ברוד זצ"ל. נלב"ע כ"א בכסלו תשל"א.

לע"נ חברי מזכה הרבים ר' מרדכי יוסף בן ר' אליהו זיידל טובל, נלב"ע י"ג בטבת תשפ"ד ללא זש"ק. ואחיו הק' ר' משה יצחק הי"ד.

אַחֵינוּ כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל הַנְּתוּנִים בַּצָּרָה וּבַשִּׁבְיָה הָעוֹמְדִים בֵּין בַּיָּם וּבֵין בַּיַּבָּשָׁה הַמָּקוֹם יְרַחֵם עֲלֵיהֶם וְיוֹצִיאֵם מִצָּרָה לִרְוָחָה וּמֵאֲפֵלָה לְאוֹרָה וּמִשִּׁעְבּוּד לִגְאֻלָּה הַשְׁתָּא בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב וְנֹאמַר אָמֵן:

© להערות ולשליחת חידות [ת"ק]: 03-6166107 | ניתן להשיג: 053-3182722 | להוריד מ'דרשו' dirshu.co.il
לקבלת הגליון במייל: 9960316@gmail.com. בשורת הנושא יש לרשום 'גליון'.

כולל שישי - אילת השחר

לע"נ הסהורה של רשכבה"ג מרמ"ג בעל אילת השחר זצוק"ל

מחזיקים טובה לרבינו ביום היארצייט

הצטרף להחזקת אברכים תלמידי חכמים העמלים בתורה ברציפות בימי שישי וקנה לך זכות בתורתם

סדר לימוד מיוחד יתקיים ביום היארצייט ובסיומו יעתירו בתפילה על התורמים

בהשתתפות בהחזקת הלימוד החודשי לאברך

180 ש"ח

עד ליל היארצייט בשעה 12 בלילה

תזכו שתלמידיו יעתירו בתפילה עבורכם בקברו ביום היארצייט זצוק"ל

לתרומות בנדרים פלוס בחשבון ע"ש "הכלל" - קטגוריית כולל שישי - אילת השחר
או במס' 0557600953
או במזומן בקופות אוצר הפרשה ברחבי הארץ ולציין עבור הכולל

את השמות ניתן להעביר או בנדרים פלוס או במס' הנ"ל

ניתן להשיג
מהשבוע
בעז"ה
בדוכני בלוי

או במשלוח
עד הבית
052-7647733

המתנה המושלמת לחנוכה

חדש!!!

והשב את העבודה

שירת הלויים

ערכין ושנת היובל

בתי ערי חומה וחצרים

שדה אחוזה ומקנה

בליווי מאות תמונות המחשה יחודיות

סדרת הספרים המפורסמת 'והשב את העבודה' בליווי תמונות המחשה מרהיבות

איזה מקומן

לראשונה ניתן להבין כל פרט מהמשניות הנאמרות מידי בוקר בתפילת שחרית בליווי תמונות על כל שלב

פותח שער לצעירים ומבוגרים לכלל פרטי סוגי עבודות הקרבנות השונים חטאת עולה אשם ושלמים בכור מעשר ופסח

בכורות

בכור בהמה טהורה, פדיון פטר חמור ופדיון הבן, מומי הבהמה העוף והכהנים ומעשר בהמה

קטורת

יצירת מופת על כל סממני הקטורת וסדר ההקטרה בבית המקדש

מנחות הציבור

מנחת העומר בחג הפסח, שתי הלחם בחג השבועות, ולחם הפנים מידי שבת

מנחות היחיד חובה ונדבה

פרוט מרתק על כל שלבי ההכנה וההקרבה של מנחת סולת, מחבת מרחשת, מאפה תנור חלות ורקיקין

מנחת הכהן הגדול [חביתין] מנחת חינוך שכל כהן חייב להביא בתחילת עבודתו במקדש, חוטא קנאות ונסכים

יצירות מופת מרתקת בליווי מאות תמונות מרהיבות

הספרים שסייעו לרבים להבין ולהתחבר לעבודת הקרבנות בבית המקדש

תורת הקרבנות
ליפוד קדשים בעין אליבא דהלכתא

מראה כהן

בני ברק: דרייפוס, חזו"א 34 ק"ג 24 שעות ביממה | יונה, סוקולוב 6 בחצר 03-6189607 | מודיעין עילית: הופמן, שאגת אריה 1 08-9298507
ירושלים: שרגא, המ"ג 31 052-7164760 | בית שמש: ישראלי, אמרי אמת 3 052-7698113 וינטרוב, רבינא 7 052-7626896
אופקים: לוי, האר"י 6 08-9921491 | צפת: אהרון, צה"ל 5 054-8475985 | אחיסמך: שבדרון, שבטי ישראל 16 08-6188405 | הפצה ראשית להנויות: קולמוס

מומלץ לתאם לפני הגעה למוקדי הרכישה. ניתן להזמין בתוספת דמי משלוח עד הבית אצל י. בלוי ספרים בחנות הדיגיטלית או 052-7647733. וכן בקבצי PDF בחנות הספרים של קול הלשון

בס"ד

להתעלות במדרגות האדם השלם

ספר חובה
לכל המעוניין
ביישום העבודה
המוסרית בשלמות!

מאמרי **מרן הסבא**
מנובהרדוק זצוק"ל העמוקים,
יוצאים בעת לאור
במהדורה חדשה,
בהדפסה מהודרת ומפוארת
ע"פ המהדורה הראשונה
שיצאה לאור בחיי
מרן הסבא זצוק"ל,

תיקוני טעויות רבים,

הוספת מראי מקומות רבים,

ועוד הוספות רבות וחשובות.

ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות
הפצה ראשית: ספרי אור החיים
לפרטים נוספים: 050.411.6403